Trelcatius, L.

SCHOLASTICA, ET METHODICA, Locorum Communium, *S. Theologiæ Institutio*,

Didactice, & Elencticè in Epitome explicata;

IN QVA,

Veritas Locorum Communium, definitionis cuiusq; Loci, per Causas suas Analysi asseritur: Contraria verò Argumenta, imprimis BELLARMINI, *Generalium Solutionum appendice refutantur:*

Auctore, LVCA TRELCATIO, L.F. *Pastore, & Professore,*

OXONIÆ,
Excudebat JOSEPHVS BARNESIVS
Ann. Dom. 1606.

Magnificis, Consultiss. & Amplissimis viris,

DD. CVRATORIBVS ACADEMIÆ, & CONSVLIBVS Reipublicæ Lug. Bat.

PRIMITIAS *Beneficij vestri, (viri amplissimi) & officij mei, vobis offero. Beneficium quippe vestrum fuit, quod me Professionis Paternæ, & Humanitatis vestræ hæredem, cãdido & benevolo suffragio vestro suffeceritis; meque, cui vires tanto rerum fastigio, nec pares, nec dignæ essent, aliquid posse in bonum publicum Scholæ vestræ, speraſtis & vouistis magis ex affectu, quã sensistis aut iudicastis. Arbitrium tamen vestrum honorarium, propter authoritatem, & prudentiam, & gratiam, propter amorem singulare agnoui & amplexus sum fide quà potui, modestia quà debui: & vobis suffragantibus, et promouentibus, Professionis Theologicæ Cathedram conscendi; cum periculo honoris mei, periculum facturus, non tam profectus mei, quam affectus vestri. Officium meum fuit, si non dignitati professionis, et vestræ expectationi respondere, meum saltem, vt responderem*

pro modulo meo, affectum, modis omnibus testari, nihilq; non præstare, vt publicæ vtilitati inseruirem, et vestris vestris. Quem in finem Totius veluti Corporis Theologici anatomen institui, & Locorum omnium S. Theologiæ, pertractationem Scholasticam, & methodicam, sesqui-anni spatio contexui, et in Epitome absolui. Primum Didactice, & Κατασκευαστικῶς veritatē docendo; deinde Elenctice, & Ἀνασκευαστικῶς, veritatis falce, Errorū sermenta resecando. Theologiam enim docendi duplex via est, vna de veritate, altera pro veritate; vtraque coniugio sacro copulata, et ad Theologiam pertractandam necessaria. Veritatis doctrinam, seu Loci communis cuiuslibet naturam, definitione (vbi fieri, aut potuit, aut debuit) illiusque per Causas Analytica explicatione, proposuimus & confirmauimus. Falsitatis verò refutationem, generalium solutionum ac distinctionum appendice concluſimus, quas singulas singulis Bellarmini (vbi locus controuersus fuit cum Pontificijs) argumentis, eodem quo ab illo proponuntur ordine, locis notatis, opposuimus; Atque ita decurso præstituti itineris spatio, ad optatū limitem peruenimus; & vtramque Theologiæ partem ὡς ἐν τύπῳ absoluimus. Vnum restabat, vt infantiæ meæ mihi conscius, Ignorantiæ culpam apud Auditores deprecarer, et quæ à me dicta & dictata fuerant, honesto silentio excusarem, & priuatæ illorum humanitati, censuræ, et conscientiæ committerē, & commendarem. Et fecissem; nisi scripti huius editionē, præter importunas amicorum efflagitationes, extorsissent, & publica Theologici studij ratio, & priuatæ officij conscientia. In tanta tot Scriptorum Theologicorum, & Locorum communium copia, de inopia iamdudum conqueruntur S. Theologiæ studiosi; & merito; Nam quicunque Locorum Communium scriptores, et authores habentur,

& teruntur manibus studiosa Iuventutis, aut prolixitate sua, properantes æquo diutius remorantur, aut nimia brevitate sua, vel eandem eos sæpius recurrere viam didacticam, cogunt cum fastidio, vel alteram, quæ Elenctica est, præcludunt cum periculo. Hinc labescit fervor studiorum, &, antequam vigeat, sæpe senescit. Votum ergò iamdudum fuit, & meum, & studiosorum omnium S. Theologiæ, vt vtraque Theologiæ pars in Compendio arctari & redigi posset, Scholastica & methodica pertractatione. Quod dum ab aliis, qui et otio, & doctrina abundant, expeto & expecto; visum fuit, communis voti testē, hunc librum nostrum submittere, vt tanquam πρόδρομος magna illa ingenia, quorum hoc sæculum ferax simū est, ad explendum illud, invitet & provocet; Quod si obtinuero, satis sanè vberem scriptionis huius fructum, me retulisse profiteor. Confido interim, si vt qua nescio, sine occultatione arrogantiæ, mihi postulem impertiri, ita gratum fore, vt quæ pauca noui, postulantibus impertiam. Deinde cum Locorum Communium professio mihi demandata, & eorundum explicatio iam denuò repetenda esset; visum fuit, non tantum Auditores nostros, scribendi molestia sublevare, verum etiam tanquam in Tabula, memoriæ & oculis ipsorum exponere, quid à me postmodùm expectare debeant, simulque Mercurialis instar, intonso capiti digito, viam, eamq; expeditissimam studiosis præmonstrare, ad didacticam & Elencticam S. Theologiæ notitiam. Vobis autem, viri amplissimi, hæc quale cunq; Professionis nostræ primitiæ, tanquam tenella messis Theologica semina, in agro vestro primùm enata, & postea benigno fauore vestro maturitatem aliquam consecuta, iure, meritoque vestro, offero & consecro: tùm vt gratum meum animum hoc officij pensu tester & probem,

tum, vt candido vestro suffragio, & studijs meis calcar addatis, & aduersus malenolorum latratus, προμάχους vos præstetis & ὑπερασπιστὰς. Sic spero & confido in Domino, quem rogo (viri Amplissimi) vt cursus vestrorum omnium consiliorum secundet, vosque Academiæ & Reipublicæ incolumes et florentes seruet quam diutissimè.

Lugd. Bat. 7. Augusti
1604.

Amplitudini vestræ addictissimus,
LVCAS TRELCATIVS, L. F.

Scholastica & Methodica Locorum Communium S. Theologiæ Institutio.

INSTITVTIONEM THEOLOGICAM Methodo Scholastica & in Epitome explicaturi; duo velut Præfationis & Introductionis vice præmittemus.

VNVM de ipsa THEOLOGIA, eiusque Natura, & veritate.

ALTERVM de INSTITVTIONIS nostræ ordine & Methodo.

THEOLOGIAM intelligimus, non illam ἀρχέτυπον, quę in Deo ipsius Dei, imo ipse Deus est, (idē enim in simplici essentia, & Deus, & quod in Deo) qua, & Seipsum novit in Seipso, & extra se Vniversa & Singula per Seipsum, Actu Individuo & Immutabili; Sed ἔκτυπον, ex illa priore per revelationem & gratiosam communicationem expressam & informatam; sive secundum *Naturam* vniversalem in omnibus hominibus; sive secundum *gratiam* specialem, & *modum scripturæ* in Ecclesia.

Veritatis hujus inquisiturus, duo tenere debet, τὸ ὅτι ἐστὶ, καὶ τὸ τί ἐστὶ, & *quod sit* & *quid sit*.

Esse istiusmodi ἔκτυπον THEOLOGIAM, demonstrat Natura Dei: Lux, tum naturalis conscientiæ nostræ, tum supranaturalis scientiæ revelatæ: Communis gentium sæculorumque Experientia.

Natura Dei; Cum enim modis omnibus sit Infinitè Bonus, nulla ratione, bono modo communicandi bonum, carere Deum existimandum est, vtpote, cujus proprium sit sui esse

νικὸν, seu Seipsum communicare, cum reliquis creaturis, pro conditione ipsarum [a].

[a] Mat. 5: 45.

Lux tum *Naturalis Conscientiæ nostræ*, qua prælucente id omnes homines habent constitutum, esse diuinationem, aliaque diuinarum communicationum genera [b]: tum *Supranaturalis scientiæ reuelatæ*, qua scimus totam veritatem, quâ scire nos ad salutẽ nostrã interfuit, literis sacris plene ac planè cõsignatã.

[b] Rom. 1: 18: 19: 2, 14: 15:

Communis Experientia, Nam, vel ipsæ gentes à Deo alienæ, oracula Diaboli pro diuinis potius habuerunt, quàm vt ἄπυπον hanc Theologiam negarent, eaque carere dicerentur [c]. Hinc enim factum, cum apud Ethnicos, Deorum alij Dei, alij Dæmones censerentur, vt bipartita Ethnicorum *Theologia* haberetur. Alia enim de veris Dijs, alia de Dæmonibus tractavit. Quæ de Dijs egit fuit constituta triplex, vt docet Augustinus ex Varone. μυθικὴ, φυσικὴ & πολιτικὴ. Quæ Dæmonum vim explicabat fuit bipartita; Quia cùm Dæmonum alij sint boni, alij mali, quæ de Dæmonibus malis, placandis & averruncandis agebat μαγία & γοητεία est dicta; Quæ autem bonos sacrificijs invitabat θεουργία & τελετή. Est ergo *Theologia*.

[c] Rom. 1: 21: 22: 23: Act. 17: 22:

Aug. li. 5. de Civita. Dei. cap. 6.

Definitur autem, Si vocis ἔτυμον respicias, λόγιαν Θεῦ seu eloquiorum Dei Scientia: si Rem Ipsam, Vera diuinarum rerum Sapientia, communicata diuinitus vel modo Naturali, secundum Principia ingenita, vel modo excellentiori, secundum Gratiam supernaturalem.

Atque de hâc *Theologia* hoc loco nobis sermo est. *Sapientiam* dicimus Scripturæ exemplo [d]; Rei præstantia, vtpote quę certissimus Principiorum index est, & Ampliſſima scientiarũ omnium princeps; Denique cognoscendi modo Singulari: Distinguitur enim hæc sapientia ab ea quæ Terrena, Animalis, vel δαιμονιώδης in Scriptura appellatur [e].

[d] 1. Cor. 2: 6: Coloss. 1, 9: 2, 3:

[e] Iacob. 3: 15.

Huius Theologicæ Sapientiæ subiectum sunt; Res diuinæ, tum Natura sua, tum modo considerandi. Cùm enim subiectum duas habeat partes, vnam quæ Materiæ locum tenet, & dicitur res Considerata, alteram quæ Formæ, & est Modus considerandi, vtrumque in huius subiecti explicatione obseruamus. *Res considerata* sunt Deus ipse, & Res omnes ad Deũ ordinatæ, id est, Res omnes diuinæ, vel Natura sua, vel Relatione ad Deum. *Modus considerandi* est ἀναλογος diuinæ Veritati, Toti & singulis partibus æqualiter infusæ, Tradentis dignitati, Naturæ argumenti, & Conditioni eorum, contempe-

ratus,

catus, quibus traditur.

Atque hæc natura est & varietas Theologiæ: Institutionis nostræ de illa METHODVM, paucis explicamus.

Duplex est docendi METHODVS: Vna à Principijs; Altera ad Principia: illa à priori procedens á Causa ad effectum. & á Primis seu Summis ad ima & vltima: hæc á posteriori procedens ab Effectu ad Causam, seu ab vltimis & imis ad summa & Prima: prioris vsus præcipuus est in scientijs Contemplatiuis, Posterioris in Practicis.

Cum verò THEOLOGIA primarium & principem locum teneat inter vtrasque, (vnde in Contemplantem, & Agentem á quibusdam distincta fuit) & quæ Sapientiæ ratio est, facultatem præstat, & bene sapiendi & bene agendi; factum est, vt diuersâ Methodo á diversis tractata fuerit Theologia, ab omnibus haud incommode & bona fide.

Cum enim omnis ordo sumatur, vel á rerum cõsideranda-rum natura; vel ex meliore & faciliore nostra cognitione: bene CALVINVS, MELANTHON, VRSINVS, qui melioris cognitionis ordinẽ secuti sunt Methodo Analytica; bene etiam HYPERIVS, MVSCVLVS, HEMMINGIVS, ZANCHIVS, Naturæ ordinem secuti methodo Syntheticâ.

Nos vtramque in hac nostra Institutione coniungemus, mutuantes á Synthesi dispositionem, ab Analysi Inventionẽ: vt ex vtraque exsurgat huius quod instituimus corporis Theologici Systema.

Ordine ergo Synthetico á primis Principijs ordiemur, vt per Media deueniamus ad vltima. Primorum autem, Mediorum, & vltimorum explicationem instituemus Analyticam; primo veritatem docendo κατασκευαστικῶς; Deinde falsitatem ἀνασκευαστικῶς refutando: Illud quidem Definitionis Loci cuiusq; Theologici admimiculo & beneficio, Illiusq; per Causas suas Analysi. Hoc vero, Appendice generalium Solutionum, quas cuique Loco substernemus, & præcipuis Aduersariorum, Imprimis vero Bellarmini Argumentis opponemus. Hæc Methodus.

LIBER PRIMVS

De SS. Theologiæ principijs.

SCIENTIARVM singulatum sua sunt PRINCIPIA, supra quę, vtpote indemonstrabilia & Immediate prima, nō liceat ascendere. Inter plures autem Scientias illa est perfectior, quæ ex superioribus Principijs fit: perfectissima quæ resoluit rem in Principia prima, quæ à prioribus non pendeant, cujusmodi sola est THEOLOGIA. Principia enim aliarū scientiarum non sunt simpliciter prima, sed solum in suo genere, qua scilicet in scientia sua non habent alia priora. Theologiæ verò, nec in ipsa, nec extra ipsam, vlla alia debent esse priora Principia, nec Principium Essendi, nec Principium cognoscendi.

Duo enim sunt PRINCIPIA; Rei & Cognitionis. Illa ex quibus alia producuntur; Hæc ex quibus aliorum pendet cognitio. Vtraque Analogicè in Theologia à nobis considerari oportet. Principia enim duo vocis ἀρχὴ nobis innuit, Θεὸν & λογὸν. Deus Principium Essendi, ac Theologiæ Causa Prima, à qua tum finis Theologiæ, tum Media ad hunc finem oriuntur; Λόγος Principium Cognoscendi, per quod finis Theologiæ & media ad illum cognosci possunt.

Vtraque Principia Immediate prima. Deus Principium immediate primum, quia hoc nihil prius fuit. Λόγος Principiū immediate primum, quia hoc nihil prius dictum fuit. Quæ duo licet Principij dignitate, & officio conveniant, tamen Ordinis Ratione, Actionis modo, & Effectus productione, distinguntur, ac sibi invicem subordinantur. Nam Deus, primo Mediate in verbo nos alloquitur. Deinde: verbum Mediate ad Dei cognitionem nos ducit. Quæ cognitio cùm velut finis principalis, ac subjectum adæquatum totius Theologiæ intendatur, Medium illi subordinatum, quod VERBVM diximus, præcognosci debet.

DE

DE VERBO DEI, PARS Κατασκευαστικὴ.

THEOLOGIÆ PRINCIPIVM Dignitate Primarium est Deus, sed melioris cognitionis ordine, Primum est VERBVM.

VERBVM intelligimus ἀποφορικὸν seu enuntiativum, quo, cũ homine Deus communicavit, aut Singulariter revelatione, per oracula, visiones, somnia: aut cõmuniter, viva traditione doctrinę per manus, aut modo excellentiori, per SCRIPTVRAM. 1 2 1.

HANC Definimus; INSTRVMENTVM sacrum de veritate ad salutem necessaria [a], per Prophetas & Apostolos [b] tanquã Dei Amanuenses fideliter & pertecte in libris Canonicis perscriptum [c] ad Ecclesiæ salutarem institutionem [d].

Instrumentum dicimus; tum Fœderis ratione, cujus fieri Instrumentum Deus voluit, & Novato Contractu in publica Acta referri: tum Relatione ad aliud, Seu vsu & officio suo; quia Scriptura Sacra non est propter se, sed, quæ instrumentorum ratio est, propter aliud. Hujus Instrumenti sacri Authoritas, Perfectio, Perspicuitas & Vsus; ex Causarum Methodica Analysi conspicua fient.

CAVSA EFFICIENS Scripturæ, est Deus [e] Pater, in Filio, per Spiritum. Hanc enim Pater Ecclesiæ exposuit sermone enuntiativo, & operibus Gratiæ & potentiæ, Communiter, & Singulariter, Ordinarie, & Extraordinarie [f]. Filius vtroque modo in novo Testamento confirmavit [g], Spiritus sanctus sermone ἐνδιαθέτῳ seu testimonio interno cordibus fidelium obsignat [h]. Divina ergo est Scriptura, Origine, Rebusque tum Essentialibus atque insitis illius, tum Assumptis.

Origine; Omnis enim veritatis scientia est à Prima veritate, cujus Scriptura Instrumentale symbolum est, ac velut efformata imago. Hinc & immediate Decalogum suo digito Deus inscripsit tabulis [i], & mediate totum illud Systema sacræ Scripturæ, singulasque partes illius per servos suos, tanquam Actuarios, vel tabularios publicos mandavit exarari [k].

Divina quoque est rebus tum *Insitis*, tum *adsitis* Scripturæ. Nam & Essentiales illius partes, Materia, & Forma divinę sunt, & divinus Finis prout dicetur postea; & vel Aspectabilis significatio, & demonstratio Spiritus & Præsentiæ divinæ, Antiquitas ipsa, Invictum veritatis robur, aliaque plurima divinam esse

a Rom. 15. 4. 1. Tim. 4. 5. Ioh. 5. 39.
b Rom. 1. 2. 2. Pet. 1. 19. 2. Pet. 3. 15. 16.
c 2. Tim. 3. 16.
d 2 Pet. 1. 12. Psal. 119. 1. Tim. 4. 13. 16.
e 2. Tim. 3. 16. 2. Pet. 1. 21.
f Heb. 1. 1.
g Ibid. vers. 2.
h Esai. 59. 21. Ioh. 14. 26.
i Exod. 34. 27.
k 2. Tim. 3. 16.

esse attestantur. Quæ autem Scriptura Deum habet Authorem, divinam habere AVTHORITATEM necesse est.

Authoritas porro hæc duobus modis consideratur, primum quidem in se, deinde respectu Nostri. Authoritas Scripturæ in se divina est, Causa, Subiecto, & Doctrinæ certitudine.

Causa. Tanta enim est Scripturę authoritas, quanta est Spi-
[1] 2. Ioh. 1. 9. ritus Sancti [1] & rem & verba illius dictantis, cujusque Prophe-
[m] Ioh. 14. 26. tæ & Apostoli tantum fuerunt Amanuenses [m].

Subiecto, cùm enim testimoniorum de rei authoritate duplex soleat esse ratio, vna ex Efficacia Testantis, altera ex Natura & Proprietate instrumenti; Rerum, quarum Scriptura instrumentum est, respectu, Authoritatem summam habet &
[n] Heb. 4. 12. infallibilem [n].

Doctrinæ certitudine, quam Virtute, Veritate, & Complemẽto Scriptura habet à Deo. *Virtute.* nam & semper eam spiritu suo confirmavit, & suis temporibus operibus gratiæ & potentiæ [o]. *Veritate.* nam Totam Veritatem communicabilem continet in se, & Sola, & Perfectè [p]. *Complemento.* nam vt Substantia, ita & Eventu, in Scriptura omnia sunt certissima & verissima [q].

[o] 1. Thess. 1. 5.
[p] 2. Pet. 1. 19.
[q] Mat. 24. 35.

Respectu nostri autem, nobis est divina Scripturæ Authoritas, Testificatione Dei, tum Singulari, tum Communi.

Singulari. nam summam Authoritatem illam, tum publicè testatus est Deus, ordinariè, & extraordinariè, tum privatim obsignat æterno Spiritu suo in conscientia piorum [r].

[r] 1. Ioh. 1. 37. & cap. 5. 6.

Communi. nam primo Ministerium seruorum suorum indubitatum adhibuit Deus, vt notariorum idoneorum, qui intervenerunt inter Deum loquentem & Ecclesiam quam alloquitur, ad perpetuam rei veritatem [s]. Secundo accedit Consensio Canonis Legis cum Veritate; reliquorum autem librorum cũ Lege & Veritate. Tertio adest Ecclesiæ Assensio, quæ Scripturam à Deo traditam probavit, accepit, servavit, tradiditque Ministerij verbi, illiusque appendicis, disciplinæ Ecclesiasticæ vlu & exercitio.

[s] Eph. 2. 20.

Quæ Authoritas Ecclesię, Secundaria est, non ad statuendã sed ad testificandam divinam Authoritatem Scripturæ. Vtraque enim agnoscenda est; sed suo gradu & ordine. Primaria quippe solida, & essentialis est Scripturæ: subordinata, accidentaria, & tota ministerialis est Ecclesiæ.

CAVSA *Materialis* Sacræ Scripturæ sunt Res divinæ, reve-

lata

latæ ad salutem pro captu nostro, & relatæ in Canonem.

Canonem appellamus Doctrinam vtriusque Testamenti libris comprehensam: cujus forma Interna quidem, est Dei veritas immutabilis, Externa vero Scriptura sacra, internæ illius symbolum absolutissimum. Scripturæ enim instrumentum veluti Canonis illius essentialis seu verbi veritatis indicem ad asserendam veritatem, quasi externæ formæ, constitutione quadam adhibuit & sanctificavit Deus, vt ex ordinatione divina, Fidei & Vitæ Canon esset, seu mensura adæquata Totalis & integra.

Huius Canonis & *Natura* & *Officium* explicanda veniunt.

Natura, cùm enim triplex in Ecclesia ad hoc vsq; tempus, Canon fuerit, vnus Divinus, alter Ecclesiasticus, tertius Falsus; quomodo propriè dictus Divinus Canon ab Ecclesiastico, vterque à Falso distinguatur, dignoscere necesse est, Partibus suis, Modo tradendi, & Conditionibus proprijs.

Hujus Canonis *partes* secundum illa duo Ecclesiæ tempora, Veteris & Novæ, in libros Testamenti veteris & novi distinguimus [1]. [1] Ier. 33:31

Vetus Canon est quem prisca Iudæorum Ecclesia divinitus acceptum servavit, & posteris per manus tradidit secundum Deum: cujus libri à Iudæis 22, à nobis distinctius 39, numerātur, & in tres classes dividuntur. Prima continet πεντάτευχον Moysis: Secunda Prophetarum libros tum historicos, tum Propheticos; quorum alij, Ante deportationem editi, Iosuæ, Iudicum, Ruth, duo Samuelis, duo Regum, Historici: Esaias, Ieremiæ bona pars, & minores novem Prophetæ, Prophetici: alij deportationis tempore, posteaque: Esdras, Nehemias, Esther historici; Ieremiæ pars aliqua, Ezechiel, Daniel, & tres minores Prophetæ vltimi, Prophetici: Tertia continet ἁγιόγραφα, ante deportationem, Iobum, Psalmorum partem maximam, Prouerbia, Ecclesiasten, Canticum Canticorum; deportationis tempore & postea, duo Chronicorum.

39. { 1 2 3.

Nouus Canon est quem Christiana Ecclesia amplius habuit, inde à Chtisti Apostolorumque temporibus, cuius Canonis substantia est verbum à Christo enunciatum, & res gestæ; Quorum fidelissima historia in quatuor Euangelijs; Exempla in Actis, Exegesis in viginti & vna Epistolis, Prophetia in Apocalypseos libro continentur.

Modus

Modus vtriusque Canonis tradendi secundum tempora Ecclesiæ & Personas variauit. Forma interna Canonis, id est, verbo Dei immutabili permanente. Nam vt pro tempore Lex seu libri Moysis Canon fuerunt in Ecclesia, ita & post Moysem quæ Scriptura accessit, fuit illius instrumenti & Canonis Exegetica.

Conditiones huius proprie dicti, & Divini Canonis sunt duæ: Vna, vt veritatem contineat in se, seu verbi veritatis Formam habeat expressam. Secunda vt diuina authoritate traditus, imperatus, & sanctificatus sit, vt sit nobis in Ecclesia Canon, quarum conditionum posterior á priori nunquam divelli debet.

Sanctificavit autem Deus libros supra dictos, vt essent in Ecclesia Canon; partim Communi, partim Singulari modo. *Communi*: vtriusque enim Canonis libros approbauit & confirmauit Deus, non tantum Spiritus testimonio, sed etiam Canonis consensione, & Ecclesiæ Testificatione. *Singulari*: nam libros Veteris Canonis sanctificauit Deus singulariter. Πνευματικῶν sermone, signis & eventis. Libros Prophetales & ἀγιόγραφα ante deportationem, signis extraordinarijs, nubis & fumi in templo [a]; Dei responsionis per Ephod, Vrim & Thummim [x]. Post deportationem, testimonijs eventorum singularibus. Libros autem Noui Canonis sanctificauit Deus singulariter, tum per filium suum patefactum in carne, eiusque dicta & facta [y]; tum per Apostolorum suorum Ministerum, signis, virtutibus & miraculis efficacissimum [z]. Atque hæ Canonis diuini *partes, modus & conditiones.*

[a] 1. Reg 8. 10
[x] Levit. 16. 2
[x] Exod. 28. 30.
[y] Heb. 1. 2.
[z] Matth. 3. 5.

Canon alius est Ecclesiasticus, qui nec veritatem perfecte in se continet, nec á Deo in Ecclesia sanctificatus est, vt esset Doctrinæ ac Fidei Canon, qui Δευτερόκανον ideo á Græcis vocatus est. Ad hunc Canonem pertinent libri Apocryphi, sive integri, Esdræ tertius & quartus, Tobit, Iudith, Macchabæorum duo, Sapientia, Ecclesiasticus siue appendices Canonicorum, Baruch, Oratio, Manassis, & quæ ad Danielem & Estera adiecta sunt. Hi licet in Canonem Ecclesiasticum adoptati fuerint, Modis tamen evidentibus, id est, Fide, Ordine, & Vsu, diuini istius canonis libris postpositi fuerunt á Patribus; vnde licet abusiué Canonici vocati fuerint, Consuetudine scilicet, tamen Proprie in Ecclesia Apocryphorum nomine, á Canonicis distincti sunt.

Falsus

Falsus CANON est, qui, postquam increuit Apocryphorũ librorum authoritas, opinione humana constitutus est.

CANONIS officium duplex est: Vnum veritatem docere; / Alterum hac veritatis regula controuersias omnes de Religione decidere. Est enim Spiritus sancti, summi & interni iudicis Propria & iudiciaria vox & sententia, á qua non liceat prouocare. 2.

CAVSA FORMALIS S. Scripturæ duplex est, Interna & Externa. Illa est, qua Scriptura cum diuina veritate, & suis ipsius partibus est αὐτολογος. Hoc est Sacrę Scripturę αὐτοβολογία, qua omnia præscripta sunt stylo contemperato, tum dignitati dicentis, tum naturæ dictionis, tum demum, conditioni eorum quibus dicitur.

Ex vtraque, vt etiam ex Causarum reliquarum consideratione, exsurgit S. Scripturæ PERFECTIO, & Secundum se, & Oppositè ad Traditiones non scriptas.

Secundum se, quia totam veritatem communicabilem continet Scriptura perfectissimè, Principio, Subiecto, & Effectu.

Principio, Cùm enim omne siue Rei siue Cognitionis Principium debeat esse Perfectum, & ex imperfecto nullæ Apodictice seu veræ deducantur conclusiones; omnino Sacram Scripturam, omnis doctrinæ de veritate Principium Primum Vnicum, & IMMEDIATUM, perfectissimam esse, necesse est [a]. [a] Deut. 4. 2. 12. vers. vlt.

Subiecto, Partes enim habent, tum Essentiales, de quibus diximus, Materiam & Formam; tum Integrales, Legem & Evangelium; Totaque perfecta est, & Absolutè & Relatè. *Absolute*, quia secundum Substantiam aut Expressè aut Analogicè continet Doctrinam omnem, de Fide & de Moribus, quæ communicabilis est (NAM, cum rerum diuinarum, aliæ sint Communicabiles, aliæ INCOMMUNICABILES: communicabilium vero alias in hac vita nobis non expediat communicari, alias expediat, Res diuinas Scriptura contineri Perfecte dicimus, quæ & scibiles & scitu sunt vtiles [b].) *Relatè*, quia vt Perfectionem habet Totius, ita & Partium habet perfectionem in Toto. Illa dicitur perfectio essentialis. Hæc secundum Quantitatem; ita tamen vt distinctis temporum cancellis, suis temporibus quæque pars sufficeret, nobis vero partes omnes in Toto. [b] 2. Tim. 3. 16

Effectu, Nam facit hominem sapientem ad salutem, ad omne bonum opus instruit, beatumque efficit inchoatione in hac vita,

vita, consummatione in altera [c].

Nec tantũ Secundũ se Perfecta est, sed & Opposite ad Traditiones non Scriptas, quas omnes Perfectione sua excludit [d].

TRADITIONVM nomine intelligimus, non generali significatione doctrinam vtroque modo traditam sermone & scripto, vt in Scriptura [e], & apud Patres sumuntur sæpissime: sed specialiori, pro omni Doctrina à Prophetis aut Apostolis non scripta, siue Dogmatica dicatur, siue Historica sit, siue Ceremonialis. Traditionum enim *Dogmaticarum* quæ ad fidẽ & ad mores, pertinent, Perfecta ratio in Scripturis à Deo nobis tradita est, et quæ extra Scripturam traduntur non astringunt. *Historicarum* vero de Rebus à Christo aut Apostolis dictis aut factis, ratio communis perfectè Scripturis continetur quas scire nos expedit ad salutem. Quæ extra scripturã traduntur, pro Scripturis humanis habendæ sunt. *Ceremonialium* ipsum essentiale secundum genus ipsorum in verbo Dei perscriptum est, ipsorum vero Accidentale, quod est de Circumstantijs, Liberum est ac Mutabile.

CAVSA FINALIS pro ratione duplicis Obiecti duplex est: Summa & remota, est Dei in veritatis suæ conseruatione Gloria: Secundaria & proxima, de qua hoc loco sermo est, Ecclesiæ Instructio ad salutem.

Huius Instructionis media necessaria Tria sunt; Perspicuitas Scripturæ, Lectio, & Interpretatio; Quorum illa Scripturam, hæc nos, vltima tum illam tum nos respicit.

Primum medium est PERSPICVITAS. Nam rei obscuræ et dubiæ Doctrina, nec tradi debet, nec percipi potest: cúm á notioribus omnis seu Naturę, seu Doctrinæ ordine, Instructio instituatur. Cúm autem notius aliud sit Natura, aliud Nobis; Perspicuitatem Scripturæ consideramus vtroque modo; tum Natura sua, quatenus á Deo Inspirata est, tum ratione Nostri, quatenus inspiramur á Deo ad perceptionem illius.

Perspicuitatis illius in se duo sunt Argumenta; Res in Scripturis traditæ, & modus illas tradendi. *Illæ* enim licet dignitate, & maiestate sua obscuræ videantur, si tamen veritatem illarum cum suo πρωτοτύπῳ analogam [f], si Legem & Euangelium quibus tanquam partibus continentur [g], si summum rerum et verborum consensum [h], si demum effectum ipsarum primarium,

c Ioh. 2: v. ult: Rom: 15: 4: Ioh: 3: 59:
d Galat. 1: 8:
e 2. Thess. 2. 15
f 2. Pet. 1: 19:
g Deut. 30: 11.
h 2. Cor. 4: 3.
i Prov. 5: 4.

primarium, ex doctrinæ & & salutis, nobis in sacris literis oblatæ perceptione, gloriam Dei respicias, in se perfectam esse maxime necesse est [i]. [i] Ioh. 20. 31.

Modus autem res tradendi, seu stylus, & ad res ipsas de quibus agitur, & ad eos quibus instituendis tradita fuit Scriptura, est accommodatissimus, summam referens simplicitatem, tum in verbis, tum in sensu & significato. *In verbis*, nam quæ Propriè sunt loquutiones, Proprietate verborum lucent: quæ Figuratę, perspicua sunt orationis sacræ lumina. *In sensu*, qui per se vnicus est, quem scilicet Intentio dicentis & Rei significatæ natura importat. Nam bene Scholastici, Theologiam Symbolicam non esse Argumentativam. Variè tamen ad vsum auditorum, per Anagogas, Allegorias, & Tropologias accommodari potest, manente vnico illo Literali & Grammatico Sacræ Scripturæ sensu integro.

Perspicuitatis Scripturę respectu Nostri, duo itidem sunt Argumenta: vnũ Necessitatis absolutę, quod scilicet Scriptura fidei vnicũ sit Mediũ & Instrumentũ; cùm enim fidei Elementa seu gradus sint Cognitio, Assensus, & πληροφορία, hæc ria absque Scripturę Perspicuitate nullo modo cõstare possunt: Alterum ex hypothesi Promissionis divinæ, de inscriptione legis in cordibus nostris, & diffusione seu Claritate doctrinæ Evangelicę [k]; cujus Promissionis complementum nullum foret, nisi Sacræ Scripturę, quę legis, doctrinæque illius summam nobis exhibet, perspicuæ essent in omnibus quæ ad salutem sunt necessaria: Prout autem hujus tum fidei, tum Promissionis sensus, Gradus sunt & Impedimenta à carne; ita & Perspicuitatis hujus in regenitis. Vnde nec pariter omnia singulis, nec æqualiter singula omnibus, clara & Perspicua sunt: Omnibus tamẽ & singulis pro demenso Fidei, & Illuminationis divinę, sufficienter ad salutem.

fidei gradus { cognitio / assensus / πληροφορία

[k] Esa. 59. 21. Ier. 32. 31.

Secundum instructionis Medium est *Lectio* Sacræ Scripturæ, quæ pijs omnibus & singulis necessaria est, tum propter Præceptum, tum propter Salutem nostram, tum propter Aedificationem aliorum. *Præcepti* ratio explicatur in scripturis duobus modis. Expresse [l], Analogice & ex consequentiâ, quia in Scriptura Deus omnes alloquitur, scripturę doctrina eodem jure cum omnibus est communis, Scripturarumque finis est, esse Potentiam ad salutẽ cuivis credenti, & alia plura argumenta quæ vi consequentiæ educi possunt. *Salutis autẽ*

[l] Ioh. 1. 39. Coloss. 4. 16. 1. Thess. 5. 27

nostræ ratio cùm in Scripturis exponatur perfectè, vel illius assequendæ studium officiumque lectionem Scripturæ nobis commendat. *Communis* aliorum ædificatio; Cùm enim vt vitâ, ita & doctrinâ alios instruere teneamur, Ea nos percipere oportet, in quibus & vitæ & doctrinę regulam perscriptam habemus perfectissime.

Tertium medium est *Interpretatio* sive publicæ, sive Privatę authoritatis; cujus Principum est spiritus sanctus, Modus est veritas, Regula est scriptura, vsus est Charitas; Media verò, quæ quidem Primaria sunt, sunt Perpetua Collatio sacræ Scripturæ cum scriptura: Consideratio essentialium loci, id est, tum Intentionis dicentis, tum Naturæ dictionis: Analogia Fidei, vt omnia exponantur secundũ veritatẽ primorũ dogmatum in Theologia; Quæ verò secundaria sunt; sunt Praxis Ecclesiæ, Decreta Conciliorum saniorum, & Expositiones Patrum: Quibus omnibus eatenus datur locus, quatenus cum scripturâ & analogiâ fidei consentiunt.

DE VERBO DEI PARS

Ανασκευαστικὴ.

DE Veritate SCRIPTVRÆ in Definitionis illius per causas, Analytica Explicatione dictum est; Pro Veritate illius contra Objectiones generalium solutionum & Distinctionum, appendice dicemus paucis, secuti Causarum explicatarum ordinem & Methodum.

Distinctiones pro AVTHORITATE *Scripturæ contra Costerum Enc. lib. 2. cap. 2.*

PRIMA.

ECCLESIÆ & Scripturę duplex est ratio, vna communis, respectu authoris, altera singularis, respectu authoritatis quam ipsis author indidit; Vtriusque author Deus est, sive mediatè, sive immediatè; Authoritas verò à Deo diversa: scripturæ Primaria & Formalis, Ecclesiæ secundaria & Ministerialis.

SECVNDA.

Scriptura duobus modis consideratur, vel secundum verbi substantiam Primariò, vel secundum scriptionis Modum secundariò. Illâ, Scriptura Ecclesiâ antiquior est, vtpote per quam generata est Ecclesia.

dicere ego revelationis

TER-

TERTIA.

Quædam ad rei confirmationem requiruntur absolute & & per se, quædam per accidens & propter aliud. si quâ Ecclesiæ confirmatione eget scriptura, eget propter Accidens, non Per se, eoque confirmatio Ecclesiæ, non est Causæ efficientis, sed Ministræ.

QVARTA.

In Causis coordinatis, eę quę inferiores & posteriores sunt, non possunt aliarum priorum vim & facultatẽ obtinere. Omnis autem Ecclesiæ Authoritas est subordinata. Vtriusque tamen vsus maximus: scripturæ, vt Medij ad credendum Principalis, Ecclesiæ vt externi & Ministerialis.

QVINTA.

Alia est Corruptio vocum ac locorum singularium quorundam, quorum vitio nõ possunt partes primariæ vitiari, alia essentialium partium scripturæ. Prior si quæ accessit scripturæ (posteriorem enim negamus omnino) non scripturę vitiũ est, sed aut aliena malitia, aut Ecclesiæ Infirmitate, aut particulari inscientia Domesticorum ejus factum est.

Loca Scripturæ, quæ detorquet Costerus, sunt.

Ioh. 14. 16. Resp Male ad Ecclesiam transfertur communiter, quod de Apostolis dictum est singulariter. Horum enim testimonium est Immediatum, Inculpatum & Extraordinariũ, Illius vero Mediatum, Infirmum & Ordinarium.

Luc. 10. 16. Resp. Quod de Officio Ecclesiæ respectu Censuræ & Disciplinæ Ecclesiasticæ dictum est, ad illius officium, respectu doctrinæ non est restringendum.

1. Tim. 3 15. Resp. Quę laudes Ecclesię in scriptura tribuuntur, ministerium illius indicant non authoritatem. vtpote quę Ecclesia depositũ veritatis servet, vt domus Dei; proponat vt columna ad quam appensa est, immotamque in columna servet vt basis illius.

Distinctiones pro CANONE, *contra Bellarminum 1. tom. lib. 1. cap. 7. ad 16. vsque.*

QVę objectiones contra Canonem afferri solent, vel contra omnes Canonis libros communiter, vel contra singulos afferuntur singulariter. Harum omnium generales sunt solutiones.

PRIMA.

Conciliã quæ de Canonicis libris & Apocryphis, Canonẽ habent, sunt aut vetera, aut recentiora: vetera, aut œcumenicà quorum dignior est fides, tale est Laodicenum celebratum anno post natum Christum trecentesimo, quod eundum nobiscum Canonem agnoscit: aut Provincialia, quale Carthaginense tertium celebratum anno quadringentesimo nullã habens authoritatem, tum quia particulare, tum quia à priori œcumenico Laodicæo erroris convincitur: aut recentiora sunt, Florentinum & Tridentinum, quorum authoritas nulla est, tũ quia nimis recentia, tum quia Papistica, & Tyrannica.

SECVNDA.

Sacrum, Divinum, Canonicum, aut proprie, Reipsa &, Secundum Veritatem ita dicuntur, aut quadam Similitudine, id est, ex Opinione & Institutione Hominum, secundum quandam imaginem. Atque in vtraque significatione sumuntur apud Patres communiter; Priori, cum agunt de libris verè Canonicis, Posteriori cum de Apocryphis.

TERTIA.

Ejus est solius Canonem præstituere, dare & tueri in Ecclesia, qui author, Dominus, & servator est suæ Ecclesiæ.

QVARTA.

Nec Apocryphus Apocryphi authoritatem confirmat, nec Concilia Florentinum & Tridentinum nec lectio Ecclesiastica, nec demum Patres vel ex Apocryphis loca citando, vel Apocryphos Sacrarum Scripturarum denominatione designãdo. Alius enim est Canon Lectionis Ecclesiasticæ; Alius Canon Fidei.

Distinctiones pro PERFECTIONE *Scripturæ.*

CVM duo Argumentorum genera ab Adversarijs contra perfectionem scripturę afferri soleant, vnum contra Necessitatẽ, alterũ cõtra sufficientiã: de vtroque agemus simul.

Contra Bellarminum, 1. tom lib. 4. cap. 4.

PRIMA.

Duplex est *Necessitas*, vna Absoluta, altera ex Hypothesi: seu Necessarium aliquid dicitur duobus modis, vel vt Causa, vel vt Concausa, verbum Dei revelatum omnibus simpliciter est necessariũ, vt Causa, scriptura verò vt Concausa. Non se-

quitur

quitur autem, Patres ad Moysen usque, causa necessaria usi sunt, absque hac Concausa; ergo & hos. A Temporis enim mutatione fallax est conclusio.

SECVNDA.

Sola traditio fuisse dicitur aut secundum quid, id est, sine Scriptura, atque ita Traditionem fuisse fatemur ad Moysem usque: aut simpliciter, & negamus: Habuerunt enim loco scripturæ, innumerabilia Elementa alia, ac Rudimenta.

TERTIA.

Totum dicitur duobus modis; vel secundum quantitatem, vel secundum perfectionem essentiæ suę; Singuli libri sufficientes sunt perfectione suâ essentiali, quamvis secundum rationem integralem & quantitatem suam, non habeant totius sufficientiam, sed suam.

QVARTA.

Qui libri perierunt vel non fuerunt Canonici, vel eorum substantia in Canonicis habetur.

QVINTA.

Præcepta Dei alia sunt Expressa & Manifesta, alia vero Interna & Occulta. Mandavit Deus verbũ suũ præscribi, tũ interna Spiritus inspiratione, cõmuniter vnde divinitus dicitur inspirata: tum quibusdam Expresse Singulariter Apoc. 1. 11. dixit.

SEXTA.

Omnia continentur in Scriptura vel Expressè vel Analogicè. Sic quid de Fœminis non circumcisis, de Infantibus mortuis ante octavum diem, de Gentibus servatis, sentiendum sit, ex Scriptura analogice sciri potest.

SEPTIMA.

Principij Principium haberi non potest, nec quæri debet, scripturam autem Divinam esse non ex traditione cognoscitur; sed Primo ex interno Spiritus Christi Testimonio. Secundò ex Testimonio Apostolorum tanquam publicorum Notariorum in Ecclesia. Tertio ex Testimonio Scripturæ, tanquã Instrumenti Divini; Ac vltimo demum ex Testimonio Ecclesię Dei Apostolorum & Scripturæ testimonium palam, ac velut in Columna proponentis.

OCTAVA.

Scriptura non est Ambigua in se, sed nobis per Accidens ac potius videtur esse vitio mentis nostrę; Deus autem illius interpres est αὐτόπιστος per Spiritum suum & verbum scriptum.

Atque hac traditione divina opus est ad intelligendã scripturã. Quę enim de Æqualitate Personarũ, Processione Spiritus, Peccato originis, descensu Christi ad inferos cognoscere nos oportet, sufficienter ad salutem in Scripturis explicantur.

NONA.

Quę de virginitate Marię post partum, de Paschate die Dominico celebrando, de Pędabaptismo, de Purgatorio dicuntur; Aut nõ sunt Necessaria, vt primũ & secundũ, aut habentur in Scripturis analogice, vt tertium, aut sunt falsa, vt quartum.

Loca quæ à Bellarmino contra perfectionem Scripturæ citantur 3. tom. lib. 4 cap. 5. sunt.

Ioh. 16. 10. Resp. De singularibus agit locus, quorum scientia Infinita est, quæque idcirco in Scripturis non κατὰ μέρος & καθ' ἓν, sed κατὰ λόγον & καθ' εἶδος explicantur: aut etiam de ijs quorum revelationem pro temporis œconomia differre voluit Christus in tempus extraordinariæ illius & visibilis Spiritus Sancti communicationis.

1. Cor. 11. 2. Resp. In Sacra Cœna Domini duo concurrũt, Ipsa *Substantialia* Cœnæ, id est, Materia & Forma. Deinde ipsa *Cæremonialia* seu Ritualia. Illa per se necessaria sunt & fidelissimè ab Apostolo tradita fuerunt. Hæ vero secundum quid; Quod enim in illis Morale est, necessarium est, eoque perscriptum ab Apostolo; Quod vero Rituale tantum est, Adiaphorum est, & Ecclesijs Liberum relinquitur.

2. Thess. 2. 14. Resp. Traditionis vox æquivoca est, vel enim significat communiter Doctrinam omnem quocunque modo traditam, sive sermone, sive scripto; vel significat singulariter & oppositè eam doctrinam quæ Scripta non est; In prima significatione sumit Apostolus, non secunda.

1. Tim. 6. 2. & 2. Tim. 1. 13. Resp. Depositum & Formam sanorum verborum non posse aliter explicari quam de ipsa & Scriptura Doctrinæ Christianæ Substantia, Docent omnes Loci circumstantiæ.

2. Ioan. 1, 2. Resp. Inconsequens est argumentationis genus à singularibus quibusdam, aut factis, aut ritibus, quæ scripto consignare non fuit necesse. Aliud de ipsa Doctrinæ Fidei Substantia.

Distinctiones pro PERSPICVITATE *Scripturæ contra Bellarminum lib. 3. tom. cap. 1.*

PRIMA.

SCRIPTVRÆ sive claritas, sive Obscuritas, duplex est. Vna NOBIS, quâ Rerũ natura, quâ infirmitate nostra. Altera scripturarum MODO ac medio; Obscuritas omnis cujus mentio fit apud Patres non est Scripturarum, sed vel rerum in Scriptura, propter Majestatem ipsarum, vel nostra, qui absque interna luce Spiritus eas cognoscere nou possumus, & quæ novimus, ex parte tantum & modo imperfecto novimus.

SECVNDA.

Res Scripturæ, licet majestate sua nobis obscuræ sint, quæ tamen in Scriptura proponuntur, obscuræ non sunt. Modus enim dicendi modis omnibus Perspicuus est, nec in Scripturis vlla est aut Contrarietas, aut Ambiguitas, aut Falsitas; quęque hyperbaticæ sunt orationes, Phrases Tropi & Figuræ vllam illarum obscuritatem designant.

TERTIA.

Commentariorum vsus non simpliciter arguit obscuritatẽ Scripturarum, sed nostram Infirmitatem; Nec enim Doctrinã Scripturę Perfectam in se capimus modo perfecto, sed Modulo nostro, Medijs imperfectis, & vt loquuntur, proportionatis.

QVARTA.

Dogmata, quæ in Scripturis proponuntur, tribus modis cõsiderantur. Primo in se, Secundò quatenus in Scriptura proponuntur; Tertio quatenus à nobis intelliguntur. Primo & tertio modo Scripturæ aliquatenus obscuræ sunt, secundo maxime Perspicuæ.

Loca quæ ibidem citat Bellarminus sunt.

Psal. 119. 18. Resp. Aliud est agere de Interna & naturali nostra cæcitate, cui succurri oportet Interna oculorum mentis Illuminatione, Aliud vero de Obscuritate Scripturarum in se; eoque à Personis ad Doctrinam non valet consequentia.

Luc. 24. 27. Act. 8. 34. Resp. Quæ media inserviunt Intelligentiæ & explicationi Scripturarum, non Scripturas respiciunt, sed uostram Infirmitatem cui interpretatione ipsarũ succurri solet & debet.

2. Pet. 3. 16. Resp. Obscuritas rerum in se propter majestatẽ ipsarũ distingui debet à modo illas tradendi, possunt enim

res obscuræ perspicuè tradi. Nec à parte Integrali ad Totum valet Consequentia; Quia aliud est Scripturam esse difficilē, aliud vero quædam esse difficilia in Scripturis.

DE DEO ET DEI ATTRIBVTIS, PARS Κατασκευαστικὴ.

SECVNDVM Sacræ Theologiæ principium *Deus* est. Secundum dicimus non Naturæ ordine. Deo enim nihil Prius est, sed melioris Cognitionis nostræ, quia vt salutaris omnis Cognitionis de Deo instrumentum Primum est Scriptura: ita Rerum, quæ huic cognitioni subseruiunt principium Essendi, Primum & summum *Deus* est; A quo omnia dependent Immediate.

De *Deo* autem (quem esse tum Natura & Ratio docuit hominem ψυχικὸν sufficienter, ad ἀναπολόγητον[a], tum Scriptura & Fides Christianum sufficienter ad salutem[b].) Duo nos cognoscere oportet. Quid sit id est, Naturam, &c. Quis sit id est, Attributa illius.

Rom. 1. 19 20 21.
[b] Ioh. 17. 3.

Natura Dei pro modo Reuelationis diuinę, & modulo Cognitionis nostræ, duplici via inquiri potest ac debet. Vna Nominis, altera Rei seu definitionis: quibus duobus cognitio omnis de re aliquâ absolui solet.

Quicquid de *Deo* dicitur, certum est quod Deus non est, id quod de eo dicitur, quia Ineffabilis est; tamen cum *Nomen* sit significatio eius rei quæ comprehendi potuit, quantum potuit; varia Deo Nomina in Scripturis attribuuntur, quibus non tā Natura Dei explicatur, quam aliud quod de Ipsa à nobis cognosci potest.

Ea vero omnia sub duplici ratione exprimi & explicari solent; vna, *Negatiua*, altera, *Affirmatiua* seu Positiua.

Quæ *Negatiua* Deo nomina tribuuntur, vt, Immensus, Infinitus, remouent ab eo imperfectiones Creaturarum.

Quæ *Affirmatiua*, aut enuntiantur *Essentialiter*, aut *Relatiuè*; aut per *Metaphoram*.

Essentialiter siue *Propriè*, quale est Proprium illud & Essentiale Dei nomen Iehoua, eique æquipollentia reliqua, quæ nulli Creaturæ vnquam, ne Analogicè quidem, attribui possunt; siue *Communiter*, quæ hominibus quidem adaptari possunt, Deo tamen conueniunt, tum Modo excellentiæ, vt Deus Rex, bonus, sapiens &c. tū Modo Causæ inde pendentis vt Creator,

Redem-

Redemptor, &c. quæ omnia distinguuntur in Deo non Essentiæ sed Effectorum ratione.

Relatiue quæ dicuntur, Nomina sunt Personarum, quorum nulla est περιχώρησις seu commeatio; sed singulis personis propria sunt Singulariter, Pater, Filius & Spiritus Sanctus.

Metaphorice enuntiantur quæ *Deo* tribuuntur vel per ἀνθρωποπάθειαν, vt Homo, Iratus, Dormiens, vel per ἀναλογίαν & Similitudinem, vt Leo, Lapis, Fluvius, &c.

A *Nominum* Diuinorum Consideratione, pergimus ad *Rei* explicationem, seu ipsius Dei descriptionem.

Est autem *Deus* vt quam breuissimè definiunt Hebræi, Iehoua Elohim[b], id est, vna Essentia Trium Personarum. [b] Exod. 6. 3. & 3. 13.

Huius discriptionis membra duo sunt. Vnum de *Essentia* & Essentiæ *Vnitate*; Alterum de *Personis*, & Personarum *Trinitate*; quæ duo nec á Naturæ diuinæ explicatione separari possunt; nec in eadem confundi debent. Nam vt summa est ac indiuiduæ Essentiæ diuinæ *Vnitas* in Personarum pluralitate; (*Esse* enim Patris, est *Esse* Filij & Spiritus Sancti.) ita Realis est ac discreta in Essentiæ Vnitate Personarum *Distinctio* (Esse enim Patrem, non est esse Filium, aut Spiritum Sanctum.)

Essentiæ vnitatem dignoscimus duobus modis; primò *Essentiæ* veritate, secundó *Modo* vnitatis.

Essentia est, qua per se, & ex se absolutè Deus est, & existit. Est enim id solus quod est & qui est, id est, *sola* alteri non innitens.

Modvs *Vnitatis* non est Aggregationis, non Generis, nó Speciei, non Consensus; sed Numeri: quia non possunt esse multi Dij.

Hic vnitatis modus tribus probatur Argumentis; *Testimoniis* Scripturæ & plurimis, & perspicuis, Veteris & Noui Testamenti [c]. *Principio*, quod vt Primum, ita & vnum necessario Esse debet. Nec enim duo aut plura infinita, aut summa dantur Principia. *Perfectione essentiali*, quam personæ habent communiter, Totam in omnibus, & Totam in Singulis. Est enim tota diuinitas sui Perfectione AEqualis [d].

[c] Deut. 6. 4. Esai. 44. 6. 1. Tim. 2. 5. 1. Cor. 8. 4.

[d] Ioh. 5. 26. Mat. 11. 27.

Ex hac vero Essentiæ in Personis Identitate, seu Singularissima & maxime vna vnitate, Christus dicitur est in Patre, Pater in Christo [e]. Quæ res à Patribus περιχώρησις, seu Immeatio personarum dicta est.

[e] Ioh. 14. 10.

Hæc

Hæc Essentia, quæ Numero ac indiuiduo *Vna* est, Improprie à Persona, Personæ dicitur communicari, cũ Essentiæ sit αὐθ' ὑσία, illiusque respectu Tres in Diuinitate personæ, αὐτόθεοι sint, Proprijssimè vero tribus Personis Communis dicitur; Non vt Vniuersale Singularibus, non vt Accidens Subiectis, non vt Causa Effectis, non vt Totum Partibus, non denique vt Res Rebus; sed vt Res suis Modis qui sunt in Re. Sunt enim *Personæ* τρόποι ὑπάρξεως seu Modi Essentiæ Diuinæ, á qua distinguntur, non Sola Ratione, non distinctione Reali, sed Rei gradu ac modo.

Personæ ergo Nomen (quod contra Sabellium, á Patribus vsurpatum est, vt, tum Essentiæ, contra Samosatenum, tum vtriusque, contra Arrianos;) Tria significat. Primo, ipsum Indiuiduum subsistens, intelligibile, incommunicabile, & non sustentatum ab alio. Deinde ipsas Proprietates Indiuiduorum, quibus ab alijs distinguntur, & quas *Principia Indiuiduantia* vocarunt Scholastici; vltimo, vtrumq; simul, Subsistentia Indiuidua cum suis Proprietatibus, & *Modi Essentiæ* dicuntur; quia nihil aliud significant quam essentiam in vno aliquo Indiuiduo subsistentem, & sua Proprietate secretam ac definitam.

Esai. 63. 78 Matth. 3. 16 17. *Personæ* istiusmodi tres sunt, *Pater, Filius, & Spiritus Sanctus* [f], non gradu, statu, aut dignitate, sed *Ordine, Numero, & Modo agendi* distinctæ.

Ioh. 15. 26. *Ordine*. nam *Pater* Prima est persona á se, non ab Alio, tũ Ratione Essentiæ, tum Ratione Personæ existens [g], *Filius* Secunda; ratione quidem Personæ á Patre existens AEterna generatione, (cuius vt Veritas hyperphysica, ita & Modus ineffabilis est;) quoad Essentiam autem absolutam, á Seipso est αὐτόθεος. *Spiritus Sanctus* Tertia à Patre & Filio συναϊδίως Ratione Personæ suæ procedens & Emanans [h]; Ratione vero Essentiæ, Deus á se, cum Patre & filio.

[g] Ioh, 5. 7. 1. Ioh. 6.

[h] Psal. 2. 7. Ioh. 1. 14.

[i] Ioh. 15. 26.

Numero. Nam inter se veré distinctæ sunt, & per se singulæ subsistentes. Nam & Relationes personarum sunt Incommutabiles, & Incommunicabiles, Pater, Filius, & Spiritus Sanctus, quæ non Essentiæ, sed Relationis & Personarum nomina sunt: & Proprietates, quæ exinde fluunt & emanant, Personas inter se distingunt, Paternitas seu ἀγεννησία, γέννησις, & ἐκπόρευσις; quæ Opera ad intra sunt, ac diuisa, id est, cuique Personæ Incommunicabiliter Propria.

Modo agendi, Nam etiam in Operibus ad extra quæ indiuisa

sunt

sunt, Personæ operantur quidem eadem, sed non eodem modo. Pater Creat, Filius Redimit, Spiritus sanctus Illuminat, respectu Causæ, & Effectus seu ἀποτελέσματος equaliter & inseparabiliter, respectu. Termini, distinctè.

Hæ *Tres Personæ*, Deus sunt, Inconfusè Trinus in Vnitate, Indiuisè Vnus in Trinitate. *Patrem* Deũ esse, fatentur omnes.

Filium Deum esse Tria probant, AEqualitas essentiæ Diuinæ cum Patre, Nomina diuina, & Propria Dei Essentialia.

Aequalitatem & Christus probat Analogicè ex operibus suis [k], & expresè ponit Paulus [l], & confirmant Parallela loca plurima Veteris & Noui Testamenti.

Nomina diuina quæ Christo attribuuntur sunt ea omnia, quæ Essentialiter de Deo dicuntur; siue Propriè, Dicitur Iehoua [m], siue communiter dicitur Deus [n].

Propria Dei Essentialia, quæ Christo attribuuntur, sunt, Siue *Idiomata* AEternitas [o]. Omnipræsentia [p]. Omniscientia [q]. Omnipotentia [r]. Siue *opera diuina*, Creationis [s]. Redemtionis [t]. Miraculorum [u]. Siue *Cultus*, Invocatio & Fides [x].

Spiritum Sanctum Esse Deum, probat eadem Argumentorum series. *Aequalitatem* probat Christus [y], *Nomina diuina* quæ illi tribuuntur sunt & Proprium illud Iehouæ [z], & commune, Dei aliorumque [a]. *Propria* eadẽ illi tribuuntur in Scriptura, Siue *Idiomata*; AEternitas [b]. Omnipræsentia [c]. Omniscientia [d]. Omnipotentia [e]. Siue *Opera diuina*, Creationis [f], Redemtionis [g]. Miraculorum [h]. Siue cultus diuinus [i].

Atque hæ tres personæ sunt vnus Deus. Nã quamuis Personaliter alius sit Pater, Filius, & Spiritus Sanctus, tamen Essentialiter nõ est aliud Pater, aliud Filius, aliud Spiritus Sanctus.

Huius tum *Vnitatis*, tum *Distinctionis* Veritas ac perfectio spectatur in cognitione *Attributorum* seu Proprietatum, tum Essentiæ, tum Personarum.

Proprietates Personarum, dicimus, Characteristica Idiomata seu Attributa determinatiua, quæ à Personis proficiscendo & in Personis terminantur, & Personas determinant, tum in se, tum inter se. Harum enim ad personas duplicem velut respectum consideramus; Personalem, & Notionalem, vtrumque in Relatione, sed diuerso modo ac gradu.

Personalis respectus est in illis Proprietatibus [l], quæ connotant quidem Relationem, præcipuè tamen (secundum vsum

[k] Ioh. 5.18
[l] Philip. 26 Coloss. 2.9
[m] Esai. 43.
[n] Esai. 9 6.
[o] Apoc. 1.17
[p] Matth. 18. 20.
[q] Apoc. 2. 23.
[r] Phil. 3. 21.
[s] Ioh. 5. 46.
[t] Ephes. 1. 1.
[u] Math. 8. 2.
[x] phil. 2. 10.
[y] Ioh. 15. 6.
[z] Act. 1. 16.
[a] 1. Cor. 3. 16. Act. 4. 24.
[b] Heb. 9. 14.
[c] Rom. 8. 9.
[d] Ioh. 14. 26.
[e] Heb. 3. 7.
[f] Iob. 26. 15.
[g] 1. Cor. 2. 10,
[h] Rom. 1. 5.
[i] Math. 28. 19.

sum quem in Sacris Literis & apud Ecclesiasticos Doctores obtinuerunt) notant ac designant ipsa Subiecta seu Hypostases, vt sunt Nomina Personarum. *Notionalis* respectus est in illis Proprietatibus, quæ notiones seu Relationes appellantur, quarum vsus in sola relatione est, vt sunt Nomina Generationis, Natiuitatis, Processionis.

Proprietates Essentiæ; dicimus Attributa in Deo, Deo Essentialia, quibus & Essentiæ veritas in se innotescit & ab alijs distinguitur; sic tamen vt nec ab Essentia, nec inter se realiter differant; *Non ab Essentia*, quia sic sunt in vna Essentia vt sint ipsa Essentia; Est enim Deus αὐτολόγος. *Non inter se*; Quia quod in Deo est *Vnum* est; A prima autē vnitate omnis prorsus differentia, omnisque numerus abesse debet.

Quia vero nec ab Essentia, nec inter se differunt, non sunt Qualitates mediæ inter Potentiam & Actum: sed in Deo sunt intimæ, Actuales, Perpetuæ, & á forma actuque Essentiali, vnde Deus sine compositione Materiæ & formæ, Substantia est: sine Qualitate, Bonus, Verus, Iustus, &c. sine Qnantitate, aut termino, Maximus, & Immensus. sine Motu, Actus: sine Passione, Misericors; sine Situ, præsentissimus: Extra Tempus, primus & nouissimus: sine Habitu aut accessione, rerum omnium Dominus. Omnes enim Proprietates, de Deo essentialiter prædicantur: idque tum *Formaliter* & in Abstracto, propter perfectionem Essentiæ indiuiduam: tum *Subiectiuè* & in Concreto, propter veritatem Dei existentis.

Harum *Proprietatum* Aliæ Essentiam nobis denotant, velut á Priori, tum *Negatiuè* vt Infinitas, tum *Affirmatiuè* vt Simplicitas. Aliæ velut á Posteriori, idque tum *Propriè*, vt eæ quæ Deo primo & per se insunt, Potentia, Scientia, voluntas, tum *Impropriè* vt eæ quæ translatiuè & secundum similitudinem ἀνθρωποπαθῶς de Deo dicuntur, vt Amor, Ira, &c.

Quæ á Priori Deo insunt, soli & vni Deo secundum Essentiam, Actum, & Vsum, tribuuntur, eæq; Incommunicabiles dicuntur, vt *Simplicitas*, *Infinitas*.

Simplicitas est in Deo penitus Indiuidua & Absoluta, nullam admittens aut Diuersitatem, aut Compositionem partium seu accidentium, nec in Se, nec in Personis, nec in Operationibus. *Non in se*: Nam Deus idem est quod sua Essentia, idem Essentia quod esse Dei [k], Deus enim est primus & purus actus, à quo aguntur omnia, & quo agunt omnia,

[k] 1oh. 5. 26. 1. 1oh. 1. 7.

Non

Non in Personis. Nam Essentia est tota & eadem in omnibus, tota & eadem manens in Singulis: vnde Patrem dicimus esse in Filio, Filium in patre, [l] Spiritum Sanctum in vtroque, & singulum in singulis. *Non in operationibus* [m]: quia Essentia, Voluntas & Actio penitus idem sunt: sicut enim naturaliter fert Dei Essentia, ita Vult & Agit, et vicissim quemadmodum Vult & Agit, ita fert eius Essentia. Nec ergo in Deo differunt Actus & Actum, sed idem sunt; ita vt dum Vnum à divinitate videtur fieri, omnia simul efficiantur in Vno; dum Multa, vnum efficiatur in multis.

[l] Ioh. 14. 10.
[m] Ioh. 5. 19.

Ex hac Simplicitate summa Dei *Perfectio* concluditur: Quod enim vnum est & simplissimum, illud omnium est sufficientissimum [n], maximeque se ipso contentum, eoque tum sibi ipsi, á se ipso ad omnia & in omnibus *ἀυτάρκης*, tum alijs exemplar ac causa omnis perfectionis, Naturæ & Gratiæ.

[n] Exod. 3. 13. Act. 17. 4.

INFINITAS in Deo, non est magnitudo aut Multitudo quam non liceat pertransire, sed Potestas immensa, seu actus Immensitatis, qui nec Extrinsecus nec Intrinsecus finitus est, in Seipso vbique Totus, seu intimè in omnibus rebus Essentia sua & Virtute.

Essentia enim *sua* Deus vbique est [o], seu magis propriè, loquendo est ipsum VBIQVE, id est, illud ipsum quod vbique dicimus, in omni loco sine Definitione. Dimensio ne aut Circumscriptione, in omni Tempore sine mutabilitate. Totus in rebus omnibus, Totus in singulis, Totus in seipso. Modus huius infinitatis est, vt nec multiplicetur, nec rarefiat, nec diuersa fiat Dei Essentia, sed eadem tota & vna, omnibus & singulis præsens dicatur, á nullo tamen contenta; Secundum quemmodum Deum & vbique dicimus & nullibi: siquidem, quatenus à nullo continetur nusquam est, quatenus omnia continet vbique est.

[o] Psa. 14. 5. 3. 1. Reg. 8. 27. Ier. 23. 23.

Virtute sua Deus vbique est, quia eo vniuersum hoc & perfectum est & afficitur, sic tamen vt nec perficiendo virtus illa Dei debilitetur, est enim immensa & infinita, nunquam & nusquam deficiens: nec afficiendo, patiatur: est enim Deus supereſſentialis potestatis, tum comprehendens superficies omnium, tum se tota penetrans profunda rerum.

Huius INFINITATIS consectarium necessariũ, ac velut per emanationem, est IMMVTABILITAS, Immutabilitatis,

ÆTERNI-

AEternitas. Qui enim infinitus est, nec moueri potest, nec mutari, secundũ qualitates Exteriores & Interiores, & cùm in se, & à se habeat plenitudinem Perfectionis, *Essentiæ* & *Virtutis*, nõ potest extendi nec secundũ esse, nec Operationẽ. Qui Immutabilis est, in Naturam alterã minime mutatur, sed totã possidet, neque accipiens illam neque accepturus: sed sine tempore is est qui est, & qui non est nunquam sit, atque illud est quod AE*ternum* vocamus.

Iacob. 1. 17. Mal. 3. 6. Psal. 90. 2. Apoc. 1. 8.

Quæ *Proprietates* à Posteriori, Deo insunt, de illo quidem primó & per se dicuntur, sed tamen secundum illius tum Actus, tum Vsus analogiam in Creaturis, illis communicantur, ac de illis in concreto predicantur, quæ Communicabiles ab alijs dicuntur. Hæ ergò in Deo sunt, Intimè, secundum principium, & immobiliter; in Creaturis accidentaliter, ex participatione, & mobili ratione, vt sunt ex precipuis, *Potentia*, *Scientia*, *Voluntas*.

Potentia in Deo est qua, quę *Vult* omnia, perfecte Agit, quæ omnia *velle potest*, perfectè agere potest, Hæc Absoluta, illa Actualis dicitur, vtraque Actiua est.

Psa. 13. 66.

Vult autem Deus, tum *actu interno* & æterno, qui actus est in Deo, vel secundum principium ac terminum, vt intelligere Dei, vel secundum principium quidem in Deo est, sed secundum terminum in alio, vt Prouidentia, Prædestinatio, & respectu huius actus, Potentia Actualis in Deo dicitur *Immanens*: tum *actu externo* & temporali, vt Creatio, Redẽptio, & respectu huius actus, Potentia actualis in Deo dicitur *Transiens*.

Math. 3. 9.

Velle potest Infinita, prout Esse eius est infinitum, Atque ita agere quoque potest infinita, quæ absolutè possibilia sunt, nec tamen vnquam ad certum rerum ordinem determinabuntur: Plura ergò quam facit, si velit facere, potest, nunquam tamen facere volet.

Sicut vero non potest velle, nec Contraria (vt malum, bonum) nec Contradictoria (vt Esse non Esse) Ita nec agere potest, aut Contraria, quæ in natura maxime simplici, ac incommutabili, subsistere nequeunt: aut Contradictoria, quæ in Essentia Dei falsitatis omnis experte, ac in veritate maximè absoluta & perfecta, locum non habent. Hæc tamen non posse est Potentiæ: Ille enim maxime potens est, qui constanti & Immutabili fruitur potestate, & ab ipso, quod vnũ est, nullo modo digreditur; Nam opposita posse est Infirmitatis: omnino potentis

tentis in optimo permanere.

Scientia in Deo est, qua & Seipsum nouit in seipso, & extra se Vniuersa & Singula per seipsum, Actu indiuiduo & immutabili. *Seipsum* enim solus Deus nouit & intelligit, actu intimo & perfectissimo, Infinitus, Infinitum se comprehendens Infinitè; Nec tamen dum intelligendo se, se comprehendit, alius est intellectus Dei quo comprehendit, alius ipse quē comprehendit; nā Esse, Intelligere, Cōprehendere, reciprocātur. [t] Mat. 11. 27

Nouit quoque extra se *Vniuersa, & singula* in communi & distincta cognitione [u], Materiæ, Formæ, & vtriusque, Accidentium, bonorum & malorum: verum per seipsum, bona quidem nouit, mala per bonum oppositum. [u] Heb. 4. 13

Nouit tamen & Seipsum & alia Actu Indiuiduo, quatenus vno intelligentiæ ictu, totoque simul intuitu, vniuersam rerū distantiam, vel localem vel temporalem complectitur, omnia simul & semper possidens quæ apud nos temporibus euoluūtur. Estque Indiuidua hæc, & præsentaria Dei scientia in Deo immutabilis est, tam Contingentium quam Necessariorum: Contingentibus sortem Contingentiæ imponens, vt & Necessarijs, legem Necessitatis.

Voluntas in Deo est, qua Deus liberè & immutabiliter vult suam gloriam, vt Finem, & alia omnia vt Media ad hunc finē. Hæc voluntas cum sit & Finis & Medium, Prima & summa est causa rerum, causas reliquas simul in se complectens, easque primæ illi causæ subordinans.

Licet autem voluntas sit vna in vna Essentia, ex ratione tamen obiectorum & effectuū bonorum & malorum, distinguimus illam in *Beneplacitum*, & *Placitum*: Ratione enim Effectuum bonorum, quorum Deus finem, & media intendit primo & per se, *Beneplacitum* dicimus illam voluntatem [x]: Ratione vero Effectuū malorum, in quibus Deus finem quidem primo & per se, sed non ipsa Media nisi propter finem intendit, *Placitum* dicimus [y]. [x] Eph. 1. 5. [y] 1. Cor. 10.

Huius Placiti & Beneplaciti voluntas in Deo est, Immutabilis, vt nec falli nec fallere possit: *Non falli*, respectu voluntatis illius Arcanæ, secundum quam Deus ab æterno omnia præsciuit, determinauit, voluit [z]. [z] Rom. 9. 19

Non fallere: respectu voluntatis illius reuelatæ, secundum quam Deus voluntatis illius æternæ scientiam, ac reuelationē communicauit, nobis necessariam ad salutem. Esai. 6. 10.

DE

DE DEO ET DEI ATTRIBVTIS, PARS ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΗ.

Distinctiones pro VNITATE ESSENTIÆ.

PRIMA.

Dei nomen sumitur aut Propriè, idque tum Essentialiter, tũ Personaliter: aut Impropriè, idque tum per Concessionẽ & μετώνυμιαν, cum Scriptura agit de falsis & fictitijs Dijs, tũ Nuncupative seu per ἀναλογίαν, cum agit de Dijs non Natura, sed Donorum divinorum & Officij ratione.

SECVNDA.

Vnum & *Trinum* non opponuntur Privative, quia de Deo vtrumque diverso respectu verè enuntiatur: Vnum respectu Essentiæ, Trinum respectu Personarum.

Distinctiones pro TRINITATE *Personarum, et Primum pro illarum Distinctione.*

PRIMA.

ALia Ratio est eorum qui & Finiti & Divisibiles sunt, qui hoc ipso vt personis, ita & essentijs distinguuntur: alia vero Dei, cujus essentia vt Infinita, ita et Indivisibilis est, ac proinde vna tantum.

SECVNDA.

Quę Actiones Causa & Effectu cõmunes sunt, Actionis seu Effectus Termino distinguuntur: Eadem enim operandi Causa est in Divinis, idem opus; Sed Modus Operandi diversus.

TERTIA.

Nomina quæ Personis tribuuntur in Scriptura, quædam personas ipsas, quædam personarum proprietates, quædam operationes extra personas designant.

LOCA.

Joh. 14. 9. Resp. Aliud est agere de ordine personarum inter se, aliud de ordine cognitionis nostræ ad ipsas.

Ibidem 10. Male à Phrasi & loquutione Essentiali procedi-tur ad personalem; quædam enim dicuntur de personis absolutè respectu Essentiæ, quædam Relatè qua personę sunt.

Coloss. 1. 15. Imago alia est Accidentalis alia Substantialis.

Deus

Deinde pro Personarum Ὁμοουσία.

PRIMA.

ALIUD est agere de Origine Essentię quę in divinis nulla est: aliud de Origine Personarum. Filius & Spiritus sanctus Personę tantum originem habent, Ille Generatione, Hic Processione ęterna; Neuter Essentię.

SECVNDA.

Qui omnia habet, & habet à Natura, non à Gratia, non est inferior eo à quo habet; Inæqualitatis enim alterutra ratio tantum dari potest.

TERTIA.

Missio & obedientia non tollit æqualitatem Potentiæ, nec Mittens & Missus distinguuntur proprietatibus Essentialibus, sed Personalibus.

Loca Scripturæ.

Loca 1. ad Corin. 8. 6. Eph 4. 6. Solus Deus dicitur Pater in Scripturis duplici respectu. Primo oppositè ad Creaturas & Fictitios Deos, non exclusivè ad Filium & S. Sanctum. Secundò κατ' ἐξοχὴν solus Deus dicitur, quod nempe non sit ab alio ne quidem ratione Personę.

Luc. 11. Patris nomen interdum sumitur ὑποστατικῶς, cùm divinitus intra se describitur, & Personę divinę inter se distinguuntur: interdum οὐσιοδῶς, dum describuntur Opera externa & beneficia Dei erga creaturas & Ecclesiam.

Distinctiones pro Attributis.

Pro Simplicitate.

QVodcunque simplex est; aut Absolutè & per se tale est, aut Comparatè & respectu corporum. Primo modo Deus simplex est, secundo Angeli & animę. Si quę verò compositio Deo tribui videtur, tota est Accidentalis, vel respectu Actionum, vel Subjectorum in quę operatur, vel denique Propositionis, quę de Deo enuntiatur.

Pro Infinitate.

Deus proprie loquendo non est in loco, quia Nullibi contentus est, tamen vbique quia omnia continet, & contingit nō Quantitate, sed virtute.

Pro Immutabilitate.

Quæcunque mutatio Deo in scripturis tribui videtur, non est in Deo sed in rebus, eoque Pœnitentia cum de Deo enūtiatur

atur non Affectum in Deo, sed Effectum Dei in hominibus significat.

Pro Æternitate.

Aeternũ quid dicitur aut Propriè, aut Analogicè. Propriè, quod Naturâ nec Principium nec Finem habet. Analogicè quod ortum habens, Gratia & virtute Dei finẽ non habet. Priori modo Deus æternus est, secundo Angeli & Animæ.

Pro Scientia.

Scientiæ actus in Deo est individuus, vnde nec præscientia nec reminiscentia in Deum cadunt, nisi respectu nostro.

Pro Potentia.

Potentia in Deo illud omne tollit, quod est aut Potentiæ Finitæ, aut impotentiæ.

Pro Voluntate.

Voluntas Dei aut est Absoluta, aut Conditionalis. Nec in Deo contradictoriæ sunt voluntates, rebus & personis eodem modo sese habentibus.

LIBER SECVNDVS

De Sacræ Theologiæ prima parte, id est, de Dei Operibus seu causis Salutis Nostræ.

POstquam de *Principijs* Sacrę Theologię actum est, de *Partibus* illius videndum est.

Partes autem Theologię pro ratione Finis & Mediorum ad Finem Duę sunt: Vna de *Causis* Salutis nostrę, ideoque de Dei *Operibus* & Effectis. Altera de *Subiecto* illius, id est, *Homine*, variisque Hominis Statu. Salus enim quæ *Theologiæ* Finis Proximus est, duobus modis consideratur, tum *In se* & *Causis suis* simpliciter, tum *Relatè* ad Subjectum ad quod ordinata est, qua ratione variè modificatur, pro conditione subjecti multiplici, in quo est.

Opera Dei, de quibus in Prima Theologię Parte agendum est, Duorũ sunt Generum; *Interna* seu Immanentia; *Externa* seu Transeuntia; illa in ipsa Dei Essentia sunt Actu Interno & æterno; Hæc à Deo transeunt in Creaturas Actu Externo & Temporali. Primorum genus est *Prædestinatio*. Secundorum, si Opera Naturæ Respicias, *Gratia* & *Providentia*, si vero Gratiæ, *Redemptio* & restauratio.

DE PRAEDESTINATIONE, PARS Κατασκευαστική.

DE *Prædestinatione* dicturis, Primo quid Nomin is', deinde quid Rei explicandum est.

Prædestinare cũ sit Res in fines destinare & ordinare [a], pro Finium ratione & consideratione multiplici, variè apud doctores Ecclesiasticos sumi solet. [a] Rom. 8. 29 Ephes. 1. 5.

Fines autem in genere ad quos Res creatę à Deo ordinantur, duo sunt. Vnus ad quem Res Feruntur *Naturæ ordine*, seu secundum Naturam ordinatione divina: alter qui Excedit *Proportionem* Naturę creatę, & Hominis statum respicit extra Tẽporalem & Animalem hanc vitam. Prior *Proportionatus*, Alter *Superexcedens* à Scholasticis dicitur.

Prioris FINIS respectu; *Prædestinatio* est Decretum Dei, seu Iudicium Mentis divinę, tam in genere de Rebus omnibus creatis [b], quam in specie de Creaturis Rationalibus ad certum Finem transmittendis. Atque in hac significatione etiam Providentia ab alijs dicitur & à nobis Internarum & Immanentium Actionum Dei genus Dictum fuit. *Posterioris* FINIS respectu, Synecdochicè, Prædestinatio sumitur duobus modis, prout status hominis extra animalem hanc vitam duplex est; vel *communiter* & *impropriè* pro Decreto Dei æterno de hominibus tum saluandis tum puniendis; tum *singulariter* & *propriè* pro actu destinationis ad Salutem æternam, in mente divina existente. Atque in hac significatione Prædestinationem sumimus hoc loco. [b] Act. 4. 28.

Hæc *Prædestinatio* duobus modis seu gradibus dignoscenda est. Primo in Se & Causis suis Simpliciter. Secundo Oppositè ad sua Contraria.

Est igitur *Prædestinatio* Actus divini beneplaciti, quo Deus ab æterno proposuit in Iese, de Vniversitate Creaturarũ, certas aliquas, gratiæ & glorię suę participes efficere in Christo, ad laudem suam & salutem ipsarum [c]. [c] Eph. 1. 5. 6

Causa Efficiens hujus Prædestinationis, *Primaria*, Deus est, in quo & à quo ipse Prędestinationis Actus est tanquã à mente divina & in illa pręformatus, Res & Causas omnes omnino præcedens [d]. *Impulsiva* verò est benevolus Affectus voluntatis Dei in Christo, qui εὐδοκία τοῦ θηλέματος τοῦ θεοῦ [e] in Scripturis vocatur. [d] Eph. 1. 5. Rom. 8. 29. 2. Tim. 1. 23 [e] Ephe. 1. 5.

Actus autem hic diuini beneplaciti, qui in Deo simplex est & vniformis, quoad humanum intelligendi modũ, duas habet veluti distinctas Præordinationes. Prior est de Fine. Altera de Medijs ad Finem. Illa distinctè Electio & Prænotio vocari solet. Hæc vero communi nomine Prothesis & Prædestinatio [f]. Vtraque vero Præordinatio est ab æterno, ante omnes Res & Causas, in rebus existentes [g].

[f] 1. Pet. 1. 2. Rom. 9. 11. 8. 29.
[g] Rom. 9. 19 Act. 13. 48. Rom. 9. 11. 6. 11.

Materia Prædestinationis, seu magis propriè loquendo Obiectum, est Homo ex communi Natura sui generis supra Naturam evehendus. Huius Obiecti pro duplici illa Actus cõsilij diuini Ratione, duplex debet esse consideratio; Si enim Præordinationem *Finis* respicias, Prædestinationis Materia Homo est communitèr seu Absoluta [h]. Si vero *Mediorum* ad finem Homo est, a se & in se periturus, & reus in Adamo [i].

[h] Rom. 9. 20. 11. 35.
[i] Esai. 54. 26. Rom. 9. 22.

Forma, Specifica quidem & Propria, est Adoptio in Filios per Christum [k]. Communiter verò est, tota illa Ratio ordinis, tum Decreti, tum Exequutionis *respectu*.

[k] 1. Thes 5. 9. Ephes. 1. 5.

Decreti respectu, ordo [l] Graduum hic est. *Præscientia*, qua Deus prædestinandos præcognovit. *Præfinitio* seu [m] qua præcognitorum Prædestinationem Præfinuit Deus; tum *Eligendo* ab æterno, tum electis *Præparando*, Gratiam in præsenti, Gloriam in futuro.

[l] Rom. 8. 30.
[m] Rom. 8. 30

Respectu *exequutionis* Graduum hic est ordo. *Vocatio* efficax [n], *Iustificatio & Glorificatio*, id est, Benedictionum diuinarum gratiosa Inchoatio, prouectio, & consummatio gloriosa, perfecta Coniunctione Christi.

Finis Remotus, est Dei Gloria: subalternus, vt simus sancti: vltimus, vita & glorificatio [o] nostra.

[n] Ephes. 1. 6.

Atque hæc [p] *Prædestinationis* Ratio est In se & Causis suis simpliciter: de Oppositis & Contrarijs ipsius videndum est.

Horum licet varia ratio sit, communi tamen *Reprobationis* nomine synechdochicè significari & indicari solet, in qua significatione distinguitur, tũ ab æterna *Prædamnatione*, quæ [q], Reprobatio dicitur; tũ ab ea Decreti diuini parte, quæ vel Logicè *Non Electio*, vel Theologicè *Præteritio* dicitur, quæ Reprobatio est proprie dicta.

Quia autem oppositæ Prædestinationi, de qua egimus, totam illam [r], & rationem ordinis ad Finem ad quem Reprobi destinati sunt, significat; de ea, in prima Significatione à nobis agendum est.

Et

Est autem *Reprobatio* Actus diuini Placiti, quo Deus ab æterno Proposuit in Se de vniuersitate Creaturarum, maiorẽ partem Præterire, quoad Gratiæ & Gloriæ suæ salutaris & supranaturalis communionem; & Easdem in Integritate Originis suæ non perstituras secundum Iustitiam suam propter peccata ipsarum, Prædamnare ad illustrationem gloriæ suæ.

Causa Efficiens huius Reprobationis Primaria Deus est, Illius vero Impulsiua, Placitum & voluntas ipsius [o].

Actus autem hic qui in Deo Simplex est & Vniformis, quoad nos, Ratione Ordinis ad Finem duobus modis, considerari & distingui debet. Est enim in Deo, primo, Actus *Præteritionis* dictus scholasticis *Reprobatio Passiua* & *Negatiua*, ante omnes Res & Causas in Rebus aut à Rebus extituras: Cuius extra Dei placitum & voluntatem nulla alia ratio aut dari potest, aut quæri debet [p]. Deinde est Actus Præparationis pœnæ, seu *Prædamnationis* ab æterno [q], dictus Scholasticis *Reprobatio Affirmatiua* & *Actiua*, ante omnes quidem Res, sed non Causas in Rebus aut à Rebus extituras præcognitas & Consideratas. Est enim Respectiuus Peccati tanquam Antecedentis necessarij. Quia vt Deus iustè hominẽ propter peccatũ in tempore punit & damnat: ita & iuste ex Hypothesi Peccatorũ Deus ab æterno decreuit hominem punire, & Prædamnauit.

Materia Reprobationis seu potius Obiectum illius adæquatum, sunt omnes & singuli Reprobi. Atque huius Materiæ seu Obiecti, pro duplice illo Actus respectu, Conditio dupliciter distingui debet. Quoad Priorem enim illum *Præteritionis* diuinæ Actum, materia Reprobationis consideratur, Homo Cõmuniter, absque vllo qualitatis vllius respectu [r]: quoad Posteriorem verò *Prædamnationis*, seu Ordinationis ad pœnam, Materia Reprobationis est Homo qua Peccator, seu propter peccata puniendus ex necessitate Iustitiæ diuinæ [s].

Forma *Specifica* quidem est, non designatio in Adoptionem filiorum: *Communiter* vero est tota illa Ratio Ordinis ad Finem: vtriusque Actus, id est, tum Præteritionis tum prædamnationis respectu.

Præteritionis, ratio ordinis hæc est. *Præscientia* seu προγνωσις non quidem illa affectus & beneuolentiæ singularis, sed Intelligentiæ, & Cognitionis in Deo, quæ alias quoque προθεσις seu *Propositum* Dei in scripturis appellatur, & quâ Reprobandos Præcognouit Deus, & qui essent, & quot essent,

o Ier. 6. 30. Ephes. 1. 11. Pro. 16. 4.

p Rom. 9. 18. 11. 13. Math. 11. 23.

q 2. Thes. 2. 9. Rom. 6. 23

r Rom. 9. 11

s Ephes. 2. 3. 5.

Præfinitio, qua præcognitorum reprobationem definivit Deus eos non eligendo singulari dilectione in Christo: sed sibi ipsis & in natura sua relinquendo; quæ Præfinitio, nunc Præordinationis, nunc Coagmentationis, nunc Odij nomine, in Scriptura significari[a] solet.

[a] Rom.9.22

Prædamnationis & exequutionis illius ordo hic est. *Iusta dissertio*, quæ vel *Explorationis* est, Deo gratiam nõ conferente[a], vel *Pœnæ*, Deo dona omnia, salutaria auferente, & tradente in potestatem Sathanæ[z] *Induratio*[y] & quę illam solent cõsequi ad realem hominis damnationem vsque; quę ab alijs Reprobationis effecta, commodius verò & verius Consequentia seu Gradus Ordinis ad Finem appellantur.

[a] Rom 9.21
[z] Ioh. 13.2. 2.Thess.2.9 10.
[y] Rom.9.18

Finis Reprobationis Remotus est, *Illustratio Dei gloriæ*[x], Subalternus, *Declaratio libertatis Dei*[a]. Vltimus vero & proximus, *Iustitiæ suæ in punitione Reproborum exequutio*[b].

[x] Rom 9.22
[a] Rom 9.21
[b] Rom.9.28

DE PRÆDESTINATIONE
Pars Affirmativa.

Solutiones seu distinctiones pro CAUSA EFFICIENTE.

PRIMA.

Prædestinatio duo significat; Finis deliberationem & Mediorum ad Finem Ordinationem. Vtriusque Causa Prima Impulsiva, Dei voluntas est.

SECVNDA.

Prædestinatio aut sumitur specialiùs pro Prædestinatione sanctorum, & non tam Re quàm Ratione differt ab Electione: aut generaliùs pro omni ordinis τέλους ad certum Finem, in qua significatione tres illius partes cõstitui possunt, Destinatio Principij, Mediorum, & Finis.

TERTIA.

Reprobatio sumitur vel Negativè pro non Electione, vel Affirmativè pro Pœnæ Præparatione.

QVARTA.

Aliud est agere de Prædestinationis & reprobationis Actu primo, qui est decretum Dei eligendi, & non eligendi seu prætereundi, qui Absolutus est: aliud de secundo qui Respectivus est: Eligendi quidem, ad media, quorum Causa in solo Deo: Non eligendi vero ad Peccatum, cujus Causa in homine, ordinatio vero a Deo.

QVIN-

QVINTA.

Secundus Reprobationis Actus seu ordinatio ad pœnam distinguitur in simplicem, & compositam seu comparatam. Illa est qua aliquis communiter ordinatur ad pœnam; hæc verò qua in pari conditione vnus magis quam alter. Istius Causa extra Deum supponit meritum hominis, hujus verò extra Deum nulla dari ratio potest.

Loca pro Fide prævisâ.

2. ad Thess. 2. 13. Resp. A Causa salutis instrumentali non valet conclusio ad Causam salutis efficientem.

Act. 13. 48. A statu, notatione, & conditione Personarum quæ electæ sunt, ad Causas sive Impulsivas sive Meritorias electionis, nulla est Consequentia.

Rom 8 29. Præscientia seu prænotio Dei non rerum Consequens aut Affectus, sed Antecedens est; nec significat loco citato Prævisionem principij, sed Amorem Dei singularem. Alia verò est Præscientia approbationis alia nudæ scientiæ & cognitionis.

Heb. 11. 6. Aliud est agere de prima Electionis Causa: aliud de medijs & Causis subordinatis. Iustificationis enim & reconciliationis nostræ cum Deo, de qua hoc loco fit mentio, instrumentum proprium & vnicum fides est.

Rom. 11. 20. Aliud est agere de perseverantia Sanctorum; aliud autem de Electione, nec confundi debent, quæ Media sunt, cum Causis & Principijs.

Loca pro bonis Operibus.

Rom. 8. 29. Conformitas imaginis filij Dei Prædestinationis consequens est, nō autē Causa illius efficiens & meritoria, quæque per Ellipsin verbi substātivi Fuerunt, ex sensu Apostoli explicanda sunt, nec debent in contrarium sensum accipi.

2. Ad Timot. 2. 20 Diversa sunt, agere de Fidei signaculis, quæ duo ab Apostolo enumerantur: internum vnum, Notitia divinæ approbationis: alterum externum, Vitatio iniquitatum de qua hoc loco Apostolus: & agere de Causa seu principio salutis & electionis nostræ.

Apoc. 3. 11. & 4. Aliud est agere de corona Ministerij, aliud de corona vitæ æternæ: quæque dignitas electis in Scriptura tribuitur non est nativæ præstantiæ, sed donatitiæ à Deo gratuis præstitæ: aliaque in fidelibus est per Inhærentiam, alia verò per Imputationem, de qua hoc loco.

Distinctiones pro MATERIA.

PRIMA.

MATERIA Electionis dicitur æquivocè, vel ex qua, & est consilium Dei, vel circa quam, & est homo, vel in qua, & est Christus tanquam Mediator.

SECVNDA.

Homo consideratur vel communiter extra vllam qualitatũ consideratione̅, vel singulariter, qua peccator, Isto modo in primo electionis & Reprobationis actu; hoc vero in secũdo.

TERTIA.

Electorum & reproborũ numerus & numerans & numeratus certus est, quamvis vterque nobis non certo compertus.

Pro FORMA.

PRIMA.

FORMA Prædestinationis in duobus consistit, in actione & modo ipsius. Actio est adoptio: modus est in Christo, in quo tanquã vinculo intermedio, vnio nostri cum Deo facta est.

SECVNDA.

Propositum, Præscientia, prædestinatio in Deo distinguuntur non tempore sed ordine. Propositum significat totũ Dei consilium: Præscientia primum illius gradum. Prædestinatio tum illa, tum quæ ex illis necessariò dependent.

TERTIA.

Decretum cum sua exequutione vt nec confundi, nec divelli debet, ita coniungi & distingui necesse est, quæ distinctio omnis est à posteriori & effectorum ratione.

DE CREATIONE PARS.

Κατασκευαστικὴ.

ACTIONVM *Diuinarum* Immanentium genus in Doctrina de *Prædestinatione* explicatum est; Ad Actiones Diuinas Externas ex ordine transitur.

Harum pro duplici Obiecto duplex ratio & notio distingui debet. Quæ enim Actiones diuinæ in Creaturas transeunt, vel *Naturam* hanc *communem*, spectant; Rerum Naturalium principium commune; vel *Gratiam singularem* Rerum Supranaturalium, ad quarum communionem homo evehendus est, principium singulare.

Quæ

Quæ *Naturam* ſpectant, vel primum illius Ortum, quâ eſt in *fieri*; vel Conſervationem illius, qua eſt *in Facto*, diſtincte cõſiderant. Illæ *Creationis*, Hæc *Providentiæ* nomine indicari ſolent.

Opus *Creationis* duobus modis à nobis cognoſcitur; Vno, *communi*, ſecundũ rationẽ cõmunem omniũ quæ creata ſunt, prout Genera & Species ſingulæ conditiones ſuas habent in Natura: à primo illo vniverſali Principio, ipſo Creationis tempore effectas: Altero, particulari, prout ſua cuiq; Individuo ſingularis ratio eſt, & ejus χαρακτηριστικὰ: Prior modus ad Theologiam Proprié, ſecundus ad Phyſicam pertinet.

Eſt ergo Theologicè, *Creatio*, Primaria Naturæ & Rerum in Natura productio, à Deo in temporis principio facta, & ſex dierum ſpatio perfecta ad Gloriam ſuam & Electorum ſalutem.

Cauſa Efficiens Creationis Deus eſt. Non enim res creatæ, ab alio mente conceptæ, ab alio procreatæ ſunt, vt putarunt Valentiniani, non ab alia natura, quam modo σοφίαν, modo Δημιουργὸν vocavit Cerinthus, non ab Angelis vt putarunt Simoniani: non à Dæmonibus ſuis, vt Philoſophi: non denique à Fortuna, vt Epicurus: ſed à Deo productæ & diſpoſitæ ſunt, [a] quod præter Scripturam, vel Trium Perſonarum operationes diſtinctæ, vel Creationis Natura & Modus, vel denique Principij evincit ratio.

Perſonæ in Creatione operantes tanquam Cauſæ, προηγουμενικὴ Pater eſt [b], Δημιουργικὴ Filius [c], τελειοτικὴ Spiritus Sanctus [d].

Creationis *modus* duplex eſt, vnus per productionem rerũ, alter per diſpoſitionem ſapientiſſimam [e]. Vterque à Deo eſt, ſive Immediatè, ſive Mediatè.

Principij ratio eſt, vt amet ſingularitatem: & Primũ vniverſale nullum eſſe poſſit, niſi ſit vnum, nec vnum, niſi ſit Deus.

Materia Creationis duobus modis diſtingui debet, Prout Creatio alia Primaria & Immediata, alia Secundaria & Mediata eſt.

Primaria Creationis Materia nulla fuit, nec Deo cõterna, nec à Deo exiſtens, aut tanquã Cauſa Materialis, operi hujus Creationis ſubſtrata. Nec enim Naturæ per Naturã ſed per ſe, principiũ Deus dedit Immediatè. Cũque ſit infinitæ potentiæ, omnem materiã neceſſariò excludit, vnde ex nihilo tanquam termino, potentia ſua naturam Deus primò eduxit [f].

[a] Pſal. 33. 9. Eſai. 40. 26.
[b] Act. 17. 24
[c] Col. 1. 16. Ioan. 1. 3.
[d] Gen. 1. 2. Pſal. 33. 6.
[e] Iob. 9. 8. Eſa. 40. 22.
[f] Pſal. 33. 9. Rom. 4. 17. Heb. 11. 3.

Secun-

Secundariæ & Meditatæ creationis, Materia duplex est, Prima & à Prima orta.

Primæ Materiæ duplex est notio. Prima in puritate naturæ suæ absolutè & per se, altera cum respectu ad alia, vt principium & subiectum primum ex quo res fiunt & constant: In vtraque notione describitur á Moyse, Primò quoad substantiam, quod sit partim Terrea partim Aquea. Huc enim Terræ & Aquarum denominationes tendunt. Secundò quoad Quantitatem, quod sit ingens Moles nec tantum plasma rationis, sed reuera ens, omnibus rebus substratum. Tertiò quoad Qualitatem, quod sit tenebricosa & obscura, cui Spiritus Domini incubabat [g].

[g] Gen. 1. 1. 2. &c.

Materia *secundariæ* Creationis, *à prima orta*, Naturæ á Philosophis, vt Cæli & Terræ nominibus in Scriptura indicari solet [h].

[h] Psal. 124. 8. Psal. 124. 3 Esai. 37. 16.

Nam rerum é primâ illa Materia eductarum, duo sunt Genera, plane inter se differentia, quamuis Analogicè ad communem rationem Generis vnius referantur. Nam aliæ sunt *Compositæ, Elementares & Materiales* in hoc mundo, quæ Terræ nomine indicantur; aliæ *Simplices & Immateriatæ* supra hunc mundum in locis cœlestibus á Deo dispositæ, quæ indicantur Cæli nomine.

Ex earum Modo conficitur Natura duplex, Inferior & Superior, *Illa* considerata in vniuersitate hâc rerum Naturalium, in quibus & homo est; *haec* in vniuersitate rerum supra Naturam huius Mundi positarum, in quibus & Angeli. Vtriusque veritas & modus ex Forma Creationis commodius concludi potest.

FORMA Creationis, *Primariæ* quidem Illius, est, tum Abdita illa diuinæ Potentiæ vis, Primæ illi Materiæ indita, secundum essentiam & conditiones ipsius; tum Externa, Immediata & Instantanea Materiæ productio Illiusque informis ac indigesta constitutio [i]. *Secundariæ* vero Creationis *Formæ* Interna, est, communis illa & abdita vniuersi natura, quam rebus omnibus Modo & Ratione communi impressit Deus. Externa vero de qua propriè hic sermo est, Potens illa Rerum omnium in Principio temporis per sex dierum interstitia ex prima Materiâ Productio, ac earundum cum In se, tum Inter se Dispositio ornatissima [k].

[i] Gen. 2. 1. 2 &c.

[k] Gen. 1. per totum caput.

Productionis autem & dispositionis huius veritas duobus modis

modis dignoscitur; Prout Rerum productarum ac dispositarū Natura duplex est. Inferior vna seu Elementaris & Materiata; Altera Superior, Simplex & Immateriata[l].

Inferioris huius Naturæ partes duæ sunt; *Elementaris & Aetheria.*

Elementaris est Corporum sua natura mutationi obnoxiorum, infra Ætheriam regionem; siue ea Simplicia sint siue Composita.

Corpora Simplicia sunt Elementa, Rerum compositarum Principia. Quæ ordine pulcherrimo & conuenientissimo primùm creata sunt[m].

Composita vel ex duobus, aut tribus tantum, vel ex quatuor Elementis composita sunt. Illa *imperfectè*, hæc *perfectè* mista dicuntur.

Horum quædam Inanima, quædam Animata sunt. Quæ Animata, vel vegetantia tantum sunt vt Plantæ[n]; vel vegetantia & sentientia vt bruta[o]; vel denique vegetantia, sentientia & rationalia vt homo[p], de quo in Tertio huius Institutionis Libro.

Partis Naturæ huius *Inferioris* Aetheriæ, Orbes duplices sunt, cum stellis, & sine stellis.

Cum stellis, tum mobile firmamentum, densioribus orbium partibus vndequaque lucidum: tum cælum Planetare septem suo ambitu orbes continens[q].

Sine stellis est, tum *Superior* Orbis seu Primum Mobile omnes inferiores partes circumvoluens in gyrum: tum *Inferior*, Cælum Aërium.

Superioris naturæ seu supercælestis duæ sunt partes. Vna *continens*, Empyræum primum & Immobile, in Scripturis dictū Cælum Cælorum[r]; Altera *contenti* præter beatas Animas (de quibus sub finem huius Institutionis) ANGELI: Quorum in Scripturis descriptio explicatur, tum communi, tum singulari modo.

Communi, quoad essentiam, & essentiæ proprietates; sunt enim *quoad essentiam* verè οὐσίαι seu substantiæ Spirituales[s], incorporeæ & inuisibiles; *quoad essentiæ proprietates* Internas quidem: Intelligentia, & voluntate præditæ, adeoque secundum perfectionem ipsarum naturalem, oppositam ad res corporatas substantiæ Simplices: externas autem; Naturæ proprietate finitæ, Loco definitæ, Dei Creatoris sui administratæ[t].

Singulari

[l] Heb. 1. 10.
[m] Gen. 1. ad vers. 11.
[n] Gen. 1. 11. 12. 13.
[o] Gen. 1. 20. 21. & 4.
[p] Gē. 1. 28.
[q] Gen. 1. 14. 15. 16. &c.
[r] Act. 1. 11. Ephes. 4. 10. 2. Par. 6. 18.
[s] Psal. 104. 4.
[t] Heb. 1. ver. ult. 1. Reg. 22. 20.

[a] Mat. 18. 10 & 22. 30.
[z] Mat. 6. 10. Psa. 103. 20. 21.
[y] Gen. 18. 2. 4.
Heb. 13. 2.
Mat. 28. 3.
[x] Esai. 6. 2. Ezec. 1. 1. &c
2. Reg. 1.
[a] Ioh. 8. 44. Iud. vers. 6.
[b] Iob. 1. 11. 1. Pet 6. 8.
[c] 1. Reg. 22. 20
Iob. 1. 6. & 2. 1.
Mat. 8 31. 32
[d] Gen. 1. 31. Psa. 104. 24 Prov. 16. 4.
[e] Gen. 1. 28. Psal. 8. 7.
Heb. 2. 7. 8.

Singulari modo dignoscuntur, vel qua Boni, vel qua Mali.

Boni quidem, qui in Nativa sua dignitate, in qua creati fuerant, singulari Creatoris gratia perstiterunt & confirmati sunt immutabiliter [z]: quorum opus & officium est inservire Deo, & Hominibus secundum Deum: sive *Immediatè*, naturę suę respectu [y], sive *Mediatè* per Oeconomiam assumptionis Corporum tum Humanorum [y], tum Igneorum [x].

Mali autem, Qui ex sua illa Nativa dignitate liberè & malitiosè exciderunt [a], quorum opus est; *Proprium* quidem & voluntarium, Malum tum à se, in se & per se operari, tum alios ad operationem illius tentare & inducere [a]. *Improprium* autem & Involuntarium, Deo servire, & ad voluntatem ipsius, potentiã omnem suam, sive illusoriam & mendacem, sive activam & efficacem restringere & referre, ita vt nec aliter, nec alium in finem ea vti possint, quam Deus sapientissime decrevit [b].

FINIS Creationis duplex est; *vltimus* & summus est operantis, Dei Gloria; in Bonitate, Sapientia, & Potentia ipsius. Nam & Bonitatem, facultas rerum insita, & Sapientiam ordo, & Potentiam modus vtriusque commendat [c]. *Proximus* est operis, vt omnia suis vsibus inserviant ad Electorum salutem [d].

DE CREATIONE
PARS AFFIRMATIVA.

Distinctiones pro CAUSA EFFICIENTE.

PRIMA.

CReatio dicitur aut Propriè de Opere Primariæ rerũ productionis: aut Metaphoricè, de ijs quæ non Minoris sunt virtutis & potentiæ: vtroque modo soli Deo tribuitur.

SECVNDA.

Creantur quæ de nullo Substãtiali vel Materiali Principio fiunt. Generantur autem quę ex prœexistente Materia fiunt. Creatio Dei est, per se, Generatio Naturę secundum Deum.

TERTIA.

Nulla generabilia & Corruptibilia, quę producũtur à Deo mediantibus Causis Secundis propriè dicuntur creari; quia Creari est Immediatè à Deo produci.

QVARTA.

Creatio est duplex, Activa & Passiva; Illa dicit divinam Essentiam & Creaturam non potentem existere, nisi posita divi-

ab Essentia. Hæc dicit Creaturam realiter à Deo productam, & connotat Essentiam creatricem.

QVINTA.

Creare & facere differunt. quod illud angustius sumptum, significet de nihilo aliquid facere; Hoc vero communius, non illud tantum, verum etiam aliquid producere ex materia, præiacente & præexistente.

SEXTA.

Res ipsę earúque Natura & Substantia, à Malo accedente, Rerúque ac Substantiarũ Accidentibus, distingui debent.

Pro MATERIA.

PRIMA.

ALIA ratio est primariæ, alia secundariæ Creationis, vnde commune illud Philosophorum classicũ, *Ex nihilo nihil fit*, Rerum Corporearum constitutioni aptari potest. Creationi autem opponi nequit.

SECVNDA.

NIHIL dicitur vel Privativè vel Negativè, Negativè de Primaria Creatione; Privativè de Secundaria.

Pro FORMA.

PRIMA.

PRINCIPII significatio triplex est: vel enim ad tempus, vel ad res & Causas, vel denique ad ordinem pertinet. In prima autem significatione sumitur, cùm agitur de principio Creationis.

SECVNDA.

Quæ à Moyse de rerum creatarum Forma & ordine perscripta sunt, non Allegoricè, sed Physicè sunt accipienda.

DE PROVIDENTIA PARS Κατασκευαστικὴ.

ATQVE hic rerum Creatarum Ortus est, Primarius & Secundarius secundum Naturam ipsarum: sequitur earundem potens Conseruatio, & in finem sapientissima Ordinatio, quam *Providentiam* ex Scripturæ & doctorum Ecclesiasticorum vsu vocamus.

Hujus *Providentiæ* cùm duplex actus dignosci & distingui soleat, vnus Decreti secundum prescientiam & præfinitionem rerum

rerum omnium æternam in Deo: alter Exequutionis, secundũ externam earundem administrationem in tempore; Prioris autem consideratio ad Prædestinationem (quæ operationẽ diuinarum immanentium genus est) pertineat propriè; Nos posterioris huius respectu, propriè dictam Prouidentiam consideramus & explicamus.

Est autem hæc *Prouidentia*, Actio Dei externa & temporalis, qua omnia & Singula quæ sunt conseruat; & quæ fiunt, omnia & Singula disponit ad finem quem determinauit, secundum libertatem voluntatis suæ; idq; vt in omnibus ac Singulis glorificetur.

Causa Efficiens prouidentiæ seu gubernationis huius eadẽ est quæ Creationis; cũ vtriusque vnum idemque sit principiũ, à quo omnia procedunt & conseruantur, Deus Pater, Filius, & Spiritus Sanctus [a].

[a] Psal. 32. 13. 15.

PATER, seu Patris Amor & Bonitas, Causa προκαταρτικὴ.

Psal. 139. 7. & 8.

FILIVS qua Sapientia & Λογὸς Causa Δημιουργικὴ.

Iob. 12. 24. 22. 13. 14.

SPIRITVS SANCTVS qua vis & potentia Patris & Filij, Causa τελειοτικὴ.

[b] Psal. 94. 8. Mat. 10. 29. Ier. 10. 23. Prou. 16. 9. Esai 45. 7.

Natura Dei hoc docet, cuius præsentiam, potentiam & operationem in vtroque opere commendat Scriptura [b]. Testatur *Natura communis*, quæ tanquam commune Dei instrumentum, acta à Principio illo vniuersali agit, & mota mouet se, & alia secundum se; Contestatur et sentit *natura nostra*, quia vt in ipso sumus; ita et in ipso viuimus et mouemur [c].

[c] Act. 17. 28.

Atque huius *Causæ Efficientis* Operationes secundum Gradus distinguuntur; Distinguuntur autem ordine et modo triplici, Primus est, *Conseruationis*: Secundus *Gubernationis*: Tertius *Ordinationis ad finem*, de quibus fusiùs in Causa Prouidentiæ Formali.

Materia circa quam Prouidentia versatur, pro duplici rerũ quæ illi subiacent ratione, duobus modis distingui potest. Vno quidem, respectu eorum quæ sunt: Altero vero, respectu eorũ quæ fiunt. Vtroque enim modo et respectu, omnia et singula diuina Prouidentia reguntur.

Quæ Sunt, tribus modis distingui debent. Primo secundum *Naturam*. Secundo secundum *Accidentia*. Tertio secundũ *Vsũ*.

Naturæ Rerum, siue Superioris siue Inferioris illius, de qua in loco de Creatione actum est, duplex est notio. Vna quidẽ *Communis* et secundum Speciem naturalem; Altera vero

Singularis

singularis et secundum Individua.

Accidentia quæcunque sunt, vel sunt Naturæ communis in *Ortu* & Integritate suâ, vel singularis in *defectu* & conditione agnata ipsius.

Rerum secundum *vsum* suum duplex est distinctio; vel enim Fines sunt, vel Media ad finē. Ac *Fines* quidem alij vltimi sunt, alij intermedij ad illum. *Media* autem duobus modis dignoscuntur; Primò, *Modo agendi*: Alia enim sunt Ordinaria, alia Extraordinaria, vtraque ordinata ad fines suos. Deinde *qualitate* & conditione Essentiali ipiorum; Alia enim sunt *Necessaria*, alia *Contingentia*.

Eorum quæ *Necessaria* sunt, duo sunt genera. Nam alia sunt per se Absolutè Necessaria, Necessitate, vt vocant, *consequentis*; Alia per Causam ex Hypothesi; Necessitate *consequentiæ*.

Absolute Necessaria, cùm de rebus creatis agitur, duobus gradibus distinguimus. Primus est in *Naturæ Principijs* primis atque communibus, primò per se et per omnia necessarijs, vt cùm dicimus bis duo esse quatuor, quæ immutabiliter et infallibili necessitate vera sunt; Alter Necessitatis gradus est, à Natura ex Principio Intrinseco ipsius, siue *materiali*, vt cùm dicimus omne compositum ex contrarijs necessariò interiturum; siue *Formali*, vt cùm dicimus, ignē necessario vrere.

Necessaria *ex hypothesi* siue Necessitate conditionis et Consequentiæ; aut ab Interno principio; aut ab externo; aut ab vtroque simul necessitatem induunt.

Contingentia ea sunt quæ possunt esse ac non esse, qualia proprie accidunt individuis et singularibus. Potentia enim est Materiæ, quæ τῶν ἐνδεχομένων δεκτική est, Materia autem Singulariū et Individuorū, quæ determinantur, materia sua.

Atque hęc quidem ratio est *Eorum Quæ Sunt*.

Ea vero *Quæ Fiunt* seu Actiones, duobus modis distinguuntur. Principijs suis, et Qualitatibus.

Principijs. Aliæ enim sunt à principio communi, & dicuntur *naturales*; quas Natura *per se* efficit; nec requiritur ad eas voluntatis actus vt viuere, vegetare &c. aut efficit cum *voluntatis naturalis* actu, vt edere, bibere &c. Aliæ à principio sunt singulari, et dicuntur *voluntariæ*, quas voluntas nostra Intellectiua efficit, non instinctu Naturæ, sed præsidio Rationis acta; siuè *consilio* et deliberatione; ex qua *voluntas Electiua*: siuè *inconsulto impetu*, ex quo *voluntas per Causam*.

Qualia

Qualitatibus: Aliæ enim sunt Bonæ, aliæ Malę: Quæ Actionum Bonitas & Malitia, dignoscitur, tùm ex *communi conditione* ipsarum secundum Principia, in actionibus Naturalibus: tũ *singulari modo* secundum speciem & circumstantias, in Actionibus voluntarijs. Atque hæc omnia & Singula, tam quę Sunt, quam quæ Fiunt subjacent divinæ Providentię, modis, & *communibus & singularibus*, prout in sequentis Causę explicatione demonstrabitur.

FORMA Providentiæ divinę est Actus ille perpetuus omnia & singula ad fines suos dirigendi; qui Actus duobus modis considerari ac dignosci debet; *communi & singulari*, illo quidẽ, pro varijs Actus illius, divinę Providentię, Gradibus: hoc verò, pro singulari Subjectorum in quę agit, Natura & Conditione.

ACTVS Divinę Providentię tribus Gradibus dignoscitur Communiter; quorum explicatio ad doctrinę hujus Intelligẽciam perneccssaria est.

Primus Gradus est CONSERVATIONIS; qua res omnes & singulę, in eodem Naturę & Proprietatum Naturalium statu, in quo creatæ sunt, sustentantur ordinariè.

Hæc Conservatio, pro Rerum quæ aut *sunt* aut *fiunt* distinctione, est tum *Existentiæ*, tum *Virtutis*.

Existentiæ conservatio, est continuatio substantiæ rerũ per creationem existentium, sive totius Speciei, sive Individuorũ [d].

Virtutis conservatio est, qua Deus proprias cujusque creaturæ vires, quę ad ejus operationes & perfectiones pertinent, sustentat & movet [e] principio singulari, quod in Rebus Involuntarijs, Natura est singularis; in Voluntarijs, voluntas.

Vtraque à Deo est, tanquam à principio Vniversali, A quo, Principia Rerum & Actionum, tum Communia, tum Singularia dependent; In qua dependentiâ, duo notanda sunt. Vnũ; Principium illud primum Conservationis Rerum, sic agere in Principijs Inferioribus, vt nihil de ijs detrahat; sed integras relinquat actiones ipsarũ Ordinariè. Sic enim administrat omnia quæ creavit, Deus, vt etiam ipsa, proprios exercere & agere motus sinat. Alterum est, Principium illud primũ, agere per Inferiora secundum Inferiorũ modum: Quotiescunque enim multę Causę Coordinatę incidunt, Effectus vltimus nõ sequitur Causam primam Necessitate, vel Contingentiâ, sed Causam proximam. Hinc FATI illud Christianum naturale;

[d] Psal. 19. 12 & 104. 19. 20. &c.
[e] Iob. 14. 4. Heb. 9. 27. Psal. 134. 2. 3. &c. [f]

quod

quod est series & Ordo Causarum Naturalium à Prima Causa dependentium; quæ nisi ab eadem impediantur, vi & natura sua, eundem producunt effectum.

Secundus Providentiæ Gradus, est *Gubernationis*, qua Deus, penes quem est summa authoritas, de rebus omnibus positis in potestate ipsius Disponit, easdem Regens pro libertate voluntatis suæ.

Gubernationis hujus ratio triplex est. Vna in *præcipiendo* posita, *Altera in agendo*, Tertia in non agendo quod vocant *permittere*. Ac prima quidem, doctrinæ est, & Iuris, eoq; hujus loci non propria, duæ reliquæ actionem divinæ Providentiæ respiciunt propriè. Est ergo actio Dei Gubernantis duplex, vna Perficiens, altera Permittens.

Perficiens est quæ προοτικὴ καθ' ἐνέργειαν à Græcis vocatur, qua Deus perficit efficaciter in omnibus & singulis quod operis sui est; Perficit autem quicquid bonum est in Natura Communi & Singulari, vt Principium vniversale naturæ.

Permittens est quæ παροτικὴ κατ' συγχώρησιν Græcis dicitur, qua Deus alienas actiones non Inhibet, sed Agentis voluntati permittit earum modũ. Hujus permissionis in Scripturis duo sunt genera, vnum *simplicis* & *absolutæ*, cùm Deus permittit simpliciter, id quod simpliciter & immediatè posset inhibere, vt cùm Adamum permisit labi. Alterum *ex hypothesi*, cùm Deus ratione humana temperat Permissiones suas, secundum hominum conditionem, quales permissiones in Veteri Testamento fuerunt plurimæ. Vtraque in Deo est, à voluntate ipsius, & movetur ad finem quem voluntas Dei præfinivit.

Tertius Providentiæ divinæ gradus est *Ordinationis*, qua Deus Sapientia ad mirabili omnia ad suum Ordinem, quamvis inordinatissima, ad suum finem perducit. In hac *Ordinatione* tria concurrunt: Constitutio Finis, Mediorum ad finem Dispositio, Dispositorum Directio.

Constitutio finis, nam vt Deus terminat subjecta omnia suis formis: ita formarum motus suis finibus, siue Proprijs & proximis, qui rerum sunt secundum Naturam ipsarum, sive vltimo illo qui supra Naturam est, Dei gloria; ad quam omnia tendũt ex ordinatione divina.

Hic rerum finis summus, licet secundum perfectionem significatam vnicus sit, modo tamen significandi, qui modus ab obiectis est, duplex est, *Iustitia potentissima*, & *Gratia*, quæ in

Deo rationem habent ſummi boni.

Ad duplicem hunc finem duplex eſt *Mediorum diſpoſitio*, prout Dei diſponentis duplex à Scholaſticis Intentum nō incommodè ſtatuitur. Vnum per ſe, *primò Intentum*, quod tam ipſum quam omnia ad ipſum intenduntur. Alterum per ſe Intentum ſed *non primò*, quod ipſum quidem intenditur ſed non omnia ad ipſum. Primo modo Intentum dicitur Dei gratia: ſecundo Dei juſtitia.

Directio mediorum diſpoſitorum, eſt efficax illorum in finem deductio, modis Sapientiæ divinæ cognitis, ſive Revelatis, ſiue occultis. Eſt autem hæc Directio Mediorum, alia per ſe, alia per Accidens.

Atque hic modus eſt Providentiæ *Communis*; quo ſubſtrato ad *modos ſingulares* illius, pro ſingulari ſubjectorum natura, facilior eſt via ac Methodus.

Primò enim *Natura rerum*, ſiue Communis, ſiue Singularis, ſubjacet divinę Providentię Modis omnibus & Conſtitutionis, & Gubernationis, & Ordinationis [f]. Tantum enim ſe extendit Conſtitutio, Gubernatio & Ordinatio rerum Naturalium, quantum ſe extendit cauſalitas primi Agentis [g]. Extendit autem ſe uſque ad omnia Entia, non ſolum quoad Principia Specierū; ſed etiam quoad Indiuidua: nec tantū quoad Principia Incorruptibilium, ſed etiam Corruptibilium.

[f] Mat. 10. 29 30. Luc. 12. 6. 7 Pro. 16. ver. vlt.

Deinde *Accidentia* Naturæ quæcunque ſunt, quæ quidem ſunt Naturæ comunis in *integritate* ſua, ſubjacent divinæ providentiæ modis enumeratis omnibus: quæ autem ſunt Naturæ ſingularis in *defectu*, ſubjacent divinę Providentię, modo Gubernationis & Ordinationis [g].

[g] Gen. 37. 28. Iob. 1. 21. Eſai. 10. 5. 6 &c. Act. 2. 23. Rom. 8. 28.

Tertiò. Quicunque Rerum *Fines* ſunt, vel Intermedij, vel Summi, à Deo conſtituuntur, gubernantur, ordinantur.

Quartò quæ *Media* ſunt, ſiue Ordinaria, ſiue Extraordinaria, ijs ipſis prima Cauſa vtitur pro natura ipſorum, Conſtituendo, Gubernando, Ordinando.

Quintò. De *Neceſſarijs* & *Contingentibus* vt videamus & quæ difficiliora ſunt paucis explicemus; Tria Notanda ſunt.

Primò Rerum, prout ſunt, Naturam & Naturales proprietates eſſe à Deo, eoque ſecundū modū, quē Deus rebus indidit, ſubjici Providentię diuinę [h]. Hoc autē habet Rerū modus, & Natura, ut quidem ſint Neceſſarię, quædam Contingentes; Illę quidem, quarum ordo inter Cauſam & Effectū eſt immutabi-

[h] Iob. 10. 10 11. Exod. 15. 26 Pſal. 105. 37. &c.

tabilis, siue absolutè per se, & natura sua; siue ex hypothesi & relatione ad Causas positas, quæ tamen, vel non existere, vel mutari potuerant: Hæ, quarum ordo est mutabilis & in vtramque partem sua natura indefinitus, cujusmodi sunt Res naturæ, seu Singularia, quæ implexas inter se, & in se, conditiones habent Mutabilitatis & Contingentiæ.

Secundò Effectum diuinę prouidentię esse aliquid euenire quocunque modo, vel Contingenter vel Necessariò, atque ideo evenit Necessariò, quod diuina Prouidentia disposuerit necessario euenire, & evenit contingenter quod ita se habet diuinę Prouidentię ratio. Hinc Principium vniuersalè Deus, siue *mediatè*, siue *immediatè* facit vt res vtroque modo se habeant, & vt ex Causis Necessarijs, vel Contingentibus, producãtur effecta euentaq; Necessaria vel Contingentia.

Tertiò, Quarũ rerũ est Contingentia, earũ etiam esse Necessitatẽ ex hypothesi; eoque nihil tam esse Contingens, quod duobus modis non sit necessariũ ex hypothesi; *vno* quidẽ *existentia suâ*, Quod enim erat contingens fore, id ex quo fuit, esse aut fuisse necesse est: *altero decreto & præscientia Dei definitæ*, cujus respectu omnia eueniunt infallibiliter; Propriè autẽ loquendo, aliud est *contingenter*, aliud *necessariò*, aliud *Infallibiliter* aliquid euenire. Primum & secundum inferunt ordinem effectus ad Causam, Tertium verò vtroque communius est, quia & contingentia & necessaria eueniunt infallibiliter: illa tamen contingenter, hæc necessariò.

His positis liquet tum Necessaria tum Contingentia omnia subjacere diuinę prouidentię modis omnibus. *Conservationis*, nã vtraque existentiam & virtutem habent à Deo. *Gubernationis*, nã de vtriusque Deus disponit pro libertate voluntatis suę, siue efficientis, siue permittentis. *Ordinationis*, nam & finem ipsis præscripsit Deus secundum naturã ipsorum, illaq; tanquam media disponit sapienter, & potenter deducit ad illum.

Sextò. Ad *Actiones Naturales & voluntarias* quod attinet, notandũ est, Actionũ Tria considerari & Analogicè distingui oportere Principia. Vnum *vniversale*, DEVS est. Alterum *cõmune*, *Natura* est. Tertium particulare, & est vel *Inclinatio Naturalis*, vel *Instinctus*, vel *Voluntas* Electiva.

Horum Principiorũ, singulares sunt Proprietates. Vniversale *Finitum* est, Commune *definiens*, Particulare *definitum* in subjectis suis. Primum est *à se*, & *ad se*: secundum Relationem

habet *ad Deum*. Tertium, *ad vtrumque*.

Ex quo fit, vt quę Actiones sunt à Principio particulari mediatè, per Principium commune sint à Deo; quæ vero à Principio sunt Communi, à Deo sint immediatè.

Hinc liquet Actiones omnes, siue Naturales, siue voluntarias, subjacere diuinæ Prouidentiæ; Primò, *modo conservationis*, Conseruat enim Deus Naturas Rerum, & quam homini dedit voluntatis libertatem. Secundò, *modo Gubernationis*, Deus enim qua principium vniuersale, reliqua principia omnia mouet efficaciter, vt agant. Tertio, *modo Ordinationis*, quia omnes Actiones deducit & dirigit ad Finem quem præstituit ipsis, Naturalem, aut Voluntarium [i].

Psal. 139. 3. &c.

Vltimum restat, de *Actionibus malis* & *bonis*: vt autem modus & efficacia Prouidentiæ diuinæ in malis actionibus (de bonis enim nulla est difficultas) secundū gradus suos melius cognoscatur, duo præmittenda sunt.

Vnum, secundum Principiorum differentiam, de quibus supra dictum est; Vnam eandemque actionem, Bonam simul esse & Malam. bonam quidem secundum genus, qua à Deo & Natura communi; nam & Deus, & Natura, per se, nunquam non bonas actiones edunt: Malam vero, secundum rationem particularem in Homine quâ corruptus est. Omnis enim actus vitiosus, suscipit necessitatem vitij à Causa proxima, quę est voluntas peccantis: vnde illud Scholasticorum: *Principalitatem Causalitatis omnis in peccato, consistere, penes voluntatem, quæ imperat actum.*

Alterum est, in omni Actione, Tria dignosci & distingui oportere. *Naturam*, *Subiectū*, & vtriusque *accidentariā qualitatem*.

Natura, est à Creatore, qui dedit illam, & Naturalium proprietatum ac Actionum Principia mouet.

Subiectum actionis, est Motus qui secundum naturā est, cujus respectu omne peccatum dicitur in bono esse subjectiuè.

Qualitas, est Naturę & Subjecti Accidens, bonum quidem secundum Gratiam: malum vero secundū agnatam naturæ & subjecto corruptionem, quæ hominem, & quæ hominis sunt, Inficit contactu στερητικῶ & ἐνεργητικῶ; vnde voluntas, quę Actionum Principium est internum, corruptionis istius vim infundit Actionibus immediatè.

Esai. 45. 7. Lam. 3. 37. Amos 3. 6.

His positis, notandum est, Providentiam, etiam in malis actionibus, operari modis & gradibus omnibus [k].

Modo

Modo & gradu Conservationis; nam primò, tùm Principium Naturæ indidit homini, quod per se, naturali necessitate determinatum est; tum Principium actionum voluntatem, vi sua determinantem motus suos; & liberè ad actiones quasvis indeterminatas inclinantem: Deinde, voluntatem sustentat, vt Rē Naturę, principio communi; & Actiones Naturales & voluntarias, movet, Principio singulari.

Gubernationis modo & gradu. Nam *Primò*, Deus opus quod malum est, quatenus boni rationem habet (habet autem Præcipuè, tum quia in bono est subjectiuè, tum quia ad bonum est reductiuè) *impertitiōe* efficit. *Secundò*, peccatum Deus determinat, eique modum præscribit pro libertate voluntatis suæ [l]. *Tertiò*, permittit mala, non quod probet, sed quod, non malū sit, mala permittere. Cùm enim is qui permittit, inhibendi potestatem habeat, absque vlla obligatione, vt & is cui permittitur, agendi, absq; vlla coactione; Actus vtrobique est voluntarius; in Priore absq; culpa: in Posteriore absq; excusatione. [l] Pro. 16.9.

Modo & Gradu Ordinationis. Nam eventa peccatorum Deus ordinat, ad bonum [m], siue *Morale*, id est, *pœnæ* aut *castigationis*: siue *supernaturale*, id est, glorię suæ in Iustitia & Misericordia [n]. Vnde liquet, Rem *esse*, *agere*, & *ordinari* bonum esse: *malum esse*, *malè agere*, & ad *malum ferri* malum esse; Illud Deus efficit, hoc verò Deus effici sinit à Creatura. Atque hæc quidem Prouidentiæ Causa FORMALIS est. [m] Rom. 8.28 [n] Rom. 5.20 Rom. 11.33.

FINIS Providentiæ qui ex præcedentibus facilè colligi potest, est Gloria Dei, conjuncta cum electorum salute [o]. [o] Mat. 6.26.

DE PROVIDENTIA,
PARS ΑΠΟΦΑΤΙΚΗ.
Distinctiones pro CAVSA EFFICIENTE.
PRIMA.

FAtum, vel est *verum*, vel *Ementitum*; illud, expers violentiæ, hoc violentum. *Verum*, vel est *divinum*, vel *naturale*. *Diuinum* nihil aliud est quā rerū gubernatio seu Providentia. *Naturale* nihil aliud quā series & ordo rerū naturalium. *Ementitum* vel est *Chaldaicum* vel est *Stoicum*. *Illud*, ligat & nectit superstitiosè actiones & eventus ad vim & positum stellarum. Hoc

est ab æterno fluens, series, & connexio Causarum talis, ut ab ea pendeant ipse Deus & Dei Providentia: Vtriusque consequens est necessitas coactionis.

SECVNDA.

Ad Providentiam duo pertinent. Ratio ordinis, & Illius exequutio. Primum æternum est, alterum temporale.

TERTIA.

Deus inferiora per superiora gubernat; non propter defectum virtutis suæ, sed propter abundantiam suæ bonitatis, secundum libertatem suæ voluntatis.

QVARTA.

Causæ sequentis natura, non solum superiori Causæ est similis, quatenus inde habet aliquid: sed etiam dissimilis, quatenus procedit extra.

Pro CAVSA MATERIALI.

PRIMA.

OMnia subjecta causalitati Primi Agentis, sunt etiam subjecta Ordinationi ejusdem in finem: vnde omnia quatenus habent Esse, subjiciuntur Prouidentiæ.

SECVNDA.

Aliud est agere de Causa vniuersali: aliud de Causis Particularibus: Particularium sunt casus. Vniuersalem autem Causam nihil potest effugere.

TERTIA.

Corruptiones & defectus in rebus naturalibus, sunt quidem contra naturam particularem: sunt tamen de intentione naturæ vniuersalis, quatenus cedunt in bonum totius vniuersi.

QVARTA.

Alia est ratio agentis, alia instrumenti, Instrumenti & Creaturæ est ἀταξία: Agentis autē & Creatoris est, etiam in maximè inordinatis, τάξις, & ordo.

QVINTA.

Quædā fiunt ex Prouidentia efficienter & causaliter: quædam secundum Prouidentiam permissiuè & determinatiuè.

Pro CAVSA FORMALI.

PRIMA.

ANima semper agit liberè, quia licet à Causis pendeat, ipsa tamen suarum actionum Causa est proxima; Naturales autem

autem effectus cum Cauſis proximis majorem ſimilitudinem habent, quam cum remotis.

SECVNDA.

Neceſſitas alia eſt *à priori*, ſeu conſtituens, alia *à poſteriori*, ſeu conſequens, alia *interna*, alia *externa*, alia *coactionis*, alia *immutabilitatis*, alia *Abſoluta*, alia ex *hypotheſi*, quarum omniũ diſtinctio in loco hoc de Providentia perneceſſaria eſt.

TERTIA.

Aliud eſt loqui de factis ut ſunt in actu: aliud, vt ſubjacent Cauſæ Contingenti. Primo enim modo Neceſſariò ſunt, altero Contingenter.

QVARTA.

Peccatum dupliciter conſideratur, aut propriè & principaliter qua peccatum eſt: aut quatenus habet rationem boni, idque dupliciter, primo quia eſt in motu, actione, & inclinatione naturali, hoc eſt in bono ſubjectiuè; deinde quia ad bonũ eſt, Deo ex malo, bonum eliciente.

QVINTA.

Id, quo poſito, aliud infallibiliter ſequitur, nullâ aliâ mediante Cauſâ, eſt ejuſdem conſequentis Cauſa, Deus autem vult evenire peccatum non Immediatè, ſed Mediante hominis voluntate.

SEXTA.

Rerum exiſtentium Deus eſt principium *intrinſecum*. Peccati autem propriè loquendo non habet rationem, Actus, vel Entis, ſed defectus: Duplex enim eſt ens; Reale, & Rationis. Sub ente Rationis non ſolum Notiones cõtinentur & Relationes, ſed etiam Privationes. Peccatum autem ens rationis eſt, non exiſtens *intrinſecè*, ſed *extrinſecè*.

SEPTIMA.

In omni peccato duo ſunt; Materiale, ſeu ſubjectum, & Formale hoc eſt Pravitas: Subjectum, eſt Res Naturæ à Deo. Pravitas ſubjecto acceſſit, ex hominis corruptione.

Loca Scripturæ quæ contra veritatem doctrinæ hujus de Providentia detorqueri ſolent.

hæc ferè ſunt.

Contra Cauſam Materialem.

1. Ad Corin. 9. 9. Reſp. Providentia alia eſt generalis, alia ſpecialis. Ab hujus autem negatione, ad negationem illius nõ valet concluſio.

2. Sa-

2.Sam.1.6.1. Reg. 21.34 Resp. Prouidentia, & casus non pugnant inter se, si diuersarum Causarum respectus distinguantur.

Esaiæ 31.1.& Act.5.38. Resp. Pro diuersa principiorũ cõsideratione, iudicatur tum de Causis, siue proximis, siue remotis, tum de Qualitatibus actionum, siue bonis siue malis. Quęcunque autem vitiosa qualitas est, est à principio singulari, nõ vniversali, aut communi.

Contra Causam Formalem

Ezech. 18.33. Oseæ 13.9. Pœnarum peccatorum duplex ratio distingui solet ac debet, alia est Iustitiæ in Deo, & rationem habet boni Moralis: alia Meriti et Culpæ in homine, & habet rationem mali. Atque in hac posteriore significatione, loci intelligendi sunt.

Prov.16.4 Resp. Operatio Dei, respectu impiorum tria præsupponit. Primò determinationem peccati. secundò, subtractionem gratiæ. Tertiò, ordinationem pœnæ.

Ieremiæ 10.7. Loquitur Propheta ex sensu infirmitatis suæ, non de mendacio in doctrina, non de scelere aliquo in vita, sed de vocatione sua ad quam invitus pertractus fuerat.

Exod 4.21. Esaiæ 69.19. Ezech. 14.9. Rom. 1.28. 2.ad Thess. 2.11. Resp. aliud est Operatio, aliud vero operans Permissio, illa in bonis, hæc etiam in malis. Permittendo enim Deus operatur quatuor modis. Primò, quoad materiale peccati. Secundò, quoad gratiæ inhibitionem, quam nemini debet Deus, quia gratia est. Tertiò, quoad fines ad quos Deus peccata ordinat. Quartò, quoad iustam peccatoris punitionem, cuius hic summus gradus est, peccatum punire per peccatum.

DE OPERIBVS GRATIAE SEV DE REDEMPTIONE.

OPus Dei externum & temporale quod in rebus efficit, duplex est, *Naturæ* Opus, & *Gratiæ*.

Naturæ opus de quo hactenus sermo fuit, est, quo Deus aut Creauit res nondum existentes, aut creatas Conseruat, Gubernat, & Ordinat Prouidentia sua.

Gratiæ opus illud est, quod secundum beneplacitum voluntatis suæ Deus efficit in Electis, qui hæredes salutis futuri sunt.

ATQVE hoc opus comuni nomine REDEMPTIO dicitur; Ad cuius operis explicationem tria concurrunt. Principium, Modus, & Eventus seu Applicatio illius.

Principia

Principium, Christus est qua Θεάνθρωπος à qua nulla potẽtia, nulla actio salutaris non proficiscitur qua ad Redemptionem opus sit.

Modus secundum quem hoc opus Christus exequutus est, est sancta illa officiorum ipsius Oeconomia & dispensatio.

Effectus autem seu applicatio dignoscitur, primò gradibus suis in hac vita, id est *Vocatione & Iustificatione*. Secundò Medijs externis, id est, *Fœdere Dei & Sacramentis*; Tertiò, Subiecto, id est, *Ecclesia*, quam Christus redemit sanguine suo.

Quare primò, de PERSONA CHRISTI; secundò de *Officijs Personæ*; vltimò de reliquis locis ad *Applicationem* pertinentibus, agendum est.

DE PERSONA CHRISTI, PARS Κατασκευαστικὴ.

PRINCIPIVM proximum, singulare & determinatum Redemptionis nostræ *Christus* est quâ Θεάνθρωπος; Quia per eum homo redimendus fuit, in quo redemptio nostra ab æterno prædestinata fuerat; per eum restaurandus, per quem initio creatus; in eo dilectionis Dei particeps fieri debuit, qui erat dilectionis filius; ac demum filiorum seu adoptionis ius adipisci in eo, qui naturâ filius et hæres Dei erat ab æterno.

Est ergo CHRISTVS Θεάνθρωπος vt quâ breuissimè definit Scriptura, Sermo Caro factus; seu Deus in carne factus conspicuus, id est, Persona in cuius singularitate, Duæ naturę, salvis manentibus earum proprietatibus, vnitę sunt ad humani generis redemptionem.

Ad huius definitionis explicationem de tribus ordine videndum est.

Primò de *Naturis* & earum *Necessitate, veritate*, et *Affectionibus*.

Secundò, de Naturarum supposito, seu de *Persona*, illiusque tum *Vnitate*, tum *Operatione*.

Tertiò, de hypostatica naturarũ *Vnione*, illiusq; *Modo*, *Fundamento*, *vi* & efficacia.

Ad *naturas* quod attinet, cũ natura sit Principiũ intrinsecũ, rem ipsã constituens, & ab alijs distinguens: duas in Christo ieiusmodi Naturas agnoscimus secundũ Scripturã; *Diuinam* & *Humanã* tum in se, tum suis Proprietatibus distinctas [a] illa ab æterno Immutabilis, Immortalis, Impassibilis: hæc in

Natura.

[a] Rom. 9. 5. 1. Ioh. 5. 20. Phil. 2. 6.

in tempore, concepta, et nata Mutabilis, Mortalis, Passibilis.

Vtraque indiuisè necessaria ad humani generis Redemptionem, seu officij mediatorij œconomiam. *Divina* quidem vt Deo satisfieret, vt satisfactio analoga esset debito nostro, vt infinitum bonum, infinito malo succurrere posset, mortem superando, et sustinendo tum grauitatem peccati, tum infinitatem iudicij diuini. Adde quod cùm arbitrium inter Deum & homines supra humanitatem sit; quod nemo primus et summus internuntius rerum diuinarum esse possit, nisi Deus per Deitatem suam: quod nulla operatio supra naturam, qualis est sufficiens Intercessio apud Deum, sit à Natura: quod nullum Principium, nisi Deitatis ipsius, Principium esse possit, satisfactionis illius, quæ coram Deo constare possit: Necesse sit secundum Naturam Diuinam in Persona, omnes mediationis partes ipsum obiisse.

Humana vero, vt homo ex lege Iustitiæ diuinę satisfaceret; vt ad satisfactionis opus exequendum sufficienter pati posset, tum obediendo, factus sub lege; tum moriendo, factus maledictio secundum legem; vt fratribus suis per omnia similis, excepto peccato, fidelis & misericors Pontifex esset in ijs, quæ apud Deũ peragẽda essent, ad expiandũ peccata populi[b]. [b] Heb. 2. 17.

Est autem (vt de veritate harum naturarũ dicamus paucis) *Natura Diuina* Christi: qua eandem cum Patre & Spiritu sancto essentiam obtinet, quamuis et secundum personam, qua Filius Dei, & secundum œconomiam officij, qua Mediator, ab Essentia Dei distinguatur: de qua natura in loco de Deo fusiùs actum est.

Natura Humana Christi est, quâ eandem nobiscum essentiam obtinet, exceptis, tum *Subsistendi Modo*, seu ratione h[illegible] nalitatis, tum *Substantiæ vitiosis Accidentibus*, seu Peccat[illegible]

Nec enim natura humana Christi quicquam est per se [illegible] sistens independenter, sed *ἀνυπόστατος* assumpta est in fin[illegible] ritate personæ; absque vlla vel Naturarũ confusione, vel [illegible] sonę diuisione.

[a] Phil. 2. 6. Ioh. 1. 1. Nec ulla peccati contagio, naturam illam humanam Christi inficere aut potuit, cuius substantiam, in se alioqui corruptã originariè, ineffabilis S. Sancti operatio ab omni prorsus macula sanctificauit et purgauit plenissimè; aut debuit, vtpote in qua purgatio peccatorum nostrorum facienda erat[d]. [d] Luc. 1. 35. Heb. 4. 15.

His exceptis, naturam nostram veram & realem, eandem

qua

que totam & perfectam Christus assumsit, secundum *Substantiam, Proprietates, & Infirmitates* illius.

Substantiam, Nam & *Totam naturam* habuit Christus, et *Totius partes essentiales*.

Naturam totam, Nam hinc in scripturis semen mulieris [e]: semen Abrahæ: semen Dauidis secundum carnem, seu fructus lumborum ipsius [f], & passim filius hominis vocatur.

Partes habuit enim & *Animam rationalem*, et *Corpus organicō*.

Animam rationalem; probant *Scriptura* [g]; *Incarnationis finis*: quod enim assumptum non est; est incurabile. *Naturæ veritas*, quia quæ reliquæ sunt partes hominis, per animam speciem sortiuntur.

Corpus organicon; probant, *Veritas Humanæ Naturæ*, quæ determinatam materiam, id est, corpus carneum & terrenum requirit [h]: *Veritas Satisfactionis*, quę fieri debuit in corpore, vere passibili & mortali: demum *Veritas demonstrationis*. Demonstravit enim Christus vel signis, se habuisse corpus non Phantasticum aut cœleste, sed carneum & terrestre [i].

Proprietates quas Christus coassumsit, sunt, vel *Totius Naturæ*; Creatum esse & Finitum; vel *Partium*; Animæ quidem: habuit enim Intellectum [k], & Voluntatem [l], ac vtriusque operationes. Corporis vero; habuit enim Figuram, quantitatem, & circumscriptionem, atque omnes corporis actiones proprias & natnrales [m].

Infirmitates. Conducebat enim ad finem Incarnationis, vt omnes *defectus naturales* coassumeret excepto peccato; Defectuum enim, alij sunt *miserabiles* simpliciter, vt vocat Augustinus, alij veró damnabiles, siue vt Damascenus vocat [illegible] seu detestabiles. *Illos* Christus coassumsit, quia perfectioni, scientiæ, & gratiæ ipsius non erant impedimento [n]. *Hos* vero non item, quia redemptioni nostræ obfuissent.

Harum naturarum, quarum Necessitas & Veritas, explicata est, operationes diuersæ sunt [o]. Sunt enim duæ in Christo Naturæ, duo velut Principia Intrinseca & Energetica, ex quibus formaliter actiones, earumque modi deducuntur: Vnde vt omnia in Christo (sola excepta subsistentia) duplicia sunt, natura, proprietates, Voluntas, Scientia [p], ita & duplices sunt operationes, aliæ Diuinæ aliæ Humanæ, distinctæ, *Principijs suis, Modis agendi, & Actionibus singularibus cuiusque*.

[e] Genes. 3. Gen. 22. 16.
[f] Act. 2. 30.
[g] Ioan. 10. 17. Mat. 26. 48.
[h] Luc. 24. 39 Act. 3. 21.
[i] Luc. 24. 39 Heb. 2. 14.
[k] Mat. 26. 38
[l] Luc. 22. 42
[m] Luc. 2. 40 Mat. 4. 2. Ioh. 11. 35. Ioh. 4. 6 Mat. 8. 24. Mat. 27. 50. Ioh. 29. 27.
[n] Ioh. 1. 14. 1 Tim. 3. 16 Heb. 5. 7.
[o] 1 Pet. 3. 18.
[p] Mat 11. 27 & 23. 37. Ioh. 2. 19. 1. Cor. 15. 27. Luc. 2. 47.

Prin-

Principijs; Quia quot sunt Naturæ, tot sunt actionum principia Formalia.

Modis agendi; Agit enim quodq; Principium, pro modo & conditione ipsius. Deus, modo supranaturali, & diuino: Humanitas, modo Physico & humano.

Actionibus singularibus, agit enim verbum quod verbi, & Caro quod Carnis est, sine confusione Naturarum, in vnitate Personæ.

Hæc de *Naturis*: alterum sequitur de illarum Supposito, id est, de *Persona*, illiusque tum *vnitate* tum *operationibus*.

Persona Christi.

Personæ Christi duplex in Scripturis ratio haberi & explicari solet; *Vna* quidem ratione essentiæ τὰ λόγου: *altera* ratione Officij seu Oeconomiæ.

Ratione essentiæ consideratus Christus, seu ἀνθρώπινος vt loquitur Nazianzenus; est ὁμοούσιος in essentia diuina, alia ab alijs, non tamen aliud.

Ratione œconomiæ, quæ á nobis hoc loco consideratur, est secunda illa Diuinitatis Persona Incarnata, id est, Persona quæ naturam humanam creando assumsit in singularitate suæ subsistentiæ Immediatè, & eandem mediatè, vnivit per Personam cum Natura divina; ita vt Christus vnus sit, ex vtraque naturâ, non duo in vtrumque, vnus et idem, sine tempore natus de Patre, Filius Dei ὁμοούσιος; & in tempore natus de Virgine filius hominis ὁμοούσιος, vtriusque filius naturalis & consubstantialis.

Hanc *Personæ Vnitatem* tria probant, *Primò*, Scripturæ Authoritates. Est enim Christus, docente Propheta, Immanuel [q], docente Angelo, idem Filius Dei, qui ex Maria nasci debebat, [r] docente Evangelista Verbum Caro factum [s], docente Apostolo; idem ex Patribus secundum carnem, qui est supra omnia Deus laudandus in sæcula [t].

[q] Esai. 7.
[r] Luc. 1. 35.
[s] Ioh. 1. 1.
[t] Rom. 9. 5.

Secundò Finis Incarnationis; *Quia* vt vnum fierent Deus & homo in Fœdere, oportuit vnum fieri Deum & hominem in Persona, non communicatione gratiæ, sed naturæ veritate, nec confusione substantiæ, sed vnitate personæ.

Tertiò Denominata vtriusque naturæ, eidem supposito attributa; vt enim non cadunt in naturam Divinam quæ Humanæ sunt Propria; nec in Humanã, quæ Diuinæ, ita omnia communiter, & ex veritate, de persona, secundum vtrãque naturã prædicantur [u]. Itaque vna et eadem Persona AEterna est,

[u] Act. 20. 28
1 Cor. 2. 8.

&

& non æterna; Infinita, & Finita; diuinas proprietates omnes & humanas obtinens, illas ab æterno qua Deus; has in tempore assumptas qua homo; vtrasque realiter, sed Intrãsitivè, qua homo-Deus.

Hæc *Persona*, Principium est commune earum actionũ quas Græci θεάνδρικας appellarunt; Sunt enim Actiones Christi non tantum, aliæ Humanæ, aliæ Diuinæ, sed etiam aliæ communis operationis, quas Christus efficit, & qua Homo-Deus, Natura; & qua mediator, Oeconomia. Actionum Naturalium, Principia sunt Naturæ; Persona vero & communium, & singularium, secundum vtramque Naturam; vnde omnis operatio Christi respectu personæ numero vna est: respectu naturarum specie duplex est; *vna numero*, quia vnus est ἐνεργῶν & vnum ἀποτέλεσμα. *Specie duplex*, quia alia est diuina, Deitatis; alia Humana, Humanitatis.

Vltimum restat de *Hypostatica Vnione* duarum Naturarum in Christo. Cuius *Natura, Fundamentum vis & efficacia*, paucis explicanda veniunt.

Naturam huius *Vnionis* dignoscemus Definitione & Diuisione illius. Est enim Personalis (non personarum) duarum Naturarum, (non naturalis) in Christo coniunctio; non qualis est Superiorum cum Inferioribus; Accidentium cum substantijs; aut Partis cum Toto: sed quâ, tum Mediatè Naturæ duæ, vniuntur in Persona, tum Immediatè Natura Humana Personæ, modo arcano & arctissimo [x].

Hinc *Vnio*, quæ Re vna est, Modo considerationis, duplex dici ac distingui solet; Vna *Immediatè*, Personæ Assumentis & Naturæ Humanæ assumptę. Accessit enim humana Natura, propria Personalitate destituta, ad Personam perfectam, non perficiendã, à qua assumpta est, vt tota subsisteret in tota persona [y]: Altera *Mediata* duarum Naturarum inter se, mediante Persona facta; sine vlla vel Naturarum Cõfusione, vel Personæ Diuisione.

Non naturarũ confusione. Est enim facta ἀτρέπτως & ἀσυγχύτως. Immutabiliter & in confusè, Naturis earumq; proprietatibus essentialibus (quæ nec confundi debent, nec transfundi possunt;) distinctis & integris, ita vt nec inter se confundantur; nec in se singulæ mutentur

Non *diuisione personæ*, est enim facta ἀδιαρέτως & ἀχωρίστως, Indiuisè & inseperabiliter: ita vt nec natura humana á persona,

[x] 1 Tim. 3. 18. Gal 4. 4. Col. 2. 9.

[y] Ioh. 1. 1. 2. 3. &c. Ioh. 1 14. Heb. 2. 14.

Fundamentū huius vnionis.

na, nec naturæ in persona, à se vnquã, aut nusquã separentur. *Fundamentum* huius vnionis est Incarnatio; huius Causa Efficiens, Inchoatiuè vt loquuntur Scholastici, est tota Trinitas: Terminatiuè vero est ipse Christus, factus quod non erat, & manens interea quod erat.

Huius Incarnationis Partes duæ sunt; Conceptio & Nativitas; vtraque ordinaria, quoad *veritatem materiæ*. Assumsit enim Christus naturam nostræ similem ex substantia Mariæ: extraordinaria tamen, *quoad modum*, id est, tum Formationis in vtero Mariæ; tum Assumptionis, tum Sanctificationis, tum denique Complementi respectu; *Formatio* enim fuit Immediata absque interventu viri in virgine.

a. Luc. 2. per totum.

Sanctificatio fuit ab omni Peccati macula siue *habituali*, siue *actuali*. *Assumptio* in vnitatem personæ facta est absque vlla alteratione. *Complementum* denique fuit secundum Prophetias.

Ex hac *Vnione*, vt vim illius paucis explicemus, duo consequuntur: *Communio Naturarum*, & *Communicatio Idiomatum*.

Cõmunio naturarũ

Communio Rei eadem est cum Vnione Naturarum κατ' ἕνωσιν, Modo tamen considerationis differt; quod Illa Huius sit velut Effectum, et Consequens. Significat enim propriè, hæc Naturarum Communio, Concomitantiam, proprietatum & Operationum; vtriusque Naturæ, in opere Mediationis, ad vnum ἀποτέλεσμα concurrentium; Cuius ratione fit, vt Propria cuiusque Naturæ, in persona communia sint, & dicantur. Et hæc est Basis *Communicationis Idiomatum*.

Est basis Cõmunicationis Idiomatũ.

Est enim, Phrasis loquendi, quæ de tota Christi Persona, Proprium alterius Naturæ, Realiter prædicatur, sic tamen vt vni Naturæ propriè κατ' ἄντο, alteri vero κατ' ἄλλο competat. Sic dicimus, *Deum acquisiuisse sanguine suo Ecclesiam* [a], Christum *hominem esse vbique* [b]. Atque hæc est illa Gratia, quam vocant Scholastici *vnionis*, vt pote propter quam de Christo dicatur, quod Deus sit homo, & homo Deus.

a Act. 20. 28
b Ioh. 3. 13. & 6. 62.

Cõmunicatio realis quomodo est.

Est autem hęc Communicatio diuerso modo & *Realis* & *Verbalis*. *Realis* quidem propter Naturarum vnionẽ & Personæ vnitatem. Vnus enim est Christus, qui quod Humanũ est, habet Deus in veritate naturæ Humanæ; quod Diuinum est habet homo in veritate naturæ Diuinæ. Idem in Eodem Deus & homo. Vnde vt verbum propter carnem Homo est; sic & Caro propter Verbum Deus est. Nec tamen aut Humana Natura coextenditur Diuinæ, aut diuina concluditur in Humanã,

mana, quia quæ Idiomata, nomine concretiuo, in persona secundum vtramque naturam communicantur, ea in abstracto naturis singulis non communicantur, quia Idiomata sunt.

Præsentia ergo vniuersalis, Omnipotentia et Omniscientia, non minus quam ipsamet Æternitas et Immensitas sunt Dei αὐτ' οὐσία seu Idiomata essentialia, quæ communicari non possunt. Esse autem vbique, Omnipotentem, Omniscium, vt Æternum et Immensum esse veré de Christo homine enuntiantur, non secundum alium, sed secundum aliud, per communicationem Idiomatũ, quæ vera est quatenus res vera est.

Ab hac reali Idiomatum Communicatione, distinguenda est realis illa communicatio donorum, tum Naturalium, tum Supranaturalium, à natura Diuina, Humanæ facta, tum secundũ se, tum in Persona, quorum alia, spectant *carnis assumptæ Perfectionem*; alia *Potestatem officij*.

Dona Perfectionis, sunt omnia illa, quibus Natura assumpta, secundum sese, & in se, est locupletata; siue ea sint, quibus vi vnionis Natura Humana Christi fruitur modo beatissimo; siue Indita, et Infusa, idque in summo Gradu, quem vnquam Natura Humana assequi potest; siue denique habitu acquisita sint, vtpote, quæ successiuè secundum ordinem Naturæ, percepit Christus, donec natura eius ad perfectionem suam erecta est.

Dona potestatis siue officij ea sunt, quæ ratione œconomiæ, accepit in tempore, non quidem secundum alterutram naturam seorsim, sed totam Personam; quæ ideo incarnata est, vt in vtraque Natura, et secundum vtramque, salutari mediatoris officio defungeretur.

Communicatio *Verbalis* dicitur, quæ pertinet ad verborum et Phrasium expositionem, in sacris literis occurrentium; et qua, quod vnius Naturæ proprium est, de altera nomine tenus prædicatur, propter Identitatem personæ, et Proprietatum in Persona adunationem.

Vt autem Tria sunt nominum genera, quibus subiectum de Christo enunciatur; ita Tria sunt Attributorum Genera, quæ de eo prædicantur. Quædam enim Naturæ Diuinæ tantum, quædam Humanę tantum, quędam Vtrique in Persona conveniunt. Quæ Primi et Secundi sunt Generis, sunt ἀκατηγόρητα quæ Tertij, vtriusque naturæ respectu, in Personâ, de Christo dicuntur.

Ex hac tum Subiectorum, tum prædicatorum Differentia, duplex

duplex prædicationis modus exsurgit; *Proprius & Simplex: Improprius & Figuratus.*

Proprius est, quando vel ea quæ de subjecto. i. persona secũdum alterutram Naturam verà sunt; de ea itidem Enũtiantur. Eoque Prædicatum Divinum de persona verum esse secundũ divinam; secundũ humanã, Humanũ intelligitur, vt Filius Dei est vbique, omnipotens, ęternus. Filius hominis est natus, mortuus, in cœlis: vel quando prædicatum vtrique naturæ commune, communi quoque nomine de subjecto prædicatur, *vt Christus redemit nos sanguine suo.*

Improprius, vel quando quæ sunt totius Personæ, ea de alterutra natura in concreto denominata enunciantur, *vt Deus redemit Ecclesiam, Caro vivificat*; Vel deniq; quando, quod vnius Naturæ Proprium est, de Persona ab altera Natura denominata, prædicatur; *vt Deus passus est, homo vbique est.* Quæ loquendi ratio, *Enallage* seu Propriè, *Communicatio Idiomatum* dicta fuit.

DE PERSONA CHRISTI,

PARS Ἀνασκευαστική.

Pro necessitate Naturæ Divinæ in opere Mediationis. Contra Bellar. lib. 5. 2. Contro. 1 Tom. cap. 3.

PRIMA.

PRincipium mediationis, vel absolutè consideratur, vel oppositè. Absolutè Principium est persona Christi Dei-Hominis. Oppositè verè, & distinctè Principium in Eadem persona, aliud est *Primum* seu *Principians*, λόγος secundum naturam Divinam ipsius; alterum, *Secundum*, vel Principiatum: Natura Humana subsistens in Persona.

SECVNDA.

Alias operationes fecit Christus secundum Formam serui; alias secundum Formam Dei simpliciter, alias vero communiter secundum vtramque.

TERTIA.

Christus, cùm Deo comparatur, distinguitur à Creatura duobus modis, Natura & Oeconomia, *Natura*, cum secundũ personam distinguitur à Patre. *Oeconomia*, cũ secundũ officiũ distinguitur ab Essentia Dei vt mediator est. Secundum naturam

turam æqualis est Patri: secundum vero Oeconomiam, minor est patre.

QVARTA.

Patres, cum Humanæ Naturæ faciunt mentionem, non excludunt diuinam, sed supponunt vnionem vtriusque, in Vnitate Personæ, ad Vnitatem Operationis concurrentium.

QVINTA.

Christus Natura, cum vtraque parte, quæ concilianda est, velut Terminis, quos adunari oporteat, communicat: modo tamen œconomiæ differt, qua Deus homo.

SEXTA.

Christus secundum Naturã qua Deus est, conuenientiã habet cũ Deo qua Homo nobiscum: vt contra qua Deus distat à nobis, qua homo seu Oeconomia voluntaria à Deo.

SEPTIMA.

Consideratur Christus, aut qua ὑποστατικῶς, aut secundũ rationem Naturæ absolutæ hujus aut illius. Primo modo suijpsius Mediator dicitur, non Secundo.

OCTAVA.

Mediatio non convenit Personæ secundum naturam communem Deitatis; sed secundum naturam singularem, vel Formam subsistentem, quam Personalitatem vocant.

NONA.

Aliud est de diuinitate Christi in se agere, secundum naturam ipsius seorsim, aliud qua in supposito. Christus autem sacerdos est, non qua Deus est Natura, sed qua Deus homo œconomia voluntatis.

LOCA.

1. Ad Tim. 2. 5. Resp: Christus homo tribus modis enuntiatur. Aut enim persona Christi notatur, quæ persona homo est, aut persona Christi qua Homo, aut denique humanitas simpliciter. Non sequitur autem, Mediator homo; ergo, Mediator qua homo, aut secundum humanitatem.

Pro VERITATE *humanæ Naturæ.*

PRIMA.

ALiud est agere de Causa Materiali carnis Christi, aliud autem de Causa formatrice. Substantiam enim, non attulit Spiritus Sanctus, sed disposuit & sanctificavit.

SECVNDA.

De quo accidens rei negatur, non de eodem rem seu sub-

jectum istius accidentis negare necesse est, & è contra.

TERTIA.

Defectuum qui quidem priuatiuè ita dicti sunt, alij perfectioni repugnant fugiendi per se & damnati; alij communes sunt omnium, fugiendi quidem voluntate naturæ per se, non tamé damnati: alij deniq; sunt Personales, pro ratione individuorū. Primos Christus non est expertus: secundos, quia essentiales & naturales sunt hominis corrupti, Christus omnes in se suscepit: De tertijs res dubia est.

LOCA.

2. Ad Corint. 15. 47. Aliud est agere de Christo oppositè & distinctè Secundum Vtramq; Naturam: aliud vero, de Persona, cui propter vnitatem, communicatur quod vtriusq; naturæ Proprium est.

Ioh. 6. 51. Descensus alius est localis, alius metaphoricus, alius Naturæ, alius Oeconomiæ, alius secundum Substantiam, alius secundum exinanitionem. Descendit Christus secundum modum œconomiæ & exinanitionis, non autem localiter. Caro autem Christi duobus modis consideratur, vel secundum se simpliciter, vel quâ Mediante Persona vnita est cum natura diuina, atque hoc modo, non isto, caro Christi dicitur panis vitæ, scilicet non Causaliter, sed instrumentaliter.

Pro VNITATE *Personæ.*

PRIMA.

CHristi duplex est consideratio, vna secundum Personā cōmuniter, altera secundum Naturas oppositè. De naturis autem in persona enuntiantur, quæ personæ respectu vtriusq; conveniunt.

SECVNDA.

Ὁμοούσια naturarum est, non personæ; Christus enim non alter ex Patre est, alter ex Virgine secundum personam; sed aliter ex Patre, aliter ex Virgine secundum naturas: quia secundum naturam diuinam ὁμοούσιος est Patri, secundum humanam ὁμοούσιος est Virgini.

Iohan. 2. 19. Solvite templum hoc, &c. Resp. A naturis ad Personā nō valet Cōclusio: Templū enim dicitur nō persona, sed humanitas Christi, in qua Deitas habitavit corporaliter.

Heb. 7. 3. Duplex Christi est nativitas; vna sine Matre secundū divinam naturam, altera sine Patre secundum humanam, vtraque autem vnita est in vno eodemq; Supposito.

Pro

Pro DUALITATE *Naturarum*

PRIMA.

NOmina concreta non multiplicantur, nisi multiplicentur suppositа, Vnum autem cum tantū sit suppositum in Christo: vnus tantum sit Christus necesse est.

SECVNDA.

Actiones & passiones, Personarum sunt, non naturarum. A persona autem ad naturas inconsequens est conclusio.

Pro VNIONE *hypostatica & communicatione idiomatum contra Vbiquitarios.*

PRIMA.

TRibus modis aliquid vnitur. *Essentialiter*, cum ex pluribus fit vna essentia. *Accidentaliter*, cum accidentia subjecto adjunguntur. *Substantialiter*, cum substantia, quæ alioquin per se existeret, trahitur ad esse alterius suppositi, & ab illo pendet tanquam pars ipsius.

SECVNDA.

Discernendum est inter Diuinitatem mittentem, & personam missam, estque alia consideratio τὸ λόγου ratione essentiæ, alia Ratione Officij.

TERTIA.

Quæcunq; de Christo enuntiantur, aut divina sunt simpliciter, ad naturam diuinam ipsius pertinentia, aut Humana ad humanam, aut communia Mediatè ad personam totam. Gloria itaque, potentia reliquaq; de Christo cùm enuntiantur, his tribus modis considerāda sunt. Vt divina, & sunt essentialia, ac incommunicabilia: vt Humana, & propria sunt Christo in forma serui: vt Mediatoria, quæ propria sunt personæ Christi in vtraque natura simul atque communiter.

QVARTA.

Qualis cujusque rei est Substantia, talis est etiam essendi Modus. Corporis autem Christi vna est Substantia: ergo vnus essendi modus: qui corporibus proprius est, id est, circūscriptivus, non definitivus, qui Spiritibus, non Repletivus qui Deo proprius est.

QVINTA.

A Christo Homine ad Christi humanitatem, impertinens est conclusio. Nec enim Natura cum Naturâ, Persona cum Naturâ, aut Abstractum cum Concreto confundi debent.

SEXTA.

Non vnionem facit Imitatio, Exæquatio, aut Communicatio essentiæ, seu Proprietatum: sed Copulatio Naturarum, in vna Hypostasi.

SEPTIMA.

Distinguendum inter *Totum Christum*, & *Totum Christi*: quorum prius Personam, posterius Naturas respicit. Nec enim quod de Toto Christo verum est, de Toto Christi commodè aut verè enuntiatur.

Loca Scripturæ.

Matth. 26. Act. 2. Ephes. 1. Aliud est dextra; aliud sedere ad dextram: aliud Christus, aliud Christi humanitas: aliud figurata, aliud propria Dextræ significatio. Duo enim in Scripturis extra Propriam significationem, Dei dextra significat. Potentiam, & Gloriam. Vtramq; Christus habet communicatam, quâ persona θεάνθρωπος; vnde Scholastici, ascendisse Christum aiunt, ad Consessum Paternæ Dextræ *Æqualiter secundum Divinam, Aliqualiter secundum Humanam Naturam*; Prout duplex descensus in Scripturis ipsi tribuitur, vnus secundū exinanitionem, quâ Deus, alter secundum locum localem, quâ homo.

Matth. 28. Philip. 2. Coloss. 3. Ephes. 4. Toti Personæ tribuuntur alterius Naturæ propria, propter vnitatem Suppositi. Omnis enim illa Potestas, Dignitas, Exaltatio, Officij est & Personæ Mediatoris, non Narurarum propria. Christo autem homini attribuuntur, tum per Gratiam vnionis, tum propter Exaltationem illam Personæ Christi, quæ facta est supra omne nomen.

DE OFFICIO CHRISTI,

PARS Κατηχητικὴ.

A PERSONA Redimente transitur ad Modum Redemptionis, quem OFFICIVM Christi circūscribit. Cum enim Redemptionis MODVS totam illam Actionum Christi seriem & rationem complectatur, quas secundum Oeconomiam, dispositionem, ac dispensationem voluntatis, tum paternæ, tum suæ, præstitit; Eas suis omninò Gradibus. Gradus autem *Officijs* Christi dignoscere oportet.

Dignoscimus autem, tum *Generatim*, secundum rationem Com-

Communem, tum *Singulariter*, secundum Species & Partes ipsorum.

Generatim Officium Christi definitur; Munus Mediationis, Filio demandatum à Patre [a], à Filio vero, & voluntariè receptũ [b], & in vtraq; Natura perfectè adimpletum [c], vt nos Deo, Deum nobis vniret, & reconciliaret in æternum [d].

Causa Efficiens Officij hujus, est quidem Deus Essentialiter, Pater, Filius & Spiritus Sanctus [e], sed tamen servato ordine Processionis, tum qui *Internus* est Personarum inter se, tum qui *Externus* ad res creatas; vtriusque enim respectu fit, vt Pater, à quo & essentia est, & virtus operandi secundum Principium, Causa Efficiens hujus officij dicatur, & quo filius vnctus est, & quoad *Vocationem*, & quoad *Donorum Collationem*, quorũ Posterius ad Humanam Naturam propriè, Prius ad Vtramque pertinet; Filius vero Causa Media, seu Medians dicitur, ordine Personæ à Patre; Oeconomia vero Officij, Patri subordinatus [f].

Materia Officij hujus duobus modis cõsideratur; *Subiectiuè*, & est vtraque Natura Christi [g], non separatim sed conjunctim; Mediationis enim duplices sunt partes, τὰ πρὸς τὸν Θεὸν, καὶ τὰ πρὸς ἡμᾶς, eoque Christum, vt Mediatorem Officio, ita Medium Personam Esse oportet, Inter Deum & Nos, vt Natura cum vtrisque Communicando, Officio inter vtrosque Mediator esset. Deinde ἐνεργητικῶς & sunt Actiones omnes, quas vt Deus Diuinas, vt Homo Humanas, vt Mediato, vnas atque indivisas præstitit. Vnde θεάνθρωπος appellantur: quia Operationum vtriusque Naturæ, vt vnus est ἐνεργῶν, ita vnum est ἐνεργούμενον. Operatio enim est personæ; operationum vero Principia sunt Naturarum.

Forma, est Modus administrandi, seu Media ipsa, quę vel modo *latiore*, vel *angustiore* à Scholasticis considerari solet; *Illo*, quæ Christi est, vt Capitis omnium Angelorum & Hominum communiter, *hoc* vero, quæ Christi est, vt hominum Redemptoris particulariter; quo modo hic à nobis accipitur.

In hac vero Mediatione Christi Redemptoris duo considerantur Analoga, Persona, & Operatio; vnde Mediatio alia dicitur *Substantialis*, alia *per operationem*.

Substantialis Mediatio est Conjunctio duarum Naturarum in vna Persona, ad Mediationis opus.

Quæ vero est *per Operationem* certis Gradibus perficitur.

[a] Heb. 5. 5.
[b] Ioh. 3. 17.
[c] Ioh. 10. 18 Heb. 10. 7.
[d] Phil. 2. 8. Rom. 5. 19.
[e] Ioh. 11. 51, 52. Rom. 4. 25.
[f] Heb. 1. 9. Esai. 61. 1. Ioh. 14. 28.
[g] Ioh. 6. 33. Heb. 9. 14.

Primus, est *Arbitri*, secundus, *Internuntij*, Tertius, *Intercessoris*, Quartus, *Satisfactionis*, Vltimus vero, *Gubernationis*. Atque has omnes mediationis partes perfectè obivit & obit persona Christi, seruatis vtriusq; naturæ proprietatibus. Est enim inter Deũ & homines Arbiter; Internũtius à Patre apud nos; à nobis apud Patrem Intercessor, qui pro nobis orat, & supplicat; Sacerdos, qui seipsum Patri pro nobis obtulit, Gubernator denique;, qui nos, virtute & efficacia sui Spiritus regit. Atq; horũ graduum primus & secundus est Prophetiæ, tertius & quartus Sacerdotij, vltimus vero regni Christi Mediatorij.

FINIS officij Christi summus est gloria Dei, subordinatus Redemptio, Iustificatio & salus nostra.

Atq; hæc *Communis* Officij Christi, ratio est ac Modus.

Singularẽ distinguunt ac definiunt *Species* ac *Partes* illius.

Species officij Christi tres sunt; prout tum Conditionis hominis extra Christum, & liberationis ejusdem ex illa per Christum, necessitas, tum Vnctionis illius à qua Christus denominatus est, veritas luculentissime evincit [b].

[b] Psal. 45. 7. Heb. 2. 9.

Conditionis hominis extra Christũ tres veluti sunt gradus. Primus Ignorantiæ, Secundus Inordinationis, Tertius, Reatus ex vtraq;. Liberatio hominis ex illâ perficitur secundum tres gradus contrarios, quos obsignat nobis officiũ Christi. Siquidẽ *Ignorantiæ* opponitur Prophetia, *Inordinationi* Regnum Christi, & regni illius extructio in nobis, *Reatui* Sacerdotium.

Idem evincit *Vnctionis Christi veritas*. Quæ enim ratio fuit triplicis vocationis, Propheticæ, Sacerdotalis & Regiæ, quæ externo oleo confirmari solitæ sunt [i], eadem & officij Christi vncti à Patre, tum quoad Vocationes istas, tum quoad Collationem donorum in illis.

[i] Exod. 30. 23. 24. Exo. 28. 41. 1. Sam. 16. 14 2. Reg. 19. 16

Triplex ergo Christi Mediatoris *Officium* est: *Prophetæ*, quo nos docet malum nostrum & bonum Diuinæ Gratiæ [k], *Sacerdotis*, quo nos redimit à malo nostro & parat nobis diuinam gratiam [l]; *Regis*, quo nos defendit ab omni malo, & tuetur in illa collatione gratiæ [m].

[k] Mat. 3. 17. [l] Psal. 110. 4 Heb. 7. 21. [m] Psal. 2. 6. Luc. 1. 32.

Atq; hęc Tria Officia, Christus ordine prȩstitit, & hodie adhuc præstat in cœlis, partes Mediatoris, agens suo ordine, erga nos, & erga Deum Patrem. *Erga nos*, docens, sanctificans & regens virtute Spiritus sui. *Erga Patrem*, legationem suam exhibens & oblationem suiipsius, quin imo Regiam Authoritatẽ, sibi à Patre datam potentissimè exercens.

Pre-

Propheticum Officium Christi, est functio personæ qua docet & instruit Ecclesiam suam.

Hujus Muneris veritas, *partibus & modis suis* dignoscenda est: *Partes* duæ sunt, Externa Doctrinæ Promulgatio; & Interna Illuminatio, seu Doctrinæ efficacia.

Externa doctrinæ promulgatio est, tùm prædicatio Evangelij de gratia Dei & redemptione generis humani, tum Legis interpretatio ex mente ipsius legislatoris, tùm deniq; Futurorũ prædictio & Prophetia [a].

Doctrinæ efficacia est præcipuum illud ἀποτέλεσμα officij Prophetici, quo per Spiritum Sanctum, moventur fideles, vt & mẽte capiant, & corde velint ea quæ docentur [*] promulgatione.

Modus hujus officij duplex est, vnus *Immediatus*, alter *Mediatus*.

Immediatus est, quo Christus, secundum Naturam Divinam ex se, in veteri Testamento, Patriarchas & Prophetas, per visiones Oracula, & Insomnia instituit: secundũ vtramq; vero in Nouo Testamento, externa voce, sciens, & volens, humanum genus docuit [p]. Hinc λόγος æterni Patris, Legatus Iehouæ, Angelus fœderis [q], Consiliarius [r] & Apostolus professionis nostræ [s], passim in Scripturis vocatur.

Mediatus est, quo Christus per Patriarchas & Prophetas in vetere, & per Apostolos, eorũq; successores in novo Testamẽto, Ecclesiã instituit verbi ac Sacramentorum Ministerio [t].

Sacerdotale Officium Christi, est opus Personale Christi Θεανθρώπου, quo ordinatus est ad satisfaciendum Deo pro hominibus.

Hujus officij duplex in Scripturis solet tradi ratio, vna *secundũ typũ*, altera *secundũ veritatem*. Typus fuit, tùm Vocationis, seu Personæ, tum Exequutionis, seu Actionum ex vocatione.

Persona typica in veteri Testamento fuit Sacerdos, siue Ordinariã habens vocationẽ, cõmuniter secundũ ordinẽ Levi: sive extraordinariã singulariter vt Melchisedec; secundum cujus ordinem, Christus, tùm propter dignitatem Personæ, tùm propter Modum vocationis sacerdos dicitur [u].

Actiones ex vocatione triplices sunt: *Legem custodire*, *Sacrificia offerre* & *Intercedere*.

Custodia Legis diuinæ summo Pontifici inter alia seuerè fuit commendata, vtpote cujus tabulas à Deo datas, in arca fœderis repositas, conseruare debuit.

a Mat. 4. 17. Esai. 61. 1. Ioh. 1. 13. Mat. 5. 17. &c. Ioh. 3. 18.

* Ioh. 5. 25. & 6. 68. Mat. 16. 6.

p Heb. 1. 1. 2. Pet. 1. 21.

q Mal. 3. 1.

r Esai 9. 6.

s Heb. 3. 1.

t Luc. 24. 45. Act. 16. 14. Luc. 21. 15.

u Psal. 110. 4 Heb. 7. 21.

Sacrificiorum quæ offerebantur à Sacerdote, Hilasticorum, & Sacrificij verè Propitiatorij Typorum duplex erat genus; vnum ὁλοκαυστικὸν seu Holocaustum, alterum ἀπολυτρωτικὸν seu Redemptorium.

Holocaustum, erat Sacrificium, in quo animal, siue maius siue minus, pro facultate cuiusque offerentis rite mactatum totum cremabatur, & in cineres redigebatur [a], eratque tùm *Ordinarium* tùm *Extraordinarium*.

[a] Levit. 1. 3. &c.

Ordinarium, aliud fuit *Perpetuum* siue *Iuge*, quod quotidie peragebatur duobus Agnis [b]; aliud *Statum* quod statis diebus, siue sabbatinum quod Sabbathis singulis; siue Menstruũ quod in nóvilunijs, siue anniversariũ quod quotannis offerebatur [c].

[b] Exod. 29. 39.

[c] Levit. 23. 2. 3. &c. Num. 28. 2. 3. &c.

Extraordinarium fuit, quod pro incidente, vel publica totius populi, vel priuata cuiusque necessitate, peragebatur [d].

[d] 1. Sam. 7. 8. 2. Sam. 24. 25.

Ἀπολυτρωτικὸν erat; Quo certa quædam peccata expiabantur; eratque aliud pro Peccato, ex Errore vel Ignorantia commisso [e], aliud pro delicto, seu peccato commisso à sciente & volente [f]; Virumque vel Ordinarium fuit in Nouilunijs, vt festo Paschatis & Pentecostes [g], vel extraordinarium, alio quovis tempore.

[e] Levit. 4. 2. 3. &c.

[f] Levit. 7. 24. &c.

[g] Levit. 23. 19. Num. 28. 15

Accedit tertia Sacerdotis actio, seu *Intercessio*, cuius veluti tres erant partes; *Præsentatio* qua se sacerdos tanquam mediatorem Deo pro populo sistebat. *Sponsio*, qua pro se & populo gratitudinem & obedientiam spondebat sanctè. *Precatio* qua & sua & populi peccata deprecabatur.

Atque hæc ratio fuit Typi, cui veritas officij sacerdotalis Christi modis omnibus conuenientissimè & perfectissimè respondet; siue *Vocationem personæ*, siue *Exequutionem officij* respexeris.

Vocationem personæ Christi ad officium hoc sacerdotale tria probant Argumenta. Primum, *Testificationis diuinæ*, cuius duplex testimonium citat Author Epistolæ ad Hebræos [h]; Secundò *voluntaria personæ Christi exinanitio*, & officij Oeconomia, Cuius finis vnicus fuit, Officij huius Exequutio. Tertiò *Analogia* & Comparatio Personæ Christi, & Melchisedeci, quã fusè prosequitur Author ad Hebræos [i].

[h] Heb. 5. 5. 6

[i] Heb. 7. 1. 2 &c.

Exequutio officij Christi Sacerdotalis, tribus velut partibus absoluitur Legis impletione, Pœnarum Persolutione, & intercessione, seu vtriusque gratiosa & efficaci Applicatione.

Legis impletio est, qua totam iustitiam ad quam tenebamur

sponte

ſponte & perfectè prestitit, tum perfecta intellectus & voluntatis cum lege illa conformitate, tum operibus cum hâc lege congruentibus & perfectis, Internis & externis [g]. [g] Rom. 8.4.

Duo enim requirebantur vt lex posset impleri. *Justitia personæ*, seu Habitualis: & *justitia Operationis* seu Actualis, *illa*, à qua Potentia, *hæc* á qua impletionis actus; vtramque Christus habuit, non sibi tantum, sed nobis, sibi tamen, quia hic no, nobis vero, quia homo pro nobis. Vt enim factus est ἀντίψυχον nostri causa, ita quæ homo habuit, & fecit habuit & fecit pro nobis: Hinc & Obedientia illius multi dicuntur iusti, & ipse Finis legis dicitur, ad iustitiam cuivis credenti [h]. [h] Rom. 5. 19

Pœnarum persolutio, est Christi voluntaria oblatio, qua seipsum Deo & Patri in Spiritu æterno stitit pretium redemptionis pro peccatis nostris, ipse & Sacerdos & sacrificium.

Oblationis istius duæ veluti fuerunt partes; *Hostiæ designatio* & velut preparatio ipsius ad victimam: Deinde ipsa *oblationis Consummatio* in ara crucis.

Designationem & Præparationem victimę circumscribunt ônes illæ Passiones, quibus Christus seipsum voluntariè disposuit, ad oblationem sacrificij sui corporis; præcipuè sub vitæ finem, & proximo ante mortem die [i]. [i] Mat. 26. 38

Harum passionum aliæ *Internæ* fuerunt, ratione animæ & affectus [k]; aliæ *Externæ*, ratione corporis [l]. Substantiam enim totam humanitatis illius in pœnis luendis occupari oportuit, vt totum hominem seruaret. [k] Ioh 12. 27. Mark. 14. 35 Heb. 5. 7. [l] Apoc. 19. 15. Esai. 53. 5. [l] Heb. 10. 5 Mat. 20. 28.

Oblationis consummatio, facta est in cruce per mortem. Quia vero mortis duplicis mentionem facit Scriptura, naturalis, quę est huius sæculi, et supranaturalis quæ est alterius; quæ vtraq; Adamo peccatori & posteris ejus fuit imposita, dicente Domino, Moriendo morieris; vtramque Christus pro nobis pertulit & debellauit; *illam*, cum anima à corpore ipsius separaretur [m]; *hanc*, cũ vim illius œconomicè allidentẽ et impetentẽ expertus, diceret, Deus mi, Deus mi, quare dereliquisti me [n]. [m] Ioh. 19. 30. [n] Mat. 29. 46

Vtrique autem Morti coniuncta fuit maledictio, Corporalis et spiritualis per signũ Crucis; vt maledictione pœnę suę maledictionẽ culpę nostrę expiaret Christus [o]. Quãvis enim neutra fuerit infinita secundũ tempus; vtraque tamẽ vt infinita consideratur secundũ quantitatem absolutã; eoque mortem, re, non tempore Infinitam tolerauit Christus, quia Infinitatem istam temporis, quam experiuntur damnati, [o] Gal. 3. 13 1. Pet. 2. 24

Infinitas

infinitas meriti, satisfactionis, sacrificij & Redemptionis illius, modis omnibus superavit.

Restat vltima Exequutionis Sacerdotis Christi pars, *Intercessio*, qua, quod legis Impletione & pœnarum Persolutione Christus meritus est, nobis efficaciter applicat. Primò, sistendo se Deo Patri tanquam mediatorem & satisfactorem vnicum; vt præsentationem meriti sui, & satisfactionis præstitæ, remissionem peccatorum, & iustitiæ restitutionem nobis conciliet [p]: Deinde spondendo Deo patri pro nobis obedientiam & gratitudinem; cuius sponsionis signaculum & arrham, Spiritum suum nobis confert, per quem in nobis excitet studium, & vitandi peccata, & præstandi iustitiam [q]: vltimò interpellando & orando pro nobis [r].

[p] Heb. 9. 24. Rom. 8. 34. [q] 1. Pet. 2. 5. Rom. 8. 26. [r] Mat. 20. 38 Rom. 8. 34.

Atque hæc intercessio Christi, vt satisfactione & sacrificio illius innititur; ita à Persona tota, cuius opus est, dignitatem, & virtutem suam obtinet.

Regium officium Christi est, quo regnum Redemptione partum administrat Christus & tuetur.

Cum vero Regnum Christi duplex sit; vnum *Essentiale* ex natura, quod commune habet cum Patre & Spiritu Sancto: Alterum *Personale* ex dispensatione voluntatis, quo fungitur quâ Mediator [s]: Huius propriè respectu, Regium hoc officium Christi, considerari necesse est.

[s] Ioh. 18. 36. Rom. 14. 17 [t] Psal. 2. 6. Ephes. 1. 22

Consideratur autem duobus modis, Modo Administrationis; et Termino seu Fine illius.

Administrationis duo sunt Tempora; *Præsens* seu huius sæculi, & *Futurum* seu Alterius.

[u] Iac. 4. 12. Eph. 4. 11. 1. Co. 12. 18

In hoc sæculo Ecclesiam suam administrat Christus duobus modis; *Legum præscriptione*, & *Exequutione*.

[x] Ioh. 1. 16. Act. 26. 18. 1. Ioh, 1. 3. [y] Ioh. 14. 18. Heb. 13. 5. Iac. 1. 5.

Præscriptio Legum, tum Externa est, qua verbi ministerio, subditis suis credendi & vivendi leges præscribit Christus [x], tum Interna; qua per Spiritum Sanctum, ad obedientiam mandatorum suorum, corda electorum commouet, sensu præsentis gratiæ, & spe certa futuræ gloriæ suæ [y].

[z] Psal. 110. Rom. 16. 20. [a] Ro. 7. 24. 25. [b] 1 Co. 15. 26

Exequutio duabus partibus absoluitur, *Præmiorum seu beneficiorum distributione* Gratiosa, qua, Corporalia & Spiritualia omnia ad salutem necessaria, sub certa conditione crucis, Ecclesiæ suppeditantur [z], & *Pœnarum iustâ Immissione*, qua Ecclesiæ suæ Hostes, siue Corporales, sive Spirituales, alios quidem reprimit & coercet, [a] alios vero punit, & penitus abolet [b].

In

In altero ſæculo Eccleſiam ſuam adminiſtrat Chriſtus perfecta, tum Præmiorum [a], tum Pœnarum [b] conſummatione. Cuius Antecedens erit Iudicium vniuerſale; Conſequens, Aeternitas.

[a] Rō.14.17. Apoc.21.4. 1.Cor.2.9.

Terminus & Finis huius Regni, reſpectu Oeconomiæ illius, erit, quando Filius, Regnum hoc Mediatorium, Deo & Patri traditurus, ſubijcitur ei, qui ſubiecit ipſi omnia; vt Deus ſit omnia in omnibus [c]; Solemniter enim Subiectionem ſuam voluntariam erga Deum Patrem, profitebitur, ſingulari, & glorioſa, Traditione Regni huius Oeconomici, ab ipſo, ſecundum perſonam ſuſcepti è manu Patris.

[b] Apoc.20. 10. & 21.8. 2.Theſ.1.6

[c] 1.Cor.15. 28.

Atque hæc ratio eſt Officij Chriſti *ſecundum ſpecies ſuas*. *De partibus* paucis videndum eſt. Officij Chriſti duæ ſunt Partes, ſeu, vt vulgo vocantur, duo Chriſti διαθρόνου ſtatus, HVMILIATIO & EXALTATIO: In his enim tota illa ſalutis diſpenſatio, & triplicis officij Chriſti Exequutio conſiſtit. Vnde, quæ ratio eſt Officij Chriſti, á Naturis in Perſona, vel à Perſona ſecundum vtramque Naturam, eadem eſt & Humiliationis ac Exaltationis illius.

Humiliatio, eſt Humilis ac voluntaria Chriſti διαθρόνου in terris Conditio; qua ſeipſum ſecundum vtramque naturam demiſit, vt et mori poſſet, & moriendo ſatisfacere: *Secundum naturam diuinam* demiſit ſe, tum voluntaria perſonæ Subiectione; tum gloriæ & maieſtatis ſuæ pro tempore coram hominibus Occultatione [d]. *Secundum humanum*, tum aſſumptis naturæ noſtræ infirmitatibus; tum denique vitæ & mortis humillima obedientia [e].

[d] Phi.2.7.8

[e] Eſai.53.5. Ioh.19.34.

Exaltatio eſt Chriſti διαθρόνου Conditio, qua in gloriam & dignitatem, perſonæ mediatoris [f] convenientem evectus eſt, ſecundum vtramque Naturam. *Secundum naturam diuinam*, Relatè, ſeu Manifeſtatione diuina, illius maieſtatis quam pro tempore exinanitionis ſuæ occultaverat [g]. *Secundum humanã*, tùm depoſitione ſervilis Conditionis ſuę, tùm ſuſceptione donorum, ad perfectionẽ & beatitudinẽ naturę humanæ, ſupra naturã omnem, in corpore & anima concurrentium [h].

[f] Rom.1.4. Act.2.38.

[g] Phi.3.21. Eph.1.20. 22. Heb.2.9.

[h] Gal.3.13.

Vtriuſque ſtatus, ſui ſunt gradus Oppoſiti: *Humiliationis*, Extremę quidem illius, ſeu ſubmiſſionis ad mortẽ tres ſunt gradus, *Mors*, cum coniuncta Execratione [i]; *Sepultura*, vt mortis eius veritas rata fieret [k]: *Deſcenſus ad Inferos*, ſeu voluntaria illa Chriſti demiſſio, ad ſuſtinendum, atque eluctandum dolores Inferni,

[i] Luc.23.53

Inferni, quos in anima præcipuè sensit Christus, cum primò tristitia, deinde doloribus mortis vtriusque oppugnaretur [k].

His opponuntur tres Exaltationis gradus. *Resurrectio* in quâ diuinâ potentiâ, subacta morte, seipsum ad vitam æternã suscitauit [l]. *Ascentio*, quâ eadem potentiâ vere ac visibiliter corpus suum in cœlum beatorum transtulit [m]. *Sessio ad dextrã Patris*, qua Christus actu donatus est, plenitudine omni, tum gloriæ, tum Potentiæ [n].

[k] Act. 2. 24. Eph. 4. 4.
[l] Mat. 28. 6. 2. Cor. 13. 4
[m] Act. 1. 9. Eph. 10. 11.
[n] Heb. 13. Psal. 110. 1. 2. Cor. 15. 25.

DE OFFICIO CHRISTI,

PARS Ἀνασκευαστικὴ.

Distinctione Pro OFFICIO *Christi in Genere.*

PRIMA.

OFFICII triplex esse solet significatio; vel enim Operã seu factum, cui alicui inseruimus, vel actionem virtutis, vt definit Cicero, vel denique actionem & operam ad quam quis ordinatus, ritè etiam eadem fungitur, significat. Atque, in hac vltima significatione sumi debet, cùm agitur de officio Christi.

SECVNDA.

In officio Christi tria distinguenda sunt. *Vocatio* quã in persona habuit Immediatè á Deo. *Dona* ex vocatione, quæ mediatè accepit in humana natura. *Administratio*, quæ personę fuit secundum vtramque naturam; quæ tria, vnctio externa in Vet. Testam. significabat.

TERTIA.

Mediator Christus dicitur, tum quâ Medius; tum quâ Medians: Medius Persona, Medians Officio.

QVARTA.

Officium, vel substantia sua, vel Modo exequutionis distingui debet: Substantia, secundum partes et species ipsius. Modo qui & personam & Naturas in persona respicit. Vnum enim est agens, vna actio respectu personæ, duæ tamen δυνάμεις agentis, & duo Actionum principia respectu Naturarum.

Pro officio Christi Prophetico.

Christus Propheta dicitur, triplici ratione. *Personæ*, Est enim sapientia Patris, non subiectiuè in Patre residens, sed χαρακτηριστικῶς illam in Persona exprimens. *Officij*, quia Ecclesiã docuit immediatè, vel secundũ alterutrã naturã in Veteri,

vel

vel ſecundum vtramque in Nouo Teſtam. *Miniſterij*, mediatè docens homines per homines, ſiue ordinariè, ſiue extraordinariè ad docendi munus vocatos.

Pro Officio Sacerdotali.

PRIMA.

SACRIFICII vocabulum vel Analogicè ſumitur in Scripturis, vel Propriè. Analogicè ſeu per quandam ſimilitudinem ſignificat pietatis & charitatis officia: Propriè vero vel actionem ipſam coniunctam cum ſacris ceremonijs, vel res quæ offeruntur.

SECVNDA.

Sacrificia alia ſunt Typica vel ſignificantia, alia non Typica ſeu ſignificata: & vtraque vel ἱλαστικὰ ſeu propitiatoria, vel εὐχαριστικὰ ſeu gratiarum actiones.

TERTIA.

Le-holam Hebræorum, non temporis infinitatem, ſed illius durationem, alias longiorem, alias breuiorem pro ſubiecta materia ſignificat.

QVARTA.

Chriſti Sacrificium, aut propriè conſideratur aut Symbolicè. Propriè vnicum eſt, veritate & efficacia, ſacrificium illud corporis Chriſti in cruce: Symbolicè apud veteres Eccleſiæ doctores, Euchariſtia ſacrificium aliquando dictum fuit.

QVINTA.

Oblatio Chriſti vnica eſt, non tantum ſpecie, ſed etiã numero, quia nulla poteſt eſſe oblatio Chriſti, niſi intercedente morte ipſius. Eoque falſa eſt ſacrificij, in Cruentum & Incruentum diſtinctio.

Pro officio regali

Regnum Chriſti vel Figuratè ſumitur, vel propriè: Figuratè, tum inſtrumentaliter pro Evangelio, tum ſubiectiuè pro Eccleſia; Propriè pro dominio illo Chriſti œconomico; quod, Regnum Gratiæ Inchoatione ſui in hoc ſæculo, & Regnum Gloriæ, conſummatione in altero dicitur.

Pro STATV *Humiliationis Chriſti.*

PRIMA.

SVBIECTIO alia Naturalis eſt, alia Oeconomica, atq; hac non deſtruitur æqualitas: quia æquale, vt inquit Cyrillus, æquali ſubijci dicitur, diſpenſationis modo.

SECVNDA.

Obedientia, non est actus naturalis Naturæ, sed voluntarius Personæ secundum vtramque naturam. Non valet autem consequutio ab vna specie ad alteram, ab actu naturæ, ad actum Voluntatis

Pro STATV exaltationis.

PRIMA.

ALIA est Maiestas τῆς ἰσότητος τοῦ λόγου, alia τῆς ὑπεροχῆς.

SECVNDA.

Oeconomia duo complectitur; vnum, Mysterium vnionis; alterum, Mysterij Finem; Ratione vnionis, Maiestas propriè naturam assumptam respicit; Respectu finis, Christo competit Secundum vtramque naturam.

TERTIA.

Exaltatio non naturæ abolitio est, sed perfectio, & omnis alia potestas data Christo, est officij, non diuinæ essentiæ.

DE VOCATIONE HOMINVM AD SALVTEM, PARS Κατασκευαστική.

POstquam de *Principio & Oeconomia* Redemptionis nostræ, id est, de Persona & Officio Christi actum est: de *Applicatione Illius*, quæ quidem hic fit, ex instituto ordine agendũ est.

Applicationis autem huius veritas, tribus modis dignosci debet. *Gradibus* suis, *Mediis* externis, *& Subiecto*. *Gradus*, secundum quos Redemptionis beneficium, in tempore Deus nobis applicat, precipuè duo sunt. *Vocatio & Iustificatio*.

Vocatio est primus, ex parte Dei Applicationis Gradus; dicta idcirco ab Augustino, *Ingressus* ad salutem, & primus ad fidem aditus.

Huius vocationis varia solet esse notio, prout, vel ex modo vocandi, in *internam & externam*, vel ex varia Causæ efficientis Conditione, in *communem & singularem*, vel denique ex effectu vocationis, in *efficacem ac non-efficacem* distinguitur.

Vocationis autem, siue Internæ, Singularis & Efficacis: siue Externæ, Communis, & Inefficacis, duplex respectus est: vnus quidem *absolutus in se*: alter verò *coniunctus* in Vocatione Ordinaria,

dinaria. Vocat enim Deus, foris communiter, Intus singulariter, & coniunctim vtroque modo ordinariè.

De vtroque secundum seriem causarum ordine agendū est.

Externa & communis *Vocatio*, vt de illa primo loco dicamus, est Actio Dei gratiosa, qua homines, sermone, signo, & Opere, ab infidelitate ad fidem evocat, tum vt ad salutis communionem fideles disponantur, tum vero vt alij evicti de oblata à Deo gratia, fiant inexcusabiles.

Causa vocatjonis huius, *Efficiens* est Deus, quia tum ab ipso fit propriè, si *Principium* verum ipsius attenderis: tum ab ipso est primó, per se & principaliter, si ad *Media* respexeris, quæ Deus ad vocationem hominum voluit occupari, siue extra ordinem, siue ordinariè.

Principium est φιλανθρωπία illa Dei, qua tanquam animarum amans, & Saluator hominum [a] benevolentia sua omnes homines prosequitur, & gratiam suam communiter ipsis offert.

[a] Sa. 11. 27. 1 Tim. 4. 10.

Offert autem (vt de *Mediis* dicamus paucis) Sermone, Signis, & Operibus; quæ omnia Instituentis Dei respectu communia sunt. *Sermone* sive *extraordinario*, qualis fuit primis Ecclesiæ temporibus [b], siue *Ordinario* seu Canone vniuersali fidei ac vitæ; quem Scripturam appellamus [c]. *Signis*, quibus ad sermonē adhibitis, authore Domino, Gratia ipsius obsignatur visibiliter [d]. *Operibus*, siue Ordinarijs siue Extraordinarijs, siue in Ecclesia, siue Extra Ecclesiam.

[b] Num. 12. 8 Heb. 1. 2.
[c] Eph. 2. 17. Rom. 10. 14.
[d] Rom. 4. 11 Gen. 17. 11.

Materia seu subiectum vocationis huius sunt omnes Homines, absque discrimine Nationum, Sexuum, aut Statuū, ad quos scilicet Media, de quibus dictum est, pertingunt: omnes enim Deus vult salvos fieri. Tùm communiter, quia de omnibus quotvis, seu ex singulis Generum, Genera Singulorum ad salutem evocat; tùm, quia gratia Dei vniversis exposita est, non Efficacitate vniversa Christi, sed signo & potentia cōmuni [e].

[e] Math. 12. 14.

Forma est externa illa evocatio, quam Mediatè Deus efficit verbi ministerio, Sacramentorum vtu, ac denique Ecclesiæ, membrorumque illius in se, & inter se communione, quæ omnia sensibus externis percipiuntur [f].

1. Tim. 2. 4. [f] Heb. 4. 12.

Finis duplex est. Proprius, tum reproborum ἀναπολογία, tum electorum salus. Remotus vero, Gratiæ Dei manifestatio [g].

[g] 1. Cor. 15 28.

Atque hæc Externa & Communis vocatio est.

Interna & singularis, est, Actio Dei gratiosa, qua electi ab æterno, suo tempore, ex Dei beneplacito, propter meritū Christi, per

per S. Sanctum intus informantur, ad perceptionem & communionem gratiæ, & gloriæ Dei, propter salutem ipsorum, & misericordiæ diuinæ gloriam.

Causa Efficiens hujus vocationis Deus est, secundum *Principium Singulare*, & *Media Ordinaria ipsius*.

Principium, est Gratia Dei salutaris propter Christum. Duo enim Principium hoc, vocationis internæ singulare, à cõmuni vocationis externæ distinguunt; *Dei beneplacitum*, tanquam illius Causa προηγουμένη, & *Christi λύτρον* tanquam illius Meritoria. Ex vtroque conjunctim, exsurgit singularis ille, & benevolus voluntatis diuinæ affectus, quo nos adoptatos in filio dilectionis, complectitur amore infinito suo, gratiam suam salutarem nobis applicando [b].

[b] Eph. 2. 17 19.

Vocationis hujus Internæ seu Applicationis, *Media* Interna duo sunt; *Spiritus* & *Fides*.

Ioh. 15. 19. Act. 16. 14. Eph. 1. 5. 1. Ioh. 2. 27 Ezec. 11. 19.

Spiritus, qui vocat efficacia Causæ [k]: *Fides*, quæ Vocationi respondet, Officio instrumenti [k]. Est autem vt Donatio Spiritus, ita & collatio Fidei, donum Dei singulare. Posse quidem vtrumque habere, Naturæ est; habere autem, est Gratiæ.

[k] Rom 9. 30 2. Cor. 1. 22

Materia vocationis hujus Internæ; sunt ij, quos præcognovit Deus, & prædestinauit ad vitam; Nam quos prædestinavit,

[l] Rom. 8 30

eos Vocavit [l]. Nec aliorũ vocatio hæc interna, & Efficax esse potest, quam, quorum ex instituto gratiosæ Prædestinationis Dei, in Christo, est & Spiritus Christi, & Fides salutifica: alij omnes excluduntur. Nam licet Impijs aliquando detur, non tantũ percipere sensibus, ea quæ sunt ministerij externi; Sed per ea, quodammodo intus animo, id est, Intellectu & Voluntate, affici; tamen, Interna hæc salutaris, de qua agimus, vocatio, eos tantũ afficit ad salutem qui vivunt, moventurq; à Spiritu Christi, & Fide Christo ad vitam æternam Insiti sunt [m].

[m] Ioh. 17. 20 Eph. 2. 20, 21, 22.

Forma vocationis hujus, est Interior illa Fidelium Informatio per Spiritum, & Fidem, ad communicationem gratiæ & gloriæ Dei.

Informationis hujus duæ sunt partes; vna quidem, Actio illa efficax Spiritus Dei in nobis; & secundum illam tota hominis

[n] 1 Ioh. 3. 9 Rom. 8. 1. [o] Col. 2. 2. Rom. 14. 14

Renouatio, quæ vulgo *Regeneratio* in Scripturis dicitur [n]: altera est, *actus fidei*, quo, & mens illuminatur, vt cognoscat, & voluntas sanctificatur, vt apprehendat Deum in Christo [o].

Finis Remotus quidem est Dei gratiosè vocantis, Gloria: Proximus vero, Hominis efficaciter vocati salus.

Atque

Atque hæc ratio est Vocationis Externæ & Internæ *Absolutæ*; quarum hæc, Beneplaciti, & Electionis est; illa Signi; hec Efficaciæ; illa Significationis ad Efficaciam spectantis; hæc Electorum propria; illa Communis omnium.

Quia vero, hæc ab illa in electis, in ordinaria ad salutem via, separari non potest aut debet; ex vtraque exsurgit Vocatio quam *Coniunctam* diximus, in negocio salutis nostræ, & ordinaria, & efficax.

EST autem, Actio efficax & gratiosa Spiritus Sancti, obsignantis in Electis, veræ fidei Instrumento, verbi Prædicatione, vsum Sacramentorum, Christi, Ecclesiæq; illius Communionem, ad salutem illorum, & gloriam æternam Dei.

Hujus Vocationis, *Causa Efficiens* Deus est. Est enim vocatio hæc, Doni, non meriti, Gratiæ non Naturæ, Deo vocante quos vult, atq; iterum quos vult, aut non vocante, aut non vocante efficaciter; vtrumque vero liberè, absque προσωπολεψία, aut culpa.

Materia, sunt Homines electi, in quibus solis, solum, vocatio hæc est efficax singulariter, & salutariter; licet communiter, non electi ac hypocritæ, tùm Externæ vocationis vsum percipiant, tum Internę etiam sensum præ se ferre videantur. Vnde effectum vocationis horum gustus duntaxat [p]; illorum vero, verbi cum fide σύγκρασις in Scriptura nominatur [q].

[p] Heb. 6. 5.
[q] Heb. 4. 2.

Forma, est divinus ille Informationis diuinæ Modus, *Internus* & *Externus*, quorum hic verbi prædicatione vsu sacramentorũ reliquisq; tum privatis tum publicis fidei ac Charitatis exercitijs absolvitur, *ille* vero Spiritus & fidei communione salutari.

Finis est, tùm Dei misericordis Gloria, tùm Hominis è miseria sua, ad Gratiã & Gloriã spiritualem evectio & translatio.

DE VOCATIONE HOMINVM AD SALVTEM, PARS

Ἀνασκευαστικὴ.

Distinctiones pro EFFICIENTE.

PRIMA.

ALia est vocatio vniuersalis, quæ vulgo *Naturalis* dicitur, alia Politica seu Ecclesiastica, quæ *personalis*, alia demum *salutaris*; de qua hoc loco agitur. Harum tamẽ omnium Causa, efficiens primaria, vna est, Deus.

SECVNDA.

vocatio, alia est *Immediata*, alia *mediata*, *extraordinaria* & *ordinaria*. Illam Deus efficit per se, hanc, per hominum ministerium.

TERTIA.

Causæ efficientis vocationum omnium duplex solet esse notio: Vna secundum principium, altera secundum, instrumentum. Illa, propriè causæ, hæc concausæ est, & dicitur.

PRO MATERIA, *contra vniuersalitatem gratiæ efficacis.*

PRIMA.

GRATIA & benevolentia Dei, vel spectatur communiter, qua Deus omnibus benefacit, vel singulariter qua benefit electis in Christo. Gratia vero hæc vniversalis, & cõmunis, á singulari & particulari, & vniuersalia communiaque beneficia in omnes quà homines sunt, á singularibus in homines, quà Christiani sunt discerni debent.

SECVNDA.

Inconsequens est, á communi ad singularia omnia affirmatio, nec enim *omnes*, vniuersaliter de singulis hominibus; sed communiter de quibuvis debet accipi.

TERTIA.

A communione naturæ, ad communicationem gratiæ, nõ valet argumentatio.

QVARTA.

Virtutis actiuæ quantitas, ex quantitatis effectu cognosci debet.

QVINTA.

Efficacitas vocationis, alia externa est, alia interna. Externa est, cum ministerio externo tanguntur & moventur sẽsus, & res corporeæ. Interna cum tanguntur, & moventur Intellectus & voluntas. Vtraque efficacitas iterum duplex est; vna Salutaris, electorum propria, altera non salutaris, sed prævia secundum ordinem communem, & ad vocatos communiter spectans.

LOCA.

1. Ad Timoth. 4. 10. Resp. Beneficia Christi in hominibus cõseruandis duobus gradibus distincta sunt. Vnus communis est omnibus, alter singularis est Ecclesiæ, & fidelibus salutaris.

Adde

Adde quod seruandi verbum nunc beneficia Dei in hac vita, nunc æternum illud beneficium salutis ἐφαπαξ significat.

Ezech. 28. 26. Deus bifariam, *Deus hominum* appellatur, aut vniuersè communiterq; secundum naturam, aut particulariter secundum gratiã, qua eligit ipsos ab æterno in Christo.

Pro Causa formali.

PRIMA.

VOCATIO vna est per gratiam ~naturalem, altera per gratiam supranaturalem.

SECVNDA.

Quæ vocatio per naturalem gratiam omnibus communis est, fit á Deo secundum *esse naturæ*, vt loquuntur Scholastici, communiter. Quæ vero vocatis obtingit supranaturaliter, duabus partibus concluſa est; Nam & á vocante procedit communiter; & ad vocatos pertinet singulariter.

TERTIA.

Formale vocationis á Materiali illius distingui debet, quod Illius subiectum sit particulare; Huius vero omnes spectet æqualiter.

DE IVSTIFICATIONE HOMINIS CORAM DEO,

PARS KATHOLICA.

SEcundus *Applicationis*, quæ quidem hîc fit ex parte Dei, *Gradus est Iustificatio*.

Iustificationis huius veritatem duobus modis explicare necesse est; *Vocabulorum*, quorum in doctrinæ huius explicatione vsus est, annotatione; deinde *Rei ipsius* secundum Causas omnes, definitione.

Vocabula, quorum Homonymia, ne difficultatem in ipsa doctrina pariant, tollenda est; præcipuè duo sunt, *Iustitia & Iustificatio*.

Iustitia, (quæ quidem Personæ est) duobus modis considerari solet: vno, modo *qualitatis* seu *Inhærentiæ* & est obedientia Legis á nobis ipsis præstita: altero, *Relationis seu Imputationis*, & est, Gratiosa alienæ Obedientiæ pro nobis præstitæ, donatio: illa Legis seu operum; Hæc Euangelij seu Fidei Iustitia vocatur; illa in persona est subiectiue; hæc personæ est per gratiã imputationis, Vtrãq; distingui necesse est, quia di-

versus vtriusque vsus est; Huius in foro priuato, & interno conscientiæ coram Deo; illius in foro publico & externo, professionis Christianæ, coram hominibus.

Iustificatio generatim considerata, est ipsa Iustitiæ applicatio; speciatim verò si de *Iustitia inhærente* agatur, est effectio cuiusdam sanctitatis habitualis in homine, quæ significatio maximè inusitata & impropria est: Si de *Iustitia imputationis*, est gratiosa alienæ Iustitiæ per fidem imputatio; eoque hominis coram Deo absolutio.

Atque hanc significationem, vt maximè propriam & vsitatam, confirmat & communis linguarum consuetudo; & sacræ Scripturæ Idiotismus.

Communis linguarum consuetudo. Nam vt Græcis δικαιῶν, extra Iustificationis doctrinam, duas habet significationes; vnam publico iudicio aliquem iustum censere & pronuntiare; alteram, Causa dijudicata, aliquem iudicialiter supplicio afficere; ita eundem esse verbi vsum apud Hebræos, duo evidentissimè probant. Primò, directa & maxime frequens in iudicijs, causis, & actionibus forensibus vocis illius vsurpatio [a]. Secundò, manifesta condemnationis & Iustificationis tanquam contrariorum Antithesis [b]. Atque in hac significatione, verbum, *Iustificare*, tria plerumque significat; accusatum absoluere, Pro iusto censere; Iustificato tribuere testimonium, & præmia quæ iustis & innocentibus debentur [c].

Scripturæ idiotismum si spectes, per processum Iudicialem totam Iustificationis doctrinam proponit. Probant, tum Phrases loquendi quibus Scriptura vtitur: tùm tota illa salutis nostræ, quam describit ratio ac series.

Phrases quibus in hoc articulo vtitur Scriptura, aliæ per negationem probant, cum qui iustificatur non condemnari, non iudicari, non imputari illi peccata, &c [d]; alia per affirmationem probant, illum iustum constitui, liberari ab accusatione, & condemnatione Legis, imputari illi Iustitiam, &c [e].

Tota salutis series, ac ratio duobus velut gradibus absolvitur. Cognitione Miseriæ nostræ, & Fiducia Misericordiæ duinæ. Miseriæ, tres sunt partes: *Offensa, Reatus, & Pœna.* Misericordiæ tres oppositæ: *Remissio Culpæ, Absolutio à Reatu, Liberatio à Pœna.* Totus ille à Miseria ad Misericordiam Dei processus, Iustificatio dicitur significatione forensi.

Est ergo proprie *Iustificatio*, Actio Dei iudicialis gratuita, qua

[a] 2 Re. 15. 4. Deut. 25. 1 Esai. 43. 9.
[b] Pro. 17. 15 Esai. 50. 8. Rom. 8. 33. 34.
[c] Esai. 5. 23 Ex. 23. 8. Luc. 7. 29.
[d] Rom. 4. 3. 7. 8.
[e] 1. Ioh. 1. 9. Rom. 5. 18. & 8. 33.

qua electos accusationi & maledictioni Legis in seipsis obnoxios, per fidē, propter Christum, Imputatione Iustitiæ illius, iustos iudicat, ad laudem gloriæ gratiæ suæ, & ipsorū salutē[f].

Hæc definitio, vt rectè intelligatur, causas quæ ordine in ipsa notantur duobus modis considerari necesse est, prout Iustificatio sumitur vel *activè* respectu Dei qui iustificat, vel *passivè* respectu Hominis qui iustificatur.

Causa Efficiens Justificationis, Activè sumptæ, Deus est Pater in Filio per S. Sanctum[g]. Nam eius est, Reum absoluere, cuius iustitiâ reus constituitur; eius iustum pronuntiare, cuius voluntas iustitiæ regula est; eius denique iudicio ferre vitæ seu mortis, quia Natura, Iure, & Officio, supremus iudex est[h].

Hujus efficientis, Causa Impulsiua duplex est, *extrinseca*, & *intrinseca*. *Intrinseca* est sola Patris misericordia[i], cùm ratione *ivδοκιας* nos prædestinantis in adoptionem filiorum[k], tū ratione Oeconomiæ & dispensationis, & filium in hunc finem ordinantis, & beneficium à filio partum nobis applicantis[l]. Atque hæc gratia est, quæ in scripturis χαρις χαριζόμενη, in Scholis, *Gratia Gratum faciens*, & *gratis data* vulgo appellatur, opponiturque perpetuò operibus, quæ dona ex gratia, *seu gratiæ gratis datæ* vocantur[m], quia non à nobis, aut operibus, sed in se, & à se primam iustificationis Causam sumpsit Deus, propter imperuestigabiles diuitias gloriæ gratiæ suæ.

Vnde nulla ex nobis dispositio & præparatio esse potest, quæ formæ Iustificationis inducendæ necessaria fingitur à Pontificijs[n]. Licet enim duo sint præcipui præparationis gradus, si non tempore, saltem natura, iustificationem præcedentes, sensus miseriæ nostræ, & confusa misericordiæ Dei cognitio; tamen nihil horum facit ad rationem Causæ efficientis, nō tantum de Condigno, sed ne quidem de Congruo.

Externa impulsiua Causa, est Christus Θεανθρωπος, tum meriti, tum efficaciæ ac operationis illius respectu.

Meriti, quia tum obediendo, tum patiendo, vita & morte sua, Iustificationis beneficium nobis acquisiuit[o].

Efficaciæ, quia acquisitum beneficium applicat efficaciter, tum offerendo illud per verbi prædicationem, tum conferendo, spiritus sui operatione interna & efficaci[p].

Ex parte Hominis, *Iustificationis passiuæ, Causa efficiens* est, ac dicitur reductivè, tota est Instrumentalis, & Fides est, per quā nō propter quā, Iustificari dicimur, tū ratione sui Correlativi,

[f] Rom. 3. 24. 25.
[g] 2 Co. 5. 19. 1. Cor. 6. 11.
[h] Esai 59. 1. Psal. 51. 4. Esai. 43. 25. Marc. 2. 7.
[i] Rom. 3. 23.
[k] Eph. 1. 5.
[l] Rom. 3. 25. Colo. 1. 14.
[m] Ep. 2. 8. 9. Tit. 3. 5.
[n] Eph. 2. 8.
[o] Esai. 53. 5. 1 Tim. 2. 6.
[p] 1 Ioh. 1. 7. Rom. 8. 30. 31. Rom. 1. 16. 2 Cor. 5. 19.

tum Contrarij, Legis & bonorum operum.

Correlativi, quia tota Fidei qua iustificans est, forma in Relatione consistet, nec qua qualitas, sed qua relatiuè in correlato suo applicando occupatũ est, nos iustificare dicitur [q].

[q] Gal. 3. 8. Hab. 2. 4. Rom. 1. 17.

Contrarij, quia quæ bona opera in persona iustificati requiruntur, á merito Iustificationis excludumtur, prout, in loco de Fide, & operibus dicitur fusiùs [r].

[r] Rom 5. 15. & 11. 6. Eph. 2. 8. 9.

Materia Iustificationis, quæ quidem *actiuè* ex parte Dei consideratur, duplex est, prout Iustificationis duæ sunt partes, *Remissio peccatorum*, & *Obedientia Christi*.

Nam quia peccato, & Mortis obligationem, & Iustitiæ ac vitæ priuationem eramus assequuti, vtrumque fuit ad nostram Iustificationem opus, & peccatum aboleri per *Remissionem*, vt à morte, quæ stipendium est peccati, liberaremur; & *Iustitiam* communicari, vt vitam assequeremur [s].

[s] Da. 9. 24. Gal. 3. 13.

Remissionis peccatorum nomine intelligimus, actum illũ Dei gratiosum, quo propter meritum & satisfactionem Christi, culpam & pœnam perfectè condonat ac remittit [t]. Hujus fũdamentum est Iustitia Christi non Essentialis & diuina [u], nec proprie habitualis quæ ipsius originalis Iustitia fuit, nostræ Originali Iniustitiæ seu Natiuæ labi oppositæ: sed Actualis, quæ est effectum vtriusque, nempe Obedientia perfectissima Patri præstita; tum *Satisfactione pro peccato*; tum *legis impletione*. Duplex enim est Christi Obedientia, duplici hominis post lapsum obligatione, opposita. *Activa* pro Culpâ, *Passiva* pro Pœnâ, seu vtraque pro vtrâque.

[t] 2 Cor. 5. 19. Rom. 8. 1. Rom. 4. 7. [u] Esai. 42. 8.

Obedientia Activa, est perfecta legis diuinæ præstatio quam ad vltimam vsque legis apicem plenè & perfectè Christus exequutus est [x]. Huius necessitatem in opere Redemptionis ac Iustificationis nostræ tria probant. Iustitia Dei, Officium Mediatoris, & Salus nostra.

[x] 1 Cor. 1. 30. Rom. 5. 19. 2 Cor. 5. 21.

Justitia Dei. Siue enim Naturam ipsius spectes, qua infinitè iustus est; non debuit hominem seruare, per hunc modum Iustitiæ [y]; siue nobis propriæ, siue gratis imputatæ: siue perfectam in Lege voluntatem, quæ immota Iustitiæ regula est, nullam ad vitam viam aliam præscripsit quam Obedientiam.

[y] Prov. 17. Exod. 20. 5

Officium Christi Mediatoris. Nam cum tanquam Fidejussor noster, voluntaria dispensatione teneretur subire, ac præstare, quæ ipsi subire, ac præstare tenebamur necessariò; non tãtum mortẽ subire pro nobis; sed etiam Legem præstare necessarium

ceſſarium fuit, quia ad vtrumque tenebamur[a]. [a] Rom.8.3. Gal.4.45.

Salus noſtra. Nam cum duo ad illam requirerentur, Liberatio á morte, & Donatio vitæ, illam, Peccati expiatione, hanc, Dono iuſtitiæ, obtineri opus fuit[a]. [a] Rom.3.24 25.

Hinc Chriſtus, Finis ſeu perfectio legis dicitur ad ſalutem omni credenti; & Actualis Chriſti obedientia qua iuſti conſtituimur, actuali inobedientiæ Adami qua conſtituimur peccatores, in Scriptura opponitur[b]. [b] Ro.10.4. Rom.5.19. 20.

Adde quod in ipſa Obedientia paſſiua, Actiua tamen principatum fibi iure vendicat. Nec enim paſſio ſimpliciter iuſtificat, ſed quà eſt paſſio Chriſti, voluntariè ſiſtentis ſe Deo Patri per ſpiritum æternum: vnde idem Chriſtus offerendo ſe, vt victima paſſus eſt; vt Sacerdos egit.

Paſſiua Obedientia Chriſti, eſt Chriſti victima ſeu Paſſio, *Dei Chriſti mediatoris*, & *noſtri* reſpectu, maximè neceſſaria. *Dei* quia Iuſtitiæ ipſius per pœnam ſatisfieri oportuit. *Chriſti*, quia fidejuſſor noſter debitum noſtrum exſoluere debuit. *Noſtri*; quia nos à morte per mortem liberari neceſſum fuit[a]. [a] Heb.10.14

Iuſtitiæ huius ſubjectum, ſolus Chriſtus eſt, in quo ſubjectivé inhæret illa Habitualis Iuſtitia, & á quo emanavit illa, tum Actiua, tum Paſſiua Obedientia, quã *actualem Iuſtitiã* diximus. Rom.4.25. 1 Pet.1.19. 1.1oh.1.7.

Materia Iuſtificationis quę quidem *paſſiuè* conſideratur, ſunt homines electi[d]. Hujus Materiæ dnplex ſoler eſſe notio. Vna ſecundum Naturam, altera ſecundum Gratiam ſupranaturalem. Secundum Naturam peccatores ſunt, ac proinde Legis acculationi & maledictioni obnoxij[e], ſecundum Gratiam ſupranaturalem credentes ſunt ſeu per fidé Chriſto inſiti[f]. Gal.3.13. [d] Rom.8.33 [e] Ro.5.8.10 Tit.3.3. Eph.2.12.

Forma Inſtificationis, *Activè* ſumptæ, eſt Actualis Iuſtitiæ Chriſti gratuita imputatio; qua meritũ & Obedientia Chriſti nobis applicantur, vi communionis arctiſſimę, qua ille in nobis, & nos in illo. 13. [f] Ro.8.30. Eph.5.30. Ioh.17.20.

Forma itaque conſiſtit in Relatione; in qua vnitas, quæ exſurgit inter vtrumque terminum, Formæ rationem habet, & conſiſtit in emanatione & habitudine magis, quam in hæſione. Hinc etiam relatio dicitur non eſſe eius, ſed eſſe ad aliud. Fit autem tota Iure donationis, & Acceptationis Meritorum obedientiæ Chriſti. Eſt enim Iuſtitia hæc imputata, Gratia, non Natura. Communicatio beneficij, non poſſeſſio realis, aut habitualis, Iuſtitiæ vel ſubſtantiæ Chriſti; denique Imputatio, non patibilis qualitas, inhærens nobis.

In hac imputatione duo consideramus. *Veritatem illius in se, & Modum veritatis illius in nobis.*

Veritatis in se duo sunt Termini, *Iustitia & illius Imputatio:* inter hos relatio est, quia nec in alium finem perfectam iustitiam Christus habet, quam vt imputet; nec aliud imputat quâ iustitiam; nec aliter justitia, nostra est quam imputatione.

Modus veritatis illius in nobis in Scriptura, duplici ratione circumscribitur; quarum Prior, nos docet nos non in nobis, aut iustitiâ nostra, iustos esse; sed iustitia Christi, quæ extra nos existens, nostra fit, iure donationis: Hinc dicimur effici iustitia Dei in ipso 2. Cor. 5. 21. Altera, nos docet nos habere iustitiâ, sicut Christus habet Peccatum nostrum; habet autem non subiectiuè sive inhærens, sed per imputationem; hinc Antitheſis illa instituta ab Apostolo loco citato, Christi, quem Deus fecit peccatum pro nobis, & nostri, qui efficimur iustitia Dei in ipso.

Atque secundum hanc Iustificationis *Formam* vna est & æqualis in omnibus Iustificatio licet in varijs, pro mensura fidei apprehendentis, aliter atque aliter modificetur.

Non ergo Forma iustificationis, est habitualis sanctitas nobis inhærens. Licet enim Iustificatio & Sanctificatio conueniant in *Causis Efficientibus*; (tum Dei Gratiâ, tum Christi merito:) in *instrumentali*, Fide, illius quidem percipiendo, huius vero, efficiendo: denique in *scopo & fine* tendunt enim ad vnum finem; Sed illa vt Causa, hæc vt via tamen plurimum differunt, & secundum *substantiam* & secundum *adiuncta*.

Secundum *substantiam*, id est, secundum Causas omnes. *Materia* enim Iustificationis est Obedientia Christi; Sanctificationis obedientia nostra, illa perfecta, hæc Imperfecta. *Forma* illius quidem est Imputatio Obedientiæ Christi: huius vero, animi nostri ab impuris qualitatibus ad puras reductio. *Efficiens* proximum, Iustificationis internum nullum est; huius vero voluntas hominis, actionem humanarum Principium. *Finis* illius, pax Conscientiæ, huius verò publica de nostri cum Deo reconciliatione, testificatio.

Secundum *adiuncta* differunt enim primò *modo efficiendi*; illa efficitur iure donationis, hæc modo alterationis. Secundò, *effectis*, illa nos absoluit in iudicio Dei, hæc non. Tertiò demum *duratione*, illa cum hac vita, finem habebit, hæc in æternum duratura.

Forma Iustificationis, *passiuè* sumptæ, est Fidei applicatio,

hinc

hinc enim dicimur saluari per Fidem, Fide, ex Fide, de qua in Causa instrumentali dictum est [h].

Finis Iustificationis *Activè* sumptæ, est gloria Dei, in admirabili temperamento iustitię & misericordię [i]. Iustitię quod filium voluerit satisfacere; misericordiæ quod satisfactionem filij nobis voluerit imputare.

Finis Iustificationis *passivè* sumptę, est pax Conscientiæ, & salus ęterna [k].

[h] Mar. 5. 39 Rom 3. 7. Gal. 2. 16. Eph. 2. 8. 9. Tit 3. 5.
[i] Eph. 1. 5. 6. 7. Rom. 3. 26.
[k] Rom. 5. 1. Tit. 3. 7.

DE IVSTIFICATIONE HOMINIS CORAM DEO;

PARS Ἀνασκευαστική.

Distinctione pro definitione ὀνοματώδη.

PRIMA.

IN eruenda vocis interpretatione non ἔτυμον, aut vocis cōpositio simpliciter, sed vsus & proprietas spectanda sunt.

SECVNDA.

Vsus vocabuli Iustificationis, duplex esse solet. vel enim sumitur Iustificatio, propriè; vel significatione â specie ad genus translata, per κατάχρησιν, significat ea omnia, quę Iustificationem consequuntur.

TERTIA.

Duo sunt ordines testimoniorum de Iustificatione Vnus *Legalis*, alter *Euangelicus*. Testimonia Iustitię Legalis, docent qualis Iustitia consistat coram Dei tribunali; Testimonia Iustitiæ fidei, seu Euangelica, alia pertinent ad Causas Iustificationis, alia ad externa signa & testimonia Iustificati, alia denique ad Comprobationem operis ex fide facti.

Loca quibus probat Bellarminus IVSTIFICARE *significare Iustum facere, cap. 3. lib. 2. de Iustifi.*

Roman. 5. vers. 16. 18. 19. & Resp. Primò manifesta est oppositio condemnationis & Iustificationis. Opposita autem, cum sint sub eodem genere, iustificationem non minus quam condemnationē actum iudicialē esse necesse est. *Secundò*. Vt nec condemnatio vnquam extra significationem forensem; ita nec Iustificatio, quæ coram Deo fit, pro affectu gratiæ infusę vnquam sumitur. *Tertiò*, Iudicium Dei secundum veritatem est non minus dum nos iustos pronunciat propter Iustitiam Christi imputatam; quam dum nos iustos facit virtute

Spiritus

Spiritus sui, Vtrumque verè, licet variè, illud perfectè, hoc imperfectè.

Dan. 12. 3. Resp. Iustificatio, in forensi significatione, duplex est, *Immediata una*, altera, *mediata*; de hac loquitur Propheta, qua Deus, per ministros absoluit peccatores, sicut per eosdem ligat, & retinet peccata. Est autem figura in Scriptura familiaris, attribuere Instrumento, quod Causæ est.

Esaiæ, 59 11. Resp. *Primò*, verbum Hebræum, in tertia conjugatione significat iustum pronuntiare, prout in prima, significat justum esse positivè. 2. Nec textus habet (in scientia sua) sed *sui*, quo non Modus Iustificationis, sed Instrumentum indicatur, seu Fides, per Periphrasin explicata. 3. Aliud est agere de Christi iustitia quæ illi subjectivè inhæret, aliud quà nobis per gratiã imputatur. 4. Satisfactio Christi Causa est Iustificationis Meritoria, quę nostra tantum fit beneficio imputationis.

Apoc. 22. 11. Resp. Iustificatio in forensi significatione duo denotat, prout duplex est Forum; unum *conscientiæ* coram Deo, alterum *Sanctimoniæ* coram hominibus. Denotat enim absolvi, vel coram Deo, Iustitia fidei, vel coram hominibus, iustitia Operum. In primâ significatione sensus est. Qui justus est iustificetur adhuc, continuam scilicet peccatorum suorum remissionem, & justitiæ Christi imputationem sibi applicando: in secunda sensus est. Qui justus est justificetur adhuc, id est, qui iustitiæ studet, ad justitiã & sanctimoniam magis ac magis informetur. Vtrovis modo, manet significatio forensis.

1. Cor. 6. 11. Resp. *Primò*, est fallacia conjunctionis. Nec enim tria ista conjunguntur tanquam Synonyma, sed tanquam subordinata, & triplici antegressæ accusationi opposita. Sordibus enim de quibus egerat, opponit ablutionẽ; Contaminationi, id est, iniustitiæ, fornicationi, avaritiæ, sanctificationem. Reatui vero, quem exprimit his verbis, *Regnum Dei non hæreditabunt*, opponit Iustificationem. *Secundò*, agit de justificatione quæ fit in nomine Christi, non autem per infusionem quandã aut justitiam inhærentem.

Pro Efficiente Justificationis passiuæ, seu Instrumentali activæ, contra Bellarminum, à decimo tertio cap. lib. de Iustif. ad 19.

Fidem non solam justificare, quinq; argumentis probat Bellarminus.

Pri-

Primum est; *quod Patres & Scripturæ tribuant vim iustificandi, non solum Fidei, sed etiam aliis virtutibus, cap. 13.*

Distinctiones, pro serie argumentorum illius.

PRIMA.

Fides in Scripturis, & apud Patres duobus modis considerari solet. Vno quidem propriè secundũ naturam fidei simpliciter: altero verò figuratè, id est, Metaleptice & Correlatiuè, qua fides apprehendit objectum suum. Priori modo, fides dicitur, non esse sola; posteriori, dicitur sola justificare.

SECVNDA.

Iustificatio quæ Fidei actio est, duobus modis consideratur. Vel communiter pro toto illo Reconciliationis nostræ cũ Deo mysterio, vel singulariter pro primaria & præcipua illius parte, quæ consistit in applicatione & imputatione justitiæ Christi. Illius fundamentum est commune, hujus instrumentum est singulare.

TERTIA.

Fides aliter consideratur in persona justificati, aliter in ipsa justificatione, aliter in effectu justificationis; in persona justificati, est radix & initium omnium virtutum. In actu justificationis est instrumentum; In effectu, est ostium vitæ, janua & via in vitam.

QVARTA.

Timor Dei in Scripturis & apud Patres sumitur æquivocè. Vel enim Fidei Antecedens, vel Fidem ipsam, vel Fidei Consequens significat. Fidei Antecedens; est enim Timor, ad justificationem Fidei gradus, non tempore, sed naturæ ordine prior. Fidem ipsam; significat enim sæpissime timor Dei in Scriptura totum diuinum cultum, cognitionem & fiduciam, id est, fidem ipsam. Fidei consequens; quia timor Dei, seu studium illud vitandi peccata, & præstandi justitiam, Fidem, tanquam fructus, bonam arborem consequitur. Quæcunque autem Dei Timori attribuuntur à Patribus, & in Scriptura, aut in secunda significatione per Synecdochen, aut in tertia per Metonymiam effecti attribuuntur.

QVINTA.

Spei vocabulum aliquando sumitur pro ipsa fiducia, prout idem verbum modo fidere, modo sperare significat, in qua significatione sumitur à Patribus, & in Scriptura, locis citatis à

Bel-

Bellarmino. Aliquando sumitur oppositè, vt fides sit de rebus præteritis & præsentibus, spes tantum de futuris.

SEXTA.

Dilectio, vera, quæ in hoc mundo nunquam perfecta esse potest, nec tempore, nec natura, justificatione prior est, vt pote quæ velut effectus per emanationem, fidem, vt Causam suam proximam consequitur. Nec quæ Scripturę loca afferuntur Remissionis peccatorum, vt justificationis Causam, sed adjunctũ, ac consequens illius necessarium denotant.

SEPTIMA.

Pœnitentia in Scripturis duplex proponitur; vera & hypocritica. Veram definit ac circumscribit Fides, hypocriticã Fidei absentia; eoque quæ veræ pœnitentiæ tribuuntur in Scripturis, & à Patribus, non respectu sui simpliciter, sed respectu Fidei, secundum quid, attribuuntur. Adde quod Metonymia frequenti & vsitata in Scriptura, Effectui tribuitur quod Causæ est.

OCTAVA.

Propositum ac desiderium Sacramentum reipsa percipiendi, simulque nouæ vitæ ac obedientiæ à justificatione excludũtur, non à justificato. Aliud autem est Causa justificationis, aliud Qualitas justificati. Nec effecta cum Causis, aut Causæ cum suis effectis confundenda sunt.

Secundum argumentum. Si Fides non potest separari à dilectione aliisque virtutibus, non igitur sola justificare potest. cap. 14. & 15. Distinctione.

PRIMA.

ALiud est agere de Fide, quà consideratur absolutè, vt qualitas; aliud vero qua consideratur relativè vt organum & Instrumentum. Absolutè considerata, non potest separari à bonis operibus. Relatè verò, absque operibus justificat; quia sola, justificationis instrumentũ est, nõ opera, eoque sola nunquam est, sed sola agit in opere justificationis.

SECVNDA.

Nec tamen sequitur cum vitijs justificare fidem, vt justificat absque operibus, quia Fides tantum qua justificat, non autem quæ justificans est, absque operibus exclusivè consideratur.

TER-

TERTIA.

Vnde & tertium illud inconsequens est. Fidē, si sola est, solā etiam nos justificaturam; quia vt nec justificatio à Fide; ita nec fides ab operibus vnquam separatur. Vt etiam inconsequens est; Si oculus solus videt, ergo videbit, etiamsi solus sit.

QVARTA.

Quod vero probat Adversarius; Fidem veram posse reipsa à dilectione alijsque virtutibus separari, nullo nititur fundamento. Nam *primò* quod ad loca. Ioh. 15. agitur de Fide historica; 1. Cor. 13. de Fide miraculosa. Iacobi. 2. de Fide Tēporali seu Hypocritica. *Secundò* quoad argumentum sumptum à conditione Ecclesiæ, ludit æquivocatione in vocabulo *fidelium*, qui locis citatis ita dicuntur propter externam fidei professionem & Ecclesiarum communionem, non autem secundum veritatem Internam, ac formalem Fidei Ecclesiæque rationem. *Tertiò* quoad argumentum sumptum à ratione propria Fidei & charitatis, nititur, & Falso Consequente & falso supposito. Falsum enim est consequens, etiamsi duæ sint virtutes, posse tamē à se mutuo separari. Falsum est quoque suppositum. Charitatē non necessariò nasci ex Fide; Fidem enim Deus dedit, tanquā Charitatis matrem ac progenitricem. *Quartò* quoad absurdū, nullum est. Nec enim quia Fides sine operibus non est, ideirco justificatio ab operibus pendebit, cum duo sint diversa enuntiata; esse absque operibus, & absque operibus justificare.

Tertium argumentum sumptum est à remotione Causarum: Cum Fides sola iustificet; quæ Causæ ad tria capita referuntur à Bellarmino cap. 16.

Primum, *est* Authoritas Verbi; *ad quod respondet Adversarius; nullibi in Scriptura doceri, Nos sola Fide iustificari.*

Resp. Licet particula (Sola) in Scripturis non exprimatur, exprimitur tamen vocis illius significatum per Synonymas loquendi formulas, quæ sunt 1. sine operibus 2. gratia, gratis per gratiam. 3. Particulæ exclusiuæ, quæ, particulares duæ sunt. Galat. 2. 16. *Nisi per fidem.* Lucæ 8. 30. *Credendo tantùm*; Quibus loquendi formulis, vt opera omnia tam Ceremonialia, quam moralia excludantur: ita sola fides includitur, tanquam vnicum justificationis instrumentum.

Secun-

Secundum caput, est, voluntas Dei, qui nos cum sola Fidei conditione vult iustificari. Respondet Adversarius contradicere Scripturam, quæ ponit etiam conditionem pœnitentiæ.

Resp. 1. Pœnitentia, conditio est Fidei ac personæ justificatæ; non autem propriè justificationis. 2. Aliud est agere de justificationis conditione, aliud vero de illius Causa seu instrumento. Conditio enim consequens seu effectum notat, Causa vero antecedens seu efficiens. 3. Nec quidem justificatio nostra, est cum conditione Fidei, quâ Fides est habitus in nobis: sed quâ extra nos Christum apprehendit.

Tertium, est Natura Fidei, quæ sola id habet vt apprehendas Justificationem. Resp. Adversarius Fidem non propriè apprehendere.

Resp. Apprehensio duplex est, vna cognitionis in intellectu, altera Fiduciæ in voluntate; vtramq; inducit Fides, quæ ratione intellectus & voluntatis Christum apprehendit. Nec vero eadem est sacramentorum ratio, quæ, non vt justificent, sed vt justificatum in sensu justificationis suæ confirment, instituta sunt.

Quartum argumentum à modo Justificandi; dicimus enim Fidem non per modum Causæ, dignitatis, aut meriti; sed relativè tantum iustificare; Negat Bellarminus; & probat Tribus argumentis Fidē iustificare per modum Meriti & Causæ, ca. 17.

Primum sumitur à Testimonijs, quæ docent Fidem esse Causam justificationis.

Rom. 3. hom. 5. Ephes. 1. Resp. Primò. Aliud est διὰ τὴν πίστιν, aliud διὰ τῆς πίστεως; illud, Causæ, hoc Instrumenti. 2. Nec eadē est ratio operum, quæ Fidei in Oppositione; quia opera rationem habent justitiæ nobis inhærentis, Fides rationem justitiæ nobis imputatæ. 3. Nec quæ loca afferuntur Causam notant justificationis, sed aut instrumentum illius, aut Qualitatem aut statum hominis justificati.

Secundum sumitur ab ijs testimonijs quæ testantur Fidem esse initium Iustitiæ, ac per hoc esse Causam formalem Justificationis

Rom.

Romanorum. 4. Primò. Imputatio duplex est, vt eo ipso loco notat Apostolus; vna ex debito; altera ex gratia. De hac autem agit Apostolus, non de illa. 2. Cum Fides instrumentum sit, nō mirum est, si quæ instrumentorum ratio esse solet, nomen, & officium rei, cujus instrumentum est, ei attribuatur.

1. Ad Cor. 3. Primò. Fundamentum duobus modis considerari solet, Propriè aut Metaleptice. Propriè Christus est; Metaleptice Fides, quæ Christum respicit, illud primum, hoc ad primum, distinctionis Causa dici potest. 2. Fundamentum, vel vt ædificij pars, vel vt basis ædificij consideratur. Christus & Fides, fundamentum dicuntur Ecclesiæ; nō propriè qua illius pars; sed qua basis.

Actorum. 15. Primò Fide justificantur corda, non vt Causa, sed vt instrumento; non efficiendo sed afficiendo seu applicando. 2. Locus ipse, Fidem, quæ Causa tantum interior instrumentalis est, à causa propriè efficiente, Patre videlicet, in Filio, per S. Sanctum, manifestè distinguit.

Tertium *sumitur ab iis testimoniis quæ docent per Fidem impetrari Remissionem peccatorum.*

Lucæ. 7. Resp. Primò. Servari dicuntur homines, tum propriè à Deo vnico servatore nostro, tū figuratè, per media quæ Deo visum est adhibere, sive interna, vt Fides, sive externa, vt vox Evangelij & signa illius. 2. Efficacia Fidei, tota pendet ab objecto quod apprehendit: ac dicitur salvum facere, eo quod salutis instrumentum sit efficax & necessarium, prout Evangelium, potentia dicitur cuivis credenti ad salutem.

Rom. 4. Resp. Primò Particula, (διὰ) non Causam Consequentis, sed Consequentiæ notat. 2. Non quid mereatur Fidei habitus, (cum Fides & meritum sint opposita) sed quis veræ ac Germanæ Fidei vsus & effectus sit, indicatur.

Rom. 10. Resp. Primò. Nec Prædicationem Fidei Causam fecit Apostolus, nec Fidem invocationis aut salutis; sed vt illā illius, ita hanc hujus instrumentum esse docet. 2. Gradus salutis ab Apostolo recensentur, qui malè cum Causis illius confunduntur. 3. Quæ Fides per invocationem impetrat, impetrat vt instrumentum, non ut Causa; quia tota vis Fidei in Relatione consistit.

Heb. 11. Resp. Primò. Per Fidem placent homines Deo, non propter Fidē. 2. quæcunq; citantur exempla nō Fidei meritū, sed vsum ac effectum notant.

Quin-

Quintum argumentum, ex duobus petitur Principijs, quorum prius est, Formalis Iustificationis Causa, quam dicit Aduersarius esse Iustitiam nobis inhærentem. Alterum est bonorum operum meritum & necessitas: De priore agetur in explicatione Causæ Formalis, de posteriore in loco, de bonis Operibus.

Distinctiones pro CAVSA MATERIALI.

PRIMA.

IVstitia alia creata est, alia increata, hæc Dei, & Christi, quâ Deus est: illa Creaturæ, & Christi, quâ creatura est.

SECVNDA.

Creata justitia, vel personæ est, vel Causæ; per illam justa censetur persona aliqua, per istam alicujus controuersiæ Causa: justitia intelligitur; in Christo propriè loquendo justitia est personæ.

TERTIA.

Personæ, alia est inhærens, alia imputatiua; illa in Christo fuit: hęc in nobis est per operationẽ Spiritus, propter Christũ.

QVARTA.

Inhærens justitia, alia Originalis est seu Habitualis, alia Actualis, vtramque Christus habuit: hanc tamen propriè tantũ imputat.

QVINTA.

Iustitia Actualis, alia perfecta est, alia imperfecta, hæc in nobis, illa in Christo.

SEXTA.

Perfecta actualis justitia Christi in duplici obedientia, consistit, quarum vna obedientia dicitur Legis: altera obedientia ad mortem.

SEPTIMA.

Quæ Obedientia Legis, vere & propriè effectum est Personæ Mediatoris; non debet, aut potest appellari, vel pars tantum constituens personam, vel qualitas ad ejus personæ constitutionem pertinens.

OCTAVA.

Quæ Scripturę loca agunt de morte Christi, non exclusivè, aut oppositè sunt accipienda, sed figuratè seu Synecdochicè, pro extremo totius obedientiæ complemento.

Distinctiones pro CAVSA FORMALI.

Argumenta, quæ contra veritatem Cauſę hujus adfert Bellarm. duorum ſunt generum. Nam, *Primò* Cauſam Formalem Iuſtitiæ noſtræ, eſſe Iuſtitiam noſtrã inhærentem certis argumentis conatur probare. *Deinde* impugnat Imputationem juſtitiæ Chriſti.

Primum conatur efficere 8. *Teſtimonijs, ea. 3. lib. 1. de Iuſtific.*

Primum Rom. 5. de quo actum eſt in explicatione Locorũ, quæ contra veram Nomimis rationem allata ſunt.

Secundũ, Rom. 3. Reſp. 1. Gratia Dei æquivocè ſumitur in Scriptura. Primò pro gratuito & æterno Dei favore, quo nos gratos ſibi reddidit in dilectionis filio. Atq; hęc eſt Gratia gratũ faciens. Secundò pro donis per Gratiã; ſive externis, ſiuè internis, ſiue communibus, ſiue ſingularibus. Atq; in illa, non in hac ſignificatione, ſumi, loco citato triã probãt, primò quia Iuſtitiam Legis quæ operum eſt, excludit Apoſtolus, vt juſtitiam Fidei, cujus Cauſas enumerat, ſtabiliat. 2. quia quod Gratis dixerat, per Gratiam explicat, ut non modo antecedentia, ſed etiam conſequentia Fidem opera excludantur. 3. quia hanc ipſam Gratiam opponit Apoſtolus cap. 4. ver. 2. & 4. operibus Abrahę, quãtum vis ex renovatione Spiritus profectis. 2. Nec vero conjunctio duarũ illarum vocum Gratis, per gratiam, cum vna alteram explicet ex vſu loquendi Scripturæ; nec vis præpoſitionis *Per*, quæ textu originali non habetur, & ſæpiſſimè efficientem in Scriptura notat, nec efficacia gratiæ divinæ; cujus effectus, à Cauſa neceſſariò diſtingui debet; nec denique, quod Gratia vlla, Charitas in Scripturis dicatur (cùm & Charitas Dei erga nos, Gratia ſit Gratum faciens, & noſtra erga Deum, Gratia ſit Gratis data) interpretationem illam ullo modo infringit.

Tertium, 1. Corinth. 6. Ad hoc ſupra reſponſum eſt.

Quartum, Tit. 3. Reſp. Primò, Male confunditur effectus cũ Cauſa; Iuſtificatio, cum Regeneratione ac Renouatione: illius enim materia, eſt Iuſtitia Chriſti, hujus vero, noſtra Inhærens. 2. Nec Apoſtolus Renovationem, Iuſtificationem appellat, cùm vnam ab altera expreſſè diſtinguat. 3. Renouationis ſeu bonorũ operũ, non Cauſam ſed vſum indicat Apoſtolus, dum dicit; vt Iuſtificati gratia Dei, hæredes ſimus ſecundum ſpem vitæ æternæ.

Quintum, Heb. 11. Reſp. Primò, Iuſtitia duplex eſt, imputa-

ta & inhærens, vtraque dicuntur justi; sed varia ratione, illa relativè & perfectè coram Deo; hac Inchoatè, subjectivè & imperfectè. 2. Quæ perfectio fidelibus tribuitur in Scriptura, triplicem habet respectum; Consilij Dei ab æterno: Fundamẽti in Christo: Deniq; vel comparationis & oppositionis, ad Injustitiam aliorum, vel termini perfectionis ad quem tendit. Extra hos respectus nulla est fidelium perfectio in hoc mundo. 3. Iusti operis Causa proxima quidem, est justitia inhærens, præcipua vero, ac primaria, Spiritus Christi, justitiam Christi, nobis imputantis, & vi imputatæ illius justitiæ, hanc Inhærentem in nobis operantis.

Sextum. Rom. 8. & 1. ad Cor. 15. Resp. Primò Conformitas nostra cum imagine Christi, cujus in Scripturis mentio fit, triplex est; vna ad imaginem gloriæ opposita ei, quæ est ad imaginem afflictionum Christi: Atque de hac agitur in locis citatis. Altera ad imaginem obedientiæ Christi, quam quidem imperfectè præstamus in hoc mundo, perfectè autem præstitam pro nobis, nobis Christus applicat. Tertia & mortis, sepulturę, & resurrectionis Christi. Secundò justitiæ Christi duplex est vsus, vnus primarius, Satisfactionis ac meriti; alter secundarius, exemplaris ac documenti. Quoad Satisfactionẽ, justitia Christi nobis imputatur; quoad exemplar, justitiæ nostræ inhærentis Regula est. Tertiò. Quæ vero oppositio instituitur, inter imaginem primi Adami, & secundi, ex sensu Apostoli, in vtroq; loco, mortalitatem, & immortalitatem, terrenas, & cœlestes, corporis qualitates spectat: non peccatum propriè, aut Christi justitiam imputatam.

Septimum. Rom. 6. Resp. Iustificationis vocabulum dupliciter accipitur. Propriè & impropriè, Propriè cum dicimur justificari ex Causa; Impropriè cum dicimur justificari ex effectis 2. De Sanctificatione nostra agit Apostolus, duplicique illius parte, Mortificatione vet. & vivificatione novi hominis, cujus vtriusque partis, exemplar nobis exhibet in morte & resurrectione Christi. 3. Iustificari accipitur pro Liberari, ex Hebræorũ idiotismo, qui cum antecedente, consequens comprehendunt.

Octavum Rom. 8. Resp. Primò Male confunduntur salutis nostræ gradus, Adoptio, & Iustificatio. 2. Adoptionis duę sunt considerationes. Vna secundum veritatem & fundamentum ipsius, in Consilio æterno Electionis nostræ, altera secundum

cundum fructum & complementum, in altera vita; in illa significatione, Adoptio iustificationem antecedit: in hac Adoptio iustificationis terminus est & finis. 3. Aliud est iustificationem dicere putativam; aliud imputativam; illa vt falsa est, fallo etiam nobis affingitur, hæc non minus vera est, quam si ipsi haberemus subiectiuè, propter veritatem, & promissionis diuinæ, & coniunctionis nostræ cum Christo.

CAVSAM FORMALEM *nostræ Iustificationis non esse Imputationem Iustitiæ Christi, decem Argumentis probat Bellarminus, cap. 7. lib. 2. de Iustifi.*

AD PRIMVM.

FALSVM; cum enim testimoniorum duo sunt genera, alia expressa, alia ex consequenti; vtraque in Scripturis, & apud Patres de imputatione iustitiæ Christi reperiri probant sequentia, Expressa in scripturis, inter cætera, duo sunt. Rom. 4. 6. & 1. Cor. 1. 30. Ex consequenti principia: primò, quod Remissio peccatorum quæ altera iustificationis pars est non-imputationis nomine in Scripturis exprimatur. Rom. 4. 7. & 8. Secundò quod propriam seu inhærentem iustitiam neget Apostolus vt stabiliat eam quæ ex imputatione est per Fidem Phil. 3. 8. Tertiò, quia quæ ratio est peccati nostri in Christo, ea & iustitiæ Christi in nobis vtrobique scilicet ratio imputationis. 1. Corint. 5. 21. Testimonia Patrũ passim obvia sunt.

AD SECVNDVM.

Primò, Siue veritatem diuinam spectes, imputatio iustitiæ cum Remissione peccatorum coniungitur Dan. 9. 24. Rom. 4. 6. & 7. siue salutem nostram duplici malo, cui subjecti eramus, duas etiam Iustificationis partes opponi oportuit. Pœnæ, Remissionem peccatorum, Culpæ, Iustitiæ imputationem. Siue denique legis satisfactionem, duo erant necessaria, primũ vt liberaremur à pœna quam Lex minatur: Secundò vt Legi impleremus & sic Christo conformes redderemur. 2. Nec loca quæ citantur de Remissione peccatorum, imputationem Iustitiæ Christi tollunt, cum quæ se mutuò ponunt, merito opponi non possint. 3. Quæ vero antithesis 5. ad Rom. instituitur, non inhærentiæ aut imputationis modum spectat, sed salutis ac condemnationis *Causas effecta & subiecta. Causas* salutis quidem, obedientia secundi Adami; condemnationis vero, inobedientia primi. *Effecta*, quod illa constituamur iusti,

hac vero constituamur peccatores; [*Subjecta*, vtrobique multi, in Causa scilicet condemnationis vniuersaliter; in Causa verò salutis communiter sumpti.

AD TERTIVM.

Primò, Imputationis Iustitiæ Christi duplex est vsus, vnus, nos absoluere coram Deo, alter, regere imperfectionem justitiæ nostræ: ille primarius, hic secundarius. 2. Quæ perfectio Fidei, Spei & Charitati tribuitur, æquivocè dicitur, & secundum triplicem illũ respectũ, cujus supra mentio facta est, explicãda.

AD QVARTVM.

Primò, Formaliter justi dicimur, aut subjectivè aut relativè. Subjectivè, justitia nobis inhærente quæ imperfecta est. Relativè, justitia Christi quæ nobis perfectè imputatur. 2. Falsum est, à qualitatibus quæ inesse possunt, extrinsecus nomen, rem aliquam semper sortiri oportere, cum etiam in naturalibus, corpora astrorum splendeant, non suo, sed ascititio lumine, i. Solis beneficio. 3. Subordinata non pugnant, nec duæ sunt contrariæ Formæ, extrinseca, & inhærens; cum illa hujus sit Causa, Antecedens, & Formatrix.

AD QVINTVM.

Si veritatem justitiæ nobis imputatæ spectes, non minus, verè justi censemur coram Deo ac Christus: si quantitatem ac subjectum; magis Christus justus est quam nos: quia ille actualiter, nos imputativè, ille subjectivè, nos relativè in illo, & ad illum. Nec proinde censeri possumus, aut debemus Redemptores ac Salvatores; quia actionum Christi duo sunt genera, vnũ earum, quæ in abstracto denominatæ non tam efficium Christi, quam beneficium illius nobis acquisitum significant, alterum earum, quæ in concreto, non tam beneficium, quam efficium illius personale nobis denotant. Illarum nomina solent commutari, Harum vero, in persona Christi terminantur.

AD SEXTVM.

Restitutionis imaginis Dei in nobis per Christum, duę sunt partes; depravatæ Imaginis abolitio, & illius Renouatio. Illa justitiæ Christi imputatione; hæc sanctificationis seu justitiæ inhærentis beneficio perficitur. Vtrumque autem habemus à Christo.

AD SEPTIMVM.

Primò, Christi duplex est consideratio, vna quidem secundum

dum se, alter a secundum nos, quorum personam sustinuit. Respectu prioris, Christus dicitur, justus, sanctus, &c. Respectu posterioris dicitur, factus peccatum, Maledictio &c. 2. Etsi peccatum interdum dicatur victima ex Hebræorum idiotismo, tamen ratio oppositionis postulat loco citato, vt potius dicatur factus peccatum, id est, peccator, non in sese, sed ex omnium nostrorum peccatorum reatu, ipsi imputato, cujus rei figura fuit hircus ille geminus, cujus mentio fit Levit. cap. 16.

AD OCTAVVM.

Primò. Sponsæ duplex est pulchritudo, vna quam habet à sponso, perfecta imputatione, altera quam habet in se, inchoatione in hâc vitâ. 2. Nec pulchritudo Christi & Ecclesiæ specie differunt, sed subjectis, & modo proprietatis: Christo enim inest pulchritudo, modo inhærentiæ: Ecclesiæ, modo imputationis. 3. Pulchra autem dicitur, inter mulieres, non opposita ad Christum, sed ad alias mulieres.

AD NONVM.

Primò. Mundities, qua præparamur ad visionem Dei, tam ea est quam imputatione habemus, quam quę nobis subjectivè inest in hâc vitâ. 2. Nec est Imputatio res tantum inanis quæ videatur, aut putetur tantum esse, Revera enim nobis applicatur, & cum relatio non sit res otiosa sed applicatio ad terminũ omnino hanc imputationem, quæ tota in relatione consistit, aliquid esse necesse est.

AD DECIMVM.

Heb. 19 Ephes. 5. ad Tit 2. & Ioh. 17. Resp. Primò. Sanctificationis vox homonyma est, vel enim significat justificationem ipsam, vel justificationis effectum: in prima autem significatione sumitur, locis citatis, non in secunda. 2. Male opponuntur, verè, & imputativè, cum & ea quæ nobis imputantur, tam vera nostra sint, quam si nobis subjectivè inessent.

DE FOEDERE DEI.

PARS Κατασκευαστικὴ.

ATq; hi *Gradus* sunt secundum quos Deus in hac vita, *Vocando* Efficaciter, & gratis *Iustificando*, Redẽptionis beneficium dispensat. De *Mediis* Externis per quæ, Dispensationẽ istam Deus ordinariè exequitur, ex ordine videndum est.

Media Externa ordinaria Exequutionis ejus, ex parte Dei, duo sunt, *Fœdus* & *Fœderis* Sigilla seu Sacramenta,

Fœderis nomine, non Generale, Terrenum, ac temporariũ illud fœdus intelligimus; quod cum rebus omnibus creatis, pro natura ipsarum, ex libera Providentiæ suæ lege, pepigit & servat Deus; nec speciale illud, quod cum primis nostris Parentibus, in statu illo integritatis initium fuit, addito speciali obedientiæ examine, & adhibitis tum vitæ superna uralis promissione, tum minis mortis vtriusque [a]; Illud, Naturæ est vniversalis; hoc Naturæ Humanæ, certo temporis & status termino circumscriptum. Neutrum proprie ad nos pertinens; qui ex Natura vniuersali, & Corruptione naturæ singularis, evehendi sumus, ad communionem gloriæ supranaturalis. Sed intelligimus illud Fœdus, quod cum homine post lapsum ipsius singulari sua gratiâ Deus inijt; quod fœdus vnicum est, cum vnica sit tantum salutis via, licet varia ac diuersa ejus administrandi ratio designetur. Quare, Primò de ipsa *Fœderis* Substantia; Secundò, de Formis ejus, quas à Modo externo, & Circumstantijs varias habuit, dicendum est.

[a] Gen. 3. 22

Fœdus ergo, quod cum Homine corrupto Deus inijt, est, Dispositio Dei Gratuita, qua salutem æternam promittit, per mortem Filij sui ad gratiæ suæ Gloriam.

Causa efficiens hujus Fœderis, Deus est [b]. Nec enim duarum hic partiũ dispositio est, quæ Personarũ, & juris æqualitatem, inter partes præsupponere solet; talis enim inter Deum, & Creaturam nunquam cadere potest, sed Dei solius est; qui mera voluntate sua, Fœdus illud cũ homine pepigit quo è natura sua, ad communionem Gratiæ, & Gloriæ Dei evehereiur.

[b] Ier. 32. 31 &c. Gal. 4. 24.

Atque Causæ hujus Efficientis ratio, in Scripturis, duobus modis circumscribi solet; tum *communiter* & *immediatè*, tũ vero *singulariter* & *Mediatè*.

Communiter & Immediatè beneficium est Dei Patris, Filij & Spiritus Sancti.

Singulariter vero & mediatè, beneficiũ est Christi Θεανθρώπου, qui vt Electionis; ita & Gratiæ Dei in tempore communicatæ fundamentum est; cui hoc Fœdus superstruitur [c].

[c] Eph. 1. 3. 4 Act. 3. 15.

Materia Fœderis, duplex est, quarũ vna Objecti, altera Subjecti, ac partium rationem habet.

Obiectum, seu Materia circa quam, duplex est. Primò, est Deus promittens vitam, sub conditione Fidei, & Cultus sui. Secundò, est Homo, stipulans gratiam, & spondens fidem & obsequium.

Sub-

Subiectum, seu Partes Fœderis, circumscribunt conditiones illius, quæ duorũ sunt generũ. Prius earũ, quæ à Deo spondẽtur in Lege & Evangelio. Posterius, earũ, quibus præstandis, se homo obstringit, spondens fidem, & bona opera.

Forma Fœderis est, Partium, secundum conditiones certas, obligatio mutua Dei quidem, promittentis per mortem Filij sui, gratuitam Remissionem peccatorum, & vitam æternam [d]. Hominis vero, pollicentis fidem & obedientiam [e]. Atque hujus Obligationis respectu, Partium diuersa est ratio: Nam respectu Dei, est libera ipsius gratia, & misericordia; qui se homini obstringit, amando & promittendo; Respectu hominis, tota Obligatio est juris, & debiti.

[d] Gen. 12. 1. 2. &c. Ier. 32. 40.
[e] Gen. 17. 1. Marc. 16. 16.

FINIS *Generalis*, est declaratio summæ bonitatis, misericordiæ & justitiæ diuinæ in salute nostra: *Particularis* hominis salus, quatenus fides per se hominis bonum spectat, licet vitio ipsius non sit semper ipsi salutare.

Atque hæc *Substantia* est Fœderis, quod cum homine post lapsum ipsius pepigit Deus, cujus veritas in veteri & nouo Testamento, Lege & Evangelio, expressè & perfectè continetur.

Ratio hoc Fœdus Administrandi varia fuit, pro distinctione temporum [f], quibus alia facies, & forma, illi eidem substantiæ rei, superaddita fuit.

[f] Heb. 1. v. 1.

Generalis temporum distinctio duas habet periodos, vnam *Christi exhibendi*, alteram *exhibiti*.

Atque, vt de primo dicamus, etiam ante Christi aduentum, pro trium Seculorum ratione, fœdus hoc varijs modis administrauit.

Primum seculum fuit, à Temporibus lapsus Adami, vsque ad Abrahamum; quo tempore totam fœderis rationem, Promissione illa, quæ extat Geneseos tertio, exposuit Deus non minus luculenter quam succinctè [g].

[g] Gen. 3. 15

Atque hic *modus* fuit *promissionis*.

Secundum fuit ab Abrahamo, vsque ad Moysen, quo, promissio, quæ hactenus omnibus fuerat proposita, ad Abrahamũ & ipsius posteros restricta, Sacramentis fuit obsignata, & stipulatione solemni sponsioni apposita, vtrimque conditiones expressæ fuerunt, tam ex parte Dei, quam ex parte hominis.

Atque hic *modus*, *Fœderis* propriè dicitur, propter expressam obligationis mutuæ, mentionem [h].

[h] Gen. 17. 4. 5. &c.

Tertium à Moyse fuit ad aduentum Christi, quo fœdus illud

[l]Heb.9.15. 16.&c. Deus ſpecialiori ratione, in formam Teſtamenti diſpoſuit, expoſuit & confirmauit [l].

Teſtamenti huius partes duæ fuerunt ſibi iuvicem ſubordinatæ; vna *Legalis* & conditionalis, perfectam obedientiam Legis ab homine exigens, & ſub conditione eius, vitam æternam promittens [k]; quæ pars, ad alteram fuit veluti præparatio, prout Lex ad Chriſtum pædagogus eſt, & dicitur. Fuit autem altera Teſtamenti illius pars, *Doctrina Euangelica*, de Reconciliatione hominis cum Deo, & liberatione è miſeria ſua, per mortem Chriſti, quæ pars, varijs Typis, & Ceremonijs fuit adumbrata [l].

[k]Levi.18.5 Luc.10.27.

[l]Exod.14.& 20.&c. Heb.8.8.

Atque hic Modus fuit adminiſtrandi fœderis ante aduentum Chriſti.

Poſt natum Chriſtum, primùm quidem Aduentu Chriſti in carnem, poſtea Adminiſtratione in carne, ac demum Morte ſua novum Teſtamentum, vetere antiquato, introduxit [m].

[m]Heb.7.17 Heb.9.16.

Antiquatum dicimus quadantenus reſpectu vtriuſque Teſtamenti partis. Prioris quia ratione perfectæ obedientiæ Legis non vrget, aut exigit Deus. Poſterioris; quia corpus, vmbris; veritas, figuris; Res ſignificata, ſignis, & ſacrificijs ſucceſſit. Atque hinc quæ legis & Evangelij, veteris & novi Teſtamenti differentia & Conuenientia ſit, facilè concludi poteſt.

Conuenientia, in Subſtantia vtriuſque ſtatuitur. Nam nullæ ſunt differentiæ eſſentiales, ſed accidentales, ex diverſo Diſpenſationis Modo vnde Cauſis omnibus conveniunt.

[n]Ier.31.31. Rom.9.7. Marc.1.15. Ro.4.13. Gal.3.26.

Efficiente. Nam & idem author eſt Deus, gratuita ſua Miſericordia: & eadem Cauſa Meritoria, Mors Chriſti [n].

[o]Gen.22.18 Pſal.2.22.

Materia. Nam res promiſſæ & obſignatæ eædem ſunt, Gratia Dei, & Gloria [o].

[p]Mat.28.19.

Forma. Nam eadem in genere adminiſtrationis ratio eſt, Interna ſpiritus, & externa verbi communicatio [p].

Fine, quia vtrobique finis eſt vita æterna. Nec enim Patres in veteri Teſtamento eiuſdem promiſſionis nobiſcum participes, alium finem habuiſſe probant *Scriptura*, *Exempla*, & *Ratio*.

[q]Gen.15.8 Pſa.11 6.15. Eſai.51.6. Hep 11.9.

Scriptura, quia Fœderis formula ipſa, & illius interpretes Prophetæ vitæ æternæ mentionem faciunt [q].

[r]2.Cor.4. 13. eh.v.6. 1tCor.10.3.

Exempla. Nam Noë, Abrahamum & reliquos confœderatos finem illum attigiſſe, teſtatur Author ad Hebræos.

Ratio. Nam & eodem ſpiritu Fidei, & eiuſdem rei ſignatæ ſignis, abundarunt [r].

Diſcri-

Discrimen est in Modo Administrationis, τῆς Οἰκονομίας circumstantijs.

In *modo administrationis*; tam ex parte Dei, quam ex parte hominis. *Ex parte Dei*. Nam et interna Spiritus, et externa doctrinæ et signorum communicatio, in novo Testamento multò illustrior et efficacior fuit quã in veteri [s]. *Ex parte hominis*. Nã qui in [2] veteri Testamento fuerũt, absente veritate, imaginem, et pro corpore vmbram habuerunt, qui verò sub Novo et pręsentem veritatem, et corpus solidum [t]. Adde quod illi veteris illius Fœderis Moysem, nos vero Christum mediatorem habemus [u].

[s] Act. 15. 8.
[2] Cor. 4. 13.
Ier. 31. 31.
[t] Heb. 10. 1.
[u] Heb. 8. 6 & 12. 24.

Circumstantijs, tum Temporis, tum Loci. *Temporis*. Nam vetus Testamentum ad primum Christi aduentum; Novum à primo, ad secundum vsque durabit. *Loci*. Nam, vetus Testamentum á tempore quidem Abrahami, in angulo tantum mundi conclusum fuit: Novum vero per totum terrarum orbem immanavit [x].

[x] Mat. 10. 5. 6
Ephes. 2. 2.
Rom. 3. 24.

DE FOEDERE DEI,

PARS Ἀνασκευαστική.

Distinctiones pro EFFICIENTE.

PRIMA.

FOEDERIS et Testamenti vocabula ὁμόνυμα sunt. *Fœdus* tria significat. 1. Pactum illud à Deo cum homine initum, sive totum, siue partem illius. 2. Tam Leges omnes promissiones sacras vniuersè sumptas, quam quoduis speciale mandatum, aut promissionem accẽsam fœderi. 3. Metonymicè libros in quibus fœdera sunt præscripta. Itidem et *Testamentum* tria significat. 1. Voluntatis nostræ sententiam de eo, quod post mortem nostram de bonis nostris fieri volumus. Gręci vocant Διαθήκην. 2. Ex vsu Scripturæ pactum inter Deum & homines Græci vocant Συνθήκην. 3. Metonymicè libros, aut partes distinctas Bibliorum.

SECVNDA.

Fœderis vocabulũ, vel absolutè sumitur, vel oppositè. Absolutè pro Fœdere gratuito tum Veteri tũ Novo. Oppositè pro fœdere Legali, seu Lege ipsa. Atq; in primo significato hic à nobis sumitur. In secundo autẽ sumptũ, vt vetus Testamentũ *Literæ occidens*, & *ministerium mortis*: ita et Novum Testamentum *Ministerium Spiritus, & vita*, vocatur in Scriptura.

TER-

TERTIA.

Fundamentum, Conditio & Causa Fœderis, cum de Christo enuntiantur, re idem sunt, ratione tamen distinguntur. Fundadamentum enim dicitur citra applicationem. Conditio qua applicandus, Causa, qua applicatus.

Pro MATERIA.

PRIMA.

CONDITIONES ex parte hominis non sunt essentiales Fœderis, quia, & fides instrumenti, & opera testimonij tantum rationem habent.

SECVNDA.

Tria Promissionem genera distincta sese offerunt in Scriptura. Primum est, promissio Fœderis operum, in qua promittitur vita æterna sub conditione operum ex naturæ viribus proficiscentium. Secundum est Fœderis gratuiti, sub Conditione Fidei. Tertium est promissionum particularium & subseruientium Fœderi gratuito, sub conditione operū Gratiæ.

Pro FORMA.

PRIMA.

FORMA Fœderis in Relatione consistit. Relatum enim Deus est. Correlatum Populus Dei, Fundamentum, solemnis relatorum obligatio.

SECVNDA.

Tria tempora principalia. Ante Legem: sub Lege: Post Legem, & tres insignes personæ velut singulorum temporum duces, Abraham, Moyses, Christus; non tria Fœdera constituunt; sed triplicem tantum Fœderis administrandi rationem.

TERTIA.

Discernēdum inter Fœderis substantialia & accessoria. Illa æterna, hæc temporaria.

QVARTA.

Diuisio Fœderis in Vetus & Novum, non est, Generis in Species, sed Subjecti in Accidentia. Varia autem adjuncta, substātiam rei nou variant.

QVINTA.

Novum Testamentum vocatur propter succession̄ geminam: Vnam personarum: Successit enim Christus Moysi: alterā dispēsationis. Successit enim dispensatio Euāgelica Legali.

DE

DE SACRAMENTIS IN GENERE.

PARS Κατασκευαστικὴ.

ALTERVM Exequutionis Medium Ordinarium, ex parte Dei, sunt, Fœderis sigilla seu *Sacramenta*.

Horum duplex haberi & explicari ratio solet ac debet; vna, *generalis* de omnibus, altera, *specialis* de singulis Sacramentis. *Sacramenti* autem nomine, (quod à re militari ad ritus Christianos translatum est) non latissima significatione per Metalepsin, Rei sacræ seu diuinæ mysterium, secretum & arcanum omne intelligimus, quo significato, Euangelium, Incarnatio Christi, Gentium vocatio, &c In Scripturis, indicari solent. Nec minus generali significatione per κατ' ἐξοχὴν Mysterium & arcanum, diuinum symbolicum intelligimus, seu id omne quod præter speciem, quæ sensibus ingeritur, aliud significat; qualia Ceremoniæ, Typi, Parabolæ. Signa, & figuræ sunt, quæ omnia quia ad res diuinas pertinent *Sacramenta* veteribus dicta sunt; Sed strictiore, & propria maxime significatione; Sacramenti nomine intelligimus, signum Gratiæ, à Deo institutum, vt & beneficia sua in nobis obsignet, & nos sibi consecret in æternum. Est enim in significatione Sacramenti, mutuus respectus, vnus ex parte Dei Gratiam offerentis; alter ex parte Hominis, gratitudinem spondentis.

Atque hoc sensu dupliciter Sacramenti vox usurpari solet, vel pro signo tantum & signato Synechdochicè, vel propriè pro vtroque, siue pro tota illa actione sacra, quæ ad justam Sacramenti participationem concurrit.

Dicuntur autem Sacramenta Mysteria, non quod sint Miraculorum effectiones, sed Rei arcanæ & spiritualis Ceremoniæ, seu, (vt loquitur Augustinus) quia signa sunt rerum, aliud existentia, aliud vero significantia. Vnde & symbola & ἀντίτυπα dicta sunt.

Est autem *Sacramentum*, Actio Sacra, diuinitùs institutа [a], in qua Deus, secundum promissionem, Gratiã suã in Christo [b], conueniente Signorum & Rerũ significatarum ἀναλογία obsignat [c], & nos mutuam erga ipsũ Fidẽ & pietatẽ testamur.

Causa Efficiens, Deus est, & vnicus Dei hominumque mediator Iesus Christus [d], quia Sacramentorum institutio, est excellentiæ & maiestatis diuinæ, quæ sola, & jus habet promittendi signatum; & potentiam applicandi. Vnde immota & aurea illa Regula apud Patres. *Nihil habere rationem Sacramenti, ex-*

[a] Ge. 17. 10. 11. &c. Mat. 28. 19.
[b] Rom. 4, 11.
[c] 1. Co. 10. 17. Gen. 17. 11.
[d] 1 Co. 11. 23

si, extra vsum à Deo institutum.

Efficit autem Deus Sacramentum, *Verbo* Institutionis, quo accedente ad *Elementum*, Sacramentum fit: non infusione nouæ qualitatis, sed vsus Mutatione.

Verbi hujus sacramentalis dicti, duæ sunt partes Mandatum et promissio, quorum illud Sacramenti authoritatem; hæc vsum et efficaciam illius indicat.

Mandatum est, quo iubet Deus, tum administrari Sacramenta, formulam ipsorum præscribendo, tum percipi, vtum præcipiendo. Sic in Cœna præscribitur institutionis forma, et præcipitur Cœnæ vtus. Idem in Baptismo [d].

[d] Mat. 28. 29 Mar. 16. 15.

Promissio Mandato annexa, Sacramenti velut vis et anima est, quam effectus, propter veritatem diuinam necessariò consequitur [e]. Sic in Cœna facta est promissio de æterna et Spirituali animæ nutritione. In Baptismo de salute animarum & ablutione peccatorum.

[e] Mat. 26. 26 1 Cor. 11. 24 Rom. 6. 2. Pet. 3.

Atque Causæ hujus Efficientis ratio, totã Sacramenti dignitatem circumscribit. Vnde nec vitijs ministrorum illam imminui [f], nec propter infidelitatem eorum qui symbola tantum percipiunt, de illa detrahi necesse est [g].

[f] Tit. 1. 15. Eph. 3. 17. [g] Rom. 3. 3. 4

Materia sacramentorum duplex est: vna sensibilis & Externa: altera Intelligibilis et Interna. Harum illa, Signum: hæc, signatum, seu res signi vulgo dicitur.

Signi autem nomine in genere, intelligimus rem omnem cujus vsus in significando positus est; in qua significatione, signorum duo genera sunt; alia *Naturalia*, alia vero *data*, dicta Augustino. *Naturalia* ea sunt quæ sine voluntate seu appetitu significandi, præter se, aliud ex se cognosci faciunt: vt Aurora signum est vicini solis, & fumus Ignis. *Data* ea sunt, quæ à voluntate Instituentis dependent; siue Dei, siue hominis. Nã quæ signa ex institutione arbitrij valent; vel, humanę sunt Institutionis, vel Diuinæ.

Quæ Diuinæ sunt Institutionis (de quibus hoc loco tantũ sermo est) alia Miraculosa sunt, alia absque Miraculo; illa Extraordinaria, et invsitata Dei opera spectant; ad quæ hominum mentes merito obstupescunt; cuiusmodi vel doctrinæ, vel iræ, vel Gratiæ diuinæ signa plurima, occurrunt in scripturis. Hęc familiaria et facilia gratię diuinę signa sunt, siue Rerum præteritarum *monumenta*, siue rem Præsentem vel Futuram *designantia*: siue *Obsignantia*, et velut impresso sigillo certi-

certitudinem rei atteſtantia; ſiue denique *præbentia* id quod ſignificatur, idque ex veritate inſtitutionis diuinę, et occulta ſpiritus virtute.

Atque ejuſmodi ſunt ſigna hęc ſacramentalia, non Naturalia, ſed Data, hoc eſt, diuinitus inſtituta, vt *ſignificent, obſignent, & præbeant*. Horum ſignorum partes duę conſiderari et explicari debent. Vna *elementaris*, altera *ceremonialis*, quarum illa *rem ſubſtantialem*: hęc *Actionem & ritus* reſpicit.

Res ſubſtantialis illud omne eſt in ſacramento, quod á communi vſu, ex inſtituto Dei ſegregatum eſt, et rebus Internis, et ſpiritualibus nobis ſignificandis, obſignandis et præbendis deſtinatum, qualis in Baptiſmo, eſt aqua, in Cœna, vinum et panis. Atque ſigna in ſe, ſuaque eſſentia remanent, tũ quoad ſubſtantiam, tũ quoad Qualitates eſſentiales et adhærentes[h]. [h] Ioh 1.16.

Actio eſt Ceremonia, tùm Miniſtri, Dei vices agentis, tùm, Fidelium percipientium, vt corpore, rem externam, ita et fide rem internam ſeu ſignificatam[i] [i] 1Cor.10.16 &11.26.&c Luc.22.19. 1Cor.11.3

Actionum enim diuinitus in omni ſacramento præſcriptarum, aliæ ijs á quibus adminiſtrantur, conueniunt, nomine Chriſti, agentibus quod aguntur: aliæ vero, reliquis ſacramentũ percipientibus, cujuſmodi ſunt, in Baptiſmo, aſperſio aquę, et immerſio, in Cœna, fractio, diſtributio, et perceptio panis, et vini. Vtraque ſigna in ſenſus externos incurrentia, menti noſtræ Res alias, plane ſpirituales, et cœleſtes intelligendas et per fidem obſignandas proponunt.

Res iſtę (vt alteram materię ſacramenti partem explicemus), id omne ſunt in genere, quod fides ad ſalutem ſibi applicat. Applicat autem propriè et proximè ipſum Chriſtum qui in vniuerſum res ſacramenti eſt et dici debet[k]. tum *Perſonæ*; tum *Meriti*, tum *Beneficiorum* ipſius reſpectu. [k] Rom.6.3. 1Cor.10.16 Gal.3.27.

Perſonæ, quia totus Chriſtus in omni ſacramento exhibetur, tum diuinitatis, tum humanitatis ipſius ratione; quamuis humanitatis illius præcipue in ſacramenti inſtitutione fiat mentio et ratio habeatur, tùm quia ſecundum illam nobis ἀνάλογος & frater; tùm quia illam nobis meritus eſt Chriſtus, quod ſacramentum obſignat; tùm denique quia per illam, ad Diuinitatem ipſius et gratiam Dei, mediatè datur aditus.

Meriti, quia mortis Chriſti, per quam, nobis vitam acquiſiuit, tum veritas, tum vtilitas præcipuè proponitur et confirmatur. Vnde et ſãguinis effuſi, in Baptiſmo, et corporis crucifixi,

cifixi, signa dantur in Cæna. est enim Passio Christi, salutis nostræ, velut Causa Materialis & meritoria [l].

Beneficiorum; quia quæ Christu habet & egit, nobis se habere, pro nobis egisse visibilibus signis in omni Sacramento restatur [m]. Quatuor autem nobis proponit Scriptura quæ revera, personæ Christi beneficia, & meriti ipsius fructus sunt [n]. *Justitiam*, quæ est peccatorum remissio & peccatori absolutio coram Deo: *Sapientiam*, quæ est solida ac *vera* voluntatis Dei cognitio quam extra Christum nemo habet. *Sanctificationem*, quæ est abnegatio nostri, coniuncta cum pœnitentia & nova vita. *Redemptionem*, quæ est cùm plenaria Liberatio ab omnibus malis, etiam ab hostium nouissimo, Morte; tum finalis glorificatio.

l 1 Pet. 1. 7.
1 Pet. 1. 19.
Mat. 20. 28.
m Ioh. 6. 53.
Ioh. 15. 4.
Rom. 8. 32.
n 1. Cor. 1. 30

Atque hæc illa sunt quæ signantur in omnibus Sacramentis quæ alias *gratiæ inuisibilis*, prout signum, *Formæ visibilis* nomine, à Theologis iudicari solent.

Ex hac signi & signati consideratione, Conuenientia, & differentia vtriusque concludi potest. *Differentia*; quia & Natura diuersa sunt; Signum est visibile, signatum inuisibile; & Obiecto; Signum in corpus tendit, signatum in animam: & modo communicationis; Respectu enim signi, modus corporalis est; signati vero spiritualis. *Conuenientia*, quia copulatione Sacramentali, realiter alioquin, & longissimè sejuncta, cõjunguntur.

Forma Interna quidem & propria Sacramenti, est Pulcherrima illa ἀναλογία signi ad rem signatam; Ac mutua Relatio vnius ad alterum, quarum illa in comparatione ac similitudine effectuum, hæc in ordinatione signi ad rem significatam, propriè consistit.

Est autem hæc coniunctio Signorum & Rerum significatarum in Sacramentis, non naturalis, per substantialem contactum, & connexionem, aut accidentium & substantiarum vnionem: non localis, per indistantiam aut inexistentiam vnius in altero; non etiã spiritualis, ipsa signa immediatè vivificans, sed tota Relatiua & Sacramentalis, in tribus maxime consistens. In *Significatione*, in *Obsignatione*, & in *præbitione* Rei significatæ.

o Gen. 17. 10 11.
1 Cor. 11. 21. 16.
Ioh. 6. 53.
1 Ioh. 1. 7.

Significatione; quia signa conuenientissima similitudine, & ἀναλογία, velut introductione quadam, mysteria spiritualia, id est, Res inuisibiles per visibiles repræsentant o. Atque hæc copula similitudinis proprè dicitur; quam si Sacramenta nõ haberent,

Copula similitudinis

berent, ne Sacramenta quidem essent.

Obsignatione; quia signa, rerum significatarum signacula seu σφραγίδες sunt & dicuntur; tùm quod veritatem similitudinis inter signum & signatum confirment; tùm etiam quod efficaciam coniunctionis vtriusque in legitimo vsu necessariò, & certissimè obsignent [p]. Atque hæc copula Obsignationis dicitur.

[p] Ge. 17. 11 Rom. 4. 11.

Præbitione, quia reuera præbetur id quod signis figuratur. Nec enim ludit Deus signa instituendo, quorum nulla sit veritas: sed vt in verbo vocali ita etiam in signo, id est, verbo visibili, quod promittit & monstrat reuera præstat [q].

[q] 1. Pet. 3. 21. Rom. 4. 11.

Nec tamen rei signatæ præbitio aut perceptio, ad organa corporis referuntur, sed ad animum credentis, quia spiritualis est, provt præbitio & perceptio signorum corporalis est: Spiritualem dicimus duplici ratione; tũ Efficiente, id est, spiritus Sancti occulta operatione, qua fit vere mirabili modo, vt Christi carnis interventu nobis mysticè communicatæ, sanguinis & meriti Christi virtus ad nostras [r], vsque animas penetret: tum Instrumento, quia fides qua illa percipimus, spirituale instrumentum est, cuius vinculo Spiritus arctissimè coniungit, quæ alioquin longissimè sunt dissita [s].

Eph. 3. 17.

[r] Col. 2. 6. 7. Ioh. 1. 26.

[s] Eph. 3. 17.

Ex hac forma interna Sacramenti, & mutua affectione signi & signati, oriuntur duo præcipua genera prædicationum sacramentalium, vsitata in Scripturis. *Primum* cum signum prædicatur de signato, id est, signum dicitur esse signatum ipsum; vt cum Circumcisio, Fœdus, Pascha nostrum, Christus, dicitur [t]. *Alterum* cum res signata prædicatur de signo, id est, res ipsa significata, dicitur esse signũ vt cũ panis Corpus Christi, & vinum sanguis Christi appellantur [u].

[t] 1 Cor. 5. 7. Gen. 17. 10. Act 7. 8.

[u] 1 Cor. 11. 24. Mat. 26. 28.

Atque hæ Prædicationes; *Relatiuæ*, *Analogicæ*, & *Metonymicæ*, vocari solent. *Relatiuæ* quia cum disparatum de disparato prædicatur, Relatio & habitudo mutua, rerum sibi similium, necessariò præsupponitur. *Analogicæ*, quia nominum permutatio fit propter analogiam, & summam inter se conuenientiã. *Metonymicæ*, quia signum ponitur pro signato & contrà. Ratio harum prædicationum in re Sacramentaria est vnio; quæ vt in tribus consistit, significatione, obsignatione & præbitione spirituali: ita sacramentales istas prædicationes veras efficit, propter significationem, obsignationem, & præbitionem.

Finis Sacramenti duplex est; Proprius & Accidentalis. *Proprius*, primarius est, aut secundarius: ille Gratiæ Dei Inuisibilis, & nos-

[z] Rom. 6. 4. 1. Cor. 10. 16. Gal 3. 27. [y] 1. Cor. 10. 17. Ephes. 4. 5. 1. Cor. 11. 29

& noſtræ cum Chriſto conjũctionis, viſibilis obſignatio [z]; *Hic* teſtificatio pietatis in Deum, Charitatis in proximum, & Profeſſionis publicæ; qua, tanquam nota, à reliquis Satanæ Synagogis ſegregamur [y]. *Accidentalis* eſt condemnatio indignè cõmunicantium: Licet enim infideles Sacramẽta percipiant, tamen propter ſignorum abuſum, & in rem ſignificatam contemptum contumelioſum, rei redduntur contemptus Chriſti, eoque mortis & condemnationis æternæ.

Ex hac Definitionis per Cauſas Analyſi, facile concludi poteſt, quænam Sacramenti nomen & rationem, maximè propriè obtineant, ea ſcilicet in quibus ſtarum omnium cauſarum & conditionum ex his emanantium concurſus ſit.

Hujuſmodi Sacramenta alia *Veteris*, alia *Novi Teſtamenti ſunt.*

Quæ *veteris ſunt Teſtamenti*, duorum ſunt generum. Alia enim fuerunt *temporaria, accidentaria & extraordinaria*; quibus ſemel tantum aut ad certum tempus vſus eſt Deus. Atq; horum, quædam Baptiſmo noſtro reſpondent, vt, Tranſitus per mare Erithræũ, Diluviũ, Commoratio ſub nube. Alia Cœnæ Dominicæ, vt Manna è cœlo data, & aqua ex Petra. Alia tuerũt *fixa & ordinaria*, quorũ ſcilicet vſus fuit, vſq; ad tempus novi Fœderis, quæ, Specialia, duo tuerunt, Circumciſio [z], & Paſcha [a], illa Initiationis ſeu receptionis in Fœdus; hoc vero Cõtinuationis in Fœdere, ſymbolum & Sacramentum. Quæ Specialia dicuntur, tum quia Novi Teſtamenti fuerunt *τύποι*, tum quia promiſſionem Gratiæ & applicationem illius ad ſingulos factam, obſignabant, quo duplici nomine ab aliis omnibus Sacramentis, quę in veteri Teſtamento plura fuerunt, diſtinguuntur.

[z] Gen. 17. 10 Levi. 12. [a] Exo. 12. 3. 2. Para. 35.

Sacramenta *Novi Teſtamenti* duo ſunt; vnum Initiationis, *Baptiſmus*, qui Circumciſioni ſucceſſit [b]; alterũ Nutritionis ſeu alimoniæ, *Cœnæ Domini*, quã Agnus Paſchalis adumbrauit [c].

[b] Col. 2. 11. 12. Act 22. 16. 1. Pet. 3. 21. [c] Luc. 22. 15. &c.

Atq; vt horum duorum Sacramentorum veritatem, Cauſæ omnes demonſtrant luculentiſſimè: ita & reliquorũ quę vulgo affingi ſolent vanitatem manifeſtè evincunt.

Duorum enim horum Sacramentorum Cauſa *efficiens* Deus eſt; verbo inſtitutionis, id eſt, mandati & promiſſionis; quam efficientem Cauſam reliqua quinque, æquivocè dicta Sacramenta non habent [d].

1. Cor. 5. 8. 1. Cor. 11. 24. [d] Mat. 28. 19.

Materia, id eſt ſignum, & ſignatum in duobus hiſce Sacramentis exhibetur, quorum prius tamen, Pœnitentia non habẽ

ſum

ſimpliciter, Matrimonium verò, ordo, Confirmatio, & extrema vnctio non habent ex inſtitutione diuina: poſterius horum, nullum habet proximè, ſive Chriſtum ipſum, ſive meritum, ſive beneficia ipſius ſpectes.

Formæ Sacramenti, in Baptiſmo & Cœna tantum reperiuntur. Reliqua vero ſignificationem quidem habent aliquam, ſed Obſignationem & Præbitionem, nullam.

Finem primarium & ſecundarium, hæc duo Sacramenta habent conjunctim: quinque reliqua aut non habent, aut habent diuiſim.

His adduntur, duæ Conditiones, Sacramentorum inſtitutioni annexæ, quarũ *prior* requirit vt Sacramentũ ſit ordinariũ & perpetuum: *ſecunda* ut Sacramenti vſus communis ſit omnibus, qui idem fœdus, & eandem Fidem profitentur: quæ duæ conditiones in Baptiſmo & Cœna concurrunt; in reliquis aut earũ prima deeſt, ut in extrema vnctione, quæ temporibus tãtum Apoſtolorum, non in deplorata valetudine, ſed in recuperanda, tanquam ſymbolũ adhibebatur: aut altera, vt in Matrimonio & Ordine; aut vtraque, vt in Confirmatione.

Hæc veteris & Noui Teſtamenti Sacramenta, ſecundũ varios reſpectus, & conueniunt & differunt.

Conueniunt, primò *Efficiente*, id eſt Deo, ſeu verbo inſtitutionis; ſecundò, *partibus genericiis*, ſigno & ſignato: tertiò, *Relatione* ad rem ſignificatam, quæ vtrobique eadem eſt; quartò, *fine*, ut ſint ſcilicet gratiæ Dei inuiſibilis, viſibilia ſymbola.

Differunt autem; primò *adiunctis externis*, & temporis circũſtantia [e]: ſecundò, *ſignificandi modo*; tertiò *qualitate ſignorũ*; quartò, *numero ſignificandi, menſura virtute*, & *facilitate*. Noſtra enim numero pauciora, vtilitate meliora, intellectu rerum cœleſtium clariora, virtute majora, & actu faciliora ſunt.

[e] 1. Cor. 3. 10. 2. Cor. 5. [f] Gal. 2. 3. & 5. 6.

DE SACRAMENTIS IN GENERE.

PARS ARGVMENTVM.

Diſtinctiones pro Nomine & ſignificatione Sacramenti *cons. Bellar. Sactam. cap. 7.*

PRIMA.

SAcramenti nomen, vel *genericè* ſumitur, vel *ſpecificè*. Genericè pro omni myſterio divino ſymbolico: Specificè pro my-

mysterio divino symbolico, instituto à Deo, ad Fidei obsignationem, verbo mandati & promissionis. Illud communiter, hoc propriè dictum Sacramentum vocatur.

SECVNDA.

Non omne Mysterium Sacramentum est, sed omne Sacramentum est Mysterium. Mysterij enim tres sunt generales significationes. Prima, pro re arcana; secunda, pro re arcana divina; tertia pro re arcana divina per externa quædam symbola, signa, & typos proposita. Atq; in hac significatione Sacramentum, Mysterium dicitur, nec tamen vice versa.

Loca, quæ citat, sunt.

Daniel. 2. Apoc. 17. 2. ad Thess. 2. Ephes. 5. Resp. Loca hæc, dum Mysterij mentionem faciunt, non tam rei secretæ signum, quam rem secretam significare, demonstrant omnes circumstantiæ. In primo enim non statua, sed somnium Regis, mysterium dicitur, id est res arcana, nec nisi diuinitùs revelanda. In secundo, non mulier sacramentū dicitur, sed mulieris, id est, de muliere res arcana enunciatur. In tertiò ipse Antichristianismus Mysterium iniquitatis, id est arcana iniquitas, seu secreta impietas vocatur: In quarto non conjunctionem viri & fœminæ, sed Christi & Ecclesiæ, sacramentum dici, probat ipsa restrictio & limitatio Apostoli.

Diffinitiones pro CAVSA EFFICIENTE *contra Bellarm. lib. 2. de Sacra. cap. 19.*

PRIMA.

MAndatum Dei consideratur dupliciter, vel qua datum vel qua scriptum: qua datum, obstringebat simpliciter eo tempore quo nondum scriptum erat; qua scriptum, obstringit simpliciter ab eo tempore quo scriptum est.

SECVNDA.

Institutionis Sacramenti duplex est ratio, vna, respectu Authoris: altera respectu eorū quibus scripta, data aut facta est. Respectu Authoris institutio semper valet, sive scripta, sive non scripta: respectu vero eorum quibus scripta est, valet quà scripta est; vnde & institutionis Sacramenti duplex solet esse testimonium, vnum Immediatum, Authoris, alterum Mediatum, Instrumenti seu Scripturæ. Nobis vero de voluntate authoris non constat, nisi ex instrumento seu Scriptura.

TER-

TERTIA.

Promissio consideratur vel ut effectus, vel ut efficiens Sacramenti; qua effectus, Sacramento obsignatur: qua efficiens, Sacramento certitudinem obsignationis addit. Nam diverso respectu & Sacramentum promissionem obsignat, & de obsignatione promissionem habet.

QVARTA.

Verbum promissionis in Baptismo & Cœna expressum est, & verbis ipsius institutionis circumscriptum. Nec enim verba promissionis in Cœna, ad sacrificium Christi, sed ad Sacramẽtum quod instituebat referendum est. Nec etiam in Baptismo explicatur simpliciter efficacia Sacramenti, sed promissio datur de efficacia.

this is my body &c. being words of promise &c. Hooker.

QVINTA.

Opposita non sunt verbum concionale & verbũ institutionis, sed vtrobiq; in Baptismo & Cœna idem verbũ est: quod enim Concionale est in Baptismo, idem est institutionis; & quod institutionis est in Cœna, idem est Concionale.

SEXTA.

In omni sacramento duo distingui necesse est, substantiale, & accidentale ipsius; quorum illud, ad esse, hoc, ad bene esse, propriè requiritur. Concio autem non est de essentia Sacramenti, sed ad modum administrationis pertinet.

SEPTIMA.

Consecratio Sacramentorum in duobus consistit, in Institutione seu ordinatione, Benedictione, verbi Consignatione & promissione ipsius ipsius Dei: deinde in vsu sancto, qui fit per preces, & gratiarum actionem.

OCTAVA.

Mutatio verbi Sacramentalis est duplex, substantialis, & accidentalis: illa sensum propriè: hæc verba & verborum ordinem spectat. Nec tamen à mutatione verborum, ad mutationem elementi valet conclusio, quia hoc absq; corruptione mutari non potest: illa vero, sensu remanente, facile mutari possunt.

Distinctiones pro Causa MATERIALI.

PRIMA.

Signa, vel sunt rerũ præteritarũ, vel præsentiũ, vel futurarũ, eaq; omnia vel designantia, vel obsignantia, vel præbẽtia: ex quibus omnibus, signa Sacramentalia mixta sunt.

SECVNDA.

Signum, vel Elementum significat, vel Actionem, vel vtrũq; Vnde in re Sacramentaria, id totum signum dicitur, quod sensibus percipitur: siue videatur, sive audiatur. Elementum enim visu; Actio vero visu & auditu, percipitur.

TERTIA.

Res signata in Sacramento, tum substantia est, tum actio. Substantia, vel propriè est totus Christus, vel synecdochicè, corpus Christi in mortem traditum & sanguis effusus: Actio solius Dei est, estque vel iustificatio vel Regeneratio.

QVARTA.

Vtraque, res & signa, vel conjunctim & verè offeruntur, respectu Dei promittentis; vel distinctè, tum respectu fidelium, quibus extra communionem Sacramentalem, verè & spiritualiter res signata confertur; vel infidelium, quibus etiam in Sacramentali communione, signa quidem offeruntur, res vero signata non confertur.

Distinctiones pro Forma *& effectu Sacramenti.*

Sacramenta novæ legis esse Causas Iustificationis ex opere operato, decem rationibus probat Bellarminus, *8. cap. 2. lib. de Sacramentis.*

PRIMA.

SIgna Sacramentalia, *Practica* dicuntur, non quod agant ex opere operato, sed quia instrumenta sunt efficacia, quibus veritas Gratiæ diuinæ in Christo nobis obsignatur. Nec quia Baptizantur infantes, ideo immediatè Sacramenta efficiunt sanctitatẽ. Nam respectu infantium Baptismus est proprie Sacramentum initiationis, prout respectu adultorum, sacramentum est sanctificationis, non efficiendo, sed obligando.

SECVNDA.

Diuina institutio seu authoritas, sacramentis non vim efficiendi indidit, quæ est principalis agentis; sed significandi, obsignandi, & præbendi. Nec in rebus diuinis, humana signorum institutio locum habet, cum eorum quæ Fidem & Religionem spectant, ratio, solo Dei verbo innitatur.

TERTIA.

Institutio & vsus Sacramenti, in duobus consistit; primò, in Relatione signi ad rem signatam; secundò in administratione

&

& perceptione legitima; Relationis veritas & virtus tota pendet ab instituente: Legitimę administrationis, Deus pro voluntate sua author est: homo vero ex regula voluntatis diuinæ, & vocationis suæ, ejusdem administer.

QVARTA.

Sacramenta diuersa ratione pendent, à Deo & à Christi passione. A Deo vt Causa; A Christi morte & passione, ut objecto. Nec enim passio Christi propriè Sacramenti Causa dici potest, sed objectum, & signatum ad quod fertur.

QVINTA.

Certi reddimur Remissionis peccatorum per Sacramenta, certitudine non absoluta, sed relativa: non à priori sed à posteriori; non principali sed instrumentali: non propriè efficiendo, sed obsignando.

SEXTA.

Sacramenta & Verbum ad Fidem se habent, non modo cõtrario, sed subalterno, quia vt Fides gignitur per verbum: ita nutritur per sacramenta. Vtraque instrumenta sunt, modo tamen agendi distincta.

SEPTIMA.

Sacramenta non prosunt, nisi bene applicata. Applicationis autem duo sunt media, vnum externum, alterum internum. Externũ sunt signa & verbum. Signorũ vsus tactu, verbi vero auditu percipitur. Vtriusque intelligentia requiritur, quia signa & verbum, non intellecta non prosunt. Internum est Fides, quæ signorum verbique vsum ad animam defert.

OCTAVA.

Excitationis fidei instrumenta subordinata sunt, Verbum Concionis seu scripturæ; & verbũ visibile Sacraméti. Nec mutuo se tollunt, sed ponunt & stabiliunt. Adde, quod alius sit picturæ Baptismi, alius vero signi vsus, cum illa, nec verbum, nec promissionem habeat, hoc vero vtrumque.

NONA.

Vtilitas Sacramentorũ, & communis, & singularis est, diverso respectu, Communis; respectu initiationis, & actionis totius externæ: singularis, respectu applicationis. Illa signis & verbo communiter, hæc fide, singulariter perficitur.

DECIMA.

Differentia sacramentorum Veteris & Novi Testamenti, non in re significata consistit: sed in modo significandi, ac

reliqu's externis adjunctis & circumstantijs: de quibus supra dictum est.

Idem octo Scripturæ testimonijs probat Bellarminus cap. 4.

Primum locum Matthæj 3. Resp. Non discrimen inter Efficaciam Baptismi Iohannis, & Christi statuitur: sed inter personas, quarum illa externo tantum ministerio, confert aquam, tanquam symbolum remissionis peccatorum: hæc internâ efficaciâ, confert Spiritum, tanquam rerum significatarum Arrhabonem. Vtitur autem futuro tempore, loquens de Baptismo Christi, quia respicit, ipsum prædicationis Christi ministerium, quod aggressurus erat. Nec eandem vtriusque Baptismi vim, citatus locus ex Actis 19. probat, quia Pauli verba sunt, de ijs agentis, qui à Iohãne in nomen Domini baptizati erãt.

Secundus locus, Marci vltimo vers. 16. Resp. Non quare sed quia salventur, indicatur, simulque quod, Baptismi & Fidei cõsequens sit, docetur.

Tertius, Ioh. 3. 5. Resp. Aquæ nomen æquivocum est; in triplici enim significatione in Scriptura sumi solet. Vel enim specialiter Baptismũ significat; vel externas Legales ablutiones: vel deniq; ipsum effectum Spiritus Sancti in nobis. Si in prima significatione sumatur; sensus est; ordinarium Regenerationis symbolum in Ecclesia, esse Baptismũ. Si in secũda; sensus est, externas legales ablutiones non prodesse nisi accedat interna Spiritus mundatio. Si in tertia; Exegeticè Spiritus nomẽ adjectum est, quod exterioris Sacramentalis Baptismi efficacia, à Spiritu pendeat.

Quartus. Act. 2. Resp. Baptizari in Remissionem peccatorũ, non Baptismi effectum propriè, sed finem & scopum denotat. Nec actio ad significandum signum: sed signum, ad significandam actionem significatam Institutum est.

Quintus. Act. 8. Particula (*Per*) aliquando efficientiam, aliquando instrumentum, aliquando symbolum significat. Hoc autem in loco sumitur symbolicè, quia donum Spiritus Sancti per manuum impositionem, & significatur & obsignatur.

Sextus. 1. ad Cor. 10. Resp. Participare ex vno pane nõ Causa est, sed testimoniũ publicũ, quod simus vnius corporis, Vnde vnus dicitur panis, nõ numero, sed communi notione Sacramenti; vnũ scilicet corpus Christi mysticũ nobis repræsentans.

Sep-

Septimus; Eph. 1. Metonymicè, quod est rei significatæ attribuitur signo, quia consecrationis nostræ symbolum, Baptismus est, & quidem efficax, non virtute sua, sed ejus, qui vnus, factus est nobis fidelibus omnia.

Octavus. 1. Patri 3. Resp. Salvatio attribuitur Baptismo, quia salutis instrumentum est visibile, tum significando, tum obsignando. Adde quod Baptismus tanquam ἀντίτυπος opponitur liberationi à Diluvio, non respectu efficaciæ, sed consequentis seu rei significatæ. Nec propriè inter Baptismata Iudæorum & nostrum discrimen ponitur, sed inter externum, & internũ Baptismum, vtpote cum hujus effectus, propriè sit salvatio & pax conscientiæ.

Distinctiones pro FINE, *Quinque argumentis probat Bellarminus, obsignationem Gratiæ & promissionum divinarum, non esse finem Sacramenti. cap. 14. lib. 1. de Sacrament.*

PRIMA.

OBsignationis Sacramentorum finis non est, aut vt doceamur quæ nam sint promissiones diuinæ, docet verbũ; aut vt Sacramentis magis credamus, quam promissionibus; Sacramenta enim propter promissiones, non autem promissiones propter Sacramenta sunt; sed vt veritas promissionum diuinarum confirmetur & obsignetur.

SECVNDA.

Essentia & natura Sacramentorũ, tùm ex verbis instituentis, tùm etiam ex proprietatibus Sacramenti, colligi debet. Verba Instituentis, promissionem includere supra dictum est. Proprietaté Sacraméti esse ré promissam significare, & obsignare Relationis omnis natura, & signorum omnium vsus evincunt.

TERTIA.

Vsus Testimoniorum divinorum pendet à voluntate instituentis, siue signa sint, siue Opera, quæ subordinata, opponi nec debent nec possunt. Vtraque efficacia sunt, & vsum suum habent. Nec signorum abusus in hypocritis, vsum illorum tollit, sed, quæ natura est oppositorum, in pijs magis stabilit.

QVARTA.

Obsignatio promissionum divinarum, vel fidem fœderis, vel fidem fœderatorum respicit. In infantibus obsignatio fit promissionis diuinæ, respectu Fidei fœderis propriè: in adultis respectu Fidei in fœdus.

Sacramentorum finis, vel instituentem respicit, vel vtentē. Instituentis finis est, vt Sacramenta obsignent. Vtentium, vel vt obsignatione illa vtantur ex voluntate instituentis ad salutem suam, vel vt abutantur ad condemnationem, qui vltimus finis accidentarius, proprium Finem, siue principalem, siue secundarium, non tollit.

DE BAPTISMO, PARS Κατασκευαστικὴ.

EXplicatæ in genere, doctrinæ de sacramentis, Subijcitur, in specie Doctrina de duobus N.T. Sacramentis, *Baptismo*, & *Cœna Dominica*.

Baptismus, secundum Etymi sui rationem, *Communiter* significat, quamuis ablutionem (imprimis legales & Iudaicas lustrationes & purgamenta) seu purificationem quæ fit per aquam; *Singulariter* vero sumitur, vel *Metaphorice* pro Cruce; & Martyrio [a], quem *Baptismum sanguinis* vocant; vel *Synecdochicè* pro effusione donorum Dei visibilium, quibus instructi fuerunt Apostoli [b], quem *Baptismum flaminis* appellant; vel maximè propriè pro primo N.T. Sacramento: quem *Baptismum fluminis* nominant; in qua vltima significatione à nobis hic sumitur, & definitur.

[a] Mar. 10. 38

[b] Act. 15.

Primum N. Fœderis sacramentum, à Christo institutum, ex analogis signo & signato & analogica relatione ipsorum inter se & actione constans; Quo fœderati à ministro Ecclesiæ aqua abluuntur; vt Christo insiti, internæ animæ ablutionis, per sanguinem & Spiritum ipsius, fiant participes.

Causa Efficiens Baptismi, bifariam considerari potest, vel vt *causa instituens*, vel vt Causa *instituto Baptismate vtens* seu baptizans. *Priori modo*, Christus solus per Spiritum Sanctum, dici & haberi debet, author Baptismi, vtpote qui primò Baptismū instituit, in persona Iohannis Baptistæ cuius baptisma non esse ab homine, sed ex Deo, & de cœlo, Christus ipse testatus est [c]. Deinde verbo mandati & promissionis, institutum baptismum Iohannis confirmauit [d]; Licet enim quoad circumstantiam, & modum patefactionis Christi, aliquod discrimen fuerit inter Baptismum Iohannis, & Apostolorum, specie tamen vnus, idemque Baptismus fuit, cum vt illius, ita & horum, eadem sit definitio, & Causis omnibus vterque conueniat.

[c] Ioh. 1. 23. 31.

[d] Mat. 28. 19

Posteri-

Posteriori, Ministeri, Baptizans dicitur, seu Causa instituto Baptismate vtens[c], quia in Christi nomine Baptismum administrans, sacramentaliter ac Ministerialiter rem Baptismi obsignat & confert. Ministri autem nomine intelligimus eum, cui in legitima vocatione ministerium verbi commissum est. Conjuncta enim sunt, efficium docendi Evangelium, & administrandi Sacramenta. Nec homini priuato, etiam in casu necessitatis, Baptizare licet, cum nulla sit necessitas, quę nos cogat præscriptos à Deo ordines violare[f]. Ministerij verbo hujus Ecclesiastici vis atque dignitas, non pendet á qualitate Ministri, sed ex Dei illud instituentis potentia & veritate. *Sacramẽta enim vera sũt, propter Deũ verũ, cuius sũt*, inquit Augustinus

[c] Mat. 28. 19. Heb. 5. 4.

[f] 1 Cor. 14. 34. 1 Tim. 2. 12.

Materia Baptismi duobus modis considerari solet, vel qua Baptismum constituit; vel qua recipit; illa Partium, hæc subjecti seu Objecti propriè, rationem habet.

Materia Baptismum constituens duplex est; prout duæ sunt illius partes; *una externa & visibilis, altera interna & spiritualis*, illa signum, hæc signatum propriè dicitur.

Signi nomine, id omne intelligitur quod sensibus externis, in pura, legitimaque Baptismi administratione percipitur, siue Elementum sit, siue Actio seu Ritus, congruens ad institutionem diuinam

[g] Act. 10. 47. Eph. 5. 26.

Elementare signum in Baptismo, Aqua est[g]; non Oleum, non sal, non sputum, &c. quia nec mandatum Christi, nec exempla Apostolorum nec iudicium veteris Ecclesiæ, præter aquæ elementum, rem aliam substantialem in Baptismo admittunt.

Signum Ceremoniale, quod in actione consistit, est Immersio, seu Aspersio; vtraque enim notatur voce Baptismi[h]. Licet vero ritus Sacramentalis in particularibus circumstantijs, secundũ Charitatem & necessitatem dispensetur, & moderationem ferat, meritò tamen Exorcismum & Aquæ Consecrationé reijcimus, cùm quod cum superstitione conjuncta sint, tùm quod Baptismi actionem deturpent & maculent.

[h] Ioh. 3. 23. Mat. 3. 16. Luc. 11. 38. Marc. 7. 4.

Res significata duplex est. Communis vna, altera singularis; illa in doctrina de Sacramentis explicata est hæc verò si essentialia Baptismi significata spectet, ad tria capita commodè referri potest. Primum, est *sanguinis Christi* ad Remissionẽ peccatorum; qua fit, vt nec gemma illa impuritas, nec ipsius fructus, id est, peccata actualia nobis imputentur[i]. Alterum est *vis eiusdem spiritualis & diuina*, quâ regeneramur per carnis morti-

[i] Mar. 1. 4. Luc. 3. 3. Act. 2. 2. 38. Act. 22. 16. Eph. 5. 25. 26.

mortificationem, & vivificationem Spiritus, hæc enim iuxta
[k] Ro. 6.3.4. formulam Fœderis exigit Deus ab ijs omnibus, quicunque
Tit.3.5.6. signo Fœderis initiantur [k]. Tertium, est *Vnio & Communio* cũ
[l] 1Cor 12.13 Christo arctissima, qua fit, vt Personæ, Meriti, & Beneficiorum
Gal 3 27. ipsius, fiamus participes [l].

Materia Baptismum recipiens sunt omnes & soli, qui probabiliter in Fœdere censentur. Censentur autem tùm adulti, qui principijs Fidei initiati, ad Ecclesiam accedentes, Fidem suam
[m] Gen.17.1 & Pœnitentiam, apud homines profitentur; tùm infantes, qui,
[n] Gé.27. 12 vt communionis fœderis ex formula & promissione addita [m];
Leui.12.3. ita et signi communionis ac fœderis sigilli participes sunt [n].

Adde, *primò*, quod vt promissionis diuinæ in Christo & Ecclesia ipsius: ita & signorum Sacramentalium, quæ promissio-
[o] Act.2 .38. nibus obsignandis instituta sunt, consortes sentiantur [o].
39. *Secundò*, quod vt virtute spiritus id totum habent quod est signatum: ita à signorum participatione illos excludi nefas
[p] Gen.17.7 sit [p]. *Tertiò*, quod, vt in Ecclesiam inseri, ac ab infidelibus dis-
1Cor.7.14. cerni fidelium liberos oportet, ita & Initiationis signo, & dis-
[q] Act.2.39. crétionis notæ illos communicare necesse sit [q].

Denique & Circumcisionis Typus (in cuius locum succes-
[r] Col.2.11. sisse Baptismum demonstrat, alterius ad alterum Anagoge [r],)
12. & factum Christi, pueros benedictione ac precibus Deo Patri
[s] Mat. 13.14 suo consecrantis [s]: & Exemplum Apostolorum, totas familias
15. Baptizantium, horum Baptismum abundè confirmant.

Forma quæ Baptismum informat, secundum essentiam, & internam rationem ipsius, est Relatio analogica, & Sacramentalis, signorum & rerum significatarum in Baptismo; quæ relatio in Significatione, Obsignatione, & Præbitione, maximè consistit.

Significatione. Nã convenientissima analogia, & aqua Baptismi, sanguinem Christi significat, & mersio seu aspersio mortem veteris, emersio vero vitam noui hominis; & denique cõmunio Baptismi fidelium cum Christo, arctissimam vnionem
[t] Act.22. 16 ipsorum cum illo [t].
Eph.5.26. *Obsignatione*, quia & veritas similitudinis inter signũ & sig-
Tit.3.5,6. natum confirmatur; & efficacia conjunctionis vtriusque in le-
1 Ioh.1.7. gitimo vsu obsignatur.

Præbitione, quia quæ significantur in Baptismo, fidei revera præbet Deus per Baptismum, non ex opere operato, sed Sacramentaliter, tùm quod ea mentibus credentium, tanquam

visibilia

visibilia exhibeat, tùm verò quod nos certos reddat, reuera præstari, in anima; quod signo visibili mõstratur & promittitur[a]. Atqui propter hanc Sacramentalem Signi et Rei conuenientiam et relationem, ac certitudinem perceptionis signati, Nomina et Proprietates, tùm signi tùm rei signatæ, permutãtur, familiari sacræ Scripturæ Metonymia; hinc Baptismus, *Lauacrum regenerationis*[x], nosque *sanos facere*[y], non rarò dicitur in scripturis.

[a] Act.2.38. Rom.6.4. Gal 3.27.

[x] Tit.3.5.8. [y] 1Pet.3.21

Fines Baptismi duplices sunt, alij *Primarij & Antecedentes*, alij *secundarij & consequentes*; quorum illi, Fidem nostrã apud Deum, hi verò confessionem nostram apud homines, propriè spectant.

Priori modo, Baptismi finis est significare, obsignare & præbere sacramentaliter, peccatorũ Remissionẽ, beneficiũ Regenerationis, & Vnionem cum Christo.

Remissionem peccatorum, licet enim peccatum propter statũ naturæ, maneat; quoad morbum, siue radicem peccati, ac materiam ipsam; tollitur tamen, propter statum personæ, quoad reatum, siue fœmam, quæ non imputatur fidelibus; hinc dicitur, *dari Baptismus in Remissionem peccatorum*[z].

[z] Act 2. 38. & 22.26.

Beneficium Regenerationis, quia ipsi Christo insiti per Baptismum, in naturam eius mutamur, et simus diuinæ ejus naturæ participes; qua de causa *Lauacrum regenerationis* vocatur[a].

[a] Tit.3.5.6. [b] Gal.3.27.

Vnionem cum Christo, hinc enim dicimur, *Baptizari in Christum*[b], *in que nomen Christi*[c]; per baptismum *sepeliri cum Christo & baptizari in eius mortem & resurrectionem*[d].

[c] Mat.28.19 1Cor.12.13 [d] Ro.6.3.4

Posteriori modo, Baptismi finis est, *Primò* vt sit testimonium nostræ pietatis & obedientiæ Deo debitæ, cũ Gratiarum actione[e]. *Secundò* vt sit signum discernens Ecclesiam cum suis membris á profanis gentibus. *Tertiò* vt sit vinculum communionis Ecclesiæ, & reciprocæ eorum charitatis, qui eodẽ Lauacro tinguntur.

[e] Ioh.4.1. Act.2.41.

Ex hac Causarum consideratione duo deducuntur Consectaria. Vnũ de *Necessitate*; Alterũ de *Effectu, & Efficacia Baptismi*.

Necessitatem, duo circumscribunt, *Institutio diuina*, & *conditio baptizandi*.

Institutionis diuinæ scopus, non est, aut signatum signis, aut Homines Sacramentis, necessitate absoluta alligare, vtpote cùm Deus immediata, extraordinaria actione, rem signatam dum vult, & quibus vult conferat; Nec simplex priuatio, sed cõtemptus

ceptus sacramenti (qui nec in infantes, nec in adultos omnes cadit) nocere possit; sed pro libertate voluntatis suæ, signatũ obsignare in ijs, qui signorũ vsũ percipere & possunt & debent.

Baptizandi, aut adulti sunt, aut Infantes; *Adulto* necessarius est Baptismus, ad salutem, duobus modis; aut *voto & voluntate*, si non concedatur facultas, lauacrum aquæ suscipiendi: aut *re ipsa & facto*, si facultas concedatur. Fides enim conjunctum semper habet studiũ obedientiæ. *Infanti* necessarius est baptismus, non simpliciter ad inuisibilem, sed secundùm quid ad visibilem insitionem ipsius, in Christum & corpus Ecclesiæ: quam si articulus necessitatis excludat, inuisibiliter sine baptismo impletur, quod alias in Baptismo visibili demonstratur.

Effectus Baptismi non sunt, aut deletio omnis culpæ & pœnæ, aut collatio Gratiæ ex opere operato; aut denique impressio indelebilis Characteris; sed ijdem sunt, qui fines illius supra explicati: quorum omnium effectuum *efficacia*, non baptismo externo, aut elemento aquæ ascribitur; sed sanguini Christi & baptismo interno Spiritus, qui occulta operatione, gratiã illã inuisibilẽ confert, quæ externo Baptismo figuratur.

DE BAPTISMO PARS

Ἀναστασιακὴ.

PRIMA.

DVpliciter vox Baptismi sumitur in scripturis, propriè, et figuratè: Propriè duo significat; primò, Immersionem in aquam: secundò simplicem quamvis ablutionem; Atque hac significatione κατ' ἐξοχὴν, primum Noui Testamenti sacramẽtum, Baptismus dicitur: Figuratè quatuor significat, aut per Allegoriam, diluvium aquarum, et transitum per mare, et commorationem sub nube: aut per Metaphoram, crucem ac extremam quamque afflictionem, aut per Metalepsin, effusionem, donorum Spiritus: aut denique per Synecdochen totam Iohannis doctrinam, totumque, ejus ministerium.

SECVNDA.

Baptismus specie vnus est: modo tamen considerandi duplex externus et internus: ille aquæ, hic Spiritus et sanguinis, quæ tria, quia scilicet partes sunt totius baptismi, à singulis, singula, tria baptismatum genera oriuntur, Fluminis, Flaminis & sanguinis.

Pre

Pro Causa Efficiente, seu Baptizante Ministro; ac primò Johannis Baptistæ, & reliquorum ministrorum vnum eundemque esse Baptismum; contra Bellar. lib. 1. de Sacra Baptis. cap. 20. 21. & 22.

Distinctiones.

PRIMA.

QVEM baptismum Scriptura docet diuino mandato administratum. Luc. 3 vers. 2. & 3. esse de cœlo, Matth. 21. 25. & quem Pharisæi renuentes, dicuntur spreuisse consilium Dei, Luc 7. 30. 15. baptismus ab ipso Iohanne non potest dici institutus; Quod vero Baptismus Iohannis dicitur, distinguit inter ministerium ipsius Iohannis, et magisterium Christi.

SECVNDA.

Inuocatio Trinitatis, aut secundum ipsa formalia verba exprimitur in scripturis, aut secundum sensum et veritatem. Illa, etiamsi in administratione Baptismi Iohannis non exprimatur, tamen Invocationis sensum ac veritatem, plurium argumentorum consequentia abundè evincit, hinc enim Iohānes dicitur baptizasse in Iesum Christum, Act 19. 4. et prædicasse baptismū pœnitentiæ in remissionē peccatorū. Mar. 1. 3.

TERTIA.

Tempus institutionis Baptismi, non á Christi resurrectione ex mortuis, aut á baptismo ipsius in Iordane, sed á tempore manifestationis in carnem supputari debet; á qua, tempus Noui Testamenti, initium suum sumit ordinariè.

QVARTA.

Differentia Baptismi, alia essentialis est, alia accidentalis, illa secundum substantiam, et effectum; hæc secundum circumstantiam, et modum patefactionis Christi: Duæ verò sunt Causæ cur inter suum, et Christi Baptismum distinguat. Prior vt notet differentiam inter Baptismum externum aquæ & Baptismum internum spiritus: altera, vt distinguat inter Personam & Officium tuum, & inter Personam & Officium Christi. Adde quod Baptismus Spiritus, de visibili dono miraculorū in Apostolos effuso accipiatur, provt docet locorum parallelorum collatio. Act 1. 5. & 11. 16. quod vero in futuro dicitur, Enallage temporis est frequentissima in scripturis.

QVINTA.

Qui Patres de discrimine vtriusque Baptismi egerunt, aut de

de circumstantijs & modo patefactionis Christi egerunt tantum, non de substantia aut efficacia, vt Origenes, Iustinus, Nazianzenus, Chrysost. Cyrillus: aut de Baptismo, siue externo Iohannis, siue interno Christi, separatim, vt Basilius, Tertull. Cypria, Hieronymus; aut humanitùs à veritatis tramite aberrarunt, vt Augustinus.

SEXTA.

Officium Iohannis Baptistæ, duobus modis distingui debet, vno, quo docendi & baptizandi munus acceperat á Deo; altero quo singulariter præcursor Messiæ in Scripturis vocatur: Priori, ministerialiter prædicatione & Baptismo salutem obsignabat, & conferebat; posteriori, veri Baptismi verum, & vnicum authorem præmonstrabat Christũ; vtroque modo, eadé B. ptismi Iohannis, & reliquorũ vis & efficacia evincitur.

SEPTIMA.

Collatio vtriusque baptismi, respectu tum personæ, tũ Officij Iohannis, & Christi, instituitur; non essentiæ, aut effectus; Nec diuersus externus Baptismus, sed in vtriusque administratione, differentia indicatur inter externum Iohannis, & internum Christi Baptismum.

OCTAVA.

A conjectura, quantumvis verisimili, cujus tamen nullum in Scripturæ extat testimonium, non valet consequentia. Deinde ex vsu Scripturæ per Synecdochen, pars vsurpatur pro toto. Adde quod Lucæ 7. Scribæ & Pharisæi non baptizati, à Iohanne excipiantur.

NONA.

Act. 13. vers. 3. 4. & 5. Verba Pauli loquentis, à verbis Euangelistæ, historiam illam narrantis distinguenda sunt; prout ex proprietate duarum in Græca lingua vocularum, μὲν & δὲ confirmatur. Deinde quod negant auditum à se, an sit Spiritus Sanctus, non de existentia & hypostasi Spiritus Sancti, sed metonymicè de modo visibilis effusionis donorum Spiritus Sancti, intelligendum est. Adde quod ex ambigua significatione vocis Baptismi, nihil sequitur. Nec enim Baptismus, aquam solum significat, sed aut rem Baptismi, aut ipsam Iohannis doctrinam.

Distinctionem

De Baptismo Laicorum contra Bell. lib. 1. cap. 6. de Sacrament. Baptis.

PRI-

PRIMA.

EXEMPLVM Zephoræ quæ circumcidit filium, quippe, vel temerarium & illicitum stultæ et iracundæ fœminæ, vel singulare factum, in consequutionem trahi non debet. Placatus enim Angelus fuit, quod circumcisus fuerit puer, non quod ipla circumciderit.

SECVNDA.

Docendi munus, aliud est Ecclesiasticum, aliud domesticum, illud publicum, hoc priuatum. Ecclesiasticum et publicum, ad eos solos pertinet, qui vocationé habent in Ecclesia: Domesticum et priuatum ad eos omnes, qui tanquam membra Ecclesiæ ex Lege Charitatis, tenentur bono totius Ecclesiæ, & singulorum membrorum, consulere. Non valet autem conclusio á publico docendi munere, ad priuatum, cum illud vocationis sit singularis; hoc vero vocationis communis, omnium Christianorum.

TERTIA.

A personis publicis, & quibus nonnunquam administrandi verbi munus imponebatur, ad Laicos non valet conclusio. Adde quod Baptismi administratio in Ecclesia primitiua duplex fuerit; vna Immediata per ipsos Apostolos, altera mediata per Diaconos, qui non ex se, sed ex iussu Apostolorum baptizabant.

QVARTA.

Quæ citantur testimonia Patrum & Conciliorum, aut aliena sunt; vt Tertulliani, qui Laicis, ius baptizandi tribuit, non absolutè, sed ex suppositione, inversi ordinis in Ecclesia: Ambrosij qui agit de extraordinaria functione Diaconorum in primitiua Ecclesia, & ordinaria ministrorum in Ecclesia, quæ subsequuta est. Augustini, qui nihil definit, sed dubitãter quæstionẽ proponit; aut falsa sunt. Concilij Carthaginensis quarti, quod Canone 100. contrarium expresse ponit & statuit. Nicæni, quod de baptismo hæreticorum, quorum diuersa ratio est, non autem de baptismo Laicorum agit: aut denique testimonijs aliorum Patrum & Conciliorum confutantur, vt Chrysostomi, Epiphanij, &c.

Pro materia Baptismum recipiente, seu Pædobaptismo

PRIMA.

AB

PRIMA.

A B ijs quæ ſpeciatim certis conditionibus & circumſtantijs perſonarum & temporum, dicta aut acta ſunt, ſimpliciter, & generatim concludere eſt inconſequens.

SECVNDA.

Credere, quoad præſentem controverſiam, accipitur bifariam activè cum ex auditu verbi adulti fidem in Chriſtum habent: paſſivè & imputativè, cum propter fœdus & promiſſionẽ diuinam juſtitia fidei infantibus imputatur.

TERTIA.

Fidei duplex actus eſt; primus & ſecundus, ille quo fides eſt, hic quo fides operatur. Fidem habent infantes in actu primo, non ſecundo; in ſemente, non in meſſe; imputatione luſtitiæ, non operatione: occulta Spiritus virtute, non externa demonſtratione.

QVINTA.

Diuerſæ ætatum circumſtantiæ, non dirimunt Fidei vnitatem, & promiſſionis naturam; vna enim, eademq; fidei juſtitia obſignatur in parentibus, & in infantibus.

QVINTA.

Vniuerſale mandatum includit particulare. Nec ad vnam tantum promiſſionis partem, dimidiumq; ſemen adultæ ætatis reſtringendum eſt; quod ad omnes ex æquo pertinet.

SEXTA.

A negatione ſpecialis præcepti, non ſequitur ad vniuerſale interdictum.

SEPTIMA.

Veritas doctrinæ, non tantum ex externis ſyllabis, ſed ex conſequentia & vi ſcripturæ totius, ad proportionem fidei reuelata, erui & confirmari debet.

OCTAVA.

A diſſimilitudine temporis & perſonarum, diverſoq; Dei ordine, erga adultos & infantes, non valet conſequentia.

NONA.

Confeſſio doctrinæ & fidei, non ſunt propriæ & veræ Baptiſmi Cauſæ, ſed tantum conſequentes effectus.

Pro Neceſſitate Baptiſmi, contra Bellar. lib. 1 cap. 4.

PRIMA.

EX æquivoca vocis aquæ significatione, nihil sequitur; sumitur enim non tantum pro externo elemento, sed etiam pro Spiritus Sancti operatione, quæ Exegeticè in Scripturis ita explicari solet. Deinde necessitas, quam infert Christus, nõ tam signo, quam rei signatæ ascribenda est; adde quod baptismus aquæ, secundum quid necessarius dicitur, ijs, qui eo vti & possunt, & debent.

SECVNDA.

Testimonia Patrum & Conciliorum, quædam malè citantur, vt Concilij, Carthaginensis & Milevitani ex Augustino; agunt enim Concilia cõtra Pelagianos; qui tunc temporis pędobaptismum negabant; quædã suspecta sunt, vt Concilj Tridentini; & testimonia pontificum.

TERTIA.

Infantes duobus modis considerari debent, vel secundum communem naturę, vel singularem fœderis & gratiæ rationẽ; illo modo, in peccato concepti sunt, hoc vero, peccatorum remissionem, ex promissione consequuti.

Pro effectu Baptismi, contra eundem ca. 4. & sequentibus.

PRIMA.

PEccatum inhabitans tollitur per Baptismum, tribus modis & gradibus. 1. quia nõ, imputatur. 2. quia paulatim, corpus illius destruitur. 3. quia penitus morte tolletur vi ejusdem sanguinis Christi, quo lauamur in Baptismo.

SECVNDA.

Aliud est agere de Iustificationis Causa, aliud de illius instrumento: aliud deniq; de obsignatione. Causa, meritum est Christi; instrumentum est fides. Obsignatio, Baptismus.

TERTIA.

Scholasticorũ recens & incertũ cõmentum de Charactere indelebili, eadẽ facilitate negatur qua affirmatur. Præcipuè, cũ nec Scriptura doceat, nec ratio necessaria demonstret, nec Patrum authoritas talem Characterem probet. Adde, quod præcipua ratio, quod Baptismus non iteretur; non est Characteris impressio; sed sola divina institutio.

DE COENA DOMINI PARS Ἀπασκευαστική.

ALTERVM Ecclesiæ Chriastianæ *Sacramentum*, in perpetuum illius vsum, à Christo Immediatè institutum est,

Cœna Dominica, cujus licet variæ sint appellationes, tum in Scripturis, tum apud Patres (Dicitur enim in Scripturis, *corpus & sanguis Domini, Novum Testamentum, Communio, Fractio Panis, Mensa Domini: Panis & poculum, Communicatio corporis & sanguinis Christi*[a]; apud Patres Græcos quidem dicitur Σύναξις, Ἀγάπη, Εὐχαριστία, Λειτουργία; Latinos vero, Oblatio, propter collectas; & sacrificium, propter memoriam sacrificij Christi) maximè tamen propriè hac *Cœnæ Dominicæ* appellatione, res ipsa, cómodissime expressa fuit; *Cœnæ* quidem, tum rei, tùm temporis habita ratione, quia mentis, non ventris convivium sacrum, à Domino, idque vesperè institutum est. *Dominicæ* vero, respectu, tum authoris, qui Dominus est: tum finis, qui est memoria Domini. Definitur autem;

[a] Mat 26.28 Luc. 22, 20. Act. 20 7. 1 Cor. 11. 25 1 Cor. 10. 21 3 Cor. 10. 16

Noui fœderis Sacramentum, à Christo institutum, ex analogis signo & signato; & Analogica relatione ipsorum inter se & actione constans; quo adulta Christi & Ecclesiæ ipsius membra, in legitimo visibilium signorum vsu instituuntur, de vera & spirituali, communicatione corporis & Sanguinis Christi, ad vitam æternam.

Causa Efficientis Cœnæ Dominicæ, aut vt Instituens, aut vt vtens & Administrans, considerari debet, illa principalis; hæc famulans seu Administra.

Principalis ac instituens est Dominus, à quo Cœna Dominica dici consueuit, Christus nempe αὐθέντης, solus Redemptor, Corporis & sanguinis sui mysterium Instituens, quorum nos oblatione redemerat [b].

[b] Ro. 15. 18. 3 Cor 11. 23

Institutionis hujus mysticæ ac diuinæ, duæ sunt partes, *Factum Christi*; & *verba illius*: quorum illo, exemplum administrationis, his doctrinam institutionis, conclusit ac reliquit.

Facti Christi, quo legitimæ λειτουργίας, seu administrationis ratio explicatur, tres sunt partes: prout circa vtrumque symbolum, quod accepit Christus, actiones Sacras, & Ceremoniales, ex ordine adhibuit.

Prima est εὐλογία & εὐχαριστία *benedictio & Gratiarum actio*. Duobus vocabulis enim vtitur Scriptura, illo Mat. & Marcus [c], hoc Lucas & Paulus [d], vtroque vnum idemque significante, quomodo scilicet Christus, precibus ad Deum, Gratiarum actione, & tota illa Sacra actione, Panem & Vinum ad sacrũ vsum præparauit, destinauit & sanctificauit, vt essent Sacramentum corporis, & sanguinis ipsius, non natura sua, sed di-

[c] Mat. 26. 26 Mar. 14. 22. [d] Luc 22. 19 1 Cor 11. 24

vina

vina institutione. Atque hæc vera illa est Sacramenti *consecratio*, seu, *sanctificatio*, de qua mentio fit apud Patres.

Altera est *fractio panis, & vini in poculum infusio*, qua vsus est Christus, non tantum gratia diuidendi, seu distribuendi, sed mortis suæ repræsentandæ causa. Est enim essentialis & Sacramentalis, Cœnæ Dominicæ ceremonia, ad finem & formam illius pertinens [e].

Tertia est *fracti Panis & vini infusi præbitio & distributio*. Nec enim dedit Christus discipulis, vt distribuerent, sed vt distributum acciperent [f], Erant quippè illi, in illa Cœna, nõ dispensatores mysteriorum Dei, sed Conuiuæ. Christus verò, vt conuiuator eadem opera, instituit, ac suis manibus dispensauit Gratiæ suæ Sacramentum, & simul sanctificauit ministerialem illius dispensationem.

Atque hæ actiones omnes Sacramentales, sunt, & σχετικῶς *considerari* debent, quatenus significandis, & obsignandis spiritualibus rebus, ex diuina ordinatione adhibitæ sunt.

Hisce Actionibus, (vt ad secundam institutionis partem veniamus) *verba* Christus adjunxit; quorum alia, *mandatum*, alia *promissionem*, alia denique *explicationem* includunt: Illa *præceptiua*, altera ὁριστικὰ & *Sacramentalia*, hæc denique ἐξηγητικὰ in scholis dici consueuerunt.

Præceptiua, ea sunt, quibus & dispensatoribus, administrationis suæ, & communicantibus, sumptionis necessitatem injunxit, ac formam vtriusque præscripsit. *Administrationis* quidem facto suo; de quo supra dictum est, & mandato adjuncto imitationis [g]. *Communicationis* verò duplici præcepto, vno *Accipiendi*; altero *Comedendi & bibendi* [h].

Receptio est ritus Sacramentalis, accedenti ad mensam Domini, præscriptus, quo panem aut calicem εὐχαριστικὸν manu accipimus; (Nec enim aut ex historia institutionis Cœnæ Dominicæ, aut ex forma discubitus Christi, & Apostolorum ipsius, colligi potest Christum in prima Cœna, singulis Apostolis signa illa in os indidisse) qua receptione, tum ipsius Christi, tum beneficiorum ipsius, spiritualis, per instrumentum Fidei, intra nos obsignatio declaratur.

Manducatio & bibitio, est Externus, & Sacramentalis, signorum, ex præscripto Christi, vsus & assumptio, qua interna & spiritualis corporis & sanguinis manducatio, & haustus ex ordinatione diuina obsignatur. Prout enim primò, duę sũt personę administra-

[e] Mat. 26. 26
1 Cor. 11. 24
1 Cor 12. 16
[f] Mat 26. 26. 27.
Mar 14. 22.
Luc. 22. 19.

[g] Mat. 26. 26
1 Cor. 11. 24
[h] Mar. 14. 22
Math. 26. 26. 27.

administrantes Cœnam; vna Pastoris, agentis, id quod exterius & foris agitur, altera Christi, efficientis suo Spiritu, id quod interius fit; secundò duabus rebus constat tota actio Cœnæ Dominicæ, vna, terrena, corporea, & sensibus perceptibili; altera, cælesti, spirituali, & menti fidelium intelligibili: tertiò duę sunt hominis partes, corpus una, altera anima: sic duæ sunt diuersæ præbitiones, & manducationes; vna externa, quæ sacramentalis dicitur: altera interna, quæ spiritualis; illa tamẽ à Christo instituta, vt sit hujus expressa quædam effigies.

Verba ὁμιλητικὰ & Sacramentalia ea sunt, quæ materiam internam, seu rem significatam declarant; & eam, siue de pane, siue de calice, sacramentaliter enunciant. De pane quidẽ: [1]Luc. 22. 19. *Hoc est corpus meum quod pro vobis traditur & frangitur* [1], de calice vero: [2]Mat. 26. 28 *Hic est sanguis meus qui propter multos effunditur* [2].

Vtraque enunciata duobus modis considerati solent; aut in singulis verbis seorsim & per se consideratis, aut in tota enunciatione.

Seorsim considerata, aut *subiectum* denotant, aut *attributum*, aut *copulam*.

Subiectum est pronomen demonstrativum (*hoc*) non adjectiuè sed substantiuè sumptum. Nec enim Indiuiduum aliquod vagum aut euanidum significat, sed panem ipsum quẽ Christus accepit, fregit, & discipulis dedit: & vinum quod manibus [3]Mat. 26. 26. 27. &c. suis tenuit, pro vt texus series [3]; Paulina interpretatio [1]; & Analogia fidei demonstrant.

[1]1. Cor. 11. 24. 25. &c. *Attributum* in prima Enuntiatione, est *Corpus Christi*: non mysticum quod Ecclesia est, sed proprium, & verum, quod pro nobis traditur & frangitur, idque quà tale: in secunda, est *Sanguis Christi*, qui pro nobis effunditur, isque qua talis, prout alterum horum attributorum membrum, quod per μετωνυμίαν tẽporis præsentis, pro futuro enũciatur, etiamsi luculentissimè.

Copula, qua attributum cum subjecto nectitur, est verbum substantiuum *Est*, quod non ὑπαρκτικῶς & substantialiter accipi debet, aut potest, cum nulla prorsus ratione, disparatum de disparato, propriè & essentialiter dici queat; sed Figuratè pro esse mystico, et Sacramentali, quo res quæ significat, accipit nomen ejus rei, quam significat, propter Analogiam vnius ad alterum. Nec enim voculâ illa docuit Christus, quid panis & vinum essent natura & substantia; sed quid essent significatione, officio, & vsu; Natura quippe, sunt Panis & Vinum, significatione, sunt corpus & sanguis Christi.

Tota

Tota Attributio seu Prædicatio, non propria est, seu Regularis, cum neque Identica sit propositio; neque propriè de pane, corpus dici possit; (vtpote cum Christi corpus, neque genus, neque species, neque differentia, neque proprium, neq; Accidens panis sit) sed *Figurata* & *Sacramentalis*.

Figurata quidem non simpliciter Metaphorica, & Allegorica, sed Metonymica, ejusmodi scilicet, qua signo tribuitur, nomen rei signatæ; quæ Metonymica loquutio, scripturis admodum familiaris est.

Sacramentalis, quia simul exhibitio rei signatæ promittitur, nec tamen ab ipso τοῦ μυστοῦ discreditur, cum τὸ μυστὸν sacramentale retineamus, quod regularibus prædicationibus omnino dissimile est, et interpretatione conueniente ad naturã Sacramentorum, explicandum est.

Ἐξηγητικὰ verba sunt, quibus finem sacræ hujus actionis expoluit Christus, *commemoratio scilicet mortis suæ*[m], quæ non nuda aut otiosa est rei præteritæ recordatio; sed efficax, & salutaris, meriti Christi apprehensio, et κατ' ἰδίαν applicatio, & simul solemnis εὐχαριστικὴ in hujus Sacramenti vsu, propter tãtum beneficiũ, gratiarũ actio. Atq; hæc est ratio Causæ Efficientis principalis; seu Cœnã instituentis, ac Institutionis ipsius. [m] 1. Cor. 11. 16.

Causa Efficiens Administra seu instrumentalis, sunt Ecclesiæ ministri legitima ordinatione vocati: per quos Deus, vt instrumenta Actiua ea quæ interna operatione S. Sancti in nobis efficit; externè per symbola, panis, & vini, nobis offert, & representat.

Horum instrumentorum, si *officium* spectes, est Cœnam Dominini administrare, ijs dispensationis ritibus, quibus, ipsis, exemplo suo præiuit Christus, si *qualitatem*, modo Officio in verbi Prædicatione, & Sacramentorum Administratione legitima fungantur, ea nihil addit, aut adimit efficaciæ Sacramenti, cum Sacramentorum, si considerentur in seipsis, Authoritas, non à qualitate ministri pendeat, sed Institutione, veritate & potestate Christi.

Materia Cœnæ Dominicæ duobus modis considerari solet, vel vt Cœnam participans, vel vt Cœnam constituens, quarũ illa subiecti, hæc Partium rationem habet.

Materia, seu *Subiectum* Cœnam participans, sunt ij omnes, qui per baptismũ Ecclesiæ membra facti, iã adulti, sanã doctrinã profitentur, & sanctæ vitæ Testimoniũ habẽt [n]. [n] 1. Cor. 11. 20. & 12. 13.

Ab huius ſubjecti circũſcriptione, excluduntur; Primò, *Mortui* ſeu iam defuncti, quibus & Sacramento vtendi, facultas adempta eſt: & omnis illius vſus poſt hanc vitam inanis, & ineſficax eſt; prout et prædicationis Euangelij; cujus Sacramenta appendices ſunt. Secundò, *AEgroti* morituri. Nam communionem hanc, non priuatam, et domeſticam, ſed Eccleſiaſticam & publicam, Chriſtus eſſe voluit Nec priuatio, ſed cõtemptus tantum illius, non communicanti nocet, quamvis de *Lapſis* & Eccleſia *excommunicatis*, ac de Captiuis plectendis, iam reſipiſcentibus, alia forte habenda ratio. Tertiò *pueri ac infantes*: Eſt enim propriè loquendo Cœna, cibus firmiorum, grandiorum, non infantium; nec fidei ſuæ rationem dare, aut ſeipſos examinare poſſunt, quod tamen neceſſum eſſe, veriſimiliter probat forma, & finis inſtitutionis Dominicæ, et traditio. Quartò, qui propter hæreſin, vel propter diſſolutam vitam excommunicati ſunt legitimè. Requirit enim hæc Cœna, conviuas dignos, qui Chriſto viuant, ſpiritu et fide, vnde Abſtenti & Pœnitentes, olim, concione habita, egredi iubebantur.

Materia ſacram Cœnam conſtituens duplex eſt, vna, *terrena, externa, elementaris, Viſibilis*, Altera, *cæleſtis, interna & ſpiritualis*: quarum illa *ſignum*, hæc *ſignatum* vulgò dicitur.

Signi nomine id omne intelligitur, quicquid ſenſibus externis, in pura legitimaque Cœnę Dominicæ adminiſtratione, percipitur; ſiue *Elementum* ſit & ſubſtantia corporea, ſiue *Actio* ſeu *ritus*, congruens ad inſtitutionem diuinam.

Signa Elementaria (de ritibus enim in Cauſæ Efficientis explicatione dictum eſt) duo ſunt, *Panis, & Vinum*: quæ duo, licet materialiter diſtinguantur, formaliter tamen & perfectiuè (vt loquuntur Scholaſtici) vnum efficiunt ſacramentum. Efficiũt autem ita, vt *nec plura, nec pauciora*, ad integritatem ſeu perfectionem hujus Sacramenti requirantur. *Non plura*, quia omnis refectio ijs perficitur, & noſtra in Chriſto perfectè deſignatur *Non pauciora* quia vno deficiente, tollitur perfectæ refectionis Sacramentum.

Atque in hoc defectu peccatur, Elementorum mutilatione, aut Communione ſub vna tantum ſpecie; contra *Dominicam inſtitutionem, Traditionem Apoſtolicam, Sacramenti finem & dignitatem*, ac demum *Orthodoxũ antiquioris Eccleſiæ conſenſum*.

Inſtitutionem Chriſti. Nam ſiue *factum Chriſti* Apoſtolorum reſpicias, in prima Cœna; vtrumque datum, vtrumque receptum

præceptum est; *sive verba*, præceptiua quidem, de vtroque mandatum includunt; *Accipite & bibite*: ἐφικτικῶς de vtroque, Pane & vino enunciantur *hoc est corpus meum*, & *hoc est sanguis meus*: ἐξηγητικῶς vtrumque promissionem proponunt [o].

Traditionem Apostolicam. Toti enim Ecclesiæ Corinthiacæ, ex authoritate Domini injungit Apostolus & panem comedendi, & vinum bibendi necessitatem, quam παράδοσιν non vni seculo, sed omnibus obseruandum proponi, textus consequentia facile evincit [p].

Sacramenti finem & dignitatem. Finis enim est perfectâ nostri in Christo refectionem, quæ alterius signi mutilatione, imperfecta redditur, obsignare Dignitas vero, gratiam illam fœderis, luculentiori modo proponere, quam in veteri Testamento, proposita fuit ijs, qui omnes æquè de agno Paschali, et de aqua ex petra participarunt, provt docet historia & applicatio Paulina [q].

Orthodoxum antiquioris Ecclesiæ consensum. Tota enim illa vetus et purior Ecclesia, sensit communicationem vtriusque speciei, non ad Clerum solum, sed æquè ad Laicos pertinere; Concomitantiâ ignorauit, quæ ex praua consuetudine συνεκδοχικῶς instinctæ, post annos mille, ducentos & viginti nata est, et in Concilijs; Constãtiensi, Basilienſi, & Tridentino post nodum confirmata.

Panis & Vini autem nomine ea Elementa specialiter, & propriè intelligimus, quæ istis nominibus apud nos designari ac denotari solent. Pura scilicet et vulgaria; *Pura*, ne misceantur inter se vel confundantur, seu intinctione panis in vino seu adiectione cum vino. *Vulgaria*, vt sint qualia sunt in vsu cõmuni ne scilicet ex materia, colore, vel sapore istorum signorum, vlla gignatur in animis Superstitio.

Res Significata seu Materia, *interna & spiritualis* in Cœna Domini *proxima* quidem, et primaria, est *Corpus ac Sanguis Domini*. Illud, qua crucifixum seu fractum, hic, quà effusus. *Secundaria* vero, arctissima Christi nobiscum per fidem copulatio, cujus interventu, personæ ipsius Christi, & omnium Beneficiorum eius simus participes.

Primaria, est, corpus et sanguis Domini, tùm quoad *substantiam* tùm quoad *substantiæ attributa* singularia.

Quoad substantiam quidem, quia corporis & sanguinis Christi veri ac Essentialis, simus participes [r], licet modo percipien-

[o] Mat 26.28 Mar.14. 24. Luc.22. 20.
[p] 1Cor. 11. 25.
[q] 1Cor,11. 25. 26.&c.
[r] 1Cor.10.16. 2.&c.
[r] 1.Cor.10.

di ſpirituali. Etſi enim Cœna manducatio eſt corporis, non tamen eſt corporalis, ſed ſpiritualis; non Eſſentiæ reſpectu, ſed communicandi modo, et efficacia ſpirituali nutriendi. Spiritus enim hominis, fide ſola, corpus & ſanguiné Chriſti percipit, et ijs realiter, (eſt enim actionibus ſpiritualibus etiam ſua realitas) efficacitate s. Sancti, aliter ad vitam ſpiritualem.

[f]Gal. 3.27. Rom.6,3.

Nec vero Chriſtum ipſum totum [f], à Cœna excludimus, cũ corporis et ſanguinis denominatione, ſynecdochicè tota Chriſti humanitas, imo tota ejus Perſona intelligatur; quia, nec humanitas ſine diuinitate, nec diuinitas ſine humanitate, nec vtraque ſine communi ſuppoſito, mediatrix eſſe poſſit; cujus synecdoches ratio eſt, quia, licet vnus et idem ſit qui paſſus eſt pro nobis, Chriſtus, Deus et homo, paſſus tamen eſt non in ipſa diuinitate, ſed in carne. Id circo enim (vt inquiebat Auguſt.) natus eſt Chriſtus, vt homo homines, mortalis mortales morte mortuos liberaret.

Attributa ſingularia hujus ſubſtantiæ ſunt, corporis quidem *crucifixio*, ſanguinis verò *effuſio*[t]. & conjunctus cum his Meriti Sacrificij Chriſti fructus: Remiſſio pecatorum, Sanctificatio ac Redemptio. Vnde in Scripturis tota Chriſti obedientia, et ex ea emanantia beneficia, officia, vno Mortis vocabulo, ſignificari conſueverunt [t].

[t]1.Cor.11. 14. Luc.22.19. 20.

Secundaria rei ſignificata in Cœna, eſt arctiſſima omniũ noſtrũm in vnum corpus myſticũ, tum cum Chriſto, tũ inter nos, vnio et coniunctio [u]. Nam vt ſancto, ejuſdẽ Fidei, et fraternæ charitatis vinculo, inter nos deuincimur, tanquã ejuſdẽ corporis membra; ita per veram corporis Chriſti manducationem arctiſſimè cum ipſo conjungimur, et ab ipſo ceù à capite, vita ad nos, tanquam ipſius membra dimanat [x].

[u]1 Ioh.1.7. 1Pet.1.19. Mat 20. 28.

[x]1 Corio.16 17.&12.13.

Hujus vnionis interuentu fit, ut tùm beneficiorum Chriſti, tùm ſubſtantiæ ipſius fiamus participes. *Beneficiorum quidem*, tàm quæ per ſolam imputationem, quàm quæ per realem efficacitatem nobis conferuntur; *Subſtantiæ* verò ipſius, quia beneficia omnia, et vis illa viuifica, quæ animas noſtras ſuſtentat in vitam æternã, non poſſunt, à corpore et ſanguine Chriſti, cui inhærent, adeoque ab ipſo Chriſto divelli, non magis, quam effectum à ſua cauſa continente, aut qualitas à ſubjecto à quo emanat.

[y] Ioh.6.57. Gal 2.20.

Forma Cœnæ Dominicæ, Interna quidem & Propria, eſt conjunctio ſignorum, et rei ſignatæ, non Naturalis ſuæ

per

Per substantialem contactum,& connexionem,sine per Accidentium & Subjectorum vnionem. Non localis,Per Indistantiam, aut Inexistentiam,vnius in altero;sed Relativa & sacramentalis;tota in eo posita,vt ex diuina ordinatione,verbo Sacramentali declarata,signa,& res significatæ,vnum quiddam sint,non numero non specie,non genere;sed Analogia,& reciproca inter se Relatione.

Hæc Relationis conjunctio,in tribus maxine consistit,in Significatione,Obsignatione;& rei significatæ ac obsignatæ Præbitione.

Significatione,propter Analogiam seu similitudinem Proprietatum,& effectuũ signi & signati,tùm in ipsis *substantijs*, tum in *substantiæ attributis* singularibus.

In *Substantijs*,Habent enim magnã inter se cognationem, quia prout panis & vinum,aptissimum & potissimum sunt nutritionis carnalis instrumentum:ita,& corpus ac sanguis Christi vnicum ac solum animarum esurientium ferculum,vnde à Iohanne prolixè demonstratur Carnem Christi verè esse cibum,& sanguinem ipsius verè esse potum,quem qui comederit,& biberit,nec esuriat,nec sitiat vnquam [a];& Nomina signorum,ac rei signatæ vltrò citróque permutari; loquutione sacramentali,vsitatissimum est in scripturis [a].

In *substãtiæ attributis singularibus*.Nam & fractio panis & vini in poculum infusio,mactationis corporis Christi,& sanguinis ipsius effusionis,veritatem, vim,ac efficaciam mysticè nobis ob oculos ponũt,& representant quippe quibus Christum quasi in cruce,maximis cruciatibus contusum,ac confractum,& tanquam adhuc sanguinis grumos stillantem,fideles, mentis oculis intuentur [b].

Obsignatione quia panis & vinum corporis & sanguinis signacula,seu σφραγγίδες sunt,& dicuntur,tum,quod veritatem similitudinis,inter signum & signatum confirment,tùm verò quod Efficaciam vnionis,& conjunctionis vtriusque,in legitimo vsu,certissimè obsignent. Nec enim simpliciter & propriè, quatenus sunt res Materiales,& substantiales,signum et signatum considerãtur,sed vt res mysticæ, seu entia rationis,nõ quidem naturalis,sed diuinæ ordinationis;cum fides, signa, nõ in ipsorum natura,sed in sacramẽtali institutionis verbo cõsiderans,ijs vtitur ad obsignandam rei significatæ communionem & fruitionem.

[a] Ioh 6.31. 32.&c.
[a] Ex. 12.11. 1Cor.57.
[b] 1.Cor.11 24. Esai.53.3.

Præbitione

Præbitione, quia revera præbetur id quod signis figuratur. Sunt enim signa sacramentalia exhibitiua, quod ijs Christus, sese panem cœlestem, verè præbeat & exhibeat [c], animæ nostræ. Vnde in Cœna Domini, res maxime diuersæ, terrena & cœlestis, ἅμα, id est, simul tempore, licet non ὁμοῦ, id est, simul loco, proponuntur & traduntur.

[c] Ioh. 6. 55.

Nulla ergo in hac conjunctione, signorũ mutatio est essentialis, vt siue per ἀνάλυσιν resoluantur in primã materiã, seu etiam in nihilũ, siue per μεταβολὴν ἅπλην, ἢ μεθ' οὐσίαν conuertantur in substantiã veri corporis, & veri sanguinis Christi (Remotâ enim substantia & naturâ signorũ, periret illorũ affinitas, relatio & analogia ad rem significatã) sed tota est Sacramentalis, id est, qualitatis, seu conditionis, vsus, & finis elementorum.

Finis Cœnæ Dominicæ duplex est; *primarius* & *secundarius*.

Primarius est, vt in legitimo signorum vsu, memoriam mortis Christi celebrantes, & de communione nostra cum illo, & nutritione in illo, ad vitam æternam confirmemur [d].

[d] Ioh. 6. 57. 1. Cor. 5. 8. 1. Cor. 10. 17.

Secundarius, vt sit Resurrectionis nostræ symbolũ, Gratitudinis testimonium, Mutuæ charitatis pignus, ac demum Discretionis ac Professionis nota publica.

Hanc *Definitionis* per Causas ἀνάλυσιν tria πορίσματα consequuntur; vnum de *Præsentia*. Alterum, de *Communicatione*. Tertium de *Adoratione* corporis & sanguinis Domini.

Præsentiam Christi in Cœna, duplici ratione distingui & considerari necesse est; Primò secundum veritatem illius, deinde, secundum veritatis illius modum.

Veritas præsentiæ Christi in Cœna (quatenus scilicet Cœna Domini, non vt terrena tantum, sed vt cœlestis actio consideratur) ea est, qua corpore & sanguine suo, verè ac realiter in Cœna adesse creditur, idque, tùm respectu *signorum*, tùm respectu *communicantium*.

Signorum. Nã corpus & sanguis Christi verè præsentes sunt, cum pane & vino signis Sacramentalibus, non respectu coexistentiæ & loci, sed ratione sacramentali; cujus respectu, præsentia hæc *Relativa* in Scholis vulgò dicitur.

Communicantium. Nã cordibus eorũ, reuera præsens Christus est, qui credunt, eadẽ omnino præsentia, qualis & communio corporis sui ipsius exhibetur in Cœna [e]. Atque hæc præsentia *Realis* est, neutra tamen præsentia corporalis, nam fide (vt ait Ambros.) tangitur Christus, non corpore.

[e] Mat. 18. 20

Hujus

Hujus veritatis Fundamenta duo sunt. *Promissio divina*, & *vnio Sacramentalis*.

Promissio, cùm enim Cœnam instituendo, corporis & sanguinis sui manducationem, eoque & præsentiam suam Christus promiserit; omninò quod promisit perficere & præstare Christum credendum est [f].

Vnio Sacramentalis; Nam Sacramentorũ forma essentialis ac εὐεργετικὴ requirit, vt in Cœna res significata non minus certò conferatur, quam signa ipsa præsentia offeruntur.

[f] Mat. 26. 26 Mark. 14. 22 & 1. Cor. 11. 33.

Modus huius veritatis non corporalis, naturalis, aut localis est; siue per conuersionẽ totius substantiæ panis & vini in corpus & sanguinem Domini: siue per impanationem, aut inclusionem localem; siue deniq; per inexistentiam, aut indistantiam: sed *sacramentalis* & *spiritualis* est, quem efficit Dei voluntas & authoritas, verbo institutionis declarata. *Sacramentalis*, quia, ex natura Sacramentorum, in habitudine & relatione positus est; qua Christus, simul cum signis rem signatam communicãtibus exhibet, & panem, vinumque sanctificat, vt signa sint rei signatæ, conjuncta vnione Sacramentali.

Spiritualis, quia corpus & sanguis Christi, non simpliciter & quatenus sunt in sese res subsistentes, sed intellectualiter & ratione considerandæ, in his mysterijs proponuntur, & menti, non corpori, fidei, non sensibus, mente quoque, & sola fide sumenda, præbentur.

Hujus modi fundamenta tria sunt, *Institutio*, *Corporis Christi veritas & ratio*, & *Sacramentorum natura*.

Institutio. Instituit enim Christus Sacramentum communionis nostræ cũ ipsius corpore & sanguine cujus sumus per fidem spiritualiter participes. Non enim alio modo, præsens in Cœna exhiberi corpus Christi, credi potest, nisi quatenus verè percipitur, vt spiritualis animæ cibus ad vitam.

Corporis ratio & veritas. Cùm enim Christi corpus nostro εὐεργετικῶς in cœlo, vbicunq; vult, circũscriptè sit, nec per modũ invisibilem, incircumscriptum, infinitum, indefinitum (qui modi omnes & singuli, veritatem corporis euertunt) in terra esse possit; omninò Christum corporaliter in cœlo, corpore tamen in Cœnâ, Modo sacramentali adesse fatendum est [h].

[h] Heb. 2. 17. Luc. 24. 39. 1. Cor. 16. 17.

Sacramentorum natura. Fides enim periret in Sacramentis, si res ipsa quæ creditur alio modo præsens esset quam modo sacramentali. Nec verò aut omnipotentia Dei, aut Miraculũ,

hunc

hunc sacramentalem præsentiæ modum, aut inuertunt, aut euertunt. Non *omnipotentia*; quia cùm agitur de efficaci illa & actuali Dei omnipotentia, voluntatem Dei in verbo patefactã præcedere necesse est; cui si quid contrarium sit, ab ea necessario excluditur, ut & quod natura sua cõtradictorium est; *Non miraculum*, quia, nec miracula, quæ quidem ὑπερφυικὰ sunt, ἀντιφυικὰ dici debent, tollentia, simul & relinquentia substãtiam, aut naturalem qualitatem, nec quod extraordinariũ est, fieri in ordinario Ecclesiæ sacramento, probabile est.

Atque hęc de *Præsentia* corporis & sanguinis Christi in cœna. De *Communicatione* & manducatione videndum.

Communionis corporis Christi tum *fundamentum*, tũ *modum* considerari ac dignosci necesse est.

Fundamentum est Vnio in cœna, eaque duplex. Vna corporis & sanguinis Christi, cum pane & vino, quæ *Sacramentalis* dicitur, & ad formam sacraméti pertinet: altera ejusdem corporis & sanguinis christi, cum credentibus, pertinens ad finẽ Sacramenti.

Prior in duobus consistit, in conjunctione signi & signati, de qua dictum est, & in cõjuncta perceptione vtriusq; in legitimo vsu, quia simul in vsu instituto percipiuntur, licet nõ similiter. Vtraq; cõjunctio nõ naturalis est, nõ corporalis, nõ denique simpliciter obligatoria; sed Sacramentalis, qua signatum signo, & res Sacramenti, Sacramento conjungitur, & conjunctè in vero, legitimoque vsu percipitur.

Posterior est, Essentialis, *Realis, & spiritualis* cõmunio nostra cũ Christo [k]. *Essentialis*, si res quę vniuntur, spectentur, *Realis* si veritas vnionis *Spiritualis*, si modus quo fit vnio. *Res* quæ vniuntur sunt Christus & Ecclesia. *Veritatem*, vnionis nomẽ cõfirmat, & adumbrant similitudines variæ in Scripturis: *Modus*, nõ simpliciter intellectualis, aut vulgariter supranaturalis, sed planè spiritualis, divinus, & cœlestis est, cujus τὸ ὅτι ex Dei verbo, tum simplici, tum sacramentali, nobis manifestatur, τὸ διότι, vero, ita est, mysticum & arcanum, ut mysteriũ ejus, ne Angelus quidem comprehendere possit [l].

[k] Eph. 3. 16. 17. & 5. 29. 30. 1. Cor. 6. 15 17. 1. Ioh. 3. 24.

[l] Eph. 5. 30. 32.

Ex hac duplici vnione, *duplex* exsurgit *Cõmunicationis modus*.

Vnus, *Sacramentalis* seu externus signorum, qui fit sumptione panis & vini, quatenus sunt ex instituto & ordinatione Christi, corporis & sanguinis ipsius sacra symbola: Prout enim corporaliter editur, & bibitur panis & poculum Domini [m]: ita

[m] 1. Cor. 11 26.

sacra-

sacramentaliter, id editur & bibitur, cujus sacramentum sunt panis & poculum, eo plane modo, quo sacramentum corporis, corpus, & sacramentum sanguinis sanguis vocatur, loquutione sacramentali. Atque hic manducationis modus, temporalis est, & iterari potest.

Alter *spiritualis* est & mysticus, ipsa scilicet corporis & sanguinis Christi in veritate per spiritum perceptio, qua spiritualiter Christus nobis applicatur, ut vnũ cũ illo facti, spiritu ipsius vegetemur, ad vitã æternam [n]. Atq; ita spiritualis hæc cõmunicatio, nõ fidem tantum, sed & quæ fit per fidem, applicationem, ac cum Christo communionẽ significat. Vnde alias, fides in Christũ, alias beneficiorum Christi, communio, alias in Christum insitio, & incorporatio dicitur. Spiritualis autem vocatur, tùm quia efficitur operâ Spiritus Sancti [o], tùm quia fide tãtum percipitur, tùm deniq; quia pertinet ad vitam spiritualem. Atq; hic communicationis modus, assiduus est, jugis, & indesinens.

[n] Ioh. 6. 46. 48. &c.

[o] 1. Cor. 12. 13.

Ab vtroq;, excludimus, corporalem & oralem, corporis & sanguinis Christi cõmunicationem in cœna. A primo, quia signũ ore percipitur, nõ signatum: A secundo; quia res spiritualis, non nisi spiritualiter percipi potest.

Adoratio seu ἀρτολατρεία restat, quã ex falso, tum Præsentiæ, tum communionis, corporis & sanguinis christi in cœna, suppositio effinxit superstitio. Quamuis enim hoc sacramẽtum, magna cũ religione ac reuerẽtia tractãdũ esse pij omnes merito fateantur (quã reuerẽtiam, Patres aliquãdo, *Adorationis* nomine appellarũt) & christus ipse adorandus sit in mysterijs, tum qua Deus, tum quà θεάνθρωπος; nõ tamẽ in ipsis symbolis cõsistendum est, aut fidei oculi ad locum panis, sed ad cœlum erigendi sunt [p].

[p] 1. Col. 3.

Hanc Adorationem Põtificiam, *tùm in se*, tùm *in adiunctis ceremonijs* Idololatricam esse, probamus variè.

In se tribus argumentis; à Causa, à Modo, & à Speciebus Adorationis sumptis: cũ enim causa adorationis christi propriè sit in Deitate, (nihil enim adorãdũ propriè, nisi quod est Deus) nõ potest cultus, siue λατρεία siue δουλεία ad ipsa symbola externa transferri, sine manifesto sacrilegio. Deinde cũ Adorationis christi modus requirat, ut nec Persona dividatur, nec naturæ exæquentur, aut earum discrimen tollatur, omnino non potest panis adorari, aut corpus in pane, quin

quin aut naturæ & earum proprietates confunduntur, dū præsentia corporis Christi in pane statuitur, aut quod humanæ naturæ non competit, nisi propter personam, non tantum illi simpliciter & secundum se, sed etiam Sacramento illius Idolalolatricè attribuatur. Denique cùm species adorationis duæ sint, Petitio, Gratiarum Actio, neutra ad panem, nequè propriè neque sacramentaliter accommodari potest, cum vtraq; Christo competat tanquam θεανθρώπῳ.

In Ceremonijs, idololatrica est, siue reliquiarum asservationem, inclusionem, ac circumgestationem; siue Eucharistię elevationem spectes. Licet enim in veteri Ecclesia harum Ceremoniarum initia quædam fuerint, cùm tamen nec à Christo nec ab Apostolis præscriptæ fuerint, aut in vetustissimâ purissimaque Ecclesia obseruatæ; merito in Evangelicis Ecclesijs sublatæ sunt.

DE COENA DOMINI
PARS Ἀνασκευαστική.

Distinctiones pro ETYMO *& Nominis significatione.*

PRIMA.

Cœna Domini, vel signum significat, vel Actionem, id est, vel relatiuè sumitur, vel absolutè. Relatiuè sumpta, significat, ipsa symbola seu signa gratiæ Dei. Absolutè, actionem totam significat, compositam ex visibili & corporali acceptione symbolorum, & invisibili ac spirituali acceptione Christi, & beneficiorum ejus.

SECVNDA.

Cœna Domini consideratur, vel abstractè secundum se, vel applicatè in vsu legitimo, hoc modo sacramētum dicitur propriè: illo, non nisi abusiuè & improprie.

TERTIA.

Quatuor, de Sacra Cœna loquutionum formulæ sunt, quarum prorsus eadem est sententia & intelligendi ratio. 1. in qua rei significatæ nomen imponitur signo, vt Cœna est Novum Testamentū. 2. in qua res significata Cœnæ respectu effectus & efficaciæ suæ, signo tribuitur, vt Cœna nos facit participes Noui Testamenti. 3. in qua officia signorum, in propria significatione exponuntur, ut Cœna est signum fœderis. 4. cum in legitimo Cœnæ vsu, Sacramentum cum promissione gratiæ conjungitur, vt qui dignè sumpserit panem & vinum, manducabit

bit corpus & bibet sanguinem Christi.

Distinctiones pro Causa Efficiente *principali, ac primum pro subiecto prædicationis, contra Bellarm. lib. 1. de Sac. Euch. cap. 10.*

PRIMA.

NEc pronomina demonstratiua & relatiua tam apud Græcos quam Latinos, semper, juxta regulam, cum sequente substantiuo, sed interdum etiam cum antecedente, & contra non semper cum antecedente, sed etiam cum sequente conueniunt. Deinde res quæ tantum nota est in vniuersali, non vero in particulari, prout erat panis in Cœna, per nomen vniuersale, neutrius generis effertur vsitatissimè.

SECVNDA.

Quæ tropicè intelligenda sunt pro natura Sacramenti, non debent, aut possunt, propriè & simpliciter sumi. Geminus autem in enuntiatione de Calice Tropus est. Nam & per Synecdochen poculum sumitur pro vino in poculo, & per Metonymiam Sacramentalem, effectus rei significatæ, tribuitur signo.

Pro tota Prædicatione, ad caput. 9.

PRIMA.

SAcramenta Veteris & Noui Testamenti, prout & Testamenta, pacta, ac fœdera, figuratis verbis instituta esse, & præcepta figuratè enuntiata inveniri, Scripturæ stylus euincit luculentissimè.

SECVNDA.

A figurata loquutione, argumentum ad obscuritatem illius est inconsequens. Nec enim si figuratum est, ideo non est perspicuum, vel contra si perspicuum est, ideo non est figuratum.

TERTIA.

Testimonia Patrum sacramentaliter accipienda sunt, id est, exponenda, secundum modum & tropum qui Sacramentis convenit; vnde omnes verba Christi non κατὰ τὸ ῥητὸν, sed κατὰ σύμβολον explicanda censuerunt.

QVARTA.

τὸ ῥητὸν appellatio, seu verborum sensus, aliàs latiore, aliàs strictiore significatione sumitur. Strictiore in prædicationibus regularibus, latiore in figuratis; vnde in ipsis Cœnæ verbis, ipsum τὸ ῥητὸν retinemus sed sacramentale, in quo nõ tam littera

&

& sonus verborum, quam sententia certa sequenda est, quæ scilicet cum natura Sacramenti conueniat.

De verbis Consecrationis contra Bellar. lib. 4. cap. 13.

PRIMA.

VErba institutionis Cœnæ Dominicæ duarum sunt partiũ: quædam Evangelistarum verba sunt, quædam vero ipsius Christi Illa nõ tantum vt historia recitantur, sed admonẽt tã ministros, quam communicantes, quid Christus fecerit, & quid vtrisque vicissim faciendum jusserit. Hæc vero Consecrationi seruiunt, ita tamẽ, vt nec cætera omitti, nec quatuor aut quinque tantũ vocibus consecrationem circumscribi, aut denique preces & gratiarum actiones excludi oporteat, cum tam priora quam posteriora institutionis verba, consecrationẽ perficiant, nec occulta quadam vocularum illarum virtute, substãtia Panis & Vini mutetur; sed contra, quæ Eucharistiæ consecratio fit, ἁγιασμὸς μετὰ εὐχαριστίας in Scripturis vocetur.

SECVNDA.

Apostolorum in prima illa Cœna, duplex fuit respectus. Vnus pastorum & mysteriorum diuinorum dispensatorum: alter vero Ecclesię seu vniuersi fidelium cœtus quẽ representabant. In primo respectu, mandatum faciendi referri debet ad id omne quod fecerat Christus, circa panem & vinum: in secundo, ad id omne quod in vsu legitimo Cœnæ Dominicæ communicantes facere oportet. Neutro autem modo, probatur Consecratio illa Pontificia.

PRIMA.

Consecratio nostra, & Christi, non differunt substantia, sed gradu: Quæ enim Christi est, nihil aliud est, quam Panis & Vini ad sacros & diuinos vsus destinatio, facta verbo institutionis, pro libera voluntate ipsius. Quæ vero nostra est, tota & insolidum pendet à vi, potentia, & ordinatione diuinâ, non autẽ ab occulta verborum recitatione & murmuratione.

QVINTA.

Voluntas Christi, consecrantis, non separanda est à modo, seu ritu consecrationis sacramentali; quia vt illa Causæ Consecrationis est Efficiens: ita & hic, illius materialis & formalis. Efficientem si respicias, consecrauit Christus sola voluntate; si materiale & formale, consecrauit verbo solemni institutionis, & ijs dispensationis ritibus, quibus ipse vsus est, & nos vti jussit.

QVIN-

QVINTA.

(*Hoc facere*) in institutione Cœnę, non est signa seu symbola externa consecrare, sed illud totum agere, quod fecerit Christus agere discipulos. Nec verba hæc (*hoc est corpus meum*) enunciavit Christus, vt symbola consecraret (Enuntiavit enim post benedictionem et fractionem panis) sed vt rationem Sacramenti, discipulis suis explicaret.

SEXTA.

Mutatio in Sacramento nulla fit vi verborum, sed institutionis ac ordinationis diuinæ, et quæ fit non fit in substantia, in quantitate, aut in qualitatibus naturalibus; sed in Relatione tantum, id est, in vsu et officio. Nec, aut consuetudo Ecclesiæ aliud evincit, quæ ἐκθέσει, & ostentatione Eucharistiæ, non ad adorationem vsa est, sed, vel vt populum ad communionem præpararet, vel vt ea ratione ex priuatorum oblatione, pars quędam seposita in peculiarem Sacramenti vsum, demonstraret: aut mos Græcorum, qui hunc elevandi ritum, iam inde à principio ad hunc vsque diem, nunquam vsurparunt.

SEPTIMA.

Quæ verba non sunt dicta supra panem, vel ad panem, sed ad discipulos communicantes, ea dici ad populum instruendum, non autem ad panem mutandum manifestum est: Nec repugnant aut antiquissimę Λειτουργίαι, quę verba consecrationis cum tota actione Cœnæ Dominicæ, conjungunt: aut Patres, qui dum Eucharistiam fieri dixerunt, mystica prece, invocatione nominis diuini, solemni benedictione, gratiarum actione, aut certa cōsecratione, nec ad sola illa quinque verba respexerunt nec ijs panem Sacramenti consecrasse voluisse, mutatione aliqua substantiali, demonstrant luculentissimę ipsorum expositiones.

Pro MATERIA COENAM DOMINICAM *constituente, ac primo contra* Concomitantiam *Bellar. lib. 4. cap. 21.*

PRIMA.

AB hypostatica vnione Dei et hominis et naturali Carnis & animæ, non valet argumentatio ad concomitantiam; quia aliud est agere de carne & sanguine, qua res sunt substantiales, & partes integrales humanę naturæ, aliud vero, qua ex voluntaria & testamentaria dispositione Christi, nobis

dantur in cibum & potum. Nec soluitur propterea hypostatica vnio, Dei & hominis, quæ soluta non est in morte, quantumvis anima & sanguine à corpore separatis.

SECVNDA.

Manducatio spiritualis, de qua solum fieri mentionem citato capite demonstrat series textus, distinguì debet à manducatione sacramentali, de qua quæstio est. Nec quod Synecdochicè de Manducatione dicitur, quibusdam in locis, exclusiuè debet sumi, cum & potus alijs in locis creberrimò fiat mentio.

TERTIA.

Ex falsis, ambiguis & alienis principijs, falsa, ambigua, & aliena educitur consequentia. Primũ autẽ principiũ falsum est: Nec enim agnoscimus ullam realem, seu visibilem corporis & sanguinis Christi præsentiam in Cœna. Tota respectu signorũ sacramentalis est; respectu rei signatæ, merè spiritualis.

QVARTA.

Secundum principium, ambiguum est; quia, Corpus & Sanguis Christi, duobus modis considerantur; vno quidẽ quà sunt partes naturæ humanæ Christi, quæ tota indivulsa, viuit gloriosa; altero, qua in hac Cœnæ actione sacramentaliter nobis representantur; quatenus scilicet & Corpus in morte pro nobis oblatum fuit in Cruce, & sanguis extra corpus effusus: verba enim Institutioni addita, disertè testantur, corpus & sanguinem Christi, ut res, in Crucis sacrificio separatas, nobis in Cœna offerri & exhiberi.

QVINTA.

Principium tertium, alienum est à quæstione; quia hic non agitur aut de omnipræsentia diuinitatis Christi, quæ ad species nihil pertinet, quia si præsentiam naturæ intelligat aduersarius, æquè Christus erit alibi quam in Cœna, siquidem omnia replet: si præsentiam Gratiæ, nihil dicit, quod propriũ est Panis; sed quod ad omnes fideles pertinet [illegible] hypostatica vnione duarum naturarum, cujus tamen respectu nunquam dixerimus diuinitatem Christi esse cum humanitate ipsius per Concomitantiam, quia istud Nestorianum.

SEXTA.

Qui Patres citantur, aut Synecdochicè loquuti sunt, per corpus, totam naturam humanam Christi intelligentes, ut Cyprianus, Hilarius, Ambrosius: aut de tota persona cujus in Cœna fimus participes, ut Basilius, Hieronymus, Chryso. Origenes,

genes, Nicæna, ſynodus; aut ſacramentaliter de ſigno enuntiarunt, quod eſt proprium rei ſignatæ, ut Aug. Cyrillus, tũ Hieroſolymitanus, tum Alexandrinus.

SEPTIMA.

Corpus Chriſti ſub ſpecie Panis ſacramentaliter nobis in Cœna offertur, qua crucifixum & fractum, & ſanguis illius quà effuſus (Inſtituit enim Chriſtus Cœnam in mortis ſuæ commemorationem.) Nec tamen cadaver editur, quia morte ſua meritum vitæ ſibi ac ſuis Chriſtus acquiſivit.

OCTAVA.

Aliud eſt loqui de corpore & ſanguine Chriſti ſecundũ ſe, aliud vero ſecundũ rationẽ Sacramenti. Secundũ ſe', ſanguis non poteſt diuelli à corpore; factũ iſtud ſemel eſt in cruce; ſecundũ rationẽ vero ſacramenti, diſtinctè conſiderari debent, tum quia in Cœna nobis repræſentant id quod ſemel factũ eſt, tã etiã quia perfectio refectionis noſtræ in Chriſto, in manducatione carnis Chriſti & bibitione ſãguinis ipſius exhibetur

NONA.

Miracula nõ ſunt in uſum aut regulã trahenda, quia omne miraculũ inſolens. Quæ vero citantur, vel ab hominibus ſuperſtitioſis conficta ſunt, vel facta & ad decipiendos ſimplices edita, vel deniq; ope & auxilio Diaboli producta, prout de Anti-Chriſto, Chriſtus, & Paulus prædixerunt.

Contra communionem ſub vna tantum ſpecie
Bellarm. lib. 4. cap. 24.

PRIMA.

A Figuris & Sacramentis veteris Teſtamenti, quæ adjunctis externis, temporis circumſtantia, ſignificandi modo, & qualitate ſignorum ac numero differunt, ad Noui Teſtamenti Sacramenta argumentari eſt inconſequens. Nec vtramq; ſpeciem in illis requirere neceſſe eſt; quæ aut vtriuſq; non fuerunt capacia, aut in quorum legitimo vſu, de vtroque mandatum non extat.

SECVNDA.

A particulari & indefinita propoſitione male concluditur excluſiuè. Nec enim etiam ſi quibuſdã in locis fiat mentio mãducationis, idcirco altera ſpecies neceſſariò excluditur. Fit enim alibi mentio, imo eo ipſo capite quater, carnis & ſanguinis ſimul, manducationis & potus.

TERTIA.

Panis cibarij seu ordinarij, & Panis mystici ac Sacramentalis, diuersa omninò consideratio est, non secundum substantiam, quantitatem aut qualitatem naturalem: sed secundum vsum & officium. Fuit autem tùm in miraculo illo refectionis populi, tùm in Cœna Emauntica, non Sacramentum Gratiæ, sed convivium naturæ; nec de corpore Christi vero & naturali, panem illum Patres interpretati sunt, sed de mystico, id est, Ecclesia.

QVARTA.

Synecdoche est, nomine partis totum comprehendens, linguæ Hebreæ familiarissima, qua per panis fractionem, prandium, Cænam, & quælibet convivia designare solent, ex quibus tamen convivijs, ut potus commodè excludi nec debet, nec potest; ita nec ex hoc conviuio sacramentali de quo mentio fit locis citatis. Vnde & idem Paulus, cui fractio hæc tribuitur, Dominicam institutionem explicans, docet Cœnam constare ex pane & poculo.

QVINTA.

Manichæos tantum sub una specie panis communicasse verum est: arbitrabantur enim vinum, esse fel diaconis; eos autē propterea veterem Ecclesiam non reprehendisse falsissimum est, Contrarium evincunt, vel ij ipsi quos à partibus suis stare vult aduersarius, Leo Episcopus & Gelasius Papa, quorū prior mutilationem hanc vocauit sacrilegam simulationem, posterior verò grande sacrilegium.

SEXTA.

Ab exemplis, quorū, prius est dubiæ fidei, utpote, cujus ipse Chrysostomus non facit mentionem; & propter muliebris ingenij solertiam, & calliditatem, ridiculum; posterius verò fidei falsæ, seu cōtrariæ; utpote, quod certissimo argumento evidēter demōstrat cōmunionē sub utraq; specie, tunc temporis vsitatam fuisse, & necessariam; non valet consequentia.

SEPTIMA.

A Casibus necessitatis extraordinarijs, ijsq; particularibus, nō cōcluditur ad id, quod in legitimis, ordinarijs, & publicis celebrationibus Eucharistiæ observari debet. Adde quod in omnibus istis ritibus, & ceremonijs, si nō semper, tamen plerūq; utriusq; speciei usus fuit; prout Ecclesiæ primitiuæ constitutio, & consuetudo, probat luculentissimè.

OCTAVA.

A Conciliorum aut Patrũ authoritate argumentari ad errorem aliquem ſtabiliendum, eſt inconſequens. Adde quod in primitiua Eccleſia longis temporibus, retenta fuerit communio ſub utraq; ſpecie, etiam in monaſterijs, uſq; ad annũ milleſimum trecenteſimum; & mutilatio primum publico decreto introducta fuit, à Concilio Conſtantienſi anno M. CCCC. LXXXIIII.

NONA.

Ex incõmodis argumentũ nihil concludit, tũm quia nituntur ſuperſtitione, tũ quia vitioſa eſt à particularibus collectio; tũ deniq; quia præuiſa à Chriſto & Apoſtolis, inſtitutionem communionis ſub utraque ſpecie, non impediuerunt.

Pro Forma contra Tranſubſtantiationem contra Bellar. lib. 3. cap. 19.

A praua & inſufficienti partiũ enumeratione, falſa elicitur concluſio. Mutatio enim omnis, aut eſſentialis eſt ipſius ſubſtãtiæ, id eſt, materiæ & formæ naturalis, aut ſacramentalis, officii, conditionis ac uſus elementorum, utraq; vera eſt, ſed ſuo modo: illa vera eſſentialiter per modum naturæ; hæc vero ſacramentaliter per modum Gratiæ. Quæcunq; autem mutatio eſt in Cœna, non eſt eſſentialis, aut naturalis, ſed ſacramentalis, id eſt Conſecratio, deſtinatio, & traductio ſignorum, ab uſu communi, ad uſum ſacrum & myſticum.

Ad teſtimonia Patrum, quæ cap. 20. & 21. lib. 3. & toto ſecundo libro citantur à Bellar.

PRIMA.

QVi Patres Euchariſtiam corpus & ſanguinẽ Chriſti appellarunt, ſacramentali loquendi modo uſi ſunt, quo fit ut permutatis nominibus, ſignum, vel ſymbolum, ipſius rei vocabulo appelletur; uſi autem ſunt tribus de cauſis, 1. ut declararent ad quid Chriſtus panem Euchariſticum ordinaſſet: 2. ut exprimerent analogiam inter ſigna, & res ſignatas. 3. ut nominum permutatione docerent, veriſſimam & individuã eſſe rerum ſignificatarum cum ipſis ſymbolis conjunctionẽ in legitimo uſu.

SECVNDA.

Qui Patres Euchariſtiã vocarunt pretioſũ corpus, tremen-

da mysteria, pignus salutis, pretiũ nostrũ, hyperbolicè loquuti sunt, de ipso pane sanctificato, nõ autẽ de alio aliquo corpore per transubstantiationẽ præsente. Vsi autem sunt hyperbolicis istis phrasibus tribus de causis; 1. ut mysterij dignitatẽ extollerent, 2. ne vescentes, externis symbolis inhærerent, 3. vt magno cum pietatis & reuerentię affectu, ad sacram istã communionem accederetur.

TERTIA.

Qui Patres corpus Christi dixerunt, tangi, videri, dentibus comminui, &c. figuratè loquuti sunt. Duplex enim statuenda est Sacramenti, & corporis Christi significatio. Nam sicut Sacramentum aliquando figuratè, pro una parte, aliquãdo propriè, pro vtraque sumitur: ita & corpus Christi aliquando propriè, aliquando figuratè, pro externo tãtum signo. Atque hoc sensu per figuratum, & Metonymicum sermonis vsum, Patres dixerunt corpus Christi, tangi, videri, id est, corporis symbolum.

QVARTA.

Qui Patres de mutatione Panis & vini in Eucharistia loquuti sunt, de mutatione sacramentali egerunt, de qua prima distinctione dictum est; eoq; figuratè, & effectiuè, verba sua accipienda esse voluerunt, & docuerunt.

QVINTA.

Qui Patres docuerunt corpora nostra, corpore, & sanguine Christi ali, nutriri ac saginari, tropo sacramentali usi sunt. Prout enim Christus dixit, *hoc est corpus meum*, cum daret symbola corporis sui: ita corpora nostra ali, nutriri & saginari dicuntur corpore & sanguine Christi, cum reuera alantur illis rebus, quæ corporis & sanguinis Christi symbola sunt.

SEXTA.

Qui Patres loquuti sunt de Adoratione carnis Christi, egerũt nõ de ea quæ fiebat in mysterio, sed in mysteriorum celebratione. Recte enim adoratur à nobis caro illa æterno Dei filio hypostaticè vnita, quoties Cœna Domini celebratur.

SEPTIMA.

Qui Patres timorem, tremorem, ac fidẽ requisiverũt à Cõmunicãtibus, nõ essentialem ullam signati in ipsa signa mutationẽ posuerũt; sed timorẽ quendam requisiverunt, ne signa propter vilitatem externam contemnerentur, fidem vero, ut quod non videtur, credatur, & fide percipiatur.

OC-

OCTAVA.

Qui Patres miraculũ fieri dixerũt in Eucharistia, nullã miraculosam trãsubstantiationem panis in corpus Christi intellexerunt, sed mysterij hujus majestatẽ, quam cum summis miraculis cõtulerunt, & per κατ' ἐξοχην miraculum appellarunt; quia mirando & incomprehensibili modo Deus operatur in animis piorum, quoties vera fide hoc mysterium celebrant.

De Præsentia Christi in Cœna, contra Bellar. lib. 1. cap. 1.

PRIMA.

Figuræ, aut oppositè dicũtur, qua corpori opponũtur, ut & umbræ imagini; aut relativè, qua in genere, aliud quid, prẽter id quod videtur, figurãt & significãt. In prima significatione figuræ vet. Testamenti, non opponuntur Sacramentis Novi, sed impletioni earum rerum, quæ præfiguratæ fuerant. In secunda significatione, Figuræ seu Sacramẽta veteris Testamenti, male opponũtur Sacramentis Novi Testamenti, sive secundum æqualitatem, sive secundum præstãtiã; quia licet verbo institutionis, partibus genericis, relatione & fine conveniant, significationis tamen mẽsura, virtute & facilitate differũt; quo respectu sacramenta Noui Testamenti prẽstantiora dicũtur Sacramentis veteris Testamenti.

SECVNDA.

Contra Bellar. cap. 5. & 6. Quæ Concio de re sacramenti, illiusq; communione agit tantum, non autem de signo, prout ipsa loci διανοία, Christi interpretatio, & Fidei analogia probant evidentissimè, nõ potest realẽ præsentiã corporis Christi sub speciebus signorum probare. Spiritualis enim manducatio, à Sacramentali distinguenda est; quod illa interna & invisibilis; hæc externa & visibilis sit. Nec dato, agi eo loco de mãducatione Sacramentali, quæ tamen inde deducuntur argumenta quatuor, præsentiam illam probare possunt. Non *primum*, quia panis synecdochicè sumitur pro cibo, cibus autem figuratè pro carne Christi; unde nec in loco citato, panis subjectum, sed prædicatum carnis est. Non *secundum*, quia corrigendo arguit, & arguendo correxit Christus Capernaitas, & discipulos; prout versus 61. 62 & 63. indicant evidenter. Non *tertium*, quia manducationis & bibitionis voces figuratè sumuntur, &, ut textus indicat, æquipollent his loquutionibus;

Trelcatius, J.

Credere in Christum, & manere in Christo. Non *quartum*, quia confirmat Christus præcedentem censuram, indicans, tunc illos animadversuros errorem suum, cum viderint filium hominis ascendentem.

TERTIA.

Quæ argumẽta ex verbis institutionis cap. 9. & 10. desumũtur, supra in distinctionibus pro Causa efficiẽte, refutata sunt.

QVARTA.

Quæ tria argumẽta eliciuntur ex 10. capite prioris ad Cor. nullã habent consequentiã. Non *primum*, quia fallacia est non Causæ ut causæ. Nec enim benedictio, seu consecratio causa est conjunctionis sacramentalis, rei signatæ cum signo, sed tota institutio, & ordinatio diuina, benedictione explicata & cõfirmata. Non *secundum*, Nam quæ fractio de pane propriè, de corpore impropriè, & figuratè dicitur. Non *tertium*, quia κοινωνία vocabulum vnionem & consociationem significat propriè personarum nostrarum cum persona Christi, spiritualem quidem illam & supranaturalem, si modum, realem tamen & veram, si terminum & objectum illius respicias.

QVINTA.

Lib. 1. cap. 13. Quod Argumentum sumitur ex 11. cap. prioris ad Cor. nihil concludit, quia Apostolus non agit de manducatione corporis, sed externa perceptione panis & vini, quæ quidem cum priori, in usu legitimo conjuncta est; in usu verò illegitimo, indignè communicantium, sola est, & tamen reum facit communicantem corporis & sanguinis Christi; quia signorum sumptio & tractio indigna, redundat in contumeliam rei signatæ.

SEXTA.

Ad testimonia Patrum quæ toto secundo libro adferuntur, supra responsum est.

SEPTIMA.

Lib. 3. cap. 3. Quæ probationes adferuntur à Dei omnipotentia, nullam inferunt præsentiam Christi corporalem in Cœna. Non *prima*, quia excludit Omnipotentiam Dei, tũ contraria naturæ ipsius, tum contradictoria, nec ista non posse infirmitatis est, sed immensæ virtutis & constantiæ. Non *secunda*, quia prima apparitio fuit cœlestis, quæ nihil adjuvat præsentiã Christi in terris: secunda fuit nocturna, quæ non oculis, sed menti apparuit. Non *tertia*, quia Patres, aut de præsentia,

Chri-

Christi secundum personam egerunt, ut Chrysost; aut de presentia corporis in cœna, Sacramentali, ut Ambrosius; aut de effectu manducationis corporis illius, ut Cyrillus & Theophylactus, aut demum hyperbolicè loquuti sunt, ut Augustinus. Non *quarta*, quia à diuina natura ad humanam, & à parte vna hominis quæ spiritualis est ad alteram, quæ est corporalis, argumentari etiam analogicè est inconsequens. Non *quinta*, quia aliud est agere de mysterijs, quæ naturam superant, aliud verò de miraculis, quæ naturam evertunt Non *sexta*, quia eorū quę adæquatè vnuntur, non potest unum alicubi esse ubi non sit alterum, & duo corpora adæquatè unita, christo attribuere monstrosum sit.

OCTAVA.

Cap. 6. lib. 3. Quæ probationes sumuntur ab illocalitate corporis, falsæ sunt. *Prima*, tum quia à possibili ad inesse non valet consequentia, tum, quia qui tollit spacia locorum corporibus, corporum veritatem destruit. *Secunda*, quia ab allegorica loquendi formula ad propriam non valet conclusio. *Tertia*, 4°. 5°. 6°. 7°. quia, à miraculosa dimensionum penetratione, à singulari prærogativa nativitatis Christi, quæ ad eam corporis non pertinet: à revolutione lapidis facta mediatè per Angelū tempore resurrectionis Christi; ab ascensione Christi in Cœlos, quæ facta est ut loquitur Scriptura, Cœli apertione & divisione; à pœnis damnatorum quæ veritatem corporis non evertunt; à similibus miraculosis, quæ supra naturam sunt, non contra naturam, nec de substantia rei aliquid detrahunt, ad illocalitatem corporis nulla est consequentia.

NONA.

Cap. 8. lib. 3. Quæ probationes sumuntur à veritate Dei. fallunt multis modis. *Prima* petit principium; *secunda* ponit falsum, nec enim veritas, aut vetustas consensus Ecclesiæ, à Testimonio quorundam, & à temporibus Lanfranci; sed à Testimonio Scripturæ, & temporibus Apostolorum, sumi debet. *Tertia* in propria causa suspecta est; nec enim authoritas Conciliorum Pontificiorum veritati præjudicare, aut potest, aut debet. *Quarta* ab authoritate humana, in rebus divinis argumentatur inconsequenter. *Quinta* Personarum factis, & narrationibus insistit, quæ aut fabulosæ sunt, aut alienæ

sunt

sunt digressiones. *Sexta* à miraculis concludit, quorum veritas cõtrouertitur, aut superstitio notatur, aut falsitas manifesta est

DECIMA.

Cap. 21. Ab Ecclesiæ Romanæ, & Conciliorum illa celebratorum authoritate, nihil concluditur; quia veritas omnibus humanis iudicijs anteponenda est,

VNDECIMA.

Quæ de Congruentia secundum rationem dicuntur, tanquã incongrua, & contra rationem meritò reijciuntur. *Primũ* quidẽ, de absentia substantię panis, quia nec corpus Domini substantialiter est sub accidentibus panis, nec caro Christi, simpliciter adoratur, quasi sit sub pane, sed quia vnita est hypostaticè diuinitati Christi nec cibus ventris, & cibus mentis eodẽ instrumento percipiuntur, sed illa corporis ac oris, hic animæ & fidei; nec abstinẽtia ab vsu panis mystici, ieiunium facit, vt nec, perceptio ac vsus, iejunium rumpit. *Secundum* verò, de accidentibus manentibus; quia accidentia Panis non faciunt signum sacramentale, sed panis substantia; quia nulla fit mutatio realis & substantialis in Cœna, sed tantum sacramentalis, vtroque relationis termino manente. quia meritum fidei hoc solum est, fidere merito Christi; quia qui non manducat carnem in propria specie, carnem realiter non manducat.

DE ECCLESIA, PARS

Κατασκευαστικὴ.

POSTQVAM Applicationem Redemptionis nostræ per Christum, *Gradibus* suis dignouimus, & *Medijs* externis, quibus ad complementum illius Deus vti solet, de *Subiecto* Applicationis istius, ex ordine videndum est, id est, de *Ecclesia* quam Redemit sanguine suo, & ad quam propter gratiosam Electionem Dei, pertinet magni & singularis illius Redemptionis beneficij, vsus & possessio.

Ad *Subiecti* hujus, seu *Ecclesiæ* cognitionem, duplex omninò explicatio necessaria est ὀνοματώδης vna, altera οὐσιώδης quarum prior, vocis ὁμωνυμίαν communiter; posterior, ipsã Ecclesię Rationem singulariter exponit.

Vocis ipsius ratio, duobus modis considerari & explicari debet; *Etymologicè* & *Logicè*.

Etymologicè Ecclesia est cœtus, publica authoritate evocatus.

Logicè

Logicè Ecclesia, est ex earum rerum numero, quas *collectiuas & aggregatas* logici vocant, id est tales, quæ non sunt vnum qui absolutè, sed continent in se duo; quorum alterum est simile multitudini & materiæ dispersæ, alterum verò vnitati, ordini, & collectioni.

Vtroque modo considerata, Ecclesia triplicem habet significationem; primam *generalissimam*, sub qua non tantum Angeli comprehenduntur, sed & politicè quiuis ciuilis cœtus, & κατα χρησιν Ecclesia falsa, quæ, Ecclesia *malignantium* dicitur[a], intelligitur: Secunda, *specialior* est, & significat totam illam ὁnium multitudinem, quæ generatim ex vocatione, & professione externa æstimatur. Tertia *specialissima* est, & maximè propria, significans partem illam quæ ex hominibus ad vitam æternam coagmentata est; quæ significatio, à duabus prioribus, quatuor velut *proprijs & attributis* distingui solet: quod *Vna, Sancta, Catholica, & Apostolica* sit.

[a] Psal. 26.5 Apoc. 3.9.

Vna, salutis authore, consensu doctrinæ, vnius spiritus, submiſtratione, & sancta membrorum communione [b].

[b] Cant. 6.8 Ephes. 4.4. 1. Cor. 3.11

Sancta, vlu, officio, affectu ac profectu; demum effectu & perfectione in Christo; est enim sanctificata, in vsum Domini; sanctitati studet, & sanguine Christi perfectè mundata est [c].

[c] Mat 26.28. 1. Cor. 1.2. Ephe. 2.20.

Apostolica, ministerio, & doctrinæ veritate.

Catholica denique, Locorum, personarum, Temporis & partium ratione [d].

[d] 1 C. 12. 13 & 4.27.

De *Ecclesia* in secunda et Tertia significatione agimus hoc loco; cuius, ex duplici illa significatione, gemina notio emanat, Vna *visibilis*, in qua secundum externam Ecclesiæ formam, etiam bonis, qui Ecclesiæ propriè sunt, admiscentur alij, qui ad illam non pertinent, nisi propter externã fidei & vocationis Christianæ professionem [e]: altera *Invisibilis*, quæ secundum formam essentialem ipsius, prædestinatos, & electos tantum complectitur, quorum fides oculis externis dignosci non potest [f]: Prior ex vocatione externa æstimatur communiter: Posterior ex vocatione interna propriè et singulariter [g].

[e] Mat 18.17. Mat. 13.24. Luc. 3.14.
[f] 2 Tim 2.19. Rom. 11.3.
[g] Eph. 3.15.

Secundum vtramque notionem, Ecclesia nobis definienda est, & *communiter, & distinctè*.

Communiter quidem Ecclesia definitur: Cœtus eorum [h], quos Deus gratuita vocatione, ad gratiæ & gloriæ suæ communionem evocat [h].

[h] Mat. 11.28

Distinctè vero Ecclesia quidem *visibilis* definitur: Cœtus hominũ

hominum vocatione externa, seu prædicatione verbi, & sacramentorum communicatione, evocatorum, ad cultum gloriæ
Mat 18.17. Dei[i]. *Invisibilis* autem, Cœtus hominum prædestinatorum qui vocatione efficaci, & salutari, ex statu corruptionis, in dignitatem adoptionis filiorum Dei evocantur, & Christo tanquã capiti aduniuntur, non ad cultum tantum, sed etiam ad fructũ
[k] Luc. 1. 33. Rom. 11. 4. gloriæ Dei[k].

Causa Efficiens vtriusque Ecclesiæ, alia *primaria* est, alia *Instrumentalis*, seu administra.

Primaria & principalis duobus modis explicari debet secũdum *constitutionem* Ecclesiæ, et secundum *administrationem & ordinationem illius.*

Causa efficiens *constitutionis* Ecclesię est Deus; Pater, Filius,
[l] Rom. 2. 29 & S. Sanctus, velut principium ommis boni in natura, & supra naturam[l].

Hujus causæ efficientis seu Principij, respectu vnitatis essentiæ, vna & *communis est operatio*: respectu vero distinctionis Personarum, operandi *modus distinctus*.

Communis operatio, quia et communis est operandi causa in diuinis; & idem opus. *Causa operandi* in Ecclesię constitutione est, beneplacitum voluntatis Dei, quo ab æterno statuit, Deus aliquos ex humano genere evocare ad gratiæ suę communi-
[m] Eph. 1. 5. Tit. 2. 14. onem[m]. *Opus* verò ipsum est πλήρωμα seu complementum Ec-
[n] Eph. 1. 23. clesię[n], ijs quibus Deo visum est, mediorum gradibus et temporum periodis consummandũ. Cujus decreti et operis principium commune est Deus; Pater, Filius, & S. Sanctus; *operandi verò modus distinctus* est. *Pater* enim Ecclesię causa efficiens est *Invisibilis* quidem electione, *visibilis* verò creatione; *Filius* efficiens, *Invisibilis* quidem, efficaci Redemptione; visibilis verò ejusdem Redemptionis per Euangelij prędicationem communi oblatione; S. Sanctus efficiens, *invisibilis* quidem salutari sã-
[o] Rom 8. 29 Ioh 17. 19. Tit. 2. 14. 2. Tim. 1. 9. Ioh. 3. 3. ctificatione, & noua in Christo creatione; *visibilis* vero, externa vocatione per quam magis aut minus operatur.

Atque hęc ratio est causæ Efficientis in Ecclesię constitutione.

Administrationis autem et *ordinationis* Causa, Efficiens proxima est Christus διὰ θρόνου per dispositionem voluntariam, & dispensationem Gratię, quã Deus Pater, Christum
[p] Rom. 12, 5 [q] 1 Cor. 3. 11 12. Col. 1. 18. fecit, & constituit, CAPVT super omnia, ipsi Ecclesię, quæ corpus ipsius est[p][q].

Est autem non Naturę ordine, sed diuina ordinatione gratiæ salutaris. Nec enim Ecclesia corpus Christi dicitur, Physicum et Mathematicum, sed Mysticum.

Vnde, & eodem diuinæ ordinationis beneficio, Christus hujus sui corporis caput haberi & æstimari debet, non multa, sed vnum, nec enim aut ἀκέφαλος aut πολυκέφαλος, est Ecclesia.

Prout verò conditio Capitis supra corpus ipsius, in tribus cõsistit maximè, in *ordine, perfectione & virtute*: *ordine* ad membra; *perfectione* in se; *virtute* ad vniuersum corpus: ita & Christus, ordine, perfectione, & virtute, modo excellentissimo omnia præstat officia, quę in suum corpus, ab optimo capite præstari, & possunt, et debent.

Ordine, quia vetus Deus, et verus homo, primas tenet in omnibus, supereminentiam habens, non modo dignitatis, sed & regiminis & potestatis. Vnde ante omnia existentem, supra omnia positum, frequentissimè dicit Scriptura.

Perfectione, quia solus Christus est, Rex, Propheta, et sacerdos summus, habens omnia in se à Patre, quę vlla ratione ad perfectionem capitis requiri possunt.

Virtute & efficacia, quia solus vigorem, sensum, motum, ac vitam spiritualem, inspirat membris suis, ac solus agglutinatur corpori, nexu Spiritus, totam illam compaginem, seu coagmentationem membrorum inter se & cum Deo, toti Ecclesiæ præbens.

Causa Ecclesiæ instrumentalis, et administra, *communiter* quidem, est verbum Dei, quacunque ratione reuelatum & communicatum, siue intus, siue foris, sine conjunctum vtroque modo [q]. Vnde & verbum Ecclesię semen, & veritatis, quã Ecclesia velut in columna appensam habet, & tanquam stabilimentum suffulcit, regula, mensura, ac fundamentum, in Scripturis vocatur. *Specialiter* vero, *Inuisibilis* quidē Ecclesiæ causa instrumentalis, est ipsa fides, quę cum interna, fit, hominum quidem judicio non cognoscitur, sed tamen veram ac essentialem membri Ecclesię rationem ac formam designat, vtpote internę ac efficacis illius vocationis diuinę, vnicum instrumẽtum. visibilis autem, precipuè ac primariò, sunt verbi *Præcones*, qui ob id *ædificantes & architecti* in Scripturis vocantur [r], instrumenta scilicet à Deo, & domino Iesu Christo occupata, ad coagmentationem sanctorum, ad opus ministerij & ad ædificationem communem corporis Christi [s].

[q] Heb 4.12. Act.2.42. 2 Pet.2.23. 1 Tim.3.15.

[r] 1 Cor.3.10 Eph.4.12.

[s] 1.Pet.2.5. Ephes.4.7. Atque 2.Cor.4.5.

Atque horum Instrumentorum, tùm *vocationem*, tùm vero *officium* secundum vocationem explicari oportet.

Vocationem quidem qua sanctè legitimèque vocantur ad sacram functionem publicam, in communione Christi, & Ecclesiæ ipsius.

Vocantur autem, aut à Deo internè per Spiritum, aut externè ab Ecclesia, secundum Deum, ordine sancto et legitimo. *Prior modus*, si solus sit, constituit vocationem immediatam & extraordinariam, quam solus Deus facit ad generationem aut instaurationem singularem, Ecclesiæ suæ, qualis fuit Prophetarum & Apostolorum, quos extra ordinem vocauit et informauit Dominus, reuelatione singulari, vt diuina esset planè
[a] Luc.21.15 ipsorum in dicendo et scribendo Authoritas [a]. *Posterior*, cum
Act.13.1. priore constituit vocationem mediatam et ordinariam, quam
Act.21.4. Deus cum Ecclesia facit *ordine Ecclesiastico* [b].
[b] 1 Tim.5.17 Hujus *ordinis* duæ sunt partes essentiales, *Electio & Confirmatio*. Illa quidem, qua tùm vitæ, tùm doctrinæ factum legi-
[c] Tit.2.7. timumque examen instituitur [c]. hæc vero quà tùm Præsbyte-
2 Tim.2.24 rio præeunte per manuum impositionem, tùm Ecclesiæ cor-
1 Tim.3.10. pore, per signum, sermonem, aut silentium liberum, consenti-
[d] Act.6.6. éte, fit ministerij Consecratio et initiatio [d]. Atque hæc vocatio
1 Tim.4.14 cum sit ordinaria, etiam successiua est, nõ natura, vt in Poste-
2.Tim.1.6. ris Aaronis & Leuitis olim, sed ordinatione atque instituto.

Officium vero horum instrumentorum est, Res Ecclesiæ, ex præscripto Dei administrare.

Res autem Ecclesiæ, aut *doctrinam* spectãt, aut *signa & sacramenta*, aut denique ipsam Ecclesiæ *Iurisdictionem & disciplinam*; vnde Ministrorum officium, *doctrinæ, Sacramentorum, ac Disciplinæ* Ecclesiasticæ administratione, circumscribitur.

Doctrinæ administratio, duabus constat partibus; veritatis assertione, ac falsitatis contraria refutatione; vtriusque obiectũ
[e] 2 Tim.2.15 adæquatum est verbum Dei [e].
Tit. 1.9. *Sacramentorum administratio* duas habet considerationes; vnam *personarum*, quibus Sacramenta administrari aut debent, aut nõ debent; alteram *modi*, vt integrè, competenter et intelligẽter administrẽtur. *Integrè* quoad substãtialia; *Competenter* quoad qualitatem & formam externam; *Intelligenter* quoad
[f] 1 Cor 11. communẽ Ecclesiæ ædificationẽ [f].
23. *Disciplinæ Ecclesiasticæ* administratio in duobus præcipuè
Luc.22.19. occupatur, in lapsibus corrigẽdis, et in iudicijs Ecclesiasticis

exercẽ-

exercendis, prout infra dicetur fusiùs [b]. [b] 1 Cor 5.4. 2Cor.19.8.

Materia Ecclesiæ aut Partium rationem habet, aut subjecti.

Partes Ecclesiæ, *communiter* quidem & materialiter duæ sũt, vna *superior*, altera *inferior*. Illa Ecclesiæ caput est cui Ecclesia subest, et à quo omnis virtus in Ecclesiam fluit: hæc corpus est, cujus membra inter se, & cum capite vniũtur. Harum enim duarum partium, ad se mutua relatio, essentialem Ecclesiæ rationem constituit.

Singulariter verò Ecclesiæ quidem *Inuisibilis*, partes integrales duæ sunt, prout duplex hujus Ecclesiæ ratio haberi consueuit. Vna, in *principio & progressu*, altera in *perfectione* sua, illa *militans*, hæc *triumphans* vulgò dicitur: quæ vtraque secũdum rationem essentialem ipsius Ecclesiæ, vna est; licet propter differentiam qualitatum, quæ his partibus inſunt, diuersissimè secundum locum distinguatur, vt alia sit in cœlo quæ triumphet, alia verò in terris quæ militet [c]. *Visibilis* verò Ecclesiæ, quæ talis est, partes integrales duæ sunt, Pastores, & Oves, doctores, & discentes, quamuis extra ordinem sæpe fiat, vt vna pars ab altera separetur, forma essentiali ipsius Ecclesiæ permanente. [c] Heb.12.22 Apoc.21.2. Eph.6.11. 12.

Subiectum Ecclesiæ, *communiter* quidem est Humanum genus [d], ex quo, tum evocantur indies, per gratiam Dei, quicunque ordinati sunt ad vitam æternam; tùm et vocãtur etiam alij, vt evicti de oblata gratia, fiant in perpetuum inexcusabiles. *Singulariter* vero, Ecclesiæ quidem *visibilis*, subjectum sunt in communne omnes evocati, & eandem fidem externè profitentes: in quo communi Ecclesiæ cœtu, non tantum pij & electi sunt, sed etiam impij & reprobi, illi secundum veritatem internæ & externæ formæ; hi secũdum speciem, simulationemq; pietatis: illi electi & vocati; hi vocati tantum non electi: illi viua, hi mortua Ecclesiæ membra [e]. *Invisibilis* vero sunt soli prædestinati ad vitam, qui scil. vocatione Dei afficiuntur intus, eamque fide percipiunt secundum electionem, & operationem Gratiæ [f]. [d] Mat 28.19. Ioh. 10.16. Rom.1.16. [e] Luc.8.13. Mat 22.14. [f] Rom.8.9 Eph.1.23. Ioh 14.23.

Nec excluduntur, aut Catechumeni nondum baptizati, aut excommunicati ex Ecclesia visibili, pœnitentiam agentes. Nõ *illi*, licet enim nondum externum signum acceperint, fide tamen prædíti, & baptismo interno baptizati, Ecclesiæ membra secundum perfectionem illius censeri debent; nec ab Ecclesiæ communione excludere fas est, quos à salutis communi-

one

one non excludit scriptura, Non *hi*, quia, prout conditionaliter exclusi sunt, dum spes est resipiscentiæ, ita & conditionaliter de Ecclesia esse necessum est; excluduntur autem omnes reprobi, & sine Conscientiæ stimulo scelerate viuentes, quia, siue intus de Ecclesia videantur, siue foris de Ecclesia sint, semper tamen ab Ecclesiæ hujus vnitate diuisi sunt & manent. Est enim hæc Ecclesia, Sanctorum communio, Sponsa, & Corpus Christi, Tota pulchra, Templum Dei, Ciuitas sancta, &c.

Forma Ecclesiæ, & communiter secundum se totam, & specialiter secundum geminam sui notionem, prout in Causis præcedentibus factum est; explicari debet.

Communiter Ecclesiæ Forma duobus modis consideratur. *Separatim* in se & Causa efficiente sua, vel *coniunctim* in suo subjecto.

Priori modo Ecclesiæ forma, est vocatio illa diuina & gratiosa in cœlis informata, secundum propositum voluntatis Dei, quo statuit ab æterno communionem sui, cum Ecclesia, & Ecclesia cum ipso, in filio dilectionis suæ. *Posteriori modo* Forma Ecclesiæ est, vocatio diuina & gratiosa, qua in hoc seculo Ecclesia Dei informatur, exspectans, dum consummato vocationis cursu ad fructum cœlestis vocationis attollatur in Christo Iesu.

[a] Eph. 1. 4. 5.
[b] Ioh. 10. 27. 28. Rom. 8. 30

Atque hujus vocationis, vt ratio secundum se perfectissima est, ita & modus illius duplex: *immediatus* vnus, alter *mediatus*: ille quem Deus per se facit virtute Spiritus sui; hic, quem facit externè sermone, signo, vel opere, ordinariè, vel extra ordinem, prout illi visum est hominibus innotescere.

Specialiter, Forma quidem Ecclesiæ *inuisibilis*, est efficax & interna vocatio, et mediante virtute illius, communio illa sanctorum, tum cum capite suo, tum eorundem inter sese.

[c] 1. Ioh. 1. 1.

Atq; hujus vocationis vt ratio secundum Deum perfecta est: ita & medium internum & efficax illius duplex est, Spiritus & fides; ille respectu vocantis, hæc respectu vocati: illo vocationem efficacem offert & confert Deus, hac prehendimus quod oblatum est, & vocationi Dei respondemus. Duo enim hæc concurrere necesse est, vt vocatio sit efficax, vocationem Dei, per virtutem & efficaciam spiritus sui; & nostram ad illam vocationem seu σχέσιν relationem

Prout vero Ecclesiæ hujus inuisibilis pars vna in terris militat, altera triumphat in Cœlo, ita & formæ hujus ratio varia est.

est. In Ecclesia enim Triumphante, perfecta est in suo genere, in militante verò inchoatiuè est duntaxat, ad perfectionem tendens, majore aut minore efficacia, pro spiritus ac fidei dimensu. Atque hinc fit vt varius, respectu formæ hujus, Ecclesiæ inuisibilis status sit. Qua enim capiti suo, Christo vnita est, errare non potest; quia vna veritas est, capitis, spiritus & corporis: qua vero consideratur, secundum se, & varia sui membra, errat varijs modis & gradibus [k]. Nam etsi spiritus est semper in illa, tamen non perfectè per eam operatur, sed tantummodo pro mensura ipsius [l]. Deficere autem à Deo suo Ecclesia hæc inuisibilis non potest, quia, Deum habet promittentem, Mediatorem redimentem, ac conservantem, dona denique ἀμεταμέλητα [m].

[k] 1. Cor. 13. 9. 1. Cor. 3. 12. Apoc. 3. 1.
[l] 1 Cor. 12. 7. 11.
[m] Mat. 16. 18 Eph. 4. 6. 3. & 4. 1. 29. Ro. 19. 27. Rom.

Forma Ecclesiæ visibilis, alia quidem *συστατικὴ* est Ecclesiã cõstituens, alia *διακριτικὴ* Ecclesiam veram à falsa distinguens.

Forma Ecclesiam visibilem *constituens*, est vocatio illa externa, quam mediatè Deus efficit, secundum sanctam illam œconomiam, quam in domo sua seruari voluit.

Huic vocationi tria subseruiunt. Verbum Evangelij, Sacramentorum vsus, officiaque legitima communionis sanctorum: vocat enim Deus externè, sermone, signo, & opere: de quibus fusius in loco de vocatione hominum ad salutem dictum est.

Forma Ecclesiam veram visibilem, à falsa *distinguens & discriminans* ea est, quam certæ *Notæ* circumscribunt ac designant.

Notas autem vocamus, ex quibus res quæ in quæstionẽ veniunt, certò cognoscuntur, siue sensu, siue intellectu, siue vtroque modo perceptibiles sint.

prout autem rei cuiusque duplex solet esse cognitio, vna, quæ illius essentiam per veras causas & immediatas designat: altera, ab Accidentibus petita, & siue affectiones illius inseparabiles indicans, siue externa reliqua accidentia, quæ rem tãtum circumuestiunt: ita & huic duplici cognitioni, duo notarũ genera respondent. Aliæ enim notæ sunt essentiales, & necessariæ, quas ἀναγκαῖα appellant, aliæ vero accidentariæ, quas εἰκότα nominant. Illæ sunt propria Ecclesiæ argumenta, quæ essentiã, & naturam illius certò demonstrant; hæc verò sunt, communia & probabilia ejus indicia.

Nota *propria & essentialis* Ecclesiæ visibilis, essentiam illius spectans, immediatè & propriè, proximèque fluens ex formã illius, vnica est, *veritas* scilicet *verbi Dei reuelati ac communis*

cati; cui veritas Sacramentorum tanquam connexum inseparabile conjuncta est [n]. Vtriusque enim veritas, ita proprium & essentiale est τεκμέριον Ecclesiæ, vt veritas hæc, & Ecclesia adæquè conuertantur.

[n] Heb. 4. 12. Ioh. 10. 27. Mat. 28. 10. Rom. 4. 11.

Notæ *accidentariæ*, duplices sunt; aliæ enim petuntur ab affectionibus Ecclesiæ inseparabilibus, quæ & primæ illius notæ affectiones sunt; *verbi prædicatio pura, & sacramentorum legitima administratio* [o]. Quæ Duo Ecclesiæ adjuncta & attributa sunt necessaria, & propria: aliæ vero ordinem in Ecclesia siue publicum siue priuatum spectant, propriè; cujusmodi sunt *Potestas Ecclesiastica* [p]: *& publica* seu *priuata pietatis ac Charitatis exercitia* [q].

[o] Ioh. 5. 39. Act. 17. 11. Mat. 26. 26. 1. Cor. 10. 17

[p] Mat. 3. 3. & 28. 20.

[q] 1. Tim. 2. 1

Potestas Ecclesiastica triplex est; *ministerij: Ordinis, & disciplinæ Ecclesiasticæ.*

Potestas ministerij, est authoritas & jus docendi in Ecclesia, non quodvis, sed id vnum quod Dominus per Prophetas suos & Apostolos præscripsit [r]; estque *clauium pars prior.*

[r] Gal. 1. 8. 1. Tim. 6. 3.

Potestas ordinis, est facultas Ecclesiæ, quę tùm circa doctrinā tùm circa leges politiæ externæ constituendas versatur, illa δογματικὴ, hæc διατακτικὴ, id est, *ordinata* vulgò dicitur.

Disciplina Ecclesiastica, est κριτικὴ seu iudiciaria Ecclesiæ potestas, qua homines in familiam Christi recepti, ad pietatem diriguntur, & coërcentur, ne quid Christiana professione indignum committant, peccantes vero redarguūtur, objurgantur, & corrigūtur estq; *posterior pars Clauium*, à priore distincta, quod illa docendi munus spectet propriè, hæc verò in lapsibus corrigendis & in judicijs Ecclesiasticis exercendis versetur maximè [s].

[s] Mat. 16. 19 Ioh. 29. 23. Mat. 18. 18. 1. Cor. 8. 11

Prout autem lapsus corrigendi duplices sunt, alij circa doctrinam, alij circa mores, ita circa vtrosque occupatur iudiciū Ecclesiasticum, ad priuatum peccatoris & publicum Ecclesiæ bonum.

Tres autem Iudicij illius gradus sunt, ἐπιθυμία seu, *increpatio* conjuncta cum νουθεσίᾳ commonefactione [t]. Secundò, *Exclusio*, suspensio, siue abstentio à Cœna Domini, qua interdicitur ad tempus peccator Cœnæ participatione; Tertiò, *Excommunicatio*, qua præeunte legitima cognitione quispiam propter malitiosam contumaciam ex sanctorum Communione, excluditur, seu vt loquitur Apostolus, Satanæ traditur, ad carnis interitum, vt spiritus salvus fiat [u].

[t] Mat. 18. 15

[u] Mat. 18. 18 1. Cor. 5. 4. &c.

Publica

Publica Charitatis & Pietatis exercitia, quæ Ecclesiam verã notant [x]. sunt collectio, Διακονία verbi sacramentorumque perceptio, Oratio, Psalmodia, &c. *Priuata* verò, quę quidem ad institutionem vitæ nostræ faciunt, sunt exercitia Resipiscentię Quæ verò proximum respiciunt, sunt exercitia Charitatis, ut Eleemosyna, & c.

[x] Act. 2. 42. 1. Tim. 2. 1. 1. Cor. 1. 2. Ioh. 13. 35.

Atque harum omnium Notarum communis quidem est vsurpatio, & externa illarum species ferè in omnibus Ecclesijs; Ius autem possessionis & legitimus illarum vsus proprius & particularis veræ tantum Ecclesiæ.

Vnde de Ecclesiæ visibilis puritate, vel impuritate, claritate vel obscuritate iudicium ferri debet. Quæ enim Ecclesia essentialem illam Notam habet, & accidentarias omnes, est purissima, quæ illam tantum, non has omnes, vera est Ecclesia, sed imperfecta, quæ harum aliquas, non illam, Ecclesia est æquivocè dicta seu hypocritica. Quæ nec has, nec illam, ne Ecclesia quidem est.

Quia vero quæ Ecclesia particularis, habet has notas, aut perfectè habet, aut secundum Partes, iterumque vtroque modo, secundum quantitatem, & qualitatem variè, aut magis aut minùs, aut puriùs, aut impuriùs hinc fit ut Ecclesię particulares & errent variè & sæpius deficiant; *Errent quidem*, plus, minusve siue prout, aut veritati adhęrent, aut ab ea discedunt [y]; *deficiant* verò, tùm quia ordine, regimine, & perpetua successione non semper conspicuæ sunt, tùm quia apostasia & corruptione, lethaliter intereunt [z].

[y] 1 Cor. 13. 9 Rom. 7. 23. Mat. 6. 12.

[z] Apoc. 13. 4

Finis Ecclesiæ, *communiter* quidem est, Gloria Dei ipsius, seu laus Gloriæ gratiæ ipsius *Singulariter* verò Ecclesiæ inuisibilis, est salus prædestinatorum. Visibilis autem corporis Christi, ex vocatis communiter, consummatio & complementum [a].

[a] Heb. 2. 10. Eph. 1. 23. Eph. 3. 20.

DE ECCLESIA, PARS,

Κνασκευαστική.

Pro Inuisibilitate Ecclesiæ Catholicæ, contra Bellar. cap. 1. lib. 3.

Distinctiones.

PRIMA.

ECCLESIA dupliciter, considerari solet, aut secundum materiam & formam illius externam; aut secundum τῶν καθ' ἑαυτὸν & formã internã ipsius. Illo modo visibilis, hoc inuisibilis

 dicitur

diciur, etiam annuente Scriptura, quæ in hunc finem, Ecclesiam Catholicam vocat Ecclesiam primogenitorũ, qui cõscripti sunt in cœlis; Corpus Christi, nõ naturale sed mysticum; Spõsam, cujus omnis gloria interna sit.

SECVNDA.

A particulari Ecclesia ad Catholicam, non valet argumentatio; quia ad partem singularem non pertinent, quæ de toto communi & indiuiso quam verissimè prædicantur. sunt autẽ particulares Ecclesię, de quibus agitur. Num. 20. 3. Reg. 8 Acto. 20. Acto. 15. vers. 3, & 4. Act. 18. 1. Cor. 15. Gal. 1. Philip. 3.

TERTIA.

A Catholica Ecclesia ad particularem inconsequens est cõclusio. Nec enim totius conditiones omnes, parti singulę, aut semper, aut omnino competunt. Sunt autem enunciata illa duo Mat. 16. &c. Tim. 3. de Ecclesia Catholica & invisibili intelligenda, prout probant omnes circumstantiæ. Nec enim fundamentum Ecclesiæ visibile aut sensibile dici potest; siue ex confessione adversarij Petrũ, (nec enim videri potest) siue Christum (est enim corporis mystici, mysticum caput) siue confessionem fidei (est enim fides intellectu tantum perceptibilis) intelligas. Nec de Ecclesia cui præerat Timotheus, agit respectu visibilitatis suæ, sed qua pars erat Ecclesiæ Catholicæ invisibilis, & verè domesticos tantum comprehendebat.

QVARTA.

Ecclesiæ nomen propriè, aut figuratè dicitur per expositionem, aut oppositionem duarum partium Ecclesiæ integralium. quæ sunt Pastores, & Grex. Nam propriè & absolutè significat vniuersum corpus; Oppositè verò hanc aut illam Ecclesiæ partem: Loco vero citato Math. 18 Ecclesia opositè sumitur, pro ipsis Ecclesiæ præpositis, qui vulgò Ecclesia *representativa* dicuntur.

QVINTA.

Quod argumentum non scripturæ authoritate, sed Augustini mala expositione nititur, nihil concludit. Est autem propria versio (Soli posuit tabernaculum in eis) & sensus genuinus, Deum posuisse in cœlis tentorium, seu sedem quandam splendidam Soli.

SEXTA.

Esa. 2. Dan. 2. Mich. 4. Math. 5. Resp. A figuratis loquendi formulis quibus dignitas, ac, majestas regni Christi, seu

Ecclesię

Ecclesiæ catholicæ indicatur, ad visibilitatem illius malè proceditur: aut enim interna est tota illa majestas Ecclesiæ qua Catholica est, aut si Externa, Ecclesiæ non competit qua Catholica, sed propter diuersas ac particulares loci, temporis, & personarum circumstantias. *Loci* quidem, quia de particularibus Ecclesijs verum est secundum quid, quod de Catholica absolutè simpliciter, dici non potest: *Temporis* quia illius diuersa ratio & facies, vno enim tempore magis conspicua est Ecclesia quam altero, maximè vero conspicua fuit tempore primæ prædicationis Evangelicæ. Denique *personarum*, propter externum hominum concursum, siue bonorum, siue malorum, quem suo tempore August: contra Donatistas probat fuisse frequentissimum.

SEPTIMA.

Catholicismum Ecclesiæ non duo tantum tempora constituunt, sed omne tempus, à principio mundi ad finē seculi. Nec aut ex circumcisione Ecclesia veteris populi cognosci potuit; aut dona Spiritus Sancti, in Nouo Testamento fuerunt visibilia. Non illud, nec enim omnes qui ex circumcisione erant, ad Ecclesiam Catholicā pertinebant; non hoc, quia Gratia Spiritus sancti non est sensu externo perceptibilis.

OCTAVA.

Ecclesia æquivocè dicitur, aut simpliciter & absolutè, aut κατὰ secundum aliquam particularem determinationem ipsius Ecclesia absolutè dicta, Angelos complectitur, κατὰ vero, aut vniuersitatem illam totam hominum in cœlis & in terra cōplectitur, eòque animas defunctorum; aut vniuersitatem illam hominum tantum quæ in terris est; horum qua electi sunt, societas mystica est, & spiritualis, eòq; politicis societatibus malè comparata; Nec externa Sacramentorum societas de qua loquitur Augustinus, efficit, vt quis sit membrum Ecclesiæ Catholicæ, sed tantum Ecclesiæ particularis.

NONA.

Non sequitur, aut ex æquivocatione, aut ex dispari Ecclesiæ ratione. Æquivocatio est in vocabulo Ecclesiæ, quę aut Ecclesiam Catholicam inuisibilem significat, aut visibilem. Dispar autem Ecclesiæ Iudaicæ, & Pontificiæ ratio est; quia formam illius Deus imperauerat; Pontificiæ verò minimè, & qui illi communicabant, cōmunicabāt in rebus sanctis, & ad Ecclesiæ rationem pertinentibus, non autem in quibusvis promiscuè,

DECIMVM.

Necessitas alia absoluta est; alia conditionata. Necessitas est absoluta, Si salui esse uolumus, ut nos adjungamus Ecclesiæ Catholicæ, extra quam nulla est salus. Necessitas verò Conditionata est, ut nos adjungamus huic vel illi Ecclesiæ particulari: Conditio quippe duplex est, una si nouerimus quænam fuerit vera Ecclesia, altera si per temporum rationem, possimus nos illi adjungere.

VNDECIMA.

A falsa posita definitione falsa eduentur probatio, eoq; & antecedens & consequens argumenti negatur.

DVODECIMA.

Quæ citantur testimonia Patrum, aut de interna Ecclesiæ forma agunt, ut Origenis, & Cypriani; aut de Ecclesiæ æternitate, non visibilitate, ut Chrysostomi; aut deniq; de Ecclesijs particularibus certi temporis, ut Augustini.

Pro Materia Ecclesiæ; ac primò non Baptizatos & Catechumenos, pertinere ad ad Ecclesiam Catholicam, contra Bellar. lib. 3. cap. 3.

PRIMA.

Con. 5. Aliud est agere de non baptizatis propter infidelitatem: aliud vero de non baptizatis propter incapacitatem, siue ætatis, siue professionis fidei; diuersaq; sunt, Foris esse, & non Baptizari. Nam ut foris sunt quandoq; baptizati; ita & contra intus sunt, quandoque non baptizati.

SEPTIMA.

Acto. 2. Appositio duplex est, una secundũ judiciũ veritatis & internam Christianismi rationem, alia secundum judicium Charitatis, quæ creditur esse propter externam signorũ cõmunionem. Illa propria est Ecclesiæ invisibilis; hæc vero Ecclesiæ visibilis; De hac autem, non de illa agit locus.

TERTIA.

Corpus Ecclesiæ, & Baptismus, æquiuocè dicuntur: Corpus enim vel externum est; vel mysticum, & spirituale. Baptismus itidem, vel externus est vel internus, vel aquæ vel sanguinis. De corpore Ecclesiæ externo sunt omnes qui baptizantur aqua, de corpore vero Ecclesiæ mystico, & spirituali, sunt omnes qui baptizantur Sanguine Christi.

QVAR-

QVARTA.

Catechumeni apud Patres distinguuntur à reliquis Christianis duplici ratione, prima, secundum vulgi opinionem, nec enim inter Christianos numerabantur qui non viderentur credere, licet crederent. Secunda, secundū externam Ecclesiæ formam, ad quam quia non pertinent propriè, de Ecclesia nō esse censentur, licet Ecclesiæ inuisibilis membra sint.

QVINTA.

Alia ratio est juris, alia facti; jus habet ad Sacramēta, qui fidē habet; Facto autem ad sacramentorū communionē externam non admittuntur, nisi qui fidem profitentur.

Secundò, Excommunicatos pertinere ad Ecclesiam invisibilem, Cont. Bellar. lib. 3. cap. 6.

Excommunicatorum duo sunt genera; alij enim justè, alij injustè excommunicantur; Qui justè, ij ex particularibus Ecclesijs ejiciuntur, non autem ex Catholica simpliciter, est enim excommunicatio, non Ecclesiæ Catholicæ, sed particularis censura. Qui injustè, nec ex visibili Ecclesia jure, nec ex inuisibili, jure, aut facto ejecti sunt. Quæ autem adferuntur Testimonia Scripturæ, seu Patrum, aut de ijs agunt qui justè excommunicantur, aut de excommunicatione ex particularibus Ecclesijs, de qua quæstio non est.

Tertiò, solos prædestinatos pertinere ad Ecclesiam invisibilem, contra Bellar. lib. 3. cap. 7.

PRIMA.

Diversa sunt, esse in particulari Ecclesia, & esse de Ecclesia Catholica. Illud est sese ad externam illam fidelium societatem adjungere, hoc vero, Christo ut membrum inseri & cōjungi. Vnde & diversa etiam sunt, ejici ex Ecclesia particulari, & ejici ex Ecclesia Catholica, illud fit per excommunicationem, hoc verò nulla ratione unquam fieri potest: Loca autem quæ citantur Mat. 3. Mat. 15. Mat. 25. 1. ad Cor. 5. 2. ad Tim. 2. de particularibus externis Ecclesijs vera sunt, non autē de Catholica. Adde quod à parabolis ducta argumenta, parum valeant ultra mentem spiritus Sancti.

SECVNDA.

De Ecclesia esse aliquis dicitur duobus modis, aut secun-

dum Dei electionem ac prædestinationem, aut secundum vocationē externā ac temporalē: illo modo, membrū est Ecclesiæ Catholicæ quisque fidelis, etiam ab æterno; hoc modo, nemo membrum censetur Ecclesiæ visibilis nisi vocatus in tempore. Paulus ergo fuit de Ecclesia Catholica, etiam dum non esset de Ecclesia visibili, ante vocationem. Iudas vero non fuit de Ecclesia Catholica, etiamsi fuerit de Ecclesia visibili secundum vocationem externam.

TERTIA.

Prædestinatio consideratur dupliciter, vel abstractè seu absolutè, qua decretum illud Dei ab æterno complectitur; vel compositè & relatè qua media omnia complectitur, quæ ad exequutionem decreti illius necessaria sunt, vocationem, Iustificationem, &c. Primo modo, omnis prædestinatus, membrū dicitur Ecclesiæ Catholicæ: posteriori modo, nemo actu dicitur membrum Ecclesiæ visibilis, nisi qua vocatus, justificatus, &c.

QVARTA.

Nec fratrū, nec Ecclesiæ eadē ratio est; Fratres enim dicūtur, qui aut in externa societate ac fidei professione conjuncti sunt: aut qui idē jus adoptionis nobiscū habent; illi cognoscūtur, hi non. Itidem Ecclesia vel ut Catholica consideratur, vel ut particularis, Prædestinati Ecclesiæ Catholicæ membra dicuntur, non particularis nisi communiter.

Pro Forma Ecclesiæ ac primò de Notis contra Bell. lib. 4. cap. 4. ad finem vsque libri.

PRIMA.

Modus argumentandi à nominibus inconsequens est, quia prout res certæ sunt ita nomina quæ impositionis sunt, accidentaria voluntaria, eoque incerta sunt. Nec, quod aut videri non potest propter ipsam vniuersalitatem, quæ intellectu tantum perceptibilis est, aut secundum dici ab alijs qui extra Ecclesiam degunt, communiter vsurpatur, Ecclesiæ nota esse potest, qua vera Ecclesia à falsa internoscatur.

SECVNDA.

Antiquitas, vtpote res accidentaria, separabilis, communis, nec sensu perceptibilis, nota Ecclesiæ esse non potest; *Accidentaria* est, quia essentiam *Ecclesiæ* non constituit, sed ei accidit propter fluxum temporis. *Separabilis* est quia sine hac

nota fuit aliquando Ecclesia, tùm vetus Ecclesia tempore Adami, tùm Ecclesia novi Testamenti, tempore Christi & Apostolorum. *Communis* est, quia, & mendacij seu hæreseos, sua est antiquitas. *Sensu* non est *perceptibilis* quia mente tantum & ratione ipsa Antiquitas dijudicari potest.

TERTIA.

Durationis eadē plane ratio, quę antiquitatis, cum vtraque ad tēpus referatur & altera alterā capiat in se. Quæ autē de Ecclesia dicuntur, vera sunt de communi Ecclesiæ corpore; falsa vero, de Ecclesia singulariter seu Romana.

QVARTA.

Multitudo nec semper, nec soli, nec omnino Ecclesiæ competit. *Non semper*, quia etiam in pusillo grege, Christus Ecclesiam suam habet. *Non soli* quia communis est affectio, etiā Synagogis Sathanæ, quæ multitudine veram Ecclesiam longè superant. *Non omnino*, quia licet multi sint vocati, pauci tamen sunt electi.

QVINTA.

Successio alia doctrinæ est, alia personarum; illa principalis, hæc secundaria. Prior coincidit cum vera & essentiali Ecclesiæ nota. Posterior nota esse non potest; tùm quia particularis est, Competit enim ex confessione adversariorum tantū Ecclesiæ Romanæ, tùm quia accidentaria est, pro personarū, rerum, & locorum conditione.

SEXTA.

Conspiratio in doctrina cum Ecclesia antiqua æquivocè dicitur, alia enim est cum Ecclesia Apostolica, alia vero cum Ecclesia aliquot superiorum seculorum seu Romana. Priorem agnoscimus, posteriorē negamus, quia ignoravit prior Ecclesia, pugnat cum Scriptura, & cum hæreticis communis est:

SEPTIMA.

Vnio alia est mystica, & spiritualis per vinculum fidei, alia externa per vinculum professionis, illa cum vera Ecclesiæ nota coincidit, hæc nota esse non potest, tùm quia non soli Ecclesiæ convenit, est enim & improborum quædam vnio seu societas; tum quia non semper convenit, oriuntur enim in Ecclesijs particularibus sæpius dissidia.

OCTAVA.

Sanctitas doctrinę, aut doctrinæ est Apostolicę propriè, aut traditionum, & constitutionum Pontificum æquivocè. Primo

mo modo coincidit, cũ vera & essentiali Ecclesiæ nota; Posteriori nulla ratione nota esse potest, quia incerta, & mutabilis.

NONA.

Efficacia doctrinæ duplex est, una salutaris, & Electorum propria: altera vocatos communiter spectans, & gradibus distincta plurimis: Neutra tamen Ecclesiæ nota est, Nõ illa, quia interna, non hæc, quia variat.

DECIMA.

Sanctitas vitæ, authorum, siue primorum patrum; aut ad Patriarchas, Prophetas & Apostolos, aut ad alios doctores, ordinum religiosorum institutores refertur. Quod ad primum ordinẽ, talis vera sanctitas est tantũmodo electorũ, ac proinde hujus, illiusve Ecclesiæ particularis nota esse nõ potest. Quod ad alterũ, in doctoribus istis & institutoribus ordinũ Religiosorũ, agnoscitur quidẽ superstitio, ignoratur vero Sanctitas.

VNDECIMA.

Miraculorum gloria, cum ad doctrinam, non ad Ecclesiam referatur, propriè illius, non hujus nota dicenda est; est autẽ nota *accidentaria*, nec enim semper conuenit. *Particularis*, nec enim convenit omni Ecclesiæ, denique, *non propria*, quia veritati & mendacio æque communis est.

DVODECIMA.

Propheriæ vox æquiuoca est: vel enim communiter significat donum interpretationis, & intelligentiæ Scripturarũ, aut specialiter donũ prædictionis. In prima significatione, (de qua & Locus Ioelis intelligẽdus est) Prophetia cũ vera nota & essentiali ecclesiæ coincidit: habet enim rationẽ miraculi, nec nota esse potest, quia donum est extraordinarium in Ecclesia.

DECIMATERTIA.

Confessio aduersariorum, & obscura nota est; atque incerta, nec semper vera; Deinde, quæ ex lumine naturali tantum est, vmbram potius & imaginem veritatis habet, quàm ipsam veritatem.

DECIMAQVARTA & XV^a.

Quæ conjectura ex rebus, vel prosperis vel aduersis sumitur, incerta est. Nec exempla particularia regulam generalem constituunt, quia ut fœlicitas temporalis Ecclesiam non semper comitatur, sed Crux Christi: ita non semper Ecclesiæ hostes, infœlix exitus assequitur.

Eccle-

Ecclesiam visibilem posse deficere, contra Bellar. lib. III. cap. 13.

TERTIA.

ALiud est agere de Ecclesia secundum essentiam, aliud vero de Ecclesia secundum externam tantum & visibilem ipsius rationem ac formam. Secundum essentiam suam, Ecclesia deficere omnino non potest: Secundum externam verò & visibilem ipsius rationem, deficere potest, non ut in seipsa sit invisibilis, sed ut ab hominibus videri & percipi non possit. Agunt autem loca Mat. 18. 1. ad Tim. 3. de Ecclesia in primo sensu, nō in secundo. Deinde Columna veritatis dicitur Ecclesia, non ratione architectonica, sed forensi quod appensam sc. veritatē habeat Ecclesia.

SECVNDA.

Quæ loca Mat. ultimo. Eph. 4. Psal. 47. Esa. 61. apertā promissionem continent siue nomine Ecclesiæ, aut de fidelibus & electis omnibus agunt tantum; aut de ministerij usu perpetuo in Ecclesia necessario: aut de Ecclesiæ Catholicæ perpetua felicitate & gloria: aut denique; Ecclesiæ Evangelicæ, propagatione, augmento & benedictione propter fœdus.

TERTIA.

Parabolæ quæ citantur, Ecclesiam quidem secundum se visibilem esse demonstrant, quod non negamus. Necessitatē autem conspicuitatis illius gloriosæ, de qua controversia est, non probant.

QVARTA.

Regni christi æternitas de qua agitur Psal. 88. Dan. 2. Luc. 1 ad externam Ecclesiæ gloriam & formam non pertinet. Neq; eadem regni Christi, quæ regnorum mundanorum ratio est.

QVINTA.

Testimonia Patrum, aut disparia & dissimilia habent exempla; ut Augustini & Lirinensis, aut Causam nō probant, quia Ecclesiam, nō posse omnino interire testantur secundū quid, ut Bernardi.

SEXTA.

Diuersissima sunt, agere de Ecclesia visibili communiter dicta, & de particulari hac aut illa. Deinde Ecclesia invisibilis dicitur duobus modis, vel in se, vel oculis mundi & hostium ipsius Ecclesiæ.

LIBER TERTIVS

De Sacræ Theologiæ secundæ parte, id est, de Homine, varioq; *illius statu, in hac vitâ & post hanc vitam,*

PRimâ & primariâ, Theologiæ parte, quæ est de *Causis* Salutis nostræ, eoque de *Dei Operibus* absolutâ; ad Secundam, quæ est de *Subiecto* illius, id est, *Homine*, varioq; illius statu ex ordine veniendum est.

Tota Hominis cognitio, quantum illa quidem Theologum ac Theologiæ finem proximum, qui salus est, spectat, duobus velut locorum ac temporum cancellis communiter circũscribitur. Duplex enim Hominis status necessariò dignoscendus est; vnus in hac vitâ, dum in viâ est: alter post hanc vitam: cum vltimam, siue fœlicitatis, siue mortis æternæ metam consequetur.

In hac vita, status Hominis duplex considerari solet ac debet, pro operũ diuinorũ (quæ quidé à Deo in creaturas transeunt actu externo ac temporali) distinctione. Vnus *Naturæ*, alter *Gratiæ*. Ille hominem spectans, quâ ψυχικὸς est, secundum se; hic vero, quâ gratia Dei evehendus est supra naturam, & naturalem conditionem ipsius.

Prior Status Hominis hâc vita, qui secundum naturam est; pro varia Naturæ cõsideratione, dignosci ac distingui debet.

Natura autẽ Hominis duobus modis consideratur. Vno, secundũ *ortũ* & *primo-geniã conditionem* ac creationem illius: Altero vero, secundũ *mutationem ac corruptionem* quæ subsequuta est, quâ homo ex bono naturali lapsus est, mutabilitate & culpâ suâ, in malũ *naturæ* & *culpæ*. Vnde duplex Hominis status in natura exsurgit. Vnus *Integritatis* alter *Corruptionis*.

DE STATV INTEGRITATIS, seu prima creatione Hominis ad imaginẽ Dei, Pars Κατασκευαστικὴ.

Status Integritatis seu Prima Hominis creatio ante lapsum, est Opus Singulare Dei in natura, quo hominem, creatũram rationalem, naturæ compositæ, ad imaginem suam condidit, ad gloriam suam & Hominis ipsius bonum.

Causa

Causa Efficiens est Iehova Elohim, siue Deus in pluralitate personarum, & vnitate essentiæ: Vnum enim est operis ἀποτέλεσμα vnius essentiæ, licet pro distinctione personarum, operationis ordo distinctus sit. Pater enim creavit per filium, mediante virtute ipsius Spiritus.

[a] Effecit autem Deus tùm Antecedente commune consultatione, voluntate & consensione: tũ Effectionis modo seu creatione, *immediata* quidem, si animam spectes, quam ex nihilo Deus creauit infundendo, & insudit creando [b]: *mediata* vero, si corpus, quod ex præexistente materiâ productum est [c].

Materia seu subjectum primi hujus statu, est Natura humana, prædita omnibus perfectionibus, quę rei creatæ, in se possunt competere, pro conditione ipsius.

[a] Gen. 1. 27

[b] Gen. 2. 7.

[c] Gen. 2. 26. 27.

1. Cor. 15. 47

Materiam autem cum dicimus, non solum incorpoream, aut tantum Corpoream: sed ex utraq; compositam, & quasi temperatam intelligimus. Duę enim sunt subjecti hujus de quo agimus, seu Naturę humanę partes essentiales; *Corpus* & *Anima*; quorum veritas, *Ortu*, *Substantia*, & *qualitatibus*, dignosci ac distingui debet.

Ortu, quia, *Corpora* quidem primorum nostrorum parentum ex præexistente materia creata sunt; siue *propinquâ*, Evæ quidem corpus ex costa Adæ, Adæ vero ex pulvere, [d] siue *remota* ex quatuor elementis, quæ synecdochicè Terræ denominatione, tanquam elementi secundum substantiam, & quãtitatem prædominantis, intelliguntur. *Animæ* vero ex nihilo creatæ sunt, vi infinitæ potestatis divinæ, prout eadem ratione, & novas quotidie Deus creat in singulis corporibus. Neq; enim aut è corpore educuntur per traducem; sed in corpus inducuntur per creationem [e]; aut potentiâ materiæ eliciuntur, vt reliqua animalia, tam perfecta quã imperfecta. Spiritus enim sunt simplices, qui nec dividuntur, nec mutantur, nec corrumpuntur.

[d] Gen. 2. 7. 22. 1. Cor. 15. 45

[e] Psal. 33. 15 Zach 12. 1. Heb. 12. 9.

Substantiâ, quia *Corpora* quidem substantiæ sunt compositæ, organis variis instructæ, per quæ *Animę* vires, & facultates suas exercent. *Animæ* vero substantiæ sunt tùm simplices, & immateriatæ [f] (Nam collatæ ad alia materiata, ex nulla constãt materiâ, nec materiam materiatam vllam habere, ortus & origo illarum docuit) tùm immortales, non quidem absolutè per se, ex naturæ, aut compositionis lege (solus enim Deus ipsa vita per se immortalis est) sed Dei Creatoris gratia, & voluntate diuina, qui talem eam condidit, vt licet prin-

[f] Gen. 2. 7. Act. 17. 28. Eccle. 12. 7.

[a] 1 Tim 6.16 principium habuerit, finem tamen non sit habitura [a].

Luc. 16. 22. & 24. 43. *Qualitatibus*, quia *Corpora* quidem & *incorruptibilitatem* habuerunt, non quidem in natura sua absolutè; omne enim ex contrarijs compositum corruptibile est, sed ex gratia Dei quâ

[b] Gen. 3. 19 Rom. 5. 12. Iac. 1. 15. poterat homo secundum corpus non mori, nisi suo vitio, mortem primam & secundam voluntariè sibi attulisset [b]; & *pulchritudinem*, Vt nulla fuerit in corpore, aut infirmitas, aut deformitas, sed *omnium* membrorum συμμετρία & virium omniũ pul-

[i] Deut. 6. 5. 2. Cor. 9. 7. cherrima ἰσοτάξια [i]. *Animæ* verò quæ quidem humanæ sunt, & qua tales, duas præcipuas facultates habuerunt, prout objectũ illarum duplex est: *Ens & Bonum: Intellectum & voluntatem*, ad quas aliæ velut subalternæ referuntur. Intellectus enim apprehendit Ens, & verum: *vniuersale* quidem per se; *singulare* verò per sensum: *voluntas* vero propendet ad bonum, quod quia in rebus ipsis est, non trahit & assumit res ipsas propriè, sed ab illis trahitur.

Forma primi hujus hominis status, *Imaginis Dei* ad quam homo creatus est, conditione & consideratione circumscribitur.

Imaginem autem Dei dicimus similitudinem illam, qua homo naturam sui Conditoris, naturæ suæ modo conuenienti refert, tùm in *anima* propriè, tum in corpore propter animam, tum denique in persona tota ac integra, propter vtriusque vnionem.

In *Anima* quidem, siue *Naturam illius*, & substantiæ facultatem respicias, siue *facultates*, siue denique *habituum*, quibus illę perficiuntur *qualitates*.

Animæ substantia naturam Dei refert pro sua conditione & conditionis modulo tribus de causis. 1. quia prout illa, ita & hæc vna est, quanquam pluribus constet facultatibus tanquã partibus suis essentialibus. (vnius enim individui vna est forma

[h] Act. 17. 26. substantialis.) 2. quia, prout illa, ita & hæc simplex, spiritualis,

[l] Gen. 2. 7. & immaterialis est, *simplex* respectu materialium [l]; *spiritualis*

[m] Gen. 2. 7. respectu corporum [m]; *immortalis* respectu originis [m]. 3. quia, vt

[n] Eze. 37. 4. 5. illa, ita & hæc incorporea & immortalis est. Nec enim aut corporis dimensiones, aut vitæ habitura est finem [n].

Mat 10. 28. *Animæ* facultates, quæ quidem naturam Dei referunt, pręcipuæ duæ sunt, *Intellectus & voluntas*, ille Imaginem Dei ex-

[o] Co. 15. 19. primens facultate omnia intelligendi [o], hęc vero libertate,

[o] Col. 3. 10. quælibet objecta volendi & eligendi [p].

Eccl. 17. 6.

[p] 1 Co. 7. 37 Vtraque, & facultas intellectus, & libertas voluntatis duplex

plex est. *Facultas quidem intellectus* vna *passibilis*, seu παθετικὴ, quâ mens humana suapte naturâ capax est omnium rerum: altera *faciens* seu ποιητικὴ, quæ res potentiâ intelligibiles, vt actu intelligantur efficit. *Libertas vero* vna est à *coactione*, quia non cogitur homo ad id quod à libera voluntate alienum est: altera ab *impedimento*, quia ab eo violenter non impeditur, quod libera voluntas appetit [q]. Vnde primus homo poterat velle bonum & reprobare malum, & rursus reprobare bonum & eligere malum.

[q] 1 Cor 7. 3. Rom. 6. 7. Rom. 8. 2.

Habitus qui facultates illas perficiunt, duo sunt; intellectum quippe perficit *sapientia*, voluntatem vero *Iustitia*.

Sapientia est pæstâs & perfecta cognitio, tùm boni supernaturalis, qua Deum & suam in Deo fœlicitatem novit; tum naturalis, qua nouit res creatas, earumque naturas [r].

[r] Col. 3. 10. Rom. 12. 2.

Iustitia est ea voluntatis rectitudo, qua perfectè, id est internè, & externè, voluntati divinæ iuxta totam legem obedivit: quæ iustitia, non personæ tantum, sed & naturæ fuit; quia primus homo in ea & ad eam conditus est vt origo, & radix totius humani generis; vnde & *originalis* dicitur [s].

[s] Eph 4. 24. 2 The. 5. 23. Eccle. 9. 29.

Atque hæc ratio est imaginis Dei in anima.

In corpore verò homo imaginem Dei refert, non quidem κατὰ μέρη siue secundum se, respectu, aut substantiæ, aut figuræ, sed tum respectu animæ cujus instrumentum est, tum personę cujus partem constituit. Nam & rectè intellecta, & sanctè cõcupita in anima, promptissimè exequitur [t], & persona, tanquã in speculo limpidissimo, tum totius mundum ipsius Creatoris & archetypi veritatem, & dignitatem repręsentat.

[t] 1 Cor. 6. 19 20. 1 The. 5. 21

In *tota denique & integra* persona imago Dei relucet, propter animæ & corporis arctissimam vnionem, tùm respectu totius illius hominis constitutionis; quam etiam ipsi fideles ita admirari sunt, ut ex ea divinam imaginem agnoverint: tum etiam respectu Imperij in res inferiores omnes; cujus non jus tantum, & potestatem; sed etiam usum & exequutionem, primus homo à Deo accepit [t].

[t] Gen 2. 19. Psal. 8. 6. [u] Pro. 16. 4. Psa. 115. 1. 1 Cor. 10. 31 [x] Psa 144. 15 Ioh. 17. 3.

FINIS primi illius hominis status, principalis quidem & architectonicus, est Creatoris gloria [u], subordinatus verò, Creaturæ beatitudo & fœlicitas [x].

DE PRIMO HOMINIS STATV,

PARS Ἀνασκευαστικὴ.

Distinctiones.

Pro

Pro veritate imaginis Dei, ad quam homo creatus est, contra Bell. cap. 3.

PRIMA.

GRATIA Gratum faciens, naturalem hominis conditionem, & originalem iustitiam non tollit, sed ponit. Habuit enim homo à gratiâ illâ, & veritatē naturæ, & qualitatē illius.

SECVNDA.

Habitus gratiæ gratum facientis, à iustitia originali, ratione tantùm non reipsa aut natura differt, quia illa ipsa iustitia, qua primus homo, à Deo donatus fuit, fuit habitus ille gratiæ, propter quem homo Deo gratus, & acceptus fuit.

Contra Bell. cap. 4.

DVPLEX est Dei gratia. Vna, quâ possimus si velimus non peccare, altera, qua non solum possimus sed etiam velimus non peccare; prima data fuit Adamo, nō secunda, eoque hac egu it, illam vero accepit in creatione. Atque hujus specialis gratiæ & auxilij necessitatem, in Adamo demonstrat Augustinus in tractatu de corruptione & Gratia. Nec contrarium evincūt quæ adferuntur testimonia.

Contra Bellar. cap. 5. & 6.

PRIMA.

Naturale dicitur æquivocè, vel *causaliter*, quod à natura est vel *subiectiuè* quod in natura est, vel denique propagatione, quod cum natura communicatur: ita & supranaturale dicitur, vel quod natura nostra secundum se capere non potest eoque supra naturæ conditionem est vel in quo natura, nulla ratione agit, aut operatur, sed sola gratia: vel denique quod naturali ratione non propagatur, sed diuino modo, supra ordinem naturæ communicatur. *Iustitia originalis*, naturalis dicitur, tum quia in natura & cum natura communicauit Deus tum quia naturali propagine communicanda fuisset posteris, si permansisset Adam. Supranaturalis autem nulla ratione dici potest.

SECVNDA.

Conditio hominis respectu vnius partis de qua agit locus Genes. 3, non tollit conditionem illius respectu alterius seu totius: homo enim totus, tùm corpore, tùm anima ad imaginem Dei factus est; Nec locus Ecclesiastici contrarium infert

qui

qui aut de externis hominum ornamentis agit tantum, aut de virtute, non supranaturali, sed naturali, prout ipsa verba indicant manifestè: Nec parabola ex Lucæ 10, quæ non statum hominis post lapsum, sed officium charitatis erga lapsos, & miseros explicat.

TERTIA.

Quæ adferuntur testimonia Patrum, non negant naturale fuisse illam integritatem in Adamo: sed naturæ gratiam additam fuisse testantur, quod quidem fatemur, & docemus libentissimè.

QVARTA.

Quæ adferuntur rationes, evanide sunt, *prima*, quia materiam & formam, licet diversissima, conjunxit Deus, vinculo pacis & amoris naturali. *Secunda*, quia corruptio consequuta est, non quidem ex integritate illa, in qua homo conditus est, sed ex conditione mutabilitatis, quæ cum illa conjuncta erat. *Tertia*, quia diversa est ratio peccati Adami, quo à primogenea illa integritate delciuit, & peccatorum actualium nostrorum. *Quarta*, & 5. quia reparationis, seu recreationis non eadem ratio est, quæ primæ creationis. Illa enim facta est in natura, hæc fit supra naturam. Nec absurdum est nomen filij Dei Adamo in statu illo integritatis concessum, utpote qui in naturali sua illa conditione imaginem Dei retulit, ad quam creatus erat.

De Secundo Hominis Statu, qui corruptionis est.

Primum hunc *Integritatis* statum, alter qui *Corruptionis* est mox excepit & subsequutus est. Est autem,

Hominis conditio, quâ bonum à se & se à bono avertendo illudque in contrarium abalienando per se & secundum se totus perijt. Atque hæc conditio duobus modis cognosci debet: secundum *qualitatem* & *quantitatem* ipsius. Nam primum de *Corruptione* videndum est, quam culpa & vitiositate sua, homo sibi acquisivit: deinde de *Viribus Humanis* quæ post corruptionem illam in homine remanserunt. Corruptionis doctrinam locus de PECCATO: Virium autem humanarum, locus de LIBERO ARBITRIO circumscribunt, & explicant.

DE PECCATO, PARS

Κατασκευαστικὴ.

PEccati cujus denominatione, *Corruptionis* humanę qualitas in ſcriptura indicari ſolet, In *genere* quidem ἁμαρτία definitur [a], defectus boni legitimi, à Deo inditi naturæ noſtræ, qua homo declinans a bono neque niſi inclinans ad malum, ejus fit iræ Dei, damnationis & pœnæ æternæ. *In ſpecie* autem tripliciter, diſtingui, definiri & per cauſas explicari debet. Tres enim Peccati gradus ſunt. *Principium* illius in Adamo; *propagatio* ab Adamo in nobis, & *effectus* illius a nobis. Vnde de *Peccato* Adami, de peccato *Originali*, & de peccato *Actuali* ex ordine ſimul videndum eſt.

[a] 1 Ioh. 3. 4.

Peccatum Adami eſt actus inobedientiæ in Adamo, tanquã individuo ſingulari, & principio communi communium, quo, legẽ Dei violando, ſe & ſuos in æternum perdidit [b].

[b] Gen. 3. Rom. 5. 2. Cor. 11. 3

Peccatum Originale eſt, Vitiositas hæreditaria, quapropter inobedientiam Adami omnes ex co naturaliter, aut propagati, aut propagandi, vtriuſque mali, tum culpæ, tum pœnæ, rei efficiuntur [c].

[c] Pſal. 51. 7. Epheſ. 2. 3. Rom. 5. 12.

Peccatum Actuale eſt Iniquitas ſeu ἁμαρτία quã in actionibus noſtris a rectitudine legis aberrantes, reatum & culpæ & pœnæ indies augemus [d].

[d] Math. 12. 34. Iac. 1. 13. 14. 15. Rom. 7. 8.

Cauſa Efficiens Peccati Adami ſeu principium illius duplex aſſignari poteſt, ſecundũ prius & poſterius, *Activum*, vt diſtinctè loquamur, & *Actuale*. *Principium activum* eſt, potẽtia naturalis, ad vtrumque oppoſitum, bonum & malum morale. *Actuale* eſt, quo per actum inobedientiæ, potentia illa ſua voluntas hominis abuta eſt, ad malum: adeoque potentiam ad bonum amiſit, eamque in contrarium abalienauit [e].

[e] 2 Tim. 2. 13 Rom. 5. 12.

[f] Gen. 3. 6. Rom. 5. 19. Eccl. 10. 15.

Cauſa efficiens peccati Originalis tribus modis ſeu gradibus conſiderari & dignoſci debet. *Externa* quippe cauſa duplex eſt, *interna* vna.

Externa, proxima quidem eſt peccatum Actuale Adami tanquam principij mediati, & cõmunis, totius naturæ humanæ [g]. *Remota* vero eſt Iuſtitia Dei, quam in natura Dei, adumbraverat, & ſermone enuntiativo expreſſerat [h].

[g] Rom. 5. 12. 19 [h] Gen. 3.

Interna cauſa, eſt ipſa naturæ lex originaliter tranſiens, cujus legis duplicem Deus poſuit ordinationem, altera propagationem imperauit abſolutè, altera pœnam minitatus eſt cõditionaliter. Priore, inſtituit & hominẽ, & in homine naturã

poſteriore

posteriore solum hominem, hinc factum est vt ex ordinatione illa propagationis, gignatur homo: ex ordinatione vero pœnæ, gignatur vitiosus [i]. Vtrumque æquè necessariò.

Causa Efficiens peccati Actualis, propria, & proxima est voluntas, quæ imperat actum, & in qua tota mali actio residet tanquam in agente instrumento [k].

Materia Peccati primi Adami, quæ quidem *subiecti* rationē habet, est persona tota & integra Adami, & in eo tanquam actiuo principio, natura tota humani generis [l]: quæ vero *obiecti*; est ipsa fructus prohibiti apprehensio, illiusque vsus, seu esus [m], quorum vtrumque, contemptum diuini mandati, consensum impium liberrimæ voluntatis, denique miserrimam à Deo ἀπροστασίαν, totiusque hominis inobedientiam includit [n].

Materiam Peccati Originalis, quæ itidem *subiecti* rationē habet, est totus & omnis homo, secundum se totum, & totum sui. Totum enim subjectum subjacet toti Peccato, tum ratione δόξεος, (nam totus totum recipit) tùm virtutis & modi, (nam totus totum agit & operatur) adeoque totum peccatum, hominem totum afficit & inficit, contactu σωματικῷ & ἐνεργητικῷ [o]. Quæ vero *obiecti*, primo quidem est defectus seu carentia justitiæ originalis; deinde inclinatio & qualitas justitiæ & rectitudini illi contraria, quæ natiua corruptio & concupiscentia originalis vulgò dicitur. Priorē probant ea Scripturæ testimonia quæ de peccato loquuntur negatiuè vel privatiuè. posteriorem, quæ de peccato loquuntur affirmatiuè vel positiue [p].

Materia Peccati Actualis, quæ quidem *subiecti* rationem habet, est homo secundum corpus & animam, & vtriusque tum corporis, tum animæ facultates omnes [q]; quæ vero *obiecti*, sunt dicta, facta, & concupita contra legem, siue omissionis, siue commissionis sint: siuè ex infirmitate, siue ex malitia, siuè externè, siue internè perpetrentur; Vnde multa Peccatorum genera exsurgunt eaque neque sibi inuicem paria, neque connexa, sed alijs alia graviora, quin sæpe alia alijs contraria [r].

Hinc etiam discrimen inter Peccatum remissibile & irremissibile, quorum illud peccatum dicitur quod in Patrem & Filium committitur, [s]. quævis legis diuinæ transgressio cui accidit Resipiscentia, eoque quod remissibile dicitur, nō proprietate naturę suę, sed gratia & misericordia ejus, in quē cō-

[i] Rom. 5. 12. 16. Heb. 7. 9. 10.
[i] 1 Co. 15. 22
[k] Gen. 6. 5. Ioc. 1. 14. 15
[l] 1 Co. 15. 22.
[m] Ge. 3. 4. 5.
[n] Psa. 51. 4. Tit. 3. 3. 1 Co. 2. 14. Rom. 7. 23. Eph. 2. 1. 2. 3. &c.
[o] Rom. 5. 6. 7 Rom. 6. 6. Gal 5. 16. Col. 2. 11. Rom. 8. 3. &6. Eph 4. 17. 18
[p] Mat 12. 34. Mat. 7. 21.
[q] Gal. 5. 19. 20 &c. Mat. 15. 19. Rom 14. 1. Ephes. 2. 3. Rom 15. 18 Col. 3. 17. Gala. 6. 1. Iacob. 4. 17.
[r] Ioh. 9. 11. 2 Pet. 21. 20 21.

[f]Mat.12.31 mittitur[f]: Hoc vero peccatum dicitur, quod committitur in Spiritum Sanctum, eoque blasphemia Spiritus, & peccatum
[g]Mat 12.31 ad mortem κατ' ἐξοχὴν in Scripturis dicitur[g]. Tria autem cõcurrunt ad Peccati hujus constitutionem. Primò *abnegatio veritatis* contra scientiam & conscientiam. Secundo *malitia*
1 Ioh.5.16. universalis a Christo, non autem particulare peccatum aduersus primam, vel secundum legis tabulam. Tertio, *rebellio* ex odio veritatis nata, conjuncta cum tyrannica, sophistica, & hypocritica oppugnatione. Atque harum conditionum mutuus inter se nexus est, & sequela. Dicitur autem *peccatum in Spiritum* Sanctum, non respectu essentiæ aut personæ diuinæ Spiritus, sed respectu officij, id est gratiæ & illuminationis, cujus
[h]Mat.12.32 Spiritus sanctus propriè effector est. *Irremissibile*[h] verò dicitur
Mar.3.29. tribus de causis; Primò propter justum Dei judicium, qui non patitur Spiritum suum, qui spiritus est veritatis, mendacij argui. Secundò propter impœnitentiam, seu resipiscendi difficultatem. Tertiò propter veritatem & dignitatem redemptionis
[i]Hebr.6.4. Heb 10. 20. per Christũ partæ. Nulla quippe alia testat hostia, vbi a Christi hostia discessum est[i].

Formale peccati primi Adami duplex est, prout diuerso respectu peccatum illud aut *qualitas* est, aut *relatio*. Quà qualitas, formale illius est, *inobedientia*[y]: qua relatio, formale illius est
[y]Rom 5.19: Rõ.5.14.15. 1.Tim.2.13 [z]Rom.5.12 *reatus* seu obligatio ad pœnã æternã. Inobedientia actu trãsijt. Reatus vero imputatione in omnes posteros propagatus est[z].
[a]Co.15.22.

Formale Peccatis Originis, dupliciter itidem sumi solet, vel pro Reatu, qui tamen peccati illius consequens magis necessarium est, siue accidens proprium; vel pro tota illa totius naturæ deformitate, quæ non infusa, neque imitatione acquisita, sed naturali, siue vt loquuntur, connata est, non ex vitio naturæ communis, sed ex vitio instrumenti primogenei, ex quo
[a]Psa.51.7. omnes descenderunt naturaliter[a].
Rom.5.12.

Formale Peccati Actualis, est inordinatio, adjuncta, dicto, facto & concupito contra legem, quæ ab ipsis actionibus & motibus discerni debet tanquam defectus ab effectu. Neq; enim
[b]Rom 14.1 Peccatum formaliter est ipsa actio, sed vitium seu defectus actionis. Prout autem actiones hominis, duplices sunt, immanentes, & transeuntes, quarum illæ a mente & voluntate immediatè, hæ mediatè per corporis membra, ceu instrumenta proficiscuntur: ita duplex est inordinatio, vna interna, altera ex-
Rom.6.19 terna[b].

Finis

Finis Peccati Primi, originalis & Actualis una eademque ratione, & cōsideratione dignosci debet. Dignoscitur autē duobus *modis*: *Primo ex Accidente*, respectu Dei, peccatum ad justum finem ordinantis, & gloriam suam demonstrantis sapientissimè, tùm operibus justitię, in eos qui dant peccatis operam; tùm operibus misericordiæ in eos quos a peccatis liberat propter Christum. *Secundò, secundum se*, respectu Hominis, in quo peccatum est, quo respectu, finis peccati, propriè dari non potest. Dantur autem loco illius, *consequentia*, seu *effecta* duo; Reatus, & Pœna[c]. *Reatus* nomine intelligimus, vinculum illud inter peccatum, & pœnam, quasi medium interjectum, quo arctissimè, & ad subitionem pœnæ, & in ipsa subitione, ad continuationem obligatur peccator. *Pœna* est mors vtraque, tum corporis temporaria, tum animæ simul cum corpore æterna; quibus conjunctæ sunt afflictiones tanquam vtriusque præuię. Hæ autem beneficio quidem Dei in verè fidelibus sunt aut Δοκιμασίαι aut Μαρτύρια, aut paternæ castigationes: in impijs vero tantum natura sua sunt Τιμορίαι & pœnæ. Atque hæc affecta duo omnes omnino homines in statu naturę consideratos, sine vllo ætatis discrimine obstrictos tenent, etiam infantes, qui & reatum habent, & pœnam, tum damni, tum sensus experiuntur acerbissimam, nisi gratiosè avertat Deus. Avertit autem propter fœdus in infantibus fidelium, in quibus peccatum per Baptismum aufertur, tum extenuatione sui, tum solutione reatus; non autem quod desinat aut esse in omnibus æqualiter, aut agere in jam adultis inæqualiter. Remanet enim actu, etiam post baptismum, corruptio illa natiua seu naturalis[d].

[c] Gen. 2. 17 Rom. 6. 23. Ephes. 2. 3. 2 The. 1. 9.

[d] Rom. 7. 18 Exod. 34. 7 Prou 20 9. Iob 9. 20.

DE PECCATO, PARS

Ἀνασκευαστική.

Pro CAVSA EFFICIENTE

Peccati primi.

Distinctiones.

PRIMA.

IN lapsu Adami tria occurrunt principia, quæ distingui ac dignosci oportet. *Externum vnum, interna* duo, *commune* & *singulare*. Principium *externum* vniuersale est, Deus respectu actionis. *Internum commune* Natura est, quæ hominum ad acti-

onem mouet naturaliter. *Interitum singulare* est voluntas hominis penes quam consistit principalitas causalitatis, qua actio talis est.

SECVNDA.

Dupliciter Adā cōsiderandus est, aut ut persona singularis, aut vt radix totius generis humani. Si priori modo, Inobedientia Adami fuit illi peccatum proprium: si secundo, nobis fuit cum illo, commune.

Pro Causa Efficiente *Peccati Originalis*

PRIMA.

Efficiens Peccati hujus aut *totalis* est, vt loquuntur, aut *partialis*. Quæ partialis est, impropriè & accidentariè causa dicitur occasionis ipsius respectu, estq; arbor scientiæ, & veteris illius serpentis instigatio. Quæ totalis est, ipse homo est per modum propagationis.

SECVNDA.

Propagatio peccati, fit duobus modis, tùm per modum *generationis*, tùm per modum *culpæ*. *Generationis*, quia per corpus gignentis, transfunditur peccatum in corpus geniti materialiter: in animam vero illius causaliter, idque partim ex Dei defectione, partim ex corporis, in quod anima infunditur contagione. *Per modum culpæ*, quia Adamus, pro conditione sua in qua conditus fuit per offensam suam tanquā per portā quandam, transmisit in omnes posteros quicquid fuit in ipso mali.

TERTIA.

Anima hominis duobus modis cōsideratur, aut secundū suā essentiam, aut secundum suam subsistentiam, secundū essentiā est à Deo; secundum subsistentiam est ab homine generante, qui genito communicat singularem illum subsistendi modum in corpore.

OCTAVA.

Totum naturæ distingui debet à tota naturâ, quia illud habemus ex natura communi absolutè, ex Dei ordinatione: hāc vero mediatè à parentibus, tanquam principio instrumentali illius.

Pro Causa Efficiente *Peccati actualis*.

PRIMA.

IN peccato actuali duo sunt sunt, Ens, *ἀνομία*. Entis author Deus est, & principalis efficiens, *Anomiæ* voluntas hominis.

SECVNDA.

Deo permittente dicitur aliquid fieri duobus modis, vel per se, vel per accidens. Quod Deo permittente per se fit, rationem habet boni, quod autem fit per accidens Deo permittente, illud ipsum Dei permittentis respectu per accidens malum est, quia malum quà malum, Deus non permittit, sed quà medium est gloriæ suæ.

Pro Materia Peccati primi.

Peccatum primum non fuisse superbiam, sed incredulitatem, contra Bell. lib. 3. de Amiss. Gratiæ, cap. 5. & 6.

PRIMA.

Ecclesiastici. 10. 14. Fallacia est διαβολὴ τῆς ἀρχῆς. Nec enim superbia est initium seu causa ἀποστασίας & discessionis à Deo, verum contrà ipsa ἀποστασία & discessio à Deo, quæ incredulitate circumscribitur, initium & causa superbiæ statuitur.

SECVNDA.

Tobiæ 4. Resp. Agit locus non de ordine actuum diversorum in peccato primo, verum de effectu superbiæ seu perditione, cujus initium, superbiæ attribuitur verè & propriè, non tamen exclusivè.

TERTIA.

Rom. 5. Resp. Inobedientia complectitur totum peccatum Adami, nempè violationem mandati Dei, quæ si in partes suas resolvatur, prima erit non superbia, sed incredulitas.

QVARTA.

Quæ adferuntur testimonia Patrum, aut non agunt de ordinatione Peccati primi, verum de proximo illius adjuncto, aut synecdochicè per superbiam, ipsam incredulitatem tanquam causam illius immediatam intelligunt.

QVINTA.

Actus interiores, duobus modis dignoscuntur, vel respectu intentionis, vel respectu exequutionis, quorum illa finem, hæc media propriè spectat. De peccato autem primo cum agitur, non quæritur, quid primum fuerit in intentione Adami & Evæ, verum quis fuerit primus actus commissionis peccati.

Pro Materia Peccati Originalis.

Peccatum Originis esse qualitatem seu Concupiscentiam, contra Bellar. lib. 5. Cap. 15.

PRIMA.

Positiua causa peccati Originis triplex datur. Prima, peccatum Actuale Adami. Secunda, Lex naturæ originaliter transiens. Tertia, iustitia Dei.

SECVNDA.

Transmittitur positiua qualitas ad posteros, qua ratione transmittitur peccatum ipsum, non tanquam naturæ accidens aliquod concreatum, quod substantiam per se comitetur; verū tanquam totius hominis, totalis corruptio, quæ fundamentū habet in Adamo tanquam instrumento primo, ipsius naturæ. Nec habitus acquisiti transmittuntur in prolem, qua personales sunt, verum qua Naturæ totius nomine, vnus pro omnibus acquisiuit.

TERTIA.

In Concupiscentia duo concurrunt, ipse actus concupiscendi, qui per se malus non est, & actus illius deformitas. Ille actus Deus author est, hujus author ut sit, nullo modo necessum est.

QVARTA.

Primum peccatum non tantum fuit peccatum corporis, verum & animæ. Vnde non tantum fuit esus fructus vetiti, verum etiam in anima incredulitas & superbia, eoque totum peccatū transmittitur in corpus & animam, non tantùm per legem generationis, per quam homo hominem fundit, verum etiam pro corruptione generantis, qua homo corruptus, corruptū gignit.

QVINTA.

Non diminuta est qualitas, tùm quia jam, velut in alteram naturam transijt, tùm quia non nisi gratia Dei singulari, siue immimu, siue aboleri potest.

SEXTA.

Concupiscentia Carnis contra Spiritum, non tantum significat primos illos motus cōsensu destituros, verū radicē ipsam mali, totamq; cōcupiscentiam, quæ non tantum est appetitus sentientis, sed etiam reliquarum facultatum animæ.

SEPTIMA.

Originale Peccatū tollitur in hāc vita regeneratione Baptismi, non ut non sit, sed ut in culpam non imputetur.

Pro Materia Peccati Actualis, contra distinctionem peccati venialis & mortalis Bell. l. 1. cap. 9. 10.

PRI-

PRIMA.

TEstimonia Scripturæ distinctionis veritatem ex sententia aduersarij non probant, aut confirmant. Non *primum* Mat. 5. agit enim de inæqualitate non tantum peccatorum, sed & pœnarum per allusionem ad pœnas ciuiles & politicas. Non *secundum*, Mat 23 agit enim de natura hypocritarum, qui in minutis anxij, præcepta ex professo negligunt, nec distinguunt, ea quæ per se & semper sunt necessaria, ab ijs quorum non priuatio, sed contemptus nos Reos facit. Non *tertium*, Luc. 6. agit enim de ijs qui laudem ex aliorum reprehensionibus captant, seipsos autem non norunt aut redarguunt, in alijs sc. perspicacissimi, in seipsis cæci. Non *quartum*, Lucæ 12. Agit enim de charitatis officio in proximũ, quo obstringimur exemplo bonitatis diuinæ, etiam minutissima peccata condonare. Non *quintum*, 1. Corin. 3. agit enim de doctrina & docendi modo, & quidem ex hypothesi ad Corinthiorum doctores accommodatâ. Non *sextum*, Iac. 1. Agit enim de peccati gradibus, qui tres sunt, vitiositas, vitiosus motus, & vitiosa actio, horũ autem omnium merces statuitur mors. Non *duo postrema*, Matth. 12. Agit enim de natura Peccatorum etiam leuissimorum, propter quæ tamen Rei sistimur coram Deo, Ephes. 5. quia synecdochicè & peccatorum grauitas & eorundem effectus explicantur.

SECVNDA.

Testimonia Conciliorũ & Patrum, aut suspecta sunt & controuersa, utpote Concilij Tridentini, & Pontificum Pij & Gregorij; aut agunt de inæqualitate, & variis peccatorũ gradibus, ut Concilium Milevitanum, & ex Patribus August. Origenes, Chrysost. & Hieronymus.

TERTIA.

Quæ rationes adferuntur nihil probant. Non *prima*, quia nititur duplici falso præsupposito. Vno, peccata in fidelibus nõ esse mortalia; stipendium quippe peccati qualecunque sit, nisi remittatur, mors est. Altero, peccata infidelium esse leviora peccatis fidelium, eoque natura sua venialia. Quod enim peccata infidelibus venialia sint, non est à natura peccatorũ, sed à gratia Dei; quod non sint in infidelibus, non est à Deo, sed à natura, tum peccatorum, tum peccantium. Non *secunda*, quia non ideo veniale peccatum dicitur, quod venia sit dignũ, sed quod venia peccatum, & peccatorem dignetur Deus. Nõ *tertia*, quia falsum est, tum peccatum esse veniale ex natura sua,

tum

tum quod aliquod peccatum non repugnet Charitati. Est enim legis transgressio, cujus finis est Charitas. Nō *quarta*, quia alia est ratio hominis offensi, alia Dei, secundum enim parvam offensam, æstimari solet gravitas ipsius offensæ. Non *quinta*. Nullum enim peccatum imperfectum est, cum omne peccatum sit perfecta *ἀνομία* licet perfectionis hujus sint gradus. Non *sexta*, quia licet omnia peccata Charitatē non excludāt, offendunt tamen. Quod autem non excludant, aut venia iis sint fidelibus, non ipsi peccato, sed Dei in Christo misericordiæ imputandum est.

DE LIBERO ARBITRIO,

Pars Katastatica.

Hominis conditionum sub *Peccato*, sequitur cōsideratio, *Virium Humanarum* quæ post peccatum in homine remanserunt, & *Liberi arbitrij* nomine vulgō explicari & circumferri solent. Naturam autem doctrinæ hujus, tribus modis dignoſci necesse est. Primò communiter & absolutè secundum causas suas. Secundò singulariter secundum rationem & conditionem Hominis peccatoris; Tertiò respectivè & comparatè pro vario hominis statu extra rationem peccati, sive integritatis, sive Redemptionis, sive Gloriæ.

Communiter & absolutè *Liberum Arbitrium* definitur, Naturalis potentia seu facultas animæ, suo ac proprio motu, sine coactione, eligendi vel repudiandi bonum aut malum, quod voluntati, a mente seu intellectu eligendum, aut repudiandum proponitur.

Causa Efficiens hujus liberi Arbitrij duobus modis distingui solet, alia siquidem primaria est, alia vero proxima; Primaria Deus est, principium non tantum omnis boni in natura, sed & naturæ ipsius, illiusque facultatum & functionum [a]. Proxima, est ipsum Arbitrium, id est, voluntas Hominis, quæ ex prævio rationis judicio, sponte sua, id quod objectum est a mente, amplectitur eligens, aut repudians fugit [b].

[a] Gen 45.8. Pro.10.1. Ier 10.23. Phil.2.13.

[b] Esa 1.19.20 Mat. 23.37. 2 Reg.3.5.

Hujus voluntatis duplex ratio haberi solet. Una secundum *speciem*, altera secundum *operationem*. Secundum speciem, facultas dicitur volendi vel nolendi; secundum operationem, facultatis illius functio seu actio dicitur, sive circa fines improprie, sive circa media ad fines tendentia proprie occupata.

Materia vel *subjecti* vel *objecti* rationem habet.

Qua

Quæ *subiecti*, quatenus a nobis hoc loco consideratur, est substantia creata, intelligens, ratione prædita, in qua sc. intelligentia & voluntas partes sunt essentiales analogicè; Libertas vero his partibus inesse dicitur, vt subjecto accidens separabile.

Quæ *obiecti*; generaliter quidem id omne est, quod in electione est positum, specialiter verò est morale bonum & malum, quo liberè fertur creaturæ arbitrium, aut quod aversatur liberè. De libero autem arbitrio in causa naturalis boni, quæstio magis Philosophica est, quam Theologica.

Forma liberi arbitrij, est ipsa arbitrij seu voluntatis electivæ libertas, quam doctrinæ causa tribus modis distingui & cognoscere necesse est. Alia siquidem libertas est *in subiecto*, alia *ad obiectum*, alia denique ab *impedimento adversante*; quæ tria cognoscere necesse est, ad formæ hujus constitutionem, & libertatis humani arbitrij conditionem.

Primo quidem requiritur, *Libertas in subiecto*, id est, in ipsa voluntate, quæ ab interno principio suo semper agit liberè, idque ratione naturæ suæ, secundum quam libera volendi necessitas illi imponitur, ita vt voluntas non sit dicenda, quæ hâc libertate spoliata est. Voluntas enim cum libertate, velut cum essentiali suo proprio reciprocatur.

Deinde requiritur *Libertas ad obiectum*, siue ad vtrumque per disjunctionem oppositum, aut bonum purum, aut malum morale, quorum vnum præ alio eligitur, aut repudiatur: siue ad alterutrum, cum vnum tantum acceptandum aut respuendum proponitur.

Denique, requiritur *Libertas ab impedimento adversante*. Libera enim est voluntas hominis, & a coactione, & a necessitate. *A coactione*, quia sponte facit quod facit. *A necessitate*, quia licet ratione speciei, necessariò determinetur ad agendum, aut bonum tantum, aut malum tantum, aut vtrumque: tamen ex intrinseca potentia determinat seipsam liberè, ad actum suum eliciendum. Vtrumque tamen libertatis modum distingui necesse est, tum a *Libertate iustitiæ*, tum a *Libertate seruitutis*. *Illam* homini natura; *hanc* naturæ corruptio denegauit. Libertate juris non habet qui alteri ex debito obnoxius est, et ipsius arbitrio viuit, mouetur & agit[c]. Vnde soli Deo omnis *dominium* tribui & assignari debet. Libertate a seruitute non habet, qui culpa suâ, seipsum peccato illiusq; tyrannidi mancipavit[d].

[c] Pro 21. 1. Act. 2. 23.
[d] Ioh. 8. 34.

Finis

Finis est gloria Dei in justitia & misericordia sua, hominisque salus, seu ἀποκάλυψις.

Singulariter in statu corruptionis *Liberum Arbitrium* definitur, Naturalis facultas & potentia liberè, ac sine coactione eligendi ac præstandi malum; quod voluntaria mente eligendum ac præstandum proponitur.

Causa efficiens primaria, Deus est; tum Arbitrij, tum libertatis ipsius respectu, vtpote, qui vtriusque secundum naturalem conditionem, author & principium est. Proxima vero sunt mens & voluntas hominis, quatenus utraque per corruptionem naturæ, a bono aversa, & ad malum conuersa est, eoque illa quidem falsum pro vero ponit & judicat: hæc vero malum pro bono eligit & sequitur [a].

[a] Tit 1.15. 1 Cor. 2.14.

Materia quæ *subiecti* rationem habet est homo animalis, seu ψυχικὸς, quæ vero *obiecti*, est malum, ad quod vtriusque facultatis actiones feruntur.

Rom. 8,7. Rom. 5,6. [b] Tim 2.26

Malum autem, siue ad internas, siue ad externas actiones referas, dupliciter consideramus, absolutè, siue in se, & relatè, siue ad aliud. *Absolutè* malum est, quod a Deo strictè prohibetur. *Relatè*, quod objectis, circumstantijs & fine, malum est, id est, aut non verè bonum est, aut ad ea quæ non verè bona sunt, inclinatur.

Quia vero cum boni fit mentio, aut bonum naturale & morale secundum hominem, aut morale diuinum & secundum gratiam intelligitur, maximum hic discrimen, cum agitur de libero arbitrio, obseruandum est. Nam potentia hominis animalis, si ad res, quas, lux hæc naturalis respicit, referatur, omnino habet suas inclinationes ad bonum morale secundum hominem [c]. Sed quia omnis boni cõmunicatio ex judicio fit, judicium ex electione, electio ex cognitione; determinatur hominis potentia ad bonum, ex mensura cognitionis illius boni in homine. Cognitio autem illa non est vera, quia errat in modo veri, & aberrat a fine suo vero [d].

[c] Rõ. 1.1920 Rom. 2. 15. Rom. 2. 14. [d] 2 Co. 12. 14 Ier. 13. 23. Mat. 12. 35. Rom. 14 23

Morale autem bonum *secundum gratiam*, quod supranaturale est, non nisi cognitione supranaturali, quæ in homine animali non est, apprehenditur, eoque nec ad illud bonum inclinationes, aut motus vllos habet homo sub peccato. Potentia enim omni caret ad res supranaturales, etiam eâ quâ Philosophi *Naturam* seu passiuã appellarunt; quia omnis potentia ex prin-

cipio

cipio est; principium autem in homine naturali nullum est, cū agitur de rebus diuinis; nec agendi in se, nec patiendi ab alio [h]. Vtrumque in homine consideratum, est a principio illo omnis aptitudinis ad bonum, & operationis illius in Christo.

Vnde liquet potentiam ad bonum supranaturale nō esse in homine animali, ad bonum naturale, esse quidem aliquam, sed quæ aberret in fine & modo, eoque propriè loquendo tantū esse ad malum, siue absolutè tale sit, siue relatè [i].

Forma est libertas in *subiecto, ad obiectum, & ab impedimento aduersante.* Voluntas enim hominis secundum se, est liberrima, & ad actum mali eliciendum, seipsam liberè determinat, absque vlla, aut coactione, aut actus necessitate.

Finis est gloria Dei in iustitia sua, & hominis *damnatio*, seu iusta condemnatio.

Comparatè Liberum Arbitrium duobus modis consideratur, pro duplici hominis conditione extra hunc corruptionis statum: integritatis sc. ante lapsum, & restaurationis a lapsu seu regenerationis.

In statu integritatis habuit homo liberum arbitrium seu libertatem voluntaris electiuæ ad vtrumque obiectum absque vlla coactione, aut necessitate. Potentiam enim habuit, vt posset peccare & non peccare, vbi verò ad actum inobedientiæ deuenit, per actum, potentiam ad bonum amisit, quia hæc fuit natura hominis, vt potentia illa sua ad bonum abutens, in contrarium, bonum a se & se a bono averteret [k].

In *statu restaurationis* a lapsu seu regenerationis; Liberum Arbitrium diuersimodè considerari & explicari debet. Cum enim homo in hoc statu, commune sit subjectum gratiæ & Peccati, hinc fit vt liberum Arbitrium habeat, & ad bonum secūdum gratiam, & ad malum secundum naturam; Quæ duo contraria cùm non possint in gradu excellentissimo, eidem subjecto inesse, ex eo sequitur, hominem regenitum, aut secundū gradum excellentioris regenerationis, aut secundum gradū remissioris dignoscendum esse.

Qui *secundum gradum excellentissimum* regenitus est, huic subjecto nihil potest inesse contrarij, prout erit homini in altera vita, vbi liberum arbitrium, si ita dicendum est, erit ad bonum tantum, idque immutabiliter, adeo vt velle nil nisi bonum, & nisi benè, possit homo [l].

Qui verò *inferiore gradu* regenitus est; illa contraria simul inesse

[h] 2. Cor 3. 5. Ioh. 3. 19. Phil 2. 13. 1 Cor. 1. 18.

[i] 1 Cor. 10. 31. Rō 14. 20. Iac. 1. 15. Ier. 13. 23. Mat. 7. 18. Rom. 3. 10. Ioh. 3. 6.

[k] 1 Cor 13. 12. 1 Ioh. 3. 2. 2. Pet. 1. 4. 1 Co. 15 28.

[l] 1 Cor. 13. 12. Rom. 7. 18.

ineſſe poſſunt & reuera ſimul inſunt. Potentię ergo liberi arbitrij in homine regenito, dum in hac vita eſt, *ſubiecto*, *obiecto*, & *modo* diuerſimodè dignoſci debent. *Subiectum* duobus modis conſideratur, tum ſecundum veterem hominẽ in quo naſcitur, tum ſecundum novum in quo renaſcitur. Hujus ſubjecti *obiectum quoque duplex* eſt, naturale malum reſpectu veteris hominis, ſupranaturale bonum reſpectu novi [m]. *Modus* autem horum omnium liber eſt, quia prout vetus homo liberè contendit ad naturalia, ſic homo novus liberè ad ſupranaturalia. Reſpectu ergo materiæ ſubjectum commune eſt, ſed reſpectu cauſæ efficientis, principiorumq; inter ſe pugnantium, libertati utrimq; accedit impedimentum. Vnde lucta illa carnis & ſpiritus, de qua mentio, 7. ad Romanos.

[m] 2. Cor. 3. 17. 1. Ioh. 3. 9. Rom. 8. 2. Eph. 2. 5.

DE LIBERO ARBITRIO.

PARS ANTECEDENS.

Diſtinctiones.

PRIMA.

VOluntas ſeu appetitus tribus modis diſtinguitur, alius quippe naturalis, alius ſenſualis, alius intellectualis eſt. Naturalis eſt pura, puta inclinatio formę eſſentialis, qua naturaliter ad perfectionem ſui homo contendit. Senſualis eſt vis animę interioris ſenſu non ratione actę, ad hęc aut illa particularia. Intellectualis eſt, in creatura ratione prædita, reſpectu ſubjecti voluntatem ad diuerſa objecta inclinans, quæ rationalis appellatur.

SECVNDA.

Hæc voluntas rationalis tribus modis dignoſci debet, alia ſiquidem naturalis dicitur, qua natura fertur ſimpliciter ad illud appetendum quod apprehendit: aliâ electiua, qua voluntas inter duo, per diſiunctionem oppoſita eligit: alia denique voluntas per cauſam, qua homo à fine ſuo aberrat errore accidentali.

TERTIA.

Arbitrium interdum refertur ad intellectum, interdum ad voluntatem. Ad intellectum, ſiue θεωρητικὸν, ſiue πρακτικὸν, reſpectu rerum quæ cadunt in deliberationem: ad voluntatem, reſpectu rerum quæ cadunt ſub electionem. Priori modo ſolam mentem, poſteriori, (quo pacto à nobis hic accipitur) & mentem

tem & voluntatem complectitur.

QVARTA.

Libertas alia est à seruitute, alia à coactione, alia ab immutabilitate seu necessitate. Libertas à seruitute ea dicitur, qua aliquis seruituti culpæ aut miseriæ non est addictus. A coactione ea dicitur, qua quis non potest cogi ad faciendum aliquid vel patiendum, contra naturalem suam inclinationē. Ab immutabilitate ea dicitur, quæ indifferenter seu contingenter se habere potest, ad utrumque oppositorum, eoq; potest agere & non agere, pati & non pati. Prima libertas, non est in homine corrupto. Secūda est in omni homine, cujuscunq; status & conditionis. Tertia fuit in homine ante lapsum.

QVINTA.

Libertas alia dicitur à necessitate, alia à peccato, alia à miseria. Prima est naturæ, secunda gratiæ, tertia gloriæ.

SEXTA.

Libertas vel propriè sumitur pro libertate, quæ est in subjecto, ad objectum & ab impedimento aduersante, vel impropriè & synecdochicè pro harum libertatum una.

Hominem non posse sine fide aut auxilio Dei speciali, bonum aliquod morale perficere, contra Bell. lib. 5. de Grat. & lib. Arb. cap. 9.

PRIMA.

BOna opera dupliciter considerari solent; aut secundum externam ipsorum rationem, aut secundum internam; vtriusque respectu dicitur Deus bona opera remunerari. Illius quidem, quia bonitatem civilem præ se ferunt, quæ etiā Deo grata est secundum se; hujus verò, quia secundum regulam & præscriptum divinum, in fide fiunt, ad Dei gloriam. Remuneratur autem Deus, nō ex proportione meriti, sed ex gratia promissionis. Neque obstant loca Exod. 1. quia antecedens notatur benedictionis diuinæ erga obstetrices, non causa: Ezec. 29. & Dan. 4. quia ab externa remuneratione, ad qualitatem operis non valet consequentia. Solet enim Deus externam obedientiam externa remuneratione liberaliter compensare.

SECVNDA.

Bonum dicitur æquivocè, idque duobus modis, vel quod aut revera tale est, aut tale apparet, vel quod, aut secūdum substantiam operis bonum est in se: aut quod perfectè bonum dicitur

obje-

objecto, subjecto, fine, alijsque circumstantijs. Bona opera dicuntur opera Ethnicorum, aut secundum apparentiam tantùm, aut quod substantia operis in se bona sit, licet subjecto, objecto, fine, alijsque circumstantijs sit malum.

TERTIA.

Qui Patres naturæ aliquid tribuere videntur, aut de externis illis civilibus & politicis actionibus egerunt tantùm, ut Basil. & August. aut de bono naturali, ut Chrysost. aut de operibus secundum communem opinionem. ut Hierony.

QVARTA.

In operibus Ethnicorum, quæ requiruntur ab adversario ad constitutionem boni operis, desunt & omnia, & singula. Deest circumstantia finis, quia propter Deum non fit, quod propter mandatum ipsius & secundum regulam illius, aut propter Dei gloriam, non fit. A malitia causæ inquinatur actio, quia homo totus, totum peccatum est totaliter, non tantum secundum se, verum etiam secundum actiones suas. Nec bonum opus, cum naturæ viribus proportionem habet, quia bonũ velle & facere, gratiæ est, non naturæ, eoq; bona opera, naturę nõ tantum difficilia, verum etiam impossibilia sunt Nec contrarium probant absurda, quia bona opera facere tenemur ex debito, nec idcirco mala dicũtur, quod fiant simpliciter, sed quod non fiant benè.

Non esse liberum Arbitrium in actionibus pijs & salutaribus, cont. Bell. lib. 6. cap. 10. 11. 12.

Libertas Voluntatis duobus modis considerari solet in homine regenito, prout duo sunt in illo diuersa & contraria principia principium boni quod est spiritus seu pars regenita. Principium mali, quod est caro seu pars non regenita. Hinc Libertas voluntatis respectu primi principij, liberè vult bonum, respectu alterius liberè vult malum. Atq; in hunc sensum liberum arbitrium in homine regenito aut esse aut non esse diversimodè enuntiatur.

ATQVE.

Hic status hominis est secundum *Naturam & Naturalem Conditionem ipsius*, tùm in primogenia condition & creatione illius, tum in subsequutâ mutatione & corruptione per peccatum. Alter hominis status in hac vita secundum *Gratiam vocationis* quæ supra naturam est, dignoscendus est.

Vide

Dignoſci autem debet duobus modis, prout vocatio Chriſtiana & ſtatus ſeu conditio hominis naturalis Chriſtiani in hac vita duobus capitibus circumſcribitur, *Fide* & *Bonis Operibus*. Sunt enim hæ duæ vocationis Chriſtianæ partes, & duo hominis Chriſtiani officia coniunctiſſima, Credere, & facere. *Fides* ſiquidem gratiam Dei in Chriſto amplectitur: *Bona Opera* gratitudinem pro gratia illa teſtantur, & præſtant.

DE FIDE, PARS Κατασκευαστικὴ.

FIdei nomine non externam Religionis & fidei profeſſionẽ hypocriticam [a], non notitiam & aſſenſionem de gratia Dei temporalem [b]: non deniq; certã perſuaſionem de aliquo effectu miraculoſo, conceptã ex revelatione aut promiſſione ſingulari intelligimus [c]; ſed eam quæ propriè & ſimpliciter ſic dicitur, deq; ſolis & omnibus electis, per ſe prædicatur. Vnde *ſatviſica* & *iuſtificans* vulgo appellari ſolet [d]. Eſt autem,

Donum Dei, ſeu habitus ſanctus à ſpiritu Dei inditus [e], quo pij, intellectu credẽtes diuinę veritati, percipiunt certâ firmâque aſſenſione voluntatis, promiſſiones ſalutaris benevolentię, & gratiæ Dei in Chriſto, ad ejus gloriam, & ſalutem ſuam.

Cauſa Efficiens Fidei duobus modis explicari ſolet, *primariò*, vel *inſtrumentaliter*.

Primaria Fidei cauſa Deus eſt [f], qui προηύδοκησεν habuit ſuam εὐδοκίαν ac ſolum gratuitum ſuæ voluntatis affectum, nulla vel præcedente noſtræ juſtitię præparatione, vel accedente operũ noſtrorum merito [g].

Inſtrumentalis Fidei cauſa duplex eſt, una *interna* & præcipua, altera *externa* & adjuvans.

Interna præcipua eſt Sp. ſanctus, qui eã actione ſpeciali, proximè & immediatè, ſupra naturæ ordinẽ, in electis gignit, tum intellectũ ad ſalvificã Chriſti cognitionẽ & perceptionẽ diſdiſponendo; tũ voluntatem nouis qualitatibus induendo, eãq; ut cognitioni & perceptioni ſingulariter & firmiter aſſentiatur & adhæreat, flectendo [h]. *Externa* & adjuvans eſt Evangelij prædicatio, per quam hoc ipſum opus fidei in nobis [i] ſpiritus Sanctus ordinariè format & confirmat, quamvis pro libertate potentiæ & voluntatis ſuæ, Deus extra uſum medij hujus ordinarij, cùm libet & expedit, fidem gignat & operetur [k].

[a] Mat. 13. 20. 21.
[b] He. 6. 4. 5. 6.
[c] Act. 8. 13. Iacob. 2. 19.
[d] Mat. 17. 20. 1. Cor. 13. 2.
[e] Rom. 3. 28.
[f] Ioh. 6. 29. Eph. 2. 8. Luc. 24. 32.
[g] 1. Cor. 12. 9. 2. Cor. 4. 6. Gal. 5. 22.
[h] Rom. 1. 7. 16. 17. Rom. 10. 8. Ioh. 3. 8.

Materia Fidei tribus omninò modis distinctè considerari debet, prout *subiecti*, *obiecti*, aut *partium* rationem habet.

Subiectum proprium & proximum est intellectus, & voluntas hominis, quatenus vtraq; facultas, gratia & virtute supranaturali Spiritus regenita est, & supernaturalia beneficia Fidei oblata in christo, Intellectu quidē cognoscit vt vera, voluntas verò, certa cordis fiducia sibi applicat, vt bona & salutaria[h].

Obiectū respectu intellectus, est veritas divina, respectu voluntatis, est singularis Dei gratia, promissionibus exposita in Christo Iesu. Vtrumq; autem verbo Dei continetur & circumscribitur, quod totum & solum tanquam objectum suum adequatum amplexatur Fides; & in eo Christum crucifixum cum omnibus suis beneficijs, tanquam objectum suum principale, primum, proximum & proprium[i].

Partes pro ratione subjecti aut objecti variè considerari solent. Ratione *intellectus* & voluntatis diuinæ, est, tum *Notitia*, tum *Assensus*. Notitia est quâ totum Dei verbum, secundum principalia illius capita intelligimus, pro modo gratiæ revelatæ[k]. Assensus est, quo ōnia ex lege & Evāgelio cognita, verissima esse firmissimè apud nos statuimus, & in ijs acquiescimus[l].

Ratione *voluntatis*, præcipua & primaria fidei pars, est *Fiducia*, quæ est firma cordis persuasio, qua singuli vere fideles generalem Gratiæ promissionem, sibi singulariter appropriant, quę fiducia duplici effectu sese prodit, ὑπομονῇ quâ fides se se opponit omnibus periculis internis & externis, & πληροφορίᾳ quâ Deo de nostra salute certò confidimus[m].

Forma Fidei consistit in Relatione, qua & verbum veritatis, & gratiæ Dei promissiones singulares, modo singulari, electus quisq; sibi applicat; ea quæ docentur & promittuntur licet in thesi & generaliter concepta, specialiter tamen & in hypothesi sibi firma persuasione appropriando[n].

Finis summus & præcipuus, est Dei, fidei authoris & redemptoris, Gloria[o]: Proximus est salus nostra, quam Sacra scriptura fidei finem & præmium appellat[p].

Ex hac definitionis per causas Analysi, duo consequuntur. Primo fidē esse & vnam & diversam. *Vnā*, tùm *speciē*, quia fides est species specialissima; tum *obiectō*, quia res credita vna est[q]. *Diversam* tum *numero*, tū *gradu*. *Numero*, quia vnusquisq; fidem suam habet distinctam ab alia. *Gradu*, quia habet pro dimensō gratiæ divinæ secundum plus aut minus[r].

Se-

[h] Luc. 24. 25. Eph. 4. 23.
[i] Act. 16. 14. Rom. 10. 11. Cor. 2. 2. Heb. 10. 22. 2. Cor. 3. 4. Rom. 4. 18. & 8. 38.
[k] Esai. 53. 11. Ioh 10. 38. 1. Ioh. 4. 26.
[l] Rom. 7. 16. Eph. 3. 12. Eph. 10. 22.
[m] Rom. 8. 15. 16. Eph. 1. 13. Heb. 10. 22. Heb. 11. 1.
[n] Iob. 17. 15. Mat. 9. 2. Gal. 2. 20. Ioh. 1. 12.
[o] Rom 11. 35. Eph. 1. 22.
[p] 1. Pet. 1. 9. Ioh. 3. 15. 16. Ioh. 20. 31.
[q] Ephes. 4. 5. 2. Pet. 1. 1.
[r] Hab. 2. 4. Mat. 9. 22. Rom. 14. 1.

Secundò, eatenus firmã esse fidem in omnibus ut nec totaliter nec finaliter ullo unquam tempore amitti queat, propter scilicet certitudinem & immutabilitatem, electionis & promissionis Dei, satisfactionis & meriti Christi, & obsignationis spiritus: Vnde fides secundum gradum aliquem sæpe minuitur: perire autem secundum formam nunquam potest [f]. [f] Ioh. 3. 16. Phil. 1. 6. Ioan 6. 56. 1. Ioh. 2. 1.

DE FIDE, PARS

Aurelius Augustinus.

Distinctiones.

Pro obiecto Fidei, contra Bell. cap. 8. lib. 1. de Iustificatione.

PRIMA.

QVæ adferuntur testimonia ex Evangelijs; aut agunt de fide in Christum expresè. Mat. 16. Luc. 7. Ioh 1. Ioh. 6. Ioh 11. Ioh 14. & Ioh. 20. eoq; de speciali Dei misericordia, quã in Christo exposuit Deus; singulariter & efficaciter; aut de misericordia Dei speciali, quam voluntate & opere exhibuit Christus, in exemplo leprosi, Marc. 1. aut agunt de hypocritica tantum misericordiæ illius diuinæ specialis gloriatione, ut in exemplo Pharisæi. Lucæ 18. aut deniq; de medijs externis & miraculis extraordinarijs, fidem adjuvantibus, quæ fidem justificantem non constituunt, sed aut testantur communiter, aut confirmant singulariter, Marci ultimo.

SECVNDA.

Quæ adferuntur ex Actis & Epistolis; aut sunt conciones de Christo, eoq; metonymicè de speciali Dei misericordia. Acto. 2. 4. 10. 13. 17. & 8. aut agunt de fide Abrahami non respectu promissionis temporalis, aut terrenæ, sed spiritualis & æternæ (Diem enim Messiæ vidit per fidem, & propterea gavisus est) Rom. 4. aut deniq; agunt de medio acquisitæ nobis, & confirmatæ misericordiæ specialis per resurrectionem Christi. Rom. 10. & 1. Cor. 15.

contra rationes Bell. cap. 10.

PRIMA.

VErbum Dei duobus modis considerari solet; vel vt verbum veritatis communiter, vel ut verbum promissionis, & gratiæ specialiter; Illud respicit fides, qua notitia est & assensus,

hoc vero, quâ Fiducia. Licet enim promissiones communiter proponantur in Scripturis; specialis tamen est earum applicatio per fidem; prout exempla docent Paralytici, Marci. 9. Peccatricis mulieris, Luc. 7. adulteræ Ioh. 8. Zacchæi, Lucæ. 19. & Latronis, Lucę. 23.

SECVNDA.

Fides Iustificationis instrumentum est, non causa, quæ nec tempore, nec locó, a re quam apprehendit, discerni aut separari potest. Nec fides specialis misericordiæ Iustificationé sequitur, quia absq; illa iustificatio nulla est.

TERTIA.

Fides justificans, fiduciæ media subordinata, qualia sunt, Oratio, Sacramenta, Bona opera, Baptismus, nõ tollit, sed ponit, ijsque vtitur ad illius argumentum seu confirmationem.

QVARTA.

Fiducia Fidei, non pendet a qualitate personæ credentis, aut qualitate fidei illius, sed a Dei promittentis veritate Christi redimentis voluntate, & spiritus obsignantis fidelitate.

Pro forma fidei, contra Bell. lib. 1. de Justifi. cap. 5.

QVæ citantur testimonia ex 11. ad Hebr. Formam fidei non evertunt, sed stabiliunt. *Primò*, definitio fidei Apostolica, et duarum fidei proprietatum, quarum in definitione illa fit mentio, sensus, et interpretatio. *Substantia* enim fides dicitur, nõ quod sit nuda representatio facta intellectu, sed quod certa sit & indubitata voluntatis fiducia, prout ex locis parallelis facilè colligi potest. Psal. 39. 8 Hebr. 3. 14. Deinde *Argumentum* seu ἔλεγχος fides dicitur, quod eam demonstrationis certitudinem præstet, quâ non solum mens, sed & voluntas cõvincitur, ut diuinas promissiones a mente intellectas singulariter sibi applicet. *Secundò*, quod de Creationis intellectu per Fidem adferatur; Præterquam enim quod alia ratio sit Fidei justificantis, quæ redemptionis beneficium propriè, non autem Creationis opus respicit, notandum etiam, quædam de fide enuntiari, in Scripturis, magis respectu notitiæ siue assensus; quædam verò magis ratione Fiduciæ. Nec intellectus fiduciã excludit, sed antecedit. *Tertiò*, exemplum Noe; Fidei enim illius actus non tantum diluvium respexit, & veritatem judicij diuini, sed & conseruationé sui ex diluvio, quâ non nisi fiducia volun-

voluntatis potuit credere & amplecti. *Quartò*, quod adfertur de accidentibus ad Deum, quia fides illa de qua agit Apostolus & notitiam respectu essentiæ & naturæ Dei, & fiduciam respectu gratiosæ remunerationis supponit simul.

Contra Bell. cap 6.

PRIMA.

Rom. 4 Resp, Fidei natura & vis non ponitur primariò & præcipuè in cognitione, quæ intellectus est, sed in fiducia, quæ voluntatis. Hinc enim primò promissionis fit mentio, quam voluntas amplexandam respicit propriè: secundò dicitur Abrahamus confortatus Fide, non hæsitasse diffidentia, & plenissimè persuasum habuisse, Deum, & benignum qui vellet, & potentem qui posset illi benefacere; quæ omnia testantur fiduciã non cognitionem tantum.

SECVNDA.

1. Cor. 13. Spes & fides quandoque συνώνυμα sunt & idem significant, quandoque distinguuntur, prout loco citato: Distinguuntur autem quod Fides sit Notitia, Assensus, & Fiducia, Spes verò exspectatio, quæ fidem sequitur & per Fidem gignitur.

TERTIA.

2 Cor. 10. Non agit Apostolus de Fide justificante propriè, verum de effectu illius, seu spirituali illa virtute, quâ nobis ipsis renuntiantes, captivas reddimus omnes ratiocinationes ad obedientiam Christi.

QVARTA.

Ephes. 3 Fiducia, vel vt forma, vel vt effectus fidei diversimodè considerari solet, vt forma, quatenus certâ cordis persuasione, Christum amplectitur, vt effectus, quatenus ex hac persuasione, gignit in nobis tranquillitatem conscientiæ, & fiduciam libertatis.

QVINTA.

Objectum Fidei aliud est adæquatum, aliud præcipuum. Adæquatum est totum Dei verbum, respectu notitiæ & assensus. Præcipuum, est verbum gratiæ respectu fiduciæ.

SEXTA.

Credere, modo latè, modò strictè sumi solet. Latè sumptũ significat communiter assensum omnem cum certitudine voluntarium, ad id quod non videtur. Strictè sumptum Fidem

justificantem significat, quæ præsupponit quidem notitiã, sed formaliter est affectus erga promissionem gratiæ.

DE BONIS OPERIBVS,
PARS Κατηχητικὴ.

ATQVE hæc prima & primaria vocationis Christianæ pars est interna & invisibilis, quam Altera, quæ externa & visibilis, 1. *Bona Opera* excipiunt, quæ fidei veritatem & vitam probant, & testantur externis pietatis & Charitatis exercitijs.

Bonorum Autem Operum doctrinam duobus modis explicari necesse est. Primò, secundum communem ipsorum naturam & rationem; secundò secundum præcipuas vitæ Christianæ species, & primaria hominis Christiani exercitia in hac vita.

Bona Opera secundum communem ipsorum naturam & rationem, quæ quidem Theologicè, non aut Philosophicè, aut Politicè hoc loco a nobis consideratur, definiuntur.

Actiones, quæ operante Spiritu sancto a regeneratis per fidem secundum legem Dei fiunt ad Gloriam Dei, fidei & Electionis nostræ confirmationem, & proximi ædificationem.

Causa Efficiens bonorum operum, vel vt primaria, vel vt secundaria, considerari solet. *Primaria* est Deus Pater in Filio per Spiritum sanctum, a quo, in quo & per quem omnis boni principium est, & ἀνοτίλεσμα, vt in natura, ita supra naturam [p]. Efficit autem Deus bona opera, tum respectu agentis seu instrumenti 1. hominis renati quem præparat, informat, instruit, modo salutari & singulari gratiæ sanctificationis, vt, & velit, & possit, benè operari; tum respectu actionis, quam sanctificat, vt, & genere, & specie, circumstantijsque omnibus bona sit.

[p] Phil. 2. 13. 1. Cor. 4. 7. Ioh. 3. 27. & 15. 5. Eph. 2. 4.

Efficiens secundaria, vel est *externa*, vel *interna*, vtraque instrumẽtalis, causæ superioris illius respectu. *Externa* est homo renatus, actiones bonas foras immediatè producens, secundũ modum & gradum regenerationis suæ. Quia enim spiritus & caro in homine regenito inter se mixti sunt, fit vt in vno & eodem opere, mixta vtrimque, ex mutuo conflictu, actio nascatur, quæ ex intensiore qualitate, Spiritus aut carnis, nominari solet, vnde vel optimorum operum infectio & imperfectio [q]. *Interna*, Fides est, non ex sui virtute, efficacia, aut efficientia,

[q] Ioh. 1. 8. Rom. 7. 23 Eph. 2. 3.

sed

ſed quatenus obiectum illud ſuum, ad quod fertur, inſtrumentaliter apprehendit, Chriſtum nimirum, cujus vnius reſpectu, Spiritus ſanctus, & velle & facere bonum in nobis operatur, & actiones noſtræ etiam imperfectiſſimæ, Deo tamẽ placent & probantur[c]. [c] Ro. 14. 23 Heb. 11. 6. Act 15. 9. Act. 10. 35. 1 Tim 1. 5.

Materia bonorum operum eſt, quicquid lege Dei præſcribitur. Habet enim & ſolus Deus præcipiendi authoritatem, & ſola Dei lex præcepti omnis quod quidem æquum bonumque reſpicit, normam & rationem[d]. [d] 1 Sã. 15. 22 Ezc. 20. 19. Mat. 15. 9. Eſa 29. 23.

Materia hujus pro legis diuinę diſtinctione in duas tabulas, duæ ſunt præcipuæ & primariæ partes, quarum prior officium hominis in Deum ſeu *pietatem* poſterior officium hominis in hominem, ſeu *humanitatem* præſcribit & præcipit.

Quæ bona opera *pietatem* ſpectant, abſolutè & neceſſariò bona ſunt, nec aliter ſe habere poſſunt; quorum ratio quatuor primę tabulę præceptis circumſcribitur perfectiſſimè. Nam opera pietatis, aut internam animi diſpoſitionem ſpectant, propriè, vt ſc. & veritatem cultus diuini (quod primo præcepto) & modum veritatis illius, (quod ſecundo explicatur) teneamus: aut ſpectant externã teſtificationẽ corporis, vt ſc. & ore quod (tertio) & opere, quod (quarto prȩcepto) pietatis exercitijs omnibus incumbamus.

Quæ bona opera humanitatem ſpectant ſex præceptis ſecundæ tabulæ explicantur perfectiſſimè. Nam primò fundamentum illorum omnium ponitur quinto prȩcepto, mutua illa obedientiæ et officij relatio, inferiorum erga ſuperiores, & ſuperiorum erga inferiores, deinde præcipuę humanitatis ſpecies enumerantur, ad quas reliqua omnia analogicè referri neceſſe eſt. Harum ſumma eſt proximo non nocere, neque *facto*, neque *dicto*, neque *cogitatione*. Non *facto*, ſiue reſpectu *perſonæ* ipſius (*non occidendum*) ſiue reſpectu *bonorum* (*non furandum*) ſiue reſpectu *perſonæ* quę ipſum proximę attingit. (*Non mœchandum.*)

Non dicto. Nam nullum falſum teſtimonium contra illum dicendum eſt. Non denique *mente & cogitatione*. Nam vetatur ipſa Concupiſcentia.

Forma bonorum operum eſt, plena & omnibus ſuis partibus perfecta conformitas cum lege Dei, tùm ſecundum externam ſpeciem, tùm ſecundum internam veritatem[e]. Duo enim, ad FORMAE hujus conſtitutionem concurrunt, externa [e] De. 27. 26. Gal. 3. 10, Rom. 7. 14.

operum bonitas, quam præcepta legis externè præ se ferunt & exigunt, & interna eorundem sanctitas, quam natura legis, quę spiritualis est, & legislatoris, qui spiritus & καρδιογνώστης secundum modum suum indicat, necessariò præsupponit & postulat.

Atque formę hujus vtriusque respectu bonorum operum secundum se ratio perfectissima est, secundum nos autem maximè imperfecta, tum propter reliquias peccati, tũ propter perpetuam vtriusque in nobis hominis pugnam et luctam, tum denique propter regenerationis statum, gradus et incrementa. Vnde si quæ perfectio operum dicitur, dum hic sumus, id fit abusiuè, aut propter meritum Christi et acceptionem gratiosam Dei, aut relatè ad eos qui in studio pietatis & operum nõdum ita profeceruntaut denique humanitas secundum externam disciplinam. Meritum ergo bonorum operum nullum est cum nulla sit æqualitatis proportio inter mercedem et opus & quęcunque dantur bona opera, aliena sint, debita sint, imperfecta sint.[f]

[f] Rom. 7. 23. 2. Cor 3. 5. Phil. 1. 13. Luc. 17. 10.

Finis bonorum operum triplex est, pro diuersitate objectorum, *Dei, nostri, proximi*. A *parte Dei*, finis summus est gloria ipsius, cui subordinantur, tùm mandatum, tùm beneficia omnia corporalia et spiritualia[g]. *A parte nostri* finis est, confirmatio electionis nostræ fidei externa testificatio, et officij nostri debita exequutio[h]. *A parte proximi* finis est, tùm vt infideles bono exemplo ad fidem et pietatem provocentur, tum vt fideles in pietate et fide confirmentur[i].

[g] Mat. 5. 16. 1 Co. 10. 31. Phil. 1. 11.
[h] Mat. 7, 16. 17. Phil. 1. 11. Iac. 2. 17. 2 Pet. 1. 10.
[i] Tit. 3. 8. Luc. 22. 32. Rom. 14. 19.

Atque hæc est ratio bonorum operum communiter. Particulariter verò in duobus præcipuè et primariò, bonorum operũ veritatem dignosci et explicari necesse est. *Oratione & Pœnitentia*, quarum illa circa beneficia impetranda, hæc circa maleficia perpetrata versatur propriè.

Oratio est præcipuus Dei cultus, quo ex fide petimus propter mediatorem, bona necessaria a Deo, tanquam bonorum omnium fonte[k].

[k] Ioh. 4. 24. Luc. 18. 1. Heb. 10. 22.

Petimus autem vel pro alijs, et intercessio est, vel contra alios, et Expostulatio est; vel pro nobis, & aut deprecatio est, liberationem petimus ex periculis, aut Postulatio, si noui beneficij communicationem[l].

[l] Psal. 9. 30. [m] Mat. 6. 9. 10.

Petitionis seu Orationis formulam habemus in Oratione Dominica, cujus tres sũt partes, *Exordiũ, Narratio, & Epilogus*.

Exordiũ

Exordium locos continet, & voluntatis, *Pater noster*, & facultatis *Qui es in Cœlis.*

Narratio constat 7. petitionibus quarum priores 4 postulant, gratias positiuas; tres sequentes, gratias, vt loquuntur, priuatiuas. *Gratiæ positiuæ*, vel animam respiciunt, vel *corpus*: Quæ animam, aut gloriæ Dei promotionem expetunt, tum vniuersaliter inter omnes (*Sanctificetur nomen tuum*) tum singulariter in Ecclesia (*Adueniat regnum tuum*) aut medium vtriusque exponunt (*Fiat voluntas tua.*) Quæ *corpus* spectant, vnica panis quotidiani petitione, synecdochicè includuntur. *Gratiæ priuatiæ* tres sunt, Remissio peccatorum, Defensio contra tentationes Diaboli, Liberatio a malis priuatis & publicis.

Epilogus continet causas impulsiuas & finales. Impulsiuæ duæ sunt, Regnum & potentia. Finalis vnica, Gloria Dei.

Pœnitentia est seria, & salutaris mentis & voluntatis nostræ prauæ mutatio, effecta a Spiritu sancto, per legis & Euangelij prædicationem[a].

[a] Ezec 18. 31. Ier. 4. 1. 3.

Hujus partes integrales duæ sunt, secundum duos terminos, *a quo* fit, et *in quem* tendit hæc mutatio: *Mortificatio veteris hominis* siue carnis, & *vinificatio noui hominis* siue spiritus, his enim perficitur vera Pœnitentia. Eph. 4. 23. 2 Cor. 7. 10.

Mortificatio, quæ prior Pœnitentiæ pars est, tres habet proprietates seu gradus. Agnitionem peccati; Dolorem propter peccatum, & Deum offensum. Denique detestationem ac fugã peccati. Agnitio est in mente, Dolor in passione, Fuga in Actione voluntatis. *Vivificatio* quæ posterior est, tria complectitur Mortificationi contraria. Agnitionem & fiduciam misericordiæ Dei in Christo. Lætitiam inde ortam, denique ardens studium Sanctimoniæ, Iustitiæ, & nouæ per totã vitã Obedientiæ[a].

[a] Ro 6. 4. 5. Eph. 4. 22. Col. 3. 5. 6. Psa. 34. 15. Esai. 1. 16. 17.

DE BONIS OPERIBVS

PARS AFFIRMATIVA.

Distinctiones.

Bona opera non esse simpliciter & absolutè necessaria ad salutem, contra Bell. lib. 4. Institut. cap. 7.

PRIMA.

PROMISSIO vitæ conditionata dicitur, non quod adimpletio conditionis propositæ sit causa vitæ, sed instrumentũ & me-

& medium vitam assequendi. Nec aliud probant quæ citantur loca, quę, aut qualitatem notant eorum qui saluandi sunt, non autem salutis causam: Hebræ. 10. 1. Timot. 2. Rom. 10 aut viam justitię innuunt per quam ad salutem contenditur, Philip. 2. & 2. Cor. 4. aut denique de effectis agunt, ex quibus tantum a posteriori, judicium fieri & potest, & debet de verè justificatis et glorificandis; Matt. 25, Iac. 1. 2. Cor. 7.

SECVNDA.

Nec ratio ab absurdo allata & explicata capite 9 contrarium evincit. Fides enim sola nos saluare dicitur æquivocè, aut respectu fidei quòd sola sit; aut salutis, quod sola saluet. Fides sola non est absque operibus, verũ sola saluat et justificat absque operibus, prout oculus solum videt, non tamen solus, sed conjunctus corpori.

Legem Dei non esse nobis possibilem, contra Bell. lib. 4. cap. 11.

PRIMA.

QVæ adferuntur testimonia Scripturarum, *primò*, Mat. 11. & 1. Ioh. 5. non agunt de natura legis, cum renatorum, aut non regeneratorum viribus ad eam implendam comparatâ: sed aut de onere Crucis, quam interna Spiritus Christi virtus et efficacia, et æternæ immortalitatis spes subleuat, aut de mandato Dei in genere, tam respectu fidei, quam bonorum operum, quę grauia non sunt eousque, vt ijs fideles opprimantur. Nam et spiritus victor evadit, et quicunque credit, a legis execratione liberatus est. *Secundò*, Ioh. 14. Rom. 13. Gal. 5. Ioh. 15. non agunt de nostra ad legem implendam potentia, verũ, aut de officio nostro, aut de effectu amoris nostri erga Deum, aut denique de dilectione proximi, tanquam maximè conspicuo totius obedientię legis testimonio. *Tertiò*, Ps. 118. 1. Reg. 14 Act. 18. 2. Reg. 23. 2. Parel. 15. & 11. non agitur de perfectione quadam justitiæ, eorum, qui justi nominantur absolutè, verum aut comparatè et relatè ad alios, aut inchoatè quoad ipsos, aut imputatiuè respectu acceptationis Dei, aut denique secundum quid, respectu sinceritatis ipsorum, oppositæ hypocrisi.

SECVNDA.

Quæ adferuntur rationes, cap. 13. quæstionem non probant. Non *prima*; nititur enim falso præsuppositio & petitione prin-

principij. Non *secunda*, quia ludit falso consequente; manet enim obligatio nostra etiamsi ponatur impotentia; prout manere se let debitum, etiamsi debitor non sit soluendo. Non *tertia*, quia habet Deus suas rationes, primùm non frustra exigit debitum, et nos debiti admonemur: secundò non frustra excitantur principia naturæ ad convincendum impios, et ad saluandum pios. Non *quarta*, quia agit Apo. Rom. 8. de jure legis. Non de justificatione, nec jus illud dicitur a nobis, sed in nobis impleri. Non *quinta* quia operationes Spiritus producuntur in nobis pro ratione instrumenti, et modulo infirmitatis nostræ. Non *sexta*, quia, quâ justificati ex Deo nati sunt, legem faciunt, quâ vero regeniti sunt imperfectè, faciunt & implent imperfectè.

DE STATV HOMINIS POST HANC VITAM, PARS Κατηχητικὴ.

ATQVE hic status est hominis in hac vita, tum secundum naturæ primigeniæ, vel corruptę conditionem, tum secundum gratiam Dei seu vocationis Christianæ veritatem. Hunc alter hominis status, qui *Post Hanc Vitam* erit, subsequitur. Duobus autem modis a nobis considerari et explicari debet, vel *communiter* respectu, tùm piorum, tùm impiorum, vel *singulariter* respectu horum vel illorum.

Communiter status hominis post hanc vitam duobus gradibus cognoscitur: *Resurrectione Carnis*, & IVDICIO EXTREMO.

Resurrectio carnis est iterata et individua animę cũ corpore copulatio, facta potente Dei virtute, vt morte victâ, homines immortales facti, perpetuò viuant, siue in gloria, siue in pœnis.

Causa Efficiens resurrectionis *principalis* quidem est tota diuinitas. Pater enim suscitat mortuos, Filius quos vult vivificat, et spiritus sanctus vitæ complementum tam corpori, quam animæ cum Patre & Filio impertit [a]. *Instrumentalis* verò seu ministerialis sunt Angeli; quorum efficaciam Scriptura significat per metaphoram *tubæ clangentis*. [b]

Materia est corpus humanum, idem numero secundum substantiam, quod in hac vita gestamus siue mortuorum fuerit, siue eorum qui extremo illo die viui reperientur [b].

Forma pro ratione materiæ, aut erit restitutio mortuorum

[a] 1 Cor. 15, 12. 1. The 4. 14 1. Co 15. 35
[b] Dan 12. 2 Ioh. 5. 26. 29. 1 The. 4. 16. 17.

in

in vitam, aut illi analoga & conformis transformatio, eorum qui viui reperientur. Hanc formam comitatur mutatio qualitatum corporis, communis quidem incorruptio & immortalitas, singularis vero respectu fidelium, præter ista, corporũ gloria, potentia, & spiritualitas [c].

[c] 1 Cor. 15. 52. 53.

Finis principalis est gloria justitiæ & gratiæ Dei, *subordinatus* pro ratione resurgentium vel salus & gloria electorum, vel pœna & abjectio reproborum [d].

[d] 1 Thc. 4 17. Mat 25.34

Vltimum seu extremum *Iudicium*, est Actus judicialis, quo Christus in nouissimo die, cum magna majestate & gloria, ferret sententiam de vniuersis hominibus.

[d] Dan. 12. 2 Ioh. 5. 29.

Causa Efficiens principalis quidẽ, quoad judiciariam potestatem & authoritatem Deus est, Pater, Filius & Spiritus Sanctus quoad vero rationem Iudicij seu exercitij, Christus est non tantũ quatenus Deus; sed etiam quatenus homo; tum propter conditionem gloriæ quæ consequitur personalem vnionẽ divinæ & humanæ naturæ, tum propter conuenientiam & affinitatem ipsius ad homines [e]. *Administra* vero erunt Angeli quorum opera vtetur Deus, tum in congregatione, tum in separatione seu distinctione judicandorum [f].

[e] Mat 24. 30 Luc. 21. 27. 2. Tim. 4. 8.

[f] Mat. 24. 31. 1. The 4. 16.

Materia, quæ quidem *subiecti* rationem habet, sunt, *Fides* aut *infidelitas* vnius cujusq; indicata ex vtriusq; effectis; quæ vero, *obiecti*, sunt tùm vniversaliter omnes creaturæ, etiam irrationales, quæ a seruitute corruptionis liberabuntur; tum communiter omnes & Angeli, & homines, tùm singulariter ipse homo peccati, & filius perditionis Antichristus [g].

[g] Mat 25. 32 1 The. 4. 17. Apo. 20. 12

Forma est totus ille augustissimi judicij ordo & progressus, ipso tùm Iudicis, tum judicandorum apparatu, sententia judicij & exequutione sententiæ circumscriptis [h].

[h] Mat. 25. 32 1 The. 4, 16 17.

Finis summus est gloria ipsius Dei, & officij Christi complementum, *subordinatus* justa impiorum condemnatio, & fidelium gloriosa fœlicitas, quam vtramq;, siue gaudij, siue doloris immensitas & æternitas consequitur [i].

[i] 2. Tim. 4. 8

Singulariter status hominis post hanc vitam, à tempore vniversalis illius resurrectionis, & extremi judicij, aut est vitæ æternæ, aut mortis.

Vita Aeterna, est vita gloriæ, qua anima corpori suo adjuncta, Deo fruitur in æternum evecta ad summum fœlicitatis suæ culmen, & fastigium.

Causa vitæ hujus Deus est, Pater efficiens; Filius meritoria.

Spi-

Sp. Sanctus obsignans & applicans [k].

Materia, quæ *subiecti* rationem habet, sunt ea bona, quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec mens hominis comprehendere potest [l]. Quæ *obiecti*, sunt benedicti omnes & electi. [m]

Forma, est ipsius Dei cognitio, visio & fruitio perfectissima, & quæ hanc comitatur, summa hominis fœlicitas, & beatitudo, quæ tùm in malorum omnium secretione & absentia, tùm in bonorum omnium communicatione, & præsentia consistit. Vtraque & perfecta & æterna [n].

Finis est gloria gratiæ diuinæ, & electorum glorificatio [o].

Mors AEterna, est ineffabilis & miserrima reproborum conditio, diuinitùs destinata, quâ tùm anima, tùm corpus æternis pœnis justissimè addicuntur.

Causa Efficiens remota est Deus, justissimus judex, *instrumentalis* est Satan, *proxima* est peccatum [p].

Materia, quæ *subiecti* rationem habet, sunt pœnæ æternæ, quæ *obiecti*, sunt maledicti et operarij iniquitas [q].

Forma est perpetuitas, & immensitas pœnarum in inferno [r].

Finis summus est gloriæ justitiæ diuinæ; *proximus* est justa impiorum condemnatio, & pœna.

[k] Ioh. 14. 23
Apoc. 21. 3.
[l] 1 Cor 15. 45
Rom. 8, 11.
[m] 1 Co. 15. 28
Apo. 21. 3
Mat. 25. 24.
[n] Apo. 22. 4
Psal. 17 15.
[o] 1 Ioh, 3. 2.
Psal. 16. 11.
[p] Apoc 21 3
5. 12, 11. 17.
Mat. 25. 41
[q] Ioh. 5. 29.
1 Thes. 1. 7
[r] Apoc. 20, 15. 21.
Esai. 66. 24.
Mat. 14. 42.

DE STATV, HOMINIS POST HANC VITAM, PARS

Pro resurrectione

PRIMA.

RESVRRECTIO in S. Scriptura duplicitur sumitur, *figuratè* vel *propriè*. *Figuratè*, aut per *metonymiam*, immortalem vitam significat, aut per *metaphoram*, siue a periculis liberationem, siue animarum regenerationem, quæ resurrectio spiritualis est, et prima dicitur. *Propriè* resurrectio significat corporum viuificationem quæ extremo die fiet, quæ secunda est.

SECVNDA.

Resurrectio, alia *vniuersalis* est & finalis, quam nemo effugiet, alia *particularis* seu antecedens, cujus singularia exempla extant in Scripturis.

Pro

Pro extremo Iudicio.

PRIMA.

IVdicium in Scripturis tria significat, aut damnationis causam, aut vniuersalem gubernationem, aut actum ipsum, vel condemnationis, vel justificationis.

SECVNDA.

Duplex est Domini judicium, *particulare*, seu antecedens, cum Deus in hac vitâ, vel suos defendit, vel impios reprimit. *Vniversale* extremum, quod fiet in extremo die resurrectionis.

TERTIA.

Filius judex mundi dicitur, non exclusiuè, aut oppositè, sed per appropriationem; quia per filium in forma visibili judicium extremum exercebitur.

QVARTA.

Filius diem judicij ignorare dicitur, vel quod nos ignorare faciat, vel quoad naturam humanam, quæ ordinaria & naturali cognitione, de hac re nihil novit, vel quoad statum humilitatis, quem secundum dispensationem voluntariam in se suscepit.

Pro Vitâ Æternâ.

PRIMA.

TRia sunt vitæ genera seu discrimina. Est vita *naturæ*, quam animalem vocat Apostolus. Est vita *gratiæ*, quâ soli filij Dei fruuntur in hoc mundo; est vita *gloriæ*, quæ consistit in visione Dei.

SECVNDA.

Vita æterna dupliciter accipitur: Metonymicè, tum pro via ad vitam, tum pro Christo ipso. Propriè pro statu beatorū post hanc vitam.

TERTIA.

Visio Dei, alia est *naturalis* in rebus creatis, alia *specularis* seu symbolica per imagines & signa, alia *fidei* ex doctrina & factis Christi, alia denique, *aspectus præsentis*, seu futuræ gloriæ, cum Deum videbimus facie ad faciem.

Pro Morte Æternâ.

MOrs quadruplex est. Primò *corporalis*, quæ & temporaria, & mors prima respectu impiorum in Scripturis dicitur con-

sue-

ſueuit; ſecundò, *ſpiritualis*, eaque vel fidelium vel infidelium. Fidelium triplex eſt; Peccati quæ mortificatio dicitur: Legis quatenus eſt Peccati virtus: Mundi qua mundus ijs mortuus eſt. Infidelium mors ſpiritualis eſt, quæ Fidei, aut animæ mors dici poteſt. Tertiò, *Aeterna*, quæ ſecunda dicitur, quartò Mors *Ciuilis*, quæ Iuriſconſultis dicitur, eorum qui capite diminuti ſunt.

FINIS.